

BEREGSZÁSZI ANIKÓ – GAZDAG VILMOS

SZEMINÁRIUMI FELADATOK GYŰJTEMÉNYE

A

STILISZTIKA

C. TANTÁRGYBÓL

FILOLÓGUS HALLGATÓK SZÁMÁRA

Beregszászi Anikó – Gazdag Vilmos

Szemináriumi feladatok gyűjteménye

a

Stilisztika

c. tantárgyból

filológus hallgatók számára

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Filológia Tanszék, Magyar Tanszéki Csoport

Beregszászi Anikó – Gazdag Vilmos

Szemináriumi feladatok gyűjteménye

a

Stilisztika

c. tantárgyból

filológus hallgatók számára

Beregszász, 2020

УДК: 81'38:821.511(076.5) Б-54

Jelen kiadvány filológus hallgatók számára gyűjti össze a *Stilisztika* című tantárgy szemináriumi feladatait, illetve az azokhoz kapcsolódó olvasmányokat.

A kiadvány megjelenését
a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács (KMAT) támogatta

Összeállították:

Beregszászi Anikó – Gazdag Vilmos

Jóváhagyta a Magyar Tanszéki Csoport 2020. augusztus 25-én összehívott tanszéki értekezlete, illetve a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsának 2020. augusztus 27-i határozata.

© Beregszászi Anikó, 2020

© Gazdag Vilmos, 2020

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai

Magyar Főiskola, 2020

TARTALOM

Előszó	9
I. fejezet: A stílusról	
Mi a nyelvi stílus? Mi befolyásolja a stílust? A stílus mint a nyelv használata, a nyelv megnyilvánulási formája. Mi a stílusérvék?	11
A stílus szó eredete. A stilisztika történetéből. A stilisztika tudománya. A stiléma vagy stíluseszköz.....	14
A stílusérték. Állandó és alkalmi stílusérték. Az adekvát és inadekvát stílus.....	21
A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása.....	26
II. fejezet: A nyelv és a kommunikáció	
A nyelv és a kommunikáció. A nyelvi funkciók. A kommunikáció szabályai	32
A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása.....	35
III. fejezet: Funkcionális stilisztika	
A funkcionális stilisztika. A beszélt és írott stílusrétegek. Művészi és nem művészi stílus. A társalgási stílus. A társalgás hangneme. A társalgás résztvevői és témaköre. A társalgási stílus műfajai	38
A társalgási stílus nyelvi jellemzői. A nem nyelvi jelek szerepe a társalgásban. A szolidaritás és udvariasság a társalgásban. A köszöntés és megszólítás. A tegezés és magázás a társalgásban.....	53
A kárpátaljai magyar nyelvhasználat sajátos jellemzői. Névhasználat és megszólítás. A kétnyelvűség nyelvi következményei. A kölcsönszavak. Nyelvváltás a társalgás során. A nyelvváltás típusairól.....	54
A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása.....	56

IV. fejezet: A közéleti szóbeliség

- A közéleti szóbeliség. A nyilvános beszéd és kötöttségei. A szónoki és az előadói stílus fogalma és különbségei.....69
- A beszéd nem nyelvi jegyei. A mondat- és szövegfonetikai eszközök, a mimika, a gesztusok, a testtartás szerepe a beszédben. A vita és a megbeszélés. A felszólalás, a hozzászólás a felelet.....73
- A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása.....80

V. fejezet: A tudományos stílus

- A tudományos stílus. Nyelvi jellemzői. A tudományos stílus műfajai.....87
- A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása.....103

VI. fejezet: A publicisztikai stílus

- A publicisztikai stílus és feladatai. Nyomtatott és elektronikus sajtó. A sajtó nyelvének sajátosságai 109
- A kommunikációs szituáció, a beszédhelyzet szempontjából a publicisztikai művekben az egyén szól nagy tömegekhez 111
- A publicisztikai stílus nyelvi jellemzői 116
- A nyomtatott sajtótermékek sokfélesége, tartalma, megjelenésük gyakorisága. A publicisztikai stílus főbb műfajai.....116
- A publicisztikai stílus főbb műfajai 117
- A hirdetés a reklám fogalma és szerepe a hétköznapiakban. A címadás fontossága a publicisztikai stílusban 128
- A címadásról 129
- A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása.....129

VII. fejezet: Közéleti írásbeliség. A hivatalos stílus

- A közéleti írásbeliség. A hivatalos stílus használati köre, műfajai és nyelvi jellemzői 133

A hivatalos levél tartalmi és formai feltételei. A leggyakoribb hivatalos levélformák. Magánlevelek a hivatalos írásbeliségben.....	138
Az önéletrajz fogalma és típusai. A meghívó. A közéleti tájékoztató feliratok.....	141
A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása.....	147
VIII. fejezet: A szépirodalmi stílus	
A szépirodalmi stílus. Miben különbözik a művészi nyelvhasználat a többi stílusrétegtől?.....	158
A szépirodalmi stílus nyelvi jellemzői.....	169
Más stílusrétegek elemeinek megjelenése a szépirodalmi stílusban. Mitől egyéni az író stílusa?.....	170
A képszerűség stíluseszközei a szépirodalmi stílusban	174
A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása.....	178

ELŐSZÓ

*A játszótársam, mondd, akarsz-e lenni,
akarsz-e mindig, mindig játszani...?*
(Kosztolányi Dezső: Akarsz-e játszani)

Talán elsőre furcsa lehet, hogy egy feladatgyűjtemény nyitányaként játékra hívunk benneteket, de ez a stilisztika esetében teljesen természetes. Hisz a nyelvünkkel már kisgyermek korunk óta tudatosan játszunk. Még hozzá nem is akárhogy! Úgy játszunk, hogy az számunkra mindig a legkedvezőbb eredményre vezessen. A boltban édesanyánk karját cibálva, hangosan, néha akár erős érzelmi túlzás közepette adjuk tudtára, nem csak neki, de minden ott lévőknek, hogy bizony mi csokoládét szeretnénk enni! Néhány év múltán már szépen álcázott szavakkal közöljük a szüleinkkel az új technikai eszközökre vonatkozó igényünket, a buliba való eljutási szándékunkat. Van úgy, hogy amit mondunk, az azt is jelenti, amit a bennük szereplő szavak összessége, de úgy is, hogy épp valami másat jelent. Ki nem mondott szabályok mentén, de folyton játszunk!

Életünk egy nagy társasjáték, melyben számos szerepet magunkra kell öltönnünk: egyszerre kell gyermekként, szomszédként, diákként, utasként, vásárlóként, és még sorolhatnánk, hogy milyen szerepkörökben helyt állunk! És persze tudnunk kell azt is, hogy ezekhez a szerepekhez milyen nyelvi kellékek tartoznak. Mik azok az eszközök, amivel egy-egy játszmát/csatát megnyerhetünk! Fegyvertárunk minden nap egyre gazdagabbá válik! Minden nap új kihívásokkal kell szembenéznünk, új élményekkel és természetesen új tapasztalatokkal fogunk gyarapodni.

Jelen kiadvány olyan csatákra hív, amelyek az életben is segíthetnek majd sikerre vinni a kommunikációs harcaidat. Gyakorlati alapokra helyezve segíthet még inkább megérteni és

tudatosítani azt, hogy a nyelvünkben rejlő lehetőségeket miként is lehet a leoptimálisabban kihasználni.

Az itt található feladatok szervesen illeszkednek a *Stilisztika* kurzus előadásaihoz, s igyekeznek igazán életből vett ötletek alapján segíteni azt, hogy tudatos, minden szituációban magabiztosan fellépő személy lehess majd! Egy olyan személy, akinek nem okoz gondot majd a főiskolai tárgyait záró vizsgán való megszólalás, akinek természetes az ünnepi előadásokon való meg- és felszólalás, s aki évek múltán ama sokat emlegetett asztal másik oldalára kerülve, immár pedagógusként kamatoztathatja azokat a „játéktapasztalatokat”, amelyeket a főiskolai évei, s a stilisztika kurzus során szerzett!

Most pedig mit is mondhatnánk még?

Játékra fel! Sok sikert kívánunk mindenkinek!

A szerkesztők

I. fejezet A STÍLUSRÓL

Mi a nyelvi stílus? Mi befolyásolja a stílust? A stílus mint a nyelv használata, a nyelv megnyilvánulási formája. Mi a stílusérzék?

1. Alkossátok meg azokat a beszédhelyzeteket (megnevezve a helyzet elemét), amelyekben helyénvalóak a következő köszönési és megszólítási formulák:

Jó reggelt kívánok, doktor úr!

Jó reggelt, drágám!

Jó reggelt, gyerekek!

Viszlát!

Pá, édesem!

Na húztam, csá!

2. Keressetek szépirodalmi példákat tanult olvasmányaitokban a köszönési formuláknak a beszédhelyzethez való igazodására!

3. Válasszatok közösen egy részletet Gárdonyi Géza Egri csillagok című regényéből, és mondjátok el a részlet tartalmát a következő beszédhelyzetekben:

irodalmi szakkörön beszéltek a regényről osztálytársaitoknak,

filmrendezőként a választott jelenetben játszó színészeknek,

a barátainak és kötetlen beszélgetés keretében.

Figyeljétek meg, hogyan változik a tartalom nyelvi megformáltsága, hogyan változik a stílus a beszédhelyzetnek megfelelően!

4. Gyűjtsetek minél több szinonimát, rokon értelmű szót a következő szavak mellé: *lány, fiú, énekel, jár*. Minden szinonimával alkossatok mondatot és helyezzétek helyzetbe! Határozzátok meg az egyes szavak stílusértékét, hangulatát!

5. Olvassátok Ady Endre *Párisban járt az Ősz* és Weöres Sándor *Szánscengő* című versét! Fogalmazzátok meg, milyen nyelvi elemek és költői megoldások segítségével érik el az alkotók a kívánt

hangulati hatást a versekben! Írjatok le minél több olyan szót, kifejezést, melyekkel a versek hangulata jellemezhető!

Ady Endre: Párisban járt az Ősz

Párisba tegnap beszökött az Ősz.
Szent Mihály útján suhant nesztelen,
Kánikulában, halk lombok alatt
S találkozott velem.
Ballagtam éppen a Szajna felé
S égtek lelkebben kis rőzse-dalok:
Füstösek, furcsák, búsak, bíborak,
Arról, hogy meghalok.
Elért az Ősz és súgott valamit,
Szent Mihály útja beleremegett,
Züm, züm: röpködtek végig az uton
Tréfás fálevelek.
Egy perc: a Nyár meg sem hőkölt belé
S Párisból az Ősz kacagva szaladt.
Itt járt s hogy itt járt, én tudom csupán
Nyögő lombok alatt.

Weöres Sándor: Száncsengő

Éj-mélyből fölzengő
- csing-ling-ling - száncsengő.
Száncsengő - csing-ling-ling -
tél csendjén halkan ring.

Földobban két nagy ló
- kop-kop-kop - nyolc patkó.
Nyolc patkó - kop-kop-kop -
csönd-zsákból hangot lop.
Szétmálló hangerdő
- csing-ling-ling - száncsengő.
Száncsengő - csing-ling-ling -
tél öblén távol ring.

6. Készítsétek el egy elképzelt buszpályaudvar menetrendjét a lenti minta alapján! Naponta legalább öt buszjárat induljon legalább három különböző helyre!

Beregsurány- Nyíregyháza
2009.06.19

	induló megállóhely	érkező megállóhely	indul	érkezik	összidő	várakozás	kifejtés
1	Beregsurány, autóbusz-váróterem	Nyíregyháza, autóbusz állomás	4:14	5:50	1:36		<input type="button" value="ok"/>
						munkanapokon	
2	Beregsurány, autóbusz-váróterem	Nyíregyháza, autóbusz állomás	13:43	15:30	1:47		<input type="button" value="ok"/>
						munkanapokon	
3/1	Beregsurány, autóbusz-váróterem	Vásárosnamény, Fő tér	5:03	5:41	0:38	0:21	<input type="button" value="ok"/>
						munkanapokon	
3/2	Vásárosnamény, Fő tér	Nyíregyháza, autóbusz állomás	6:02	7:15	1:13		<input type="button" value="ok"/>
						munkanapokon	
4/1	Beregsurány, autóbusz-váróterem	Vásárosnamény, Fő tér	6:20	7:00	0:40	2:12	<input type="button" value="ok"/>
						munkanapokon	
4/2	Vásárosnamény, Fő tér	Nyíregyháza, autóbusz állomás	9:12	10:25	1:13		<input type="button" value="ok"/>
						munkanapokon	
5/1	Beregsurány, autóbusz-váróterem	Vásárosnamény, Fő tér	8:28	9:06	0:38	1:36	<input type="button" value="ok"/>
						tanszünetben munkanapokon	

7. Írjatok öt-öt összefüggő mondatot minden felsorolt kifejezés segítségével. FigyeljeteK arra, hogy a választott kifejezés a szövegbe illő módon jelenjen meg!

*kitűnő stílusban úszik,
új divatstílust teremtett,
csodálatos a festő stílusa,
régí stílusú bútor,
stílusosan öltözködik.*

**A stílus szó eredete. A stilisztika történetéből. A stilisztika tudománya.
A stiléma vagy stíluseszköz.**

8. Keressétek meg a stílbútor, stílszerű kifejezések jelentését egy értelmező szótárban! Találjatok ki egy-egy olyan beszédhelyzetet, amelyben előfordulhatnak, odaillenek ezek a szavak! Határozzátok meg a helyzet elemét: ki beszél kivel, miről, mikor, hol, milyen céllal!

9. Olvassátok el a lentebb található két írást Négyesy László életéről! Foglaljátok össze röviden, mint tudtatok meg Négyesy Lászlóról, majd hasonlítsátok össze a róla szóló két írás stílusát! Mivel magyarázzátok a különbségeket?

Négyesy László (Szentés, 1861. márc. 6. – Bp., 1933. jan. 7.): irodalomtörténész, esztéta, egyetemi tanár, az MTA tagja (l. 1896, r. 1918, t. 1931). Az egy.-et Bp.-en és Bécsben végezte. Bp.-en 1885-ben szerzett bölcsészdoktori és tanári diplomát. 1885-től egri, 1887-től szolnoki, 1891-től 1911-ig bp.-i gimn. tanár. 1893-ban magántanári képesítést nyert. 1911-től a m. irodalomtörténet, 1923-tól 1932-ig az esztétika ny. r. tanára a bp.-i egy.-en. 1904-től a Kisfaludy Társ. tagja. A Magyar Irodalomtörténeti Társ. megalakulásától, 1911-től alelnöke, 1921-től haláláig elnöke. 1896-tól az Orsz. Magyar Középkolai Tanáregyesület főtitkára, 1907-től elnöke. 1920 – 22-ben nyg.-i képviselő. Számos középisk. irodalomtörténeti, stilisztikai és poétikai tankönyvet írt. Magyar klasszikusok műveiből sok kiadást rendezet a sajtó alá. Bár a konzervatív esztétikai irányzat híve volt, tanítványai közül többen az új modern irányzat (Nyugat) úttörői lettek (stílusgyakorlatok kötötték egész életre szóló barátságot Babits Mihály, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád stb.). – F. m. Magyar verstan (Bp., 1886); A magyar verselmélet kritikai története (Bp., 1888); A mértékes magyar verselés története (Bp., 1892); Arany (Bp., 1917); Kazinczy pályája (Bp., 1931). – Irod. Emlékkönyv N. L. hetvenedik születésnapja alkalmából (Bp., 1931); Hekler Antal: Megemlékezés N. L.-ről (Bp., 1934); Kéky Lajos: N. L. emlékezete (MTA Emlékbeszédek, Bp., 1937); Pataky László: N. L. verselméleti munkáinak jelentőségéről (Eger, 1957); Juhász Gyula: Örökség (Bp., 1958); Kosztolányi Dezső: N. L. (Írók, festők, tudósok, II., Bp., 1958.)

(Magyar Életrajzi Lexikon 1000-1990)

Schöpflin Aladár: Négyesy László

Verstörténeti és verselméleti kutatások, néhány írói életrajz, egy kitűnő Zrínyi-kiadás, egy nagy kötetnyi magyar irodalomtörténet, egy sereg irodalomtörténeti tanulmány a főbb munkák, amelyek Négyesy László nyomát jelzik a magyar irodalomtudományban. Gyulai Pál és még inkább Beöthy Zsolt tanítványa volt s mesterei gondolatmenetét folytatta, egyes részletekben továbbfejlesztette. Tanítvány volt, akiből szorgalma és okossága mestert csinált. Az élet minden vonalán konzervatív volt, de az új világ új irodalmi kíváncsival és ízlésével szemben mégis annyival több megértést tanúsított, amennyivel fiatalabb volt náluk az 1867 utáni kor gyermeke. Műveltségével, egész gondolkodásával a XIX. század világképében gyökerezett, pozitívista volt, de itt-ott jelét adta, hogy az új világról is él benne legalább némi sejtelem. Konciliáns természet volt, aki nem szerette a harcot, ha azonban belekeveredett, tudott éles is lenni, sőt kíméletlen. A pár év előtt Móricz Zsigmond ellen kitört vad hajsza tulajdonképpen az ő egy cikkéből indult ki, de - mint nekem nem sokkal utána mondta - maga is zavarba jött, hogy mi lett egy taktikai célból odavetett mondatából.

Egyes részlettanulmányai megoldották vagy legalább a megoldáshoz közelebb vitték a magyar irodalom néhány régi problémáját, néhány új problémát is vetett fel. Egyébként a magyar irodalom múltjának azt a képét, amelyet mesterei hagytak rá, inkább csak bővítette, csinosította, de lényeges változtatást nem végzett rajta. Elhintett néhány olyan gondolatot, tett olyan megfigyeléseket, amelyeknek későbbi kutatók hasznát vették, amelyek kiindulópontjai lettek további jelentős eredményű kutatásoknak, de úttörő nem akart lenni, megmaradt a maga tisztas határai között. Szolid, józan szellemétől ép olyan távol voltak a zseniális kilobbanások, mint az elmélyedésnek azok a finomságai, amelyek Péterfyben és Riedlben a magyar esszét a világirodalmi színvonal közelébe emelték. Hasznos, derék munkás volt, lelkiismeretesség dolgában példaadó, nem is akart más lenni. Akadémikus volt a szó jobbik értelmében, jó egyetemi szakember és tanítványainak tanubizonyosága szerint jó tanár, aki szívesen foglalkozott a hivatali kötelességeken túl is olyan hallgatókkal, akik érdeklődést tanúsítottak tantárgyai, előbb a magyar irodalomtörténet, később az esztétika iránt.

Meg kell még említeni, hogy annak idején nevezetesek voltak «stílusgyakorlatok» órái, olyan egyetemi önképzőkör-felé, amelyben a diákok saját dolgozataikat, köztük verseket egyéb szépirodalmi dolgaikat is olvasták fel. Ezek közül a fiatal felolvasók közül nem egyből később hírneves író lett. Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád, Juhász Gyula és még többen mások itt találták meg első nyilvánosságukat, s innen léptek ki az irodalomba. Négyesy László ezt nem egyszer büszkén emlegette.

(Nyugat 1933/2. szám)

10. Charles Bally-ról és Zlinszky Aladár munkásságáról olvashattok röviden a lentebb megadott szövegekben. Házi feladatként kutassatok utána Szathmári István nyelvészprofesszor munkásságának az iskolai könyvtár és különböző internetes keresőprogramok segítségével! Készítsétek el munkásságának bemutatását írásban egy életrajzi lexikon számára!

Bally, Charles svájci nyelvész (Genève, 1865–1947)

Charles Bally a genfi nyelvészeti iskola tagja. Ferdinand de Saussure legközvetlenebb tanítványa, és méltó utódja mesterének a genfi egyetemen. Saussure halála után három évvel, 1916-ban adták ki a mester munkáját. Charles Bally és Albert Secheyhayé közösen szerkesztették és jelentették meg saját jegyzeteik és Saussure hátramaradt jegyzetei alapján a Cours de linguistique générale címen közreadott művet. Magyar fordításban Bevezetés az általános nyelvészetbe címen csak 1967-ben jelent meg. Bally teremtette meg a nyelvtudományi stilisztikát. Az irodalmi és a költői stílust a köznyelv, ill. a beszélt nyelv stilisztikai vizsgálatok tárgyaként vizsgálta. A mindenkori nyelvallapot vizsgálatát tekinti a nyelvtudomány elsődleges feladatának, ezért nagy érdeklődéssel tanulmányozza a nyelv és a nyelven kívüli valóság viszonyát, a nyelvi jel természetét. Szinte minden tanulmányában megfigyelhető a szinkronia és diakronia viszonya, ugyanúgy, mint a jelölő és a jelölt kapcsolata. Bally a nyelv szinkron vizsgálatát tartja elsődlegesnek, mert szerinte ez a vizsgálat teremt megfelelő alapot ahhoz, hogy a kutató eredményesen tanulmányozhassa a beszéd és a gondolkodás viszonyát.

Főbb művei:

- Précis de stylistique. [1905] (Bevezetés a stilisztikába.)
- Trait de stylistique française. [1909] (A francia stilisztika kézikönyve.)
- Le langage et la vie. [1913] (A nyelv és az élet)
- Linguistique générale et linguistique française. [1932] (Általános és francia nyelvészet.)

Zlinszky Aladár (Cegléd, 1864. jún. 5. – Veszprém, 1941. dec. 2.)

Irodalomtörténész, esztéta, az MTA tagja (l. 1922, r. 1939). ~ Imre fia. A bp.-i egy.-en 1888-ban tanári és bölcsészdoktori diplomát szerzett. 1887-től bajai, pancsovai és zombori, 1896 – 1921 között bp.-i gimn. tanár, 1922-ben a bp.-i egy.-

en magántanár, 1933-tól c. ny. rk. tanár. 1921 – 34 között a bp.-i tanárképző intézet tanára. Több úttörő jellegű, stilisztikai és stilustörténeti tanulmánya jelent meg. Középkor. tankönyvei igen elterjedtek voltak. – F. m. Heliodoros a magyar irodalomban (Bp., 1897); Rhetorika (Bp., 1900); Stilisztika és verstan (Bp., 1914); Klasszicizmus és romanticizmus (Bp., 1924); Az eufémizmus (Bp., 1931); Bánóczy József emlékezete (Bp., 1931); Petőfi és a zseni-elmélet (Bp., 1941); A magyar stilisztika útja (stilisztikai tanulmányok, Bp., 1961). – Irod. Z. A. (MTA Almanach, 1941); Voinovich Géza: A főtitkár megemlékezése (Akad. Ért. 1941); Gulyás Pál: Z. A. (Irod. tört. 1942); Alszegehy Zsolt: Z. A. (Irod. tört. 1942); Sági István: Z. A. (Magy. Nyelv, 1942. 1. sz.)

11. Foglaljátok össze, mit tanultatok a romantika irodalmi vonatkozásairól, témavilágáról és nyelvi kifejezőeszközeiről! Majd olvassátok el Gerard Nerval *El Desdichado* és Vörösmarty Mihály *A vén cigány* című versét! Írjátok le, hogyan, milyen nyelvi elemek segítségével jelenik meg a romantikus világnézet és témavilág a két versben?

Vörösmarty Mihály: A vén cigány

Húzd rá cigány, megittad az árát,
Ne lógasd a lábadat hiába;
Mit ér a gond kenyéren és vizen,
Tölts hozzá bort a rideg kupába.
Mindig így volt e világi élet,
Egyszer fázott, másszor lánggal égett;
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyütt vonóbul bot,
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Véred forrjon mint az örvény árja,
Rendüljön meg a velő agyadban,
Szemed égjen mint az üstökös láng,
Húrod zengjen vésznél szilajabban,
És keményen mint a jég verése,
Odalett az emberek vetése.

Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyütt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Tanulj dalt a zengő zivatartól,
Mint nyög, ordít, jajgat, sír és bömböl,
Fákat tép ki és hajókat tördel,
Életet fojt, vadat és embert öl;
Háború van most a nagy világban,
Isten sírja reszket a szent honban.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyütt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Kié volt ez elfojtott sohajtás,
Mí üvölt, sír e vad rohanatban,
Ki dörömböl az ég boltozatján,
Mí zokog mint malom a pokolban,
Hulló angyal, tört szív, örült lélek,
Vert hadak vagy vakmerő remények?
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyütt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Mintha újra hallanók a pusztán
A lázadt ember vad keserveit,
Gyilkos testvér botja zuhanását,
S az első árvák sirbeszédeit,
A keselynek szárnya csattogását,
Prometheusz halhatatlan kínját.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyütt vonóbul bot:
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

A vak csillag, ez a nyomoru föld
Hadd forogjon keserű levében,
S annyi bűn, szenny s ábrándok dühétől
Tisztuljon meg a vihar hevében,
És hadd jöjjön el Noé bárkája,
Mely egy új világot zár magába.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóból bot:
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.
Húzd, de mégse, - hagyj békét a húrnak,
Lesz még egyszer ünnep a világon,
Majd ha elfárad a vész haragja,
S a viszály elvérzik a csatákon,
Akkor húzd meg újra lelkesedve,
Isteneknek teljék benne kedve.
Akkor vedd fel újra a vonót,
És derüljön zordon homlokod,
Szűd teljék meg az öröm borával,
Húzd, s ne gondolj a világ gondjával.

1854. július-augusztus (?)

Gérard de Nerval: El Desdichado

Az özvegy, a sötét vigasztalan vagyok,
templomtalan kegyúr, az aquitáni herceg;
fényes lantom fölött - mert csillagom halott,
a melankólia fekete napja reszket.

Ki sírom éjjelén nyújtottad vigaszod,
kedves virágomat add vissza dúlt szívemnek,
Posilippo hegyét, a kék olasz habot
s a lugast, hol borág és rózsák keverednek.

Phoebus vagyok? Ámor? Biron vagy Lusignan?
A királynői csók ráforrt homlokomra;
láttam fürdő szirént grottában álmodozva

S már kétszer keltem át az Acheron zaján,
pengetve Orpheus lantját, hol váltva szárnyal
a szent nő sóhaja a tündér sikolyával.

(Kálnoky László fordítása)

12. Olvassátok el Nagy László *Ki viszi át a szerelmet* című versét! Keressétek meg, hogyan, milyen szavak segítségével írja körül, szépíti a költő a halál tényét!

Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet

Létem ha végleg lemerült
ki imád tücsök-hegedűt?
Lángot ki lehel deres ágra?
Ki feszül föl a szivárványra?
Lágy hantú mezővé a szikla-
csípőket ki öleli sírva?
Ki becéz falban megeredt
hajakat, verőereket?
S dül hiteknek kicsoda állít
káromkodásból katedrálist?
Létem ha végleg lemerült,
ki rettent a keselyűt!
S ki viszi át fogában tartva
a Szerelmet a túlsó partra!

13. Fogalmazzátok meg, van-e stíluskülönbség a következő mondatok között:

Szeretsz?

Ugye szeretsz?

Azért szeretsz?

Talán nem szeretsz?

Milyen összefüggésben van a választott megfogalmazás-mód a mondat értelmével? Helyezzétek a mondatokat beszédhelyzetekbe!

14. Alkossatok mondatokat a következő szavakkal úgy, hogy a megadott stilisztikai szerepben alkalmazzátok azokat:

rendkívüli – lelkesedés kifejezésére
páratlan – nehezményezés kifejezésére
mesés – lelkesedés kifejezésére
zseniális – nehezményezés kifejezésére.

15. Keressetek példát Ady Endre Párisban járt az Ősz című versében részletező felsorolásra!

16. Eddigi irodalomelméleti ismereteiteket felhasználva nevezzétek meg az alábbi idézetekben található költői képeket, majd fejtsetek vissza jelentésüket és fogalmazzatok meg a költő által bennük kifejezett tartalmat a saját szavaitokkal!

A lelkelem ódon, babonás vár.

(Ady Endre)

A bánat egy nagy óceán.

S az öröm?

Az óceán kis gyöngye.

(Petőfi Sándor)

A világ egy kopott szekér,

Haladna, de nem messze ér;

(Arany János)

A stílusérték. Állandó és alkalmi stílusérték.

Az adekvát és inadekvát stílus.

17. Olvassátok el Örkény István *Csupa közhely* című versét, majd fogalmazzatok meg, mi a vers nyelvi megformálása esetében a humor forrása. Ebben az esetben van-e stílusértékük, hírértékük a versben felhasznált közhelyeknek?

Örkény István: Csupa közhely

Két test, egy lélek

Nem tudok nélküled élni

Ha távol vagy, veled időznek gondolataim

Pedig ki hitte volna
Mi rejtőzik az idő méhében
Nem lehet azt kiszámítani
Mert csak a vak szerencse műve
Rég volt, talán igaz se volt
Hogy egymást kézen fogva
Egymásnak vállat vetve
Nekivágtunk a meredeknek
Szembenézve az élet viharával

Pedig csak most jön a neheze
Mert nincs pardon
A természet törvényei ellen
Télen mindent belep a hó
Tavasszal kirügyeznek a fák
Ősszel elhullatják lombjukat a fák
És akkor nincs tovább

Múlik az idő
Rövid az élet
Minden perc drága
Egyszer értünk is eljön a halál
Ahonnan még nem tért meg utazó
És nincs ellene orvosság a kertben
De ha majd becsapja utánunk az ajtót
Akkor sem áll meg a világ
Jönnek majd utánunk mások
Ahány csöpp van a tengerben, annyi
Élik a maguk életét

Még csak rajtunk is át nem fut a hideg
Földbe nem gyökerezik a lábuk
S tanácstalanul néznek vissza ránk
Mintha elvesztettek volna valamit.

18. Keressetek példákat József Attila verseiben újszerű, szokatlan értelmű szóhasználatra!

19. Idézd fel kedvenc tévé- vagy rádió-reklámod szövegét! Próbáld megfogalmazni, milyen nyelvi elemek hordozzák benne a stílusértéket, vagyis miben rejlik a szöveg hatásának titka

20. Találj ki egy nem létező tárgyat! Nevezd el, majd találd ki a funkcióját! Aztán képzelj el, hogy a televízióban és a rádióban reklámozz a terméket! Találd ki a tévés és a rádiós reklám szövegét!

21. Milyen stílushatásuk van az alábbi mondatokban a tájnyelvi szavaknak, az idegen szavaknak, a szakszóknek?

a) *A sok pulya vidám zsívajától hangos volt az egész alvég.*

b) *Ez a projekt különösen fontos számunkra, ezért kidolgozásával egy tapasztalt csapatot bízunk meg.*

c) *Úgy mentünk gyalog akkó mán a nyócadik napja. Mán nagyon le vótunk gyengülve. Hát lássuk eccer csak, hogy a katonák kifele rángatnak valakit a sorbul. Hát a Balog Pista vót az. Leesett a földre a gyengeségtül, a katonák akkó férehuszták, oszt lelőtték. Ott, az út szélén hagyták.*

d) *Rekonstrukcionális terveinket csak optimális pénzügyi lehetőségek esetén realizálhatjuk.*

e) *A test hőállapot-változása során a hőmérsékletén kívül más fizikai jellemzői is megváltoznak, például a térfogata, elektromos ellenállása, molekuláris-kinetikus energiája stb.*

Hogyan mondanátok másképpen? Változott-e a mondatok hangulata, stílusa?

22. Milyen hangutánzó vagy hangulatfestő szavakkal egészíthetnénk ki az alábbi mondatokat?

1) *„Fülembé még ősmagyar dal .....*

(Ady Endre: Góg és Magóg...)

2) *„Mi táncba kezdünk és sírva, ...
..... szét a boldog mátká-párok.”*

(Ady Endre: Lédával a bálban)

3) Bizony, csodás ország, ahová jöttünk,
mint hogyha a perc szárnyakon .....
el-nem-múló vendégség van körülünk,
hosszú ebéd és még hosszabb uzsonna.

(Kosztolányi Dezső: Szeptemberi áhitat)

4) Falon az inga lassú fénycsíkja .....
Oly ..... jár, szinte arra vár,
Hogy ágyam mellett ..... a villany,
S a sötétben már boldogan megáll.

(Tóth Árpád: Jó éjszakát!)

23. Keressetek a Magyar Értelmező Kéziszótárból minél több állandósult stílusértékkel bíró szót, kifejezést! Stílusértékének megfelelően foglaljátok mondatba, majd illesszétek beszédhelyzetbe a szavakat!

24. Az alábbi rokon értelmű szavakat és kifejezéseket a Magyar szókincstár című szinonimaszótár sorolja fel a sovány melléknév szinonimáiként. Írjátok oda mindegyik szó mellé az állandó stílusértékét, majd vessétek össze megoldásaitokat a szótárban található stílusminősítésekkel!

vékony

csontos

girhes

gebe

cingár

egyszálbelű

keszeg

géva

nyüzge

madárcsontú

hátához nőtt a bele

25. Vessétek össze egy szépirodalmi pályázat kétféle felhívását. Határozzátok meg, milyen közléshelyzetben adekvát, odaillő az egyik, illetve a másik megfogalmazási mód!

SZERETNE VILÁGHÍRŰ LENNI?

Azt szeretné, ha csodálnák és tisztelnék?

Ha milliók emlegetnék a nevét?

És hajlandó ezért jelentős pénzeszegeket áldozni?

Szerintem ez egy nagy marhaság!

Inkább írjon poénos elbeszélést, könyvet, verset vagy lexikont,
határidőnaplót, telefonkönyvet vagy étlapot,
színdarabot, operát, regényt és gúnyiratot,
gázszámlát, táviratot, nekrológot vagy önéletrajzt!
Ezt juttassa el BEREKSZÁSZI ANIKÓNAK a nyelvész tanszékre
2005. október 31-ig.

Ezzel részt vehet a Rejtő Napok keretében rendezett
irodalmi pályázaton!

A fődíj egy este a „VELŐ TANYÁN”, illetve az „ADAKOZÓBAN” (a
gyengébbek kedvéért: Gondozatlan felnőttek pénzért szesz intézménye)!

Tollforgató fiatalok, figyelem!

Pályázat!

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Nyelvészeti tanszéke és
Hallgatói Önkormányzata a Rejtő Jenő Napok keretében pályázatot hirdet az
íráshoz kedvet és tehetséget érző hallgatók számára.

Pályázni – Rejtő Jenő szellemében – a következő kategóriákban lehet:

1. Humoros kisprózai alkotások (humoreszk, humoros novella, elbeszélés)
2. Paródia
3. Kabaréjelenet, kabarétréfa

A beérkezett pályamunkákat szakmai zsűri bírálja. A zsűri elnöke Vári Fábián
László József Attila-díjas költő. Kategóriánként az első helyezett a Hallgatói
Önkormányzat felajánlásában 5 000 Ft pénzjutalomban részesülnek, továbbá
kategóriánként az első három helyezett a főiskola könyvjutalomban részesíti.

26. Fogalmazd meg, hogyan zajlana egy telefonbeszélgetés:

- *legjobb barátoddal;*
- *egy osztálytársaddal, akit nem túlságosan kedvelsz;*
- *számodra ismeretlen felnőttel, aki a szüleidet keresi;*
- *téves hívás esetén.*

Játsszátok el a szituációkat!

27. Írjatok rövid jellemzést kedvenc irodalmi hősötökről, betartva
a négy tanult stíluserényt!

28. Olvassátok el újra Örkény István *Csupa közhely* című versét! Próbáljátok tartalmas kifejezésekkel elmondani, milyen a vers érzelmi-hangulati tartalma van!

29. Gyűjtsetek közhelyeket és közhelyes kifejezéseket környezetetek nyelvhasználatát figyelve! Írjátok le azokat, majd az Örkény-vers mintájára próbáljátok ironikusan műalkotássá (verssé, prózává) formálni!

30. Képzeljétek el és játsszátok el a következő szituációt úgy, hogy a szereplők csak közhelyeket és divatos kifejezéseket használhatnak! Figyeljétek meg, mennyire oda nem illővé válik így a beszélők stílusa!

– *Rómeó és Júlia beszélget az erkély-jelentben.*

– *Don Quijote és Sancho Panza meglátják a szélmalomokat.*

– *János vitéz és Toldi Miklós beszélgetnek kalandjaikról.*

A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása

31. Fogalmazzátok meg, mi a kapcsolat az alábbi fogalmak között!

– *beszéd és stílus*

– *nyelv és stílus*

– *szöveg és stílus*

– *kor és stílus*

32. Fogalmazzátok meg, mi az alábbi szócsoportoknak a szerepe a szövegek stílusának, hangulatának alakításában! Mondjatok példákat mindegyikre!

– *szinonimák*

– *frazeológiai egységek (állandósult szókapcsolatok)*

– *hangutánzó, hangulatfestő szavak*

– *tájszók*

– *szakszók*

– *idegen szavak*

33. Van-e hangulatuk a hangoknak? Mondjátok el, kiben milyen hangulatot keltenek a különböző magán- és mássalhangzók! Milyen hangokat neveznétek:

- keménynek,
- lágynak,
- vidámnak,
- szomorúnak,
- kellemesnek,
- kellemetlennek?

Gyűjtsetek olyan szavakat, amelyekkel alátámasztjátok állításaitokat!

34. Készítsetek hangstatisztikai vizsgálatot az alábbi szövegrészekben! Fogalmazzátok meg, van-e valamilyen összefüggés a hangok gyakorisága és a szöveg hangulata között!

Részletek Weöres Sándor Hangcsoportok című művéből:

a) *Jekale munní temme
a jajja mimenó
golopandu ameníja
u kuaháj imanan.*

b) *Vikulili hejriri sziggaga
mukafóki kupukájlili vikufuja...*

c) *Khúnáj áfháiszthái mengoh
álkhén ovái láí...*

35. Az alábbi szavakat, kifejezéseket frazeológiai egységekkel is ki tudjuk fejezni. Beszéljétek meg, milyen stílushatásuk van a szavaknak és a velük azonos jelentésű szólásoknak, szóláshasonlatoknak, közmondásoknak, szállóigéknek! (Könnyítésül szolgálnak a frazeologizmusok kulcsszavai.)

Kifejezések

megjavul

félbeszakít valakit

sír

légy bátor

Kulcsszavak

tér

vág

mécses; egerek

mer, nyer

eldöntött dolog
gyáva
szegény
táncolnak
elítél
támogat

kocka
katona
egér; béka; toll
por
pálca
lándzsa

36. Fogalmazzátok meg az alábbi szempontoknak megfelelően azt, hogy szerelmesek vagytok!

- *minél több névmással*
- *sok igével*
- *állandósult szókapcsolatokkal*
- *metaforákkal*

37. Olvassátok el a Márai Sándor *Az útitársakról* című írását! Mit tanácsol a szerző: hogyan alkalmazkodjunk stílusunkkal a beszédhelyzethez, a különböző kommunikációs célokhoz?

Márai Sándor: Az útitársakról

Vasúton vagy hajófedélzeten az emberek úgy érzik, kiléptek életük megszokott törvényei közül, fecsegni kezdenek, közlékenyebbek és bizalmasabbak, a csodát várják, bátorítón és reménykedően pislognak útitársaikra. Vigyázz, hogy ne sértsd meg őket. Közeledésükre – mikor bárgyún és esetlenül, de mindenestül mégis megható emberi reménykedéssel hozzád is fordulnak kérdéseikkel, mint például: „Mit tetszik gondolni, lesz hordár éjféلكor Váradon?” – felelj mosollyal és kevés szóval. Ne utasítsd el őket, mert ebben a lelkiállapotban, mikor a vonat vagy a hajó repíti őket a vélt csoda felé – minden változás: csodavárás –, felette érzékenyek. Mosolyogj, bólints, aztán fordulj könyved vagy a táj felé. Ne éreztesd velük, hogy nincs csoda. Igaz, ne is hitegesd őket a csodával. Annyit mondjál csak, hogy talán akad hordár, éjféلكor, Váradon. Egy szóval sem többet.

38. Alkossatok rövid párbeszédet az alábbi szereplőkkel a megadott szituációkban!

- a) *orvos–beteg / kontrollvizsgálatokon*
- b) *két barát(nő) / nyári vakáció utáni találkozáskor*
- c) *szülő–gyerek / hétvégi program megbeszélése*
- d) *vállalatvezető–friss diplomás jogász / állásinterjú*

39. Milyen beszédhelyzet(ek)ben hangozhatnak el az alábbi mondatok? Nevezzétek meg a szituáció elemeit is!

- a) *Sajnálom, ez nem a Kiss lakás!*
- b) *Nézz körül alaposabban, mielőtt átmész!*
- c) *Na húzzunk innen!*
- d) *Hölgyem, szabad?*
- e) *Erre igazán nem számítottam!*
- f) *Ennél egy számmal kisebbet kérek!*

40. Fogalmazzatok meg, milyen stílushatást keltenek az azonos kifejezések az alábbi részletek különböző szöveggörnyezetében! Magyarázzátok meg, miért!

- a) *Csend vala hát;
Csak két éhes pók harcolt
Éltre, halálra
Egy szilvamagon-hízott légy combja felett;
De oh, balsors! a combot elejték.
Egy egér félkapta, s iramlott
Vele az oltár háta mögé
A tiszteletes reverendájába,
S lakomáz vala,
S a pókok szeme koppant.*

(Petőfi Sándor: A helység kalapácsa)

- b) *Csend vala, félleg alól szállt fel az éjjeli hold.
Szél keze most, mint sír szele kél; s a csarnok elontott
Oszlopi közt lebegő rémalak ínte felém*

(Kölcsey Ferenc: Huszt)

41. Hasonlítsátok össze a kétféle leírást! Állapítsátok meg az azokra jellemző kifejező eszközöket!

1) kutya, házikutya, eb (*Canis familiaris*): a kutyafélék (*Canidae*) családjába tartozó állat. Fő jellemvonása a rendkívüli tanulékonyág, hűség gazdájához, gyorsaság és kiváló szaglóképesség. Őseit a farkasok, sakálok és a különböző vadkutyafajok között keresik. A legrégebben háziasított állat (i. e. kb. 10 000).

2) kutya – I. fn. 1. A ragadozók közé tartozó, ház és nyájörzésre, vadászatra használt vagy kedvtelésből tartott háziállat. 2. biz vkinek a ~ja: vkinek kiszolgáltatót, megalázott helyzetben levő személy. 3. biz megvetést érdemlő személy. II. mn 1. Gyalázatos, cudar. 2. Gondot, bajt okozó, nehéz, rossz.

Most vessétek össze a leírásokat Nagy Lajos Képtelen természetrajzának A kutya című fejezetével!

Nagy Lajos: Képtelen természetrajz, A KUTYA

A kutya háziállat. Három fő részből áll, úgymint: fej, törzs és végtagok. Ha ezen részek bármelyikét a kutyából elvesszük, akkor a kutya elromlik, és többé sem nem szalad, sem nem ugat, egyáltalán nem működik tovább.

Különbőféle kutyák vannak, úgymint: pulikutya, komondor, vizsla, agár, szentbernáthegy, újfundlandi kutya, öleb, kis girhes, nagy dög, mopszli, nyakszli, vonító sühögér, kis kutya, nagy kutya, tarka kutya, Sajó kutyám. (A kutyuskám az nem kutya, hanem, amint egy igen kiváló természettudós földérintette, egy nő.)

A kutya igen hú állat. Ha a gazdája megrúgja, akkor meglapul, és nyalogatja a cipőjét. Ha pedig meghal a gazdája, akkor a kutya nagyon szomorú lesz, sőt van olyan kutya is, amelyik a gazdája halála után nem eszik, nem ugat, lefekszik, és ő is meghal, nem úgy, mint például a zsebóra, amely a gazdája halála után is közönyös ketyegéssel jár tovább, amiért is a zsebóra egy hűtlen kutya.

A kutya örömeinek az által ad kifejezést, hogy a farkát csóválja. Ha pedig a farkát levágják, akkor a fejét csóválja.

A kutya valamennyi állat közt a legértelmesebb. Igen tanulékony, például rövid néhány esztendő fátározás után már megérti a saját nevét, s ha azt hangosan kiáltják, a kutya dühösen ugatni kezd, ami azt jelenti, hogy hagyják már békén. De a kutya nemcsak szellemileg fejlett, hanem lelkileg is, némelyik annyira mély lélek, hogy emlékeztet a lírai költőkre, ugyanis ezek a költői lelkű kutyák, ha feljön a hold, és az ég tetején szépen ragyog, szintén ugatni kezdenek.

A kutyának veszedelmes betegsége a veszettség, ami igen ragadós nyavalya, az ember is megkaphatja, és harapás által terjed, mégpedig úgy, hogy vagy a veszett kutya harap meg egy embert, vagy a veszett ember harapja meg a kutyát.

A kutyának a veszettségen kívül legfőbb ellensége a sintér. Ez egy olyan úriember, aki drótkarikával jár az utcán, s ha meglát egy kutyát, utána szalad, a drótot a nyakába veti, és elkezd a kutyát húzni, mire a kutya gazdája pedig két pofont ad a sintérnek, a gazdát a rendőr fölírja, s utcai botrány miatt fizet hús korona bírságot. A bírság lefizetésének napján a gazda a kutyának öt flemmet ad és

két rúgást, mikor pedig a gazda ebéd után elmegy a kávéházba feketézni, a felesége úgynevezett vigasz-cvikipuszt ad a kutyának, ami, ha öreg és csúnya az asszony, még csak fokozza és betetézi a szegény kutya szenvedéseit. A veszettség ellen Pasteur nevű francia orvos kitűnő szérumot talált föl, de a sintér és a cvikipuszt ellen ő sem tudott még semmit kitalálni. A veszettségen kívül még nagy baja a kutyának az elveszettség, ami ellen az apróhirdetések, s a megtaláló fejére kitűzött illő jutalom szolgál.

A kutyáról szóló eme tanulmány keretein belül meg kell még emlékeznünk az ebzárlatról, amit plakátokon tesznek közhírré a városban. A plakátok arra valók, hogy azt a kutyák elolvassák, és pontosan betartsák. Azért helyezik el rendszerint az utcasarkokon. A kutyát házörzésre, a szoba bepiszkítására, mások zavarására, a háziúr és házmester bosszantására használják, tehát igen hasznos állat, csontjából rongyot készítenek, húsát várostromok alkalmával eszik.

42. Szerkesszetek rövid párbeszédet a szituációk változásainak megfelelően!

- 1) a) *A és B – barátok/barátnők – a moziból jövet megbeszélik a megnézett filmet.*
- b) *Hozzájuk lép A édesanyja, beszámolnak neki a látott filmről.*
- c) *B otthon elmeséli 5 éves öccsének, hol járt és mit látott.*
- 2) a) *X. Y. ügyintéző egy hivatalban. Ebédszünetben a barátnőjével beszél új munkahelyéről egy gyorsétteremben.*
- b) *Asztalukhoz lép X. Y. főlttése és csatlakozik hozzájuk.*
- c) *X. Y. visszatér a munkahelyére és fogad egy ügyfelet.*

43. Az alábbi mondatok szépirodalmi művekből származnak. Ki mondja kinek? Állapítsátok meg a közlés funkcióját is!

- a) *„Amíg jól van dolgod,
fől ne gerjeszd mérgem!”*
- b) *„Döngessük meg a
palánkot körüle!”*
- c) *„Inkább keves oroszlán,
mint sok nyúl!”*

Mondjátok el saját szavaitokkal, ti hogyan fogalmaznátok meg a fenti közléseket

- 1) *barátoknak;*
- 2) *idősebb testvéreteknek;*
- 3) *szüleiteknek;*
- 4) *tanárotnak.*

II. fejezet

A NYELV ÉS A KOMMUNIKÁCIÓ

A nyelv és a kommunikáció. A nyelvi funkciók. A kommunikáció szabályai.

44. Képzeljétek el a következő beszédhelyzeteket, és nevezzétek meg minden helyzet esetében a kommunikáció tényezőit (adó, vevő, közlés, információ):

- *a tanár magyaráz fizika órán,*
- *anyukámmal beszélgetek a család nyaralási terveiről,*
- *két barát beszélget egy közös kirándulás élményeiről,*
- *egy gyerek könyvet olvas!*

45. Készítsétek el írásban azokat a párbeszédhelyzeteket, amelyek elhangozhatnának az egyes feladatban megnevezett beszédhelyzetekben!

46. A második feladatban elkészített párbeszéd mellett tüntessétek fel, egy-egy nyelvi elem milyen nyelvi funkciót fejez ki!

47. Most írjátok le a nyelvi funkciók modelljét, és írjatok minden funkcióra nyelvi példát!

48. Az internet felhasználásával keressetek példákat a nyelvi funkciók mindegyikére!

49. Mondd el a Megbuktam matekból mondatot a különböző helyzetekhez illően!

Közömbös kijelentésként édesanyádnak.

Megdöbbszint kérdésként a tanárnak.

Ijedten édesapádnak.

Csodálkozva a padtársadnak.

Dicsekedve a barátnődnek.

50. Írjatok példát olyan esetekre, amikor úgy használunk bizonyos szavakat, kifejezéseket, hogy valójában ellenkezőleg kell értenünk őket!

51. Egy úszómedence mellett állsz és egy kislánytól megkérdezed, *Tudsz úszni?*, azt várva, hogy azt mondja, *igen* vagy *nem*. Ehelyett ő beugrik a vízbe. Hogy értelmezed ezt szavakkal?

52. Vajon miért nem ígéretként értelmezzük az alábbi mondatokat, még akkor sem, ha bennük van az *ígérem* szó? Valójában mit fejeznek ki, ha nem ígéretet?

(a) Tanár a diáknak: *Ha nem adod le időben a dolgozatod, ígérem, megbuktatlak.*

(b) Vádolt a rendőrnek: *Ígérem, nem én voltam!*

53. Egy bulin épp idegenek felé közelítesz, amikor hirtelen valaki megszólít: *Szia, épp rólad beszélgettünk!* Mi lehet a mondat célja? Milyen nyelvi funkció jut erről eszetekbe?

54. Mi az *igen* szerepe az alábbi két társalgásban:

Az első:

Tanár: – *Melyik a helyes megoldás?*

Diák: – *A második.*

Tanár: – *Igen.*

A második:

Orvos: – *Milyen gyakran van ez a viszketése?*

Beteg: – *Szinte minden éjjel.*

Orvos: – *Igen.*

Vajon a két igen hasonló hangosságú és hangsúlyú lenne? Ki szólalna meg az igen után az első, és ki a második párbeszédben?

55. Az alábbiakban néhány beszédhelyzet leírását olvashatjátok. Minden beszédhelyzet megvalósítása egy-egy tanulóra vár. Próbáljatok meg összefüggően három percet beszélni a megadott témáról a megadott szituációnak megfelelően!

- *egy főzőműsor háziasszonyaként ételrecepteket ajánlasz a nézőknek*
- *irodalomtanárként a trójai mondakörről beszélsz a diákjaidnak hatodik osztályban*
- *sportriporterként közvetítesz egy képzeletbeli Forma 1-es futamot*
- *sportriporterként közvetítesz egy elképzelt focimeccset két kedvenc csapatod között*
- *orvosnőként a dohányzás ártalmairól beszélsz a tízedik osztály tanulóinak*
- *úrhajósként rádión jelented a földi irányító központnak, mit tapasztalsz éppen űrutazásod során*
- *egy állatmenhely tulajdonosaként a háziállataink iránti felelősségről beszélsz egy televíziós műsorban*

Ha még többen szeretnének kipróbálni magatokat ebben a játékban, találjatok ki újabb szituációkat közösen!

56. Képzeljétek el és játsszátok el az alábbi helyzeteket! Mindegyik helyzetben a kommunikáció négy maximája közül egyet fel kell rúgni, azaz a játék lényege az, hogy nem kell betartani a megnevezett maximát.

- *a tanuló felel történelem vizsgán (nem tartva be a mennyiség maximáját)*
- *a tanuló felel történelem órán (nem tartva be a viszony maximáját)*
- *édesanyádnak magyarázod, miért későn értél haza tegnap (nem tartva be a minőség maximáját)*

Ha még többen szeretnének kipróbálni magatokat ebben a játékban, találjatok ki újabb szituációkat közösen!

57. Játsszátok el egy vitát, melynek témája, hogy mitől olyan népszerű a Harry Potter könyv-sorozat. Osszátok az osztályt két részre, a könyvet kedvelők és a könyvet nem kedvelők táborára, majd jelöljétek ki egy vitavezetőt, aki adja és veszi a szót. A két tábor próbálja különböző érvekkel meggyőzni egymást!

A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása

58. Olvasd el a mondatpárokat a megfelelő hanglejtéssel, majd illeszd beszédhelyzetbe azokat:

Semmit sem értek. / – Semmit sem értek?

Megfógtam! / – Megfógtam?

Jó lett. / – Jó lett?

59. Képzeld el, hogy utazó ügynök vagy, és egy általad kitalált terméket akarsz eladni! Játsszátok el, hogy bekopogsz egy lakásba, és párbeszédbe elegyedsz a tulajdonossal! Akkor éred el kommunikációs célotat, ha sikerül eladnod a termékedet!

60. A kommunikáció során nélkülözhetetlen együttműködési- és kompromisszumkészség gyakorlására alkalmas az alábbi feladat. Válasszatok ki két szereplőt, akik közül az egyikük eladó egy virág- és ajándékboltban, másikuk pedig a vásárló. Úgy, hogy a másikuk ne hallja, mindkét játékos más-más kommunikációs célt kap. A virágárusnak azt a feladatot adjuk, hogy neki ma muszáj eladnia a gerberákból, mert már hervadnak, de nem adhatja olcsóbban szálját 4 hrivnyánál. A vásárlót meg vacsorára hívta a szíve hölgye, akinek a kedvenc virága a rózsa. Vevőnk virágot és csokoládét is akar vinni a vacsorához. Összesen 20 hrivnyája van erre a célra. Mindegyik játékos a saját célja elérésén dolgozik a beszédhelyzetben.

61. A kommunikáció során nélkülözhetetlen együttműködési- és kompromisszumkészség gyakorlására alkalmas az alábbi feladat. Van három testvér, akik hatalmas vagyont örökölték apjuktól egyenlő arányban, de azzal a megkötéssel, hogy a nagyobb beruházásokról együtt kell dönteniük, és csak akkor valósítható meg bármilyen elhatározásuk, ha mind a hárman egyet értenek. A három testvér azonban rivalizál egymással, és a legritkább esetben ért egyet.

Egyszer meglátogatja őket egy házaló ügynök, aki egy hullámvasutat kínál eladásra. Vajon sikerül-e nyélbe ütni az üzletet? Játsszátok el!

62. Idézzétek fel egyik kedvenc olvasmányotok tartalmát! Majd meséljétek el a tartalmat a többieknek egymás után többször, de úgy, hogy minden esetben megfeleltek a kommunikáció egy-egy maximájának betartásáról. Először a mennyiség, majd a mód, aztán viszony, legvégül pedig a minőség maximájának elhagyásával meséljétek el az olvasmány tartalmát!

63. Maffia – Kommunikációs-stratégiai játék

A játék a városlakók és az őket rettegésben tartó maffiatagok között folyik. A tét az, hogy ki uralja a várost: a maffia vagy a városlakók.

Legalább 12-20-an játsszák.

Van egy játékvezető, aki közli, hogy alszik a város. Minden játékos bezárja a szemét. A játékvezető kijelöli a 3-4 maffiatagot, akik hangtalanul kinyitják a szemüket, tudomásul veszik, hogy ki maffiatag, és hangtalanul rámutatnak valakire, akit ezzel ártalmatlanná tesznek, elrabolnak.

Felébred a város. A játékvezető kijelöl egy seriffet, és közli vele, hogy kit raboltak. A seriff dolga, hogy kinyomozza, ki a tettes.

Az elrabolt áldozat az utolsó szó jogán megvádol az elrablásával valakit, a vádat megindokolja, majd végleg kiesik a játékból.

A seriff vezeti a nyomozást, gyanúba kerülhet bárki, mindenki megszólalhat bárki ellen vagy bárkinek a védelmében. Ha a seriff úgy látja jónak, illetve ha valakit már nagyon erőteljesen gyanúsítanak a többiek, akkor szavazás következik: megszavazzák a játékosok, hogy a gyanúsított bűnös-e vagy ártatlan. Ha bűnösnek minősül (függetlenül attól, hogy tényleg maffiatag-e), kiesik a játékból. Ellenben ha ártatlannak szavazzák meg (függetlenül attól, hogy akár maffiatag is lehet) a játék során többet már nem gyanúsítható, más áldozatok esetében sem. Ha ártatlannak minősül a

gyanúsított, újabb gyanúsítottat kell keresni, mindaddig, míg valakit el nem ítélnék, és így az kiesik a játékból.

A játék minden körében ketten esnek ki: az áldozat és a megszavazott tettes.

A maffiatagok igyekeznek megtéveszteni a városlakókat, és elhítni magukról, hogy ők is csupán egyszerű városlakók. Ennek érdekében különböző kommunikációs stratégiákat vehetnek be. Összejátszhatnak, egymás ellen fordulhatnak, szavazhatnak megtévesztően, stb. Azt mindenkinek egyéni dolga kisilabizálni, hogy az érdekeinek melyik a legmegfelelőbb. A maffiatagok célja a minél további életben maradás és a város végleges birtokbavétele. A városlakók célja a maffia elítélése, a városuk megtisztítása. Csak senki nem tudhatja, hogy a másik éppen kicsoda.

Ezt addig játsszák, míg már csak (vagy döntő fölényben) városlakók, illetve maffiatagok maradnak játékban.

A seriffnek a játék folyamán egyszer joga van titokban megkérdezni a játékvezetőt arról, hogy egy bizonyos játékos maffiatag-e vagy sem. Ekkor a játékvezetőnek igazat kell mondania. Ezt a seriff nem hozhatja nyilvánosságra, de ennek függvényében alakíthatja a közvéleményt.

III. fejezet

FUNKCIONÁLIS STILISZTIKA

A funkcionális stilisztika. A beszélt és írott stílusrétegek. Művészi és nem művészi stílus. A társalgási stílus. A társalgás hangneme. A társalgás résztvevői és témaköre. A társalgási stílus műfajai.

64. Olvassátok el az alábbi szemelvényeket! Vizsgáljátok meg a szövegeket a társalgásra jellemző nyelvi eszközökre, a társalgás felépítésére figyelve! Fogalmazzátok meg, mi a különbség a szövegrészletek stílusa között?

Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai

(részlet)

Hétfőn a reggelenél Polly néni és Mary roppant figyelmes volt Tomhoz, minden kíváncságát teljesítették. Ezenkívül szokatlanul élénk társalgás fejlődött ki, melynek folyamán Polly néni ezt mondta:

- Hát én nem mondom, jó tréfa volt, hogy mindenkit egy hétig az orránál fogva vezetetek, csak az a kár, hogy olyan kemény szívű vagy, és engem is megkínoztál. Ha egy fátörzsön át tudtatok evezni, hogy megnézzétek saját gyászistentiszteleteteket, átjöhetnél volna előbb is, és legalább küldhetnél volna nekem valami figyelmeztetést, hogy csak megszőktél, de nem haltál meg.

- Ezt igazán megtehetted volna - mondta Mary -, és biztos meg is tetted volna, ha eszedbe jut.

- Ugye, megtetted volna? - kérdezte Polly néni, és arcán aggódó kíváncsiság égett.

- Ugye, kisfiam, megtetted volna, ha eszedbe jut?

- Hát nem tudom... hisz ez mindent elrontott volna!

- Azt hittem, hogy szeretsz ennyire - szólt Polly néni olyan bánatos hangon, hogy egészen elszomorította a fiút. - Én azt hittem, legalább gondoltál rá, ha már nem is tetted meg.

- Drága Polly néni! - könyörgött Mary. - Tudod, hogy nem akar rosszat, ez csak Tom bolond kapkodása! Mindig annyi a dolga, hogy nem ér rá semmire sem gondolni!

- Annál szomorúbb. Sid biztosan gondolt volna rá. Sid egész biztosan el is jött volna. Egyszer, majd mikor már késő lesz, emlékezni fogsz rám, Tom, és azt fogod kívánni, bárcsak egy kicsit jobban szeretted volna, mikor igazán nem került semmibe.

- De Polly néni! Tudod, hogy szeretlek - mondta Tom.
  - Bár inkább úgy viselkednél, hogy elhihessem.
  - Most már igazán azt kívánom, bárcsak jöttem volna át - mondta Tom bánatos hangon. - De álmodtam rólad, Polly néni! Ez is valami, nem?
  - Nem sok... a macska is álmodik... de mégis több a semminél. Mit álmodtál?
  - Hát szerda éjjel azt álmodtam, hogy itt ültetek a szobában, te az ágy mellett, Sid a fászládán és mellette Mary.
  - Tényleg, itt ültünk, ahogy mindennap itt vagyunk. Boldog vagyok, hogy legalább álmodban eszedbe jutottunk egy kicsit.
  - Aztán azt álmodtam, hogy Joe Harper anyja is itt volt.
  - Tényleg, itt volt! Álmodtál még valamit?
  - Ó, egész sereget, de most olyan zavaros minden.
  - Hát próbálj visszaemlékezni! Nem tudsz visszaemlékezni?
  - Úgy rémlik, hogy a szél fújta valamit.
  - Gondolkodj csak, Tom! Igen, a szél fújta valamit.
- Tom aggódalmasan simogatta a homlokát. Végre megszólalt:
- Megvan! Megvan! A gyertyát fújta a szél.
  - Isten legyen irgalmas nekünk! Beszélj csak, Tom!
  - Úgy rémlik, mintha azt kérdezted volna: mitől lobog ez a gyertya?
  - Folytasd, Tom!
  - Várj csak egy percre! Hadd gondolkodjam! Igen... igen! Azt hiszem, azt mondtad, hogy nyitva van az ajtó.
  - Igaz! Olyan igaz, mint ahogy itt ülök! Nem így volt, Mary? Mondd csak, fiam!
  - Aztán azt mondtad, de nem tudom biztosan, hogy Sid...
  - Mi? Mi? Mit mondtam Sidnek? Mit mondtam neki?
  - Azt mondtad neki, azt mondtad, hogy... csukja be az ajtót.
  - Az isten szerelmére, tényleg igaz, soha életemben nem hallottam még ilyet. Nekem aztán ne mondják, hogy nincs igazság az álmokban. Majd átmegyek Sereny Harperhez, és elmesélem neki! Kíváncsi vagyok, mit fog ehhez szólni? Mindig csak azt mondja, hogy buta babonásak vagyunk. De folytasd, Tom!
  - Ó, most már olyan világosan látok mindent, mintha világos nappal lenne. Aztán azt mondtad, hogy én nem vagyok rossz gyerek, csak könnyelmű, élénk és felelőtlen, mint egy kiscsikó.
  - Tényleg, így van! Magasságbéli isten! Beszélj már, Tom!
  - Aztán elkezdted sírni.
  - Istenemre, sírtam! De mennyire! Nem is először.

- És aztán... aztán Harper néni is elkezdett sírni, és azt mondta, hogy Joe is ilyen volt, és azt kívánta, hogy bárcsak ne verte volna meg, mert ellopta a tejfelt, hiszen ő maga öntötte ki...
  - Tom, az Úr szállt meg, ez a legtisztább látnoki megézés. Isten látja a lelkemet! Folytasd, Tom!
  - Aztán Sid mondott valamit...
  - Nem emlékszem, hogy mondtam valamit - tiltakozott Sid.
  - De igen, mondtál, Sid! - szólt Mary.
  - Most ne beszélj! Hagyd Tomot! Mit mondott Sid?
  - Azt hiszem, azt mondta, hogy reméli, hogy nekem jobb ott, ahol most vagyok, de hogyha néha jobban viselkedtem volna...
  - No, mit szóltok hozzá?! Az ő szavai!
  - Erre aztán keményen rászóltál.
  - De mennyire rászóltam! Egész biztos, hogy valami angyal volt itt elbújva! Egész biztos.
  - Aztán Harper néni mesélt Joe-ról, hogyan ijesztette meg egy békával, te meg elmondtad neki, hogy én beadtam Péternek az orvosságot.
  - Olyan igaz, ahogy itt ülök.
  - Aztán mindenfélét beszéltek, hogyan kerestek minket a folyóban, és hogy vasárnap lesz a gyászistentisztelet, aztán Harper nénivel egymás nyakába borultatok, és ő elment.
  - Istenemre, így történt, igazán így történt! Nem mondhattál volna többet akkor sem, ha itt lettél volna. És aztán? Mi történt aztán, Tom?
  - Aztán, úgy rémlik, hogy imádkoztál értem... igen, láttalak, és minden szavadat hallottam. Aztán lefeküdtél az ágyba, és én olyan szomorú voltam, hogy elővettem egy darab fakérget, és ráírtam: "Nem haltunk meg, csak elszöktünk kalóznak", és aztán letettem a gyertya mellé. Te már aludtál, de olyan jóságos volt az arcod, hogy föléd hajoltam és megcsókoltalak.
  - Igazán, Tom! Igazán?! Ezért mindent megbocsátok neked!
- Viharosan magához ölelte a fiút, aki most úgy érezte magát, mint a legalávalóbb gonosztevő.

Rejtő Jenő: Csontbrigád
(részlet)

Olyan kísérteties volt ez a felcsengő muzsika Screebin emlékével párhuzamosan, hogy egy pillanatig tátott szájjal meredt a pálinkásüveg nyílása körül zsongó

legyekre... Azután felállt, a szomszéd szobához ment, és nagyot rúgott az ajtóba, hogy kitárult.

Ki merészkedett Screbin hangszeréhez nyúlni?! A mindenit.

Lihegve állt. Nézd csak... Egy rab!

Elmélyülten, félig behunyt szemmel hegedül, és ahogy meglátja a kapitányt, befejezi egy rántással.

- Ki vagy... te disznó?...

- A hatvanhármás fogoly, mon commandant.

Liheg. Azután csuklik. Végignézi a rabot. Hm... Nem az a halálfejű, tébolyult arcvonású alak, mint a többi. Tömött, barna haja még fényes és rugalmas. Ez az ember él. Nemcsak a szónak abban a pusztán vegytani összefüggéseket jelentő, gépies értelmében, amelyet talán a "létezés" szóval jelölhetünk meg a legtalálóbban; ez a rab még él, külsején a lélek jelképeinek kifejezésével, ahogy az élet összetett fogalma, érzés, tudat, test és becsvágy együttesen jelent csak valamit. Kerek, barna, csinos arca némi vidámságot is elárul.

- Mióta vagy itt?

- Öt hónapja.

Ez a Magiron úgy látszik, kivételez vele, azért ilyen egészséges! Az őrmester egy korrupt fráter. Valami sikkasztás miatt került ide, és a sikkasztó mindig korrupt marad.

- Te disznó! Már régen figyellek! Te mindég a raktárban lógsz!

- A kőtörőknél dolgozom, mon commandant!

- Ne hazudj, mert összetörlek! Miért vagy ilyen egészséges?!

- Jó szervezetem van.

- És... hogy kerülsz most az irodába, mi? He?! Erre felelj, te... Te mindentudó! Mi?!

És egészen eléje állt a legénynek, derékban meghajolva, alulról felfelé a fiú arcába nézett, mintha e különleges látószög síkjából is tanulmányozni szeretné.

- Nem kaptam pihenőt, kapitány úr. Pedig ma július tizenegyedike van!

Szóval a Bastille ostromának évfordulója van! Ez a Magiron nagy kutya, hogy még ilyenkor is nyúzza ezeket a koporsószőkevényeket.

- Miért nem adott ma pihenőt az őrmester?!

- Mert a teljes vízadagot kértem. Három nap előtt fél vízadag elvonással büntettek.

- Csak azért, mert... külön vízadagot kértél? Mi?!! Te, ne hazudj, mert széttöröm a koponyádat, a mindenségit az ilyeneknek!! Phú!!

- És... Visszafeleltem. Az őrmester megtagadta a vízadagot, azzal az indokolással, hogy semmi köze egy magamfajta alaknak július tizennegyedikéhez. Azt feleltem, hogy: "Maga sem a Bastille ostrománál sikkasztott, sergent..."

A kapitány kurtán nevetett. Ez jó.

Elképzelte Magirot amint kisebb törléseket eszközöl a zsoldkönyvben, miközben a forradalmárok tarackokkal lövik a Bastille-t.

Újra széthúzta az ingét, de csak nem szűnt a préselő súly. Itt nincs levegő, vagy mi?... Émelygett, mert érezte a szájából kirezgő, átható alkoholpárát.

- És hogy merészeltél te itt... hegedülni?! Mi?!

- A kapitány úr előadása lelkesített. Hallottam a nagyszerű összefüggést, amelyet a vörösbor és a történelem között felismert!

- Mi? Ezt... megértetted?

- A szakmámba vág.

- Te történelemmel foglalkoztál valaha?

- Nem, csak vörösborral, kapitány úr, de igen intenzíven.

Sirone ismét elnevette magát, de ezt megbánta, és rárivallt:

- Takarodj!

Nagyokat fűjt. Ilyen egy fráter!

Jókai Mór: Az arany ember

(részlet)

Reggel, mikor Timéa felébredt, nem érzett az elmúlt betegségből semmit. Az ifjú természet győzelmes maradt.

Felöltözött magában, s aztán kijött a kabinból, s Timárt ott találva a hajó orrán, azt kérdezé tőle:

- Hol van az atyám?

- Kisasszony, önnek az atyja meghalt.

Timéa rábámult nagy, méla szemével; arca nem lehetett már fehérebb, mint addig volt.

- És hová tették?

- Kisasszony, önnek az atyja itt fekszik a Duna fenekén.

Ekkor Timéa leült a hajómellvéd mellé, s elkezdett némán a vízbe bámulni. Nem szólt, nem sírt, csak nézett mereven a vízbe.

Timár azt hitte, hogy jót tesz vele, ha vigasztalja.

- Míg ön beteg volt, öntudatlanul feküdt, addig önnek az atyját hirtelen magához szólítá az Isten. Én voltam nála utolsó órájában. Önről beszélt nekem; önnek küldé általam utolsó áldását. Az ő kívánatára én önt el fogom vinni atyjának egy régi barátjához, ki önhöz anyjáról rokon. Az leányának fogadja önt, s lesz önnek atyja.

Van egy szép fiatal leánya, önnél kevéssel idősebb, az lesz önnek testvére. Ott igen jól fognak önnel bálni. És ami itt ezen a hajón van, az mind önnek a vagyona, amit az atya önnek hagyott; ön gazdag lesz, és mindig hálaival fog ön emlékezni arról a jó atyáról, aki önről ilyen jól gondoskodott.

Timárnak megszorult a toroka, mikor arra gondolt: "és aki meghalt azért, hogy téged megszabadítson, aki halált vett magának, hogy teneked odaadhassa az egész életet!"

És aztán bámulva nézett a leány arcára. Az nem mozdult meg az egész beszéd alatt, még csak egy könnye sem fakadt. Mihály azt hitte, hogy szégyell sirni idegen előtt, s félrevonult tőle; de a leány azután sem sírt, hogy egyedül maradt.

Tömörkény István: Meghalt

(részlet)

Bab Illés bojtár odavágta a kancsóját a csikóshoz, amiért hogy dalolni mert. A kancsó eltalálta a csikósét, s a két edény rokoni szeretettel érintkezvén, cserepekre szakad. A csikós arca elsötétül. Gáli János előmászik, hoz két új kancsót, s visszamászik megint.

No most már nyekereghet a duda. Nyekereg is. Kisguczi az első, aki kirúgja maga alól a lócát, s a közepre áll, járja a hátravágóást, azután meg, hogy Bab Illés is melléugrik, ketten a csárdást. Mihály nekidagadt képpel fújja. Egyszercsak azt mondja a duda:

- Ssutty...

És eláll abban a pillanatban a szava. Ijedten néznek rá mindenek. Mi lelte?

Kitudódik hamar. Duhaj Kis Miklós belehajította a bicskáját, a duda szétrepedt, és hát most már igazán el van hagyatva egészen. A juhászok arcára kiül a harag szederjes színe. Bab Illés odakap a sarokba támasztott kampós botokhoz.

- Vágjam? - kérdi rekedten.

Bélteki Mihály még nem bír szóhoz jutni a dühtől. Előbb csak int neki, s azután szól tompa hangon.

- Vágd.

Vágja. Ahogy a bot két kézre fogatván, felsuhan a levegőbe, leüti a lámpát. Sötét lesz hirtelen. Azután egy nagy puffanás.

- Jaj... - sóhajtja Duhaj Kis Miklós.

Még egy puffanás, még egy jajszó, azután ünnepélyes csönd a fekete sötétben. Csak Öreg Gáli János uram pipája világlik a kuckóban, aki is beleütvén a paraszába egy szál masinát, gyertyát gyújt. A csárda-padlón el van nyúlva a csikós a maga vérében. Gáli odamegy hozzá, mozgatja: nem mozog...

- Möghött - mondja.

Idő múltán felel rá Bélteki.

- Mög...

A tetem fölött egymásra néznek az emberek. Bab Illés leteszi a botot, s felfogja a halott két karját. A másik a lábait emeli, Gáli kinyitja az ajtót, s viszik kifelé. Bélteki elől megy. Erős hóhullás van odakint, a pihék kavarnognak, és megalszanak a vérben.

65. Írjátok ki az elolvasott szövegekből azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyek az adott beszédhelyzetben stilémaként, stílusesszövekként szerepelnek!

66. Íme néhány példa arra, hogyan lehet valakit kávéval kínálni. Mikor és kivel használnátok egyiket, mikor, kivel a másikat? Találjátok ki és játsszátok el a szituációkat!

a) *Kávézunk?*

b) *Csináldjak egy kis kávé?*

c) *Igyunk egy kávé?*

d) *Mit szólnál egy kávéhoz?*

e) *Megkínálhatom egy kávéval?*

67. Az ember számtalan módon és számos céllal használja a nyelvet. Milyen körülmények között mondhatjuk pl. az alábbiakat? S mikor lennének ezek oda nem illő mondatok? Valósítsátok meg szóban a beszédhelyzeteket!

Szerinted hideg van itt?

A reptérre, amilyen gyorsan csak tud.

Házamat György fiamra hagyom.

Szeretsz?

De fura!

De jól nézel ki!

Csin-csin!

Szeretném, ha figyelnél és vigyáznál rám...

Maradjon a jobb oldalon, kérem!

Már nem is szeretsz...

A fenébe!

68. Hányféleképpen tudnátok megkérdezni egy idegentől, hogy hány óra van? Játsszátok el a szituációkat! Figyeljétek meg, hogy a hosszabb nyelvi formák udvariasabbak, mint a rövidek. A hosszúságuk mellett mi adja ezek udvariassági értékét?

69. Készíts táblázatot arról, hogy tegezed-e vagy magázod az alábbi személyeket! Jelöld azt is, hogy kölcsönös vagy egyoldalú a T/V formák használata. Magyarázd meg a táblázatban foglaltakat!

szülők, nagyszülők, testvér, szomszéd, nagynéni, nagybácsi, anyós, após, tanár, orvos, postás, bolti eladó, idegen

70. Képzeltetek el, majd játsszátok el olyan beszédhelyzeteket, amelyekben más-más értelemmel, de elhangozhat az alábbi társalgásrészlet:

– *Megfoghatom?*

– *Csak óvatosan!*

71. Az angolok az angol hidegvér mellett arról nevezetesek, hogy kötelező udvariassági elemként mindent társalgásukat az időjárásra vonatkozó beszélgetésrészlettel indítják. Játsszátok el, hogy három percig beszélget egymással két ember, de csak az időjárás a téma.

72. Hogyan próbálnád meg felhívni magadra egy idegen figyelmét, ha például valaki elejtett valamit az utcán, vagy otthagytott a busz ülésén? Játsszátok el a helyzetet!

73. Írj egy odaillő (helyénvaló, adekvát) és egy oda nem illő (nem helyénvaló, inadekvát) példát az alábbi esetek nyelvi megnyilatkozásaira: *útbaigazítás-kérés egy idegentől, bocsánatkérés, családi vacsora, esküvői gratuláció!*

74. Hogyan oldanátok meg nyelvileg az alábbi kommunikációs szituációkat eredményesen? Játsszátok el!

Virágot szeretnél venni édesanyádnak, de a virágárus háttal áll neked.

Meg szeretné tudakolni egy szembe jövő idegentől az utcán, merre találd a városközpontot?

75. Képzeljétek el, majd játsszátok el, hogy egy baráti társaságban a következő témák valamelyikéről beszéltek a többieknek:

- elmeséled a tegnap látott filmet,*
- elmondod, milyen hírt, pletykát hallottál egy közös ismerősötökről,*
- elmeséled, hogyan, milyen körülmények között ismerkedtél meg tegnap egy fiúval/lánnyal,*
- elmeséled, milyen tervet dolgoztál ki arra nézve, hogy mivel fogja a baráti társaságotok tölteni a nyarat, mit fogtok csinálni nyáron?*

76. Olvassátok el Jókai Mór *Az arany ember* című regényének és Mark Twain *Tom Sawyer* kalandjai című regényének lentebb olvasható részletét. Figyeljétek meg, hogyan jelenik meg az elbeszélés mint a társalgás műfaja a részletekben. Nevezzétek meg az elbeszélések jellemzőit! Majd húzzátok alá azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyek Polly néni, illetve Brazovics Atanáz beszédére jellemzőek.

Jókai Mór: Az arany ember

Brazovics úr pedig napról napra mérgesebb lett, mikor a feketekávéját itta a nők szobájában, és aki ezt a mérget itatta vele, az mindig Timár volt.

Ez volt az ő mindennapi Karthágója!

- Már micsoda istentelenséget gondol ki megint ez az ember? Más becsületes gabonakereskedő, ha beáll a tél, örül, hogy megpihenhet: ez meg nekifog olyan dolognak, aminek soha más ember nem hallotta a hírét. Kibérli a Balatont, s télen a jég alatt halásztat benne! A múltkor egyetlenegy fogásra háromszáz mázsa halat húztak ki neki a kenesei foknál. Hisz ez valóságos rablás! Tavaszra úgy kipusztítja a Balatont, hogy nem marad abban egy bökle, egy babaj, egy sügér, egy garda, egy ön, egy kűs sem, nemhogy fogas. S aztán mind viszi fel Bécsbe. Hát azért terem a Balaton fogast, hogy azt a német egye meg? Átkozott veszekedett ember! Ezt igazán közköltségen kellene elpusztíttatni. Én előbb-utóbb is megölöm ezt az embert, az bizonyos. Mikor a hídon átjön, megfogatom két hajóslegénnyel, s beledobatom a Dunába. Adok egy silbaknak száz forintot, hogy mikor éjjel elmegy

a várta előtt, véletlenségből lője agyon. Bedobok az udvarára egy veszett kutyát, hogy mikor reggel kijön, harapja meg. Hiszen megérdemli az, hogy fölakasszák! Jobban megérdemli, mint Angyal Bandi meg Zöld Marci. Mert Zöld Marci csak azt a pénzt veszi el tőlem, amit nálam talál, de ez a tolvaj még a házamat is ellopja a fejem fölül. Rágyújtatom egyszer a házát, hogy beleégjen! S még nemesemberré teszik! S még a vármegyegyűlésen kinevezik assessornak, s ott ül a gézengúz velem egy sorban. Velem, akinek tősgyökeres magyar nemes volt az öregapám is, egy ilyen jöttment! De iszen jöjjön csak még egyszer a restauráció, s merje odahozni a pofáját, felbizzatok egy csoport gibernyúzi nemest, kidobatom velük az ablakon, hogy a nyaka kitörik! Csak egyszer valami ebéden összejönnek vele, tudom, hogy megpaprikáznám a levesét úgy gebulával, hogy hanyatt fordulna tőle, mint a döglött hal. S még azt hallom, hogy úri kisasszonyokhoz is eljár látogatóba a semmiházi. Ez a Timár! Ez a hajós-schreiber! Akinek csak "iszaptaposó" a címe. Ej, de szeretném, ha egyszer valami olyan házhoz vetődnék, ahova valami derék vitéz katonatiszt jár, s az kihíná duellumra, s aztán felspékelné, mint a békát, így ni!

Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai

- Hé-é-é, Tom!

Halk nesz hallatszott a háta mögött, és ahogy hirtelen megfordult, éppen hogy el tudta kapni egy kölyök gallérját, amint el akart iszkolni.

- Na, ugye! Mindjárt gondolhattam volna a kamrára. Mit kerestél ott?

- Semmit!

- Semmit! Nézd csak meg a kezedet meg a szádat. Mi ragad rajta?

- Én nem tudom, néni.

- De én tudom! Lekvár, az bizony. Hát nem százszor megmondtam, hogy nyughass attól a lekvártól, különben megnyúzlak. Add csak ide azt a pálcát.

A pálcá a levegőbe emelkedett. Elkerülhetetlennek látszott a végzet.

- Szent Isten! Nézz csak hátra, néni!

Az idős hölgy megpördült a sarkán, ijedtében összehúzta szoknyáját, a kölyök pedig egy pillanat alatt elszaladt, fölkapaszkodott a magas palánkra, és eltűnt mögötte. Polly néni egy pillanatig meghökkenve állt, aztán elnevette magát:

- Ördög vigye ezt a gyereket! Hát soha nem tanulok meg semmit? Hányszor ugratott már be ugyanígy, és mégse tudok rá vigyázni. Úgy látszik, mégiscsak igaz, hogy mentül öregebb valaki, annál kevesebb az esze. Nemhiába mondják: vén kutya nem tanul már újat. No, és nincs két nap egymás után, hogy ugyanúgy jártná a bolondját velem; hogy is tudhatnám, mit forral? Mintha pontosan tudná, meddig élhet vissza a türelmemmel, és azt is tudja, hogy ha egy szempillantásra

kizököknt vagy megnevettet, vége az egésznek, nem vagyok képes megverni. Isten látja lelkem, nem teljesítem kötelességem evvel a gyerekekkel szemben. Ha pihen a pálcá, elkanászodik a tanítvány, mondják. Bűn ez, tudom én jól, s mindketten megszenvedünk majd érte. Mindig huncutságon jár az esze, de istenem, mégiscsak szegény elhalt nővérem gyereke szegényke, nincs szívem hozzá, úgy istenigazában elnadrágolni. Valahányszor eleresztem, furdal a lelkiismeret; de valahányszor kihúzza tőlem a lutrit, öreg szívem vallja kárát. Bizony, bizony, akit anya szült, annak meg vannak számlálva napjai, és rögök az ő útjai, mint az írás mondja, és azt hiszem, úgy is van ez. Ma délután biztosan felé se megy az iskolának, holnap muszáj lesz munkára fognom, hogy megbüntessem. Keserves dolog szombaton dolgoztatni, mikor a többi fiú mind szabad, de a munkát jobban utálja, mint bármi mást, és hát teljesítenem kell vele szemben kötelességemet, különben én leszek az oka, ha rossz útra téved.

77. A világon az egyik leghíresebb ifjúsági napló Sue Townsend hőséneke, Adrien Mole-nak a naplója. Olvassátok el az alábbi részletet a naplóból, majd fogalmazzátok meg, mik a naplóírás formái követelményei! Aztán fogalmazzátok meg Adrien Mole stílusának jellemzőit! Miért hatnak humorosan a naplóbejegyzések?

Részlet Adrian Mole titkos naplójából

Február 13. Péntek

Hát ez a nap kész katasztrófa volt. Már nem Pandora ül mellettem, hanem Barry Kent. Egész órán másolta, amit írok, és rágógumit fűjt a fülembe. Megmondtam Miss Elfnek, de ő is fél Barry Kenttől, ezért azután egy szót sem szólt.

Február 17. Kedd

Barry Kent azt mondta, fasírtot csinál belőlem, ha nem adok neki mindennap huszonöt pennyt. Azt feleltem, hogy csak az idejét pazarolja, ha tőlem fenyegetőzéssel akar pénzt kicsikarni. Egy árva megtakarított vasam sincs. Anya egyenesen az ifjúsági takarékbetétemre utaltatja a zsebpénzemet, és napi tizenöt pennyt ad Mars szeletre. Barry Kent erre az ebédpénzemet követelte! Közöltem vele, hogy apa csekken fizeti, mióta felment napi hatvan pennyre, mire Barry Kent tökön rúgott és elsétált. De előbb még odavetette: Kaphatsz még! Jelentkeztem lapkihordónak.

Március 3. Kedd

HÚSHAGYÓKEDD Átadtam Barry Kentnek a sápot. Nem hiszem, hogy van Isten. Ha létezne, egészen biztos nem engedné, hogy az olyan alakok, mint ez a Barry Kent, szabadon járjanak, és intellektueleket zsaroljanak. Vajon miért szekálják a nagyobb fiatalok a kisebb fiatalokat? Talán lepusztul az agyállományuk a pluszmunkától, amit azért kell kifejtenuik, hogy erősödjön a csontjuk meg a többi, esetleg agykárosodást szenvednek a sporttól, amit olyan nagyon űznek, persze az is lehet, hogy az idősebb fiatalok egyszerűen szeretnek fenyegetőzni és verekedni. Az egyetemen talán majd tanulmányozom ezt a problémát. Kiadatom a dolgozatomat, és küldök egy példányt Barry Kentnek. Lehet, hogy addigra majd olvasni is megtanul.

Március 26. Csütörtök

Barry Kentet elkapta a rendőrség, mert nem égett a hátsó lámpája a bringáján. Remélem, javítóintézetbe küldik. Egy kis sitt-sokk jót tenne neki.

Április 30. Csütörtök

Ma a suliban komolyan megfenyegettek. Barry Kent bedobta a diplomatafényképet a rögbipályára. Sürgősen adnom kellett neki két fontot, mielőtt még engem is utánadobott volna. Apától kínos pénzt kérni, kétségbe van esve a rezszi miatt.

Május 21. Csütörtök

Barry Kent ma megvert az öltözőben. Felakasztott a fogásra. Zsarutéglának hívott és még máshogy is, de az leírhatatlan. Nagymama megneszelte a dolgot, pedig apa titkolni akarta előtte a cukorbetegsége miatt. Végighallgatta az egészet, azután feltette a kalapját, beharapta az ajkát és elment. Egy óra hét percre volt távol, akkor bejött, levetette a kabátját, megfésülködött, és kivett a rablóbiztos övéből 27 font 18 pennyt. Azt mondta: -- Most már nem fog bántani, Adrian, de ha mégis, csak szólj! - Azután vacsorát csinált. Szardínia volt, paradicsom és gyömbéres sütemény. Vittem neki a trafikba egy diabetikus csokoládét nagyrabcsülésem jeléül.

Május 22. Péntek

Az egész suliban beszélnek, hogy egy hetvenhat éves öregasszony úgy megijesztette Barry Kentet meg az apját, hogy visszaadták az egész sápot. Barry Kent nem mer mutatkozni. A bandája új vezért választ.

78. Képzeljétek el, hogy rendszeresen naplót írtok, és készítsétek el a tegnapi napotok leírását e napló számára!

79. Olvassátok el az alábbi magánlevelet! Nevezzétek meg a levél nyelvi és stíláriis jellemzőit! Majd fogalmazzátok meg a levél alapján, milyen kapcsolatban vannak egymással a levelező-partnerek, illetve milyen információkat tudunk meg a levélből!

Szia, Ati!
Kedves Attila!
Drága Barátom!

Örömmel hallom, hogy otthon minden rendben. Azt meg elismerően és tisztelettel vettem tudomásul, hogy mostantól a magyar nemzeti válogatott tagja vagy. Tudod, nincs megállás a Juvéig!!!

Én is elvagyogatok itt Pécsett. Lassan megjelenik az első kötetem. Hihetetlen, de tényleg van, aki képes szponzorálni engem. Adriennel tervezzük, hogy hazalátogatunk a nyár folyamán. Már rég jártam otthon és a pihenés sem árt. Azt hiszem, kicsit túlhajtom magam.

Csilla hogy van? Rég hallottam felőle.

Most mennem kell, egy ifjúsági találkozót szervezek. Olyat, mint amilyenek otthon az elnöke voltam. Itt is akadt érdeklődő diák.

Kelt.: 2020.04.16.

Üdvözlettel: Gergő

80. Képzeld el, hogy elutaztatok nyaralni, és a nyaralás ideje alatt magánlevélben számolsz be a veled történekről a számodra fontos embernek. Írj egy magánlevelet ugyanarról a témáról barátodnak/barátnődnek és nagymamádnak! Figyeld meg, hogyan változik a levél stílusa! Figyelj a levél formai és tartalmi követelményeinek betartására!

81. Írjátok rövid üzenetet:

*édesanyátoknak, mert távollétében sürgősen el kellett mennie otthonról;
a barátnődnek/barátodnak, mert nem tudta megvárni a megbeszél helyen.*

82. Most írjátok meg ugyanezeket az üzeneteket elképzelt SMS-ben!

83. Az SMS-írók a karakterhiány miatt általában sok rövidítést használnak, mint például *vmelyik, vhány, vki, + = meg, l= egy.*

Írjatok egy SMS-üzenetet barátotoknak arról, hogy elmaradt a mai közös program, közben használjatok

84. Képzeljétek, hogy egy baráti társaságban vicceselés folyik. Gyűjtsetek és adjatok elő szóban minél többféle tartalmú viccet: skót vicc, rendőrvicc, anyósvicc, szőke nő vicc stb. A vicceselés végén foglaljátok össze, mi jellemzi a viccek stílusát!

85. Olvassátok el a lentebb található MSN beszélgetést, majd foglaljátok össze a műfaj nyelvi és stiláris jellemzőit!

[08:28] Zaj: hejj

[08:28] Zaj: vagy?

[08:28] Gold Roger: hi

[08:28] Zaj: figy

[08:28] Zaj: ma delutan akar réka hazajonni

[08:28] Zaj: mara lehet kocsit szerezni?

[08:29] Gold Roger: nemtudom így már elég késő,de megkérdezem,ha van vmi írok neked

[08:29] Zaj: jo

[08:29] Zaj: nem jelentkezem ki

[08:30] Gold Roger: most nincs fenn senk

[08:30] Gold Roger: majd írok egy sms.t

[08:31] Zaj: ok

[08:32] Zaj: mennyi amugy a taxi?

[08:33] Gold Roger: 3500

[08:33] Zaj: es mennyit kene adni rekanak, ha baj lenne?

[08:33] Gold Roger: nemtudom

[08:33] Zaj: adj neki vmennyit, jo?

[08:33] Zaj: 3630*****

[08:33] Zaj: ez reka szama

[08:34] Zaj: ha van kocsi irj neki

[08:34] Zaj: wadja.com rol

[08:34] Gold Roger: ok

[08:37] Gold Roger: nemtudod megvan az útlevelem?

[08:37] Zaj: nem

[08:37] Zaj: apu volt bent tegnap, biztos benezett

[08:38] Gold Roger: miért?
[08:38] Zaj: bar nem kerult szoba,de tudja,h naponta beszélünk
[08:38] Zaj: v tegnapelott,passz
[08:38] Zaj: mama nyugdijaert
[08:38] Gold Roger: tegnapelőtt azt tudom és tegnap estére ígérte olginéni
[08:38] Gold Roger: azért kérdem,h megvan e már
[08:39] Zaj: gabor
[08:39] Zaj: ha meglenne modnanam
[08:40] Zaj: wadjat tudod hasznalni?
[08:40] Gold Roger: nem
[08:40] Gold Roger: elküldöd megint a kódokat
[08:40] Zaj: wadja.com
[08:40] Gold Roger: mert nem mentettem le
[08:40] Zaj: saalamon
[08:41] Zaj: *****
[08:41] Gold Roger: ok
[08:41] Gold Roger: ha van vmi írók
[10:26] Zaj: nah,valtozas?
[10:27] Gold Roger: nem senki sincs fenn
[10:27] Gold Roger: sztem hazamentek már csütörtökön
[10:27] Zaj: hmmm
[10:27] Zaj: hatha azert
[10:27] Zaj: meg delutanig van ido
[10:27] Gold Roger: ok
[10:27] Zaj: jo lenne gepet hazakuldeni
[11:05] Gold Roger: atiéknál már nincs hely
[11:05] Gold Roger: rezest meg nem tudom utolárni,de ő meg talán szombaton fog menni
[11:39] Zaj: ha lesz vmi irj
[11:40] Gold Roger: okok
[12:23] Zaj: figy
[12:23] Zaj: holnapra biztos a kocsi?
[12:23] Zaj: tomi szobatarsat nemtod megkerdezni?
[12:23] Gold Roger: nem
[12:23] Gold Roger: nem találom rezest
[12:23] Zaj: szobatarsa?
[12:24] Gold Roger: detto

[13:12] Zaj: hallod
[13:12] Zaj: akkor megírom rekanak,h nem tudunk meg kocsit találni
[13:12] Gold Roger: mond
[13:12] Zaj: jójjo ahogy tud
[13:12] Zaj: ez van
[13:12] Zaj: amugy te mikor szandeszol hazajkonni?
[13:12] Gold Roger: passz
[13:13] Gold Roger: ird meg,ez van
[13:13] Gold Roger: épp msot telepítettem újra a gépedet
[13:13] Zaj: ?
[13:13] Gold Roger: a d-n lesz a rendszer,de megy és tiszta
[13:13] Zaj: es a c-n a dolgok?
[13:15] Gold Roger: jaja
[13:16] Zaj: az jo
[13:16] Zaj: c-n mennyi hely van?
[13:18] Gold Roger: pár gb,de arról majd törölsz ami neked nem kell
[13:19] Zaj: es a d-re mennyit teszel?
[13:26] Meebo Üzenet: Gold Roger elérhető

A társalgási stílus nyelvi jellemzői. A nem nyelvi jelek szerepe a társalgásban. A szolidaritás és udvariasság a társalgásban.

A köszöntés és megszólítás. A tegezés és magázás a társalgásban.

86. Játsszátok el az alábbi szituációkat szavak nélkül, csak a mimika, a gesztusok és a testmozgás segítségével!

- *egy szerelmespár sétál a Tisza-parton,*
- *egy anya megdorgálja a gyerekét, mert rossz jegyet vitt haza az iskolából,*
- *egy fiú szerelmet vall egy lánynak,*
- *egy lezuhanó repülőgép rettegő utasai vagytok,*
- *a vezérigazgató diktál a titkárnyőjének az irodában,*
- *egy finom vacsora után a szakácsot dicsérő vendég vagy;*

87. Minden megszólításnak megfelel egy elköszönés. Keresd meg az összetartozókat!

1. <i>Drága Szüleim!</i>	a. <i>Tisztelettel: Tóth András, a HÖK elnöke</i>
2. <i>Te Ronda Alak!</i>	b. <i>Sokszor csókol unokaöcséd: Dódika</i>
3. <i>Tisztelt Főigazgató Asszony!</i>	c. <i>Sok puszit küld fiatalok, Jenőke</i>
4. <i>Kedves Kővér Szomszéd Néni!</i>	d. <i>Szeretettel barátod: Tamás</i>
5. <i>Szevasz, Zsolti!</i>	e. <i>Üdvözl: a Szomszéd Kistíú</i>
6. <i>Aranyos Nénikém!</i>	f. <i>Aláírás: Te ló!</i>
7. <i>Édes Bogaram!</i>	g. <i>Csókol a Te Tigrised!</i>
8. <i>Üdv, Mókuska!</i>	h. <i>Csók, Panni</i>

1– 2– 3– 4– 5– 6– 7–

88. Milyen körülmények között lehet valakit a következőképpen megszólítani?

Kovács, Kovács úr, Kovács tanár úr, Kovács doktor úr, Kovácskám, Kovács János, János, Jancsi, drágám, uram, haver, maga, apa, fiam?

89. Kutassatok utána, milyen régiiek és honnan erednek a következő kifejezések: *Itt a kezem, nem disznóláb*, és a *szervusz*.

A kárpátaljai magyar nyelvhasználat sajátos jellemzői.

Névhasználat és megszólítás. A kétnyelvűség nyelvi következményei. A kölcsönszavak. Nyelvváltás a társalgás során. A nyelvváltás típusairól.

90. Vizsgáljátok meg saját családokat névhasználatát! Írjátok le édesapátok és édesanyátok nevét, édesanyátok leánykori nevét, a saját nevetek teljes formáját magyarul és ukránul, majd figyeljétek meg rajtuk a kárpátaljai magyar névhasználat sajátosságait!

91. Készítsetek táblázatot arról, hogy szólítják édesapátokat, édesanyátokat, esetleg a veletek élő nagyszüleiteket: *munkahelyi*

főnökeik, beosztottjaik, munkatársaik, szomszédaik, barátaik, és hogyan szólítják meg őket idegenek?

92. Soroljátok fel, hogyan szólítjátok iskolai tanáraitokat az iskolában és a magánéletben, ha találkoztok velük!

93. Olvassátok el az alábbi interjúrészletet! A kölcsönzés milyen típusát figyelhetitek meg a beszélgetésben?

– Mit mondanak másképpen Kárpátalján, mint Magyarországon?

– Én focizok Magyarba egy csapatba, oszt mondom egyszer, amikor átvittem a labdát a védő lába között, hogy na, haver, kaptál egy szoknyát. Erre az nevetett, azt mondja, az nem szoknya, hanem kötény. Mink meg itthon szoknyának mondjuk, mer azoktól a srácoktól, oroszoktól tanultam, hogy jubka, akikkel együtt fociztam az ungvári csapatba.

94. Képzeltetek egy olyan beszédhelyzetet, amelyben kárpátaljai magyarok beszélgetnek egymással, és a beszélgetés során kölcsönzések is használnak! Nevezzétek meg a helyzet elemét, majd valósítsátok meg szóban a lehetséges párbeszédet! Írjátok le a kölcsönzések és írtok mellé standard magyar megfelelőjüket is!

95. Képzeltetek el és játszátok el egy olyan párbeszédet, amely során egy kárpátaljai magyar beszélget egy Magyarországról ide látogatott magyarral! A mellékelt szövegből illesszétek be a szavakat a párbeszédbe odaillő módon! Mi alapján döntöttetek?

Paszport, göngyöleg, banka, útlevel, elektricska, intercity vonat, májka, köjál.

96. A helyi magyar sajtótermékekből gyűjtsetek olyan szavakat és kifejezéseket, amelyek Magyarországon nem használatosak, de a kárpátaljai magyar nyelvben igen! Pl. *hrivnya, gyermekintézmény* (óvoda, iskola jelentésben)!

97. Vegyétek kezetekbe a *Magyar Értelmező Kéziszótár* 2003-ban megjelent második, átdolgozott kiadását, amely már kárpátaljai magyar szavakat is tartalmaz! Nézzetek utána, mit jelentenek a

kárpátaljai magyarban és mit a magyarországi magyar nyelvben a következő szavak: *bíró, felszámol, beteglap, csenget*.

98. Olvassátok el figyelmesen a kódváltás típusait bemutató tizenkét példát! Majd saját, illetve környezetetek nyelvhasználatát véve alapul, mondjatok ti is példákat a kódváltásra a kárpátaljai magyar beszélt nyelvből!

99. Képzeltetek el egy olyan beszédhelyzést, melyben kódváltásra kerülhet sor a beszélgetés során! Nevezzétek meg a helyzet elemét, majd játsszátok is el a jelenetet!

A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása

100. Képzeltetek el és játsszátok el az alábbi helyzeteket:

magyarázom a szüleimnek a bizonyítványom (elbeszélés formájában);

magyarázom anyukámnak a bizonyítványom (párbeszéd formájában).

Segítségül olvassátok el Karinthy Frigyes *Magyarázom a bizonyítványom* című novelláját!

Karinthy Frigyes: MAGYARÁZOM A BIZONYÍTVÁNYOM

Hát kérem szépen, először is: ez még nem végleges bizonyítvány - ez csak afféle lenyomat, amit ideiglenesen kiosztottak nekem. Hogy ma van a féléves bizonyítvány-nap, az nem jelent semmit. A többiek tényleg kikapták a bizonyítványt, de az enyémet föl kellett küldeni a minisztériumba, mivel tévedések derültek ki, amiket sürgősen orvosolni kell. Igen. Különben a bizonyítvány-ellenőrző és kiegészítő konferencia foglalkozni fog az esettel, tanfelügyelői közgyűlésen. Az osztályfőnök úr, mikor ideadta nekem a bizonyítványt, beszédet tartott: kicsit zavarban volt, és tiszteltette a papát. Kérlek, kedves Bauer, monda, légy szíves, közöld szüleiddel, miszerint sajnálatos tévedés történt bizonyítványoddal, hibás tételek csúsztak bele. A bélyeghatósági szabályrendelet szerint, sajnos, így is ki kell adni a bizonyítványt, de kérnelek kell, kedves Bauer, közöld a szülővel, miszerint ez csak olyan okirat, aminek az adatai nem jelentenek semmit. Kérd meg kedves szüleidet, ne haragudjanak ezért a tévedésért, az igazi bizonyítványt csakhamar kiállítjuk - egyelőre kéretem őket, hogy írják alá ezt, mert

az összes iratokat átküldtük a rendőrségre, ahol a nyomozás miatt szükség van erre az aláírássra; de hangsúlyozd kérlek, hogy ez csak formáság. A főkapitány személyesen átrít a fiumei tengerészeti gimnáziumba, derítenék ki, hogy került bele a bizonyítványomba történelemből ez a... ez a... szám, ami ugyancsak egy közönséges szám, azt jelenti, hogy négyszer feleltem történelemből - de esetleges félreértésekre ad alkalmat.

Tudniillik Mangold, a történelemtanár, az csak helyettes tanár nálunk, még nem is osztályozhat, mert előbb vizsgáznia kell osztályzástanból a főgyetemen. Ő csak helyettes osztályzatot adhat, amit másképpen kell érteni - egyes helyett kettest, kettes helyett négyest -, majd ha letette a vizsgát, akkor az összes bizonyítványokban kiigazítják az osztályzatokat igazi osztályzatokra. Most egyelőre kéreti a papát, ne tessék haragudni egyelőre, és üzeni, hogy én négyszer feleltem történelemből, egyszer aláhúzott kétharmadra, egyszer egyesre, kétszer háromnegyedkettesre, tessék ezt összeadni, számtani középárányost venni, kijön a háromnegyed egyes, aláhúzva. Először a második Józsefből feleltem, de akkor csengettek; másodszer kérdezte az örökösödési jogot, mondtam schmalkaldeni szövetség, láttam, mikor beírta az egyfelest, de akkor elvesztette a noteszt.

Fizikából. Hát fizikából már novemberben feleltem, kérdezte a Föld mozgását, s én mondtam, hogy a Nap körül és ellipszis-alakú pályán, melynek egyik gyújtópontjában a Nap van, és ez a Newton érdeme. De akkor a mellettem ülő fiúval összetévesztett, akinek háromnegyede van a fizikából, és nekem írta be véletlenül. Akkor szóltam, a tanári kar megnézte a noteszt, mondta, hogy tényleg a Csekonics helyett írta be véletlenül, de ezt most már nem lehet kiigazítani, mert ebből neki a kormánynál kellemetlenségei támadnak, nagyon kért, hogy ne firtassam a dolgot most egyelőre, és tegyem meg neki, hogy most egyezzem bele a hármasba, év végére kijavítja jelesre, és nem is kell felelni a következő félévben. A jelest mindjárt be is vezette a születési bizonyítványomba, főigazgatói aláírással.

Fröhlichnek pikkje van rám algebrából, arról nem tehetek. A határozatlan együtthatóval kellett megoldani az egyenletet és akkor mikor kihívott, és akkor mikor megmondtam, hogy akkor beszorzok lambdával, erre kiesik a második egyenlet, persze, azért nem esett ki, mert iksszel is be kellett volna szorozni, csak hogy ezt Fröhlich nem vette észre, mire megmondtam, hogy hogy kellett volna, akkor mikor észrevette, hogy ő nem tudta, szégyellte magát, és azt mondta, hogy menjek helyre, és azóta pikkje van rám, mert jobban tudtam az algebrát, és nem akart kihívni javítani, pedig a törvényszékben benne van, hogy januárig ki kell hívni a fiút javítani, mert másképpen nem érvényes az osztályzat, és a Steinmann, a legjobb tanuló is mondta, hogy föl lehet jelenteni Fröhlicht, de nem akartam, mert

úgyis pikkje van rám, pedig a dolgozatba nekem ugyanaz jött ki, mint Steinmannak.

Magaviseletből azért van kettes, mert ha van három hármas, akkor nem lehet a magaviseletből se egyes, hanem akkor külön bizonyítványt adnak magaviseletből, amit postán küldenek el a szülőknek.

Ezt!?!... Ez nem hármas, ez kettes, csakhogy az osztályfőnök úr olyan furesán írja a kettest, véletlenül felül írja a végét a kettesnek. Csak a vezetéknevet tessék aláírni... de mostanában ne tessék bemenni az iskolába... a kaput kiemelték... most átalakítják... nincs kapu... nem lehet bemenni... majd egy-két hét múlva...

101. Olvassátok el Karinthy Frigyes *Tanár úr kérem*-jének *Lógok a szeren* című novelláját! A társalgási stílus melyik műfajával találkozottatok a szövegben? Milyen élőlőzóra jellemző nyelvi elemek fordulnak elő a szövegben?

Karinthy Frigyes: LÓGOK A SZEREN

Azt, hogy az izmaim még fejletlenek s mellem is szűkecske, azt én nagyon jól tudom. De nem tudhatjátok, hogy mi lakik bennem. Én is csak homályosan sejttem, borzongva gondolkodom rá, olyankor, mikor könnyedén simul rám a tornatrikó, és lábam gumicipősen szökdel a tornaterem csertörmelékében. Igaz: Wlach ötvenkilós súlyokat emelget, és Bányai Miklós megcsinálja nyújtón a nagyhalált. De öbennük, ugye, nyers erők dolgoznak csak, formátlan ösztönök - énbennem pedig az Akarat lakozik. Bányai képtelen megérteni a "savoir" ige ragozását, és Wlachnak én csináltam meg az algebrai dolgozatot. Én másféle ember vagyok. Én értem a tudományokat, és egyelőre nem tudom megcsinálni a vállállást a korlátton - de mi lesz, ha egyszer mégis megtanulom? Csodálatos lény jelenik meg ez esetben a világ színpadán; tüneményes ember, akihez képest Jókai hősei közönséges tucatemberek. Képzeljék el, hogy egy napon ilyen újságcikk jelenik meg a lapokban: "Érthetetlen és nagyszerű előadás kápráztatta el tegnap a Vigadó dísztermében összegyűlt álmélkodó közönséget. Egy fiatalember, akiről eddig senki se tudott (itt az én nevem következik) jelent meg a dobogón s »Az élet értelme másodfokú egyenletekben« című előadásban tökéletes francia nyelven, megoldotta a világnak rejtélyét, amin eddig hiába fáradoztak a legnagyobb elmék - s mindezt oly nagyszerű előadóművészettel, hogy a jelenvolt világhírű színészek sírva tolongtak a dobogó felé, hogy kezet szoríthassanak az alig tizenhat éves zsenivel. De az ifjú szerényen és nyugodtan mosolygott csupán, s egy váratlan

mozdulattal az asztalra ugorva, kézállásba helyezkedett, majd három salto mortale-t csinálva a megdöbrent közönség fölött, elkapta a feje fölött húzódo vasrudat, és azon szédítő halálforgásokat végezve, átugrott a kilencméternyire elhelyezett kályhára, de úgy, hogy kézállásban maradt azért, s előbbi előadását ebben a helyzetben folytatta, nyugodt és behízeltő modorban, végleg megoldva a nagyszerű problémát..."

Lógok a szeren.

Ti ezen csodálkoztok, mert nem tudjátok elképzelni, hogy lehet ember, aki mindenben egyformán tökéletes. Ti öregek és konzervatívok vagytok, és azt hiszitek, hogy a világ ezentúl is csak olyan lesz, mint eddig, és elfelejtitek, hogy egyszer eljön majd az érettségi. Ti nem tudjátok például elképzelni, hogy lehet majd esetleg egy miniszterelnök (a nevét szerénységem tiltja megsejtenni veletek), aki egy napon, miután szenttelen és nyugodt hangon bejelentette az országgyűlésnek, hogy néhány jól megfontolt diplomáciai művelettel, amikről eddig nem akart beszélni, mert nem a szavak embere, sikerült Angliát, mint egyszerű gyarmatot, Magyarországhoz csatolni, s ezt ezennel tudatja a tisztelt Házzal - mondom, miután ezt szenttelen és hideg hangon előadta, nem törődve az ordító és ujjongó képviselőkkel, akik vállukra akarják emelni, hirtelen vívóállásba helyezkedik s egy szédítő, eddig ismeretlen dzsiu-dzsiu fogással, ott, a miniszterelnöki emelvényen, két vállára fekteti azt az ausztráliai világbirkózóbajnokot, akit az angol ellenzék orvul elhelyezett az emelvény belsejében, hogy a legnagyobb európai férfit megölje. Ti nem tudjátok elképzelni, hogy valaki délelőtt mint Főakadémikus előadást tart az egyetemi tanároknak, délután pedig megnyeri a hátúszás és függeszkedés világbajnokságát, mellesleg a rúdugrását is esetleg, hogy aztán este az ámuló közönség előtt hajlongjon, mely a Nemzeti Színházban ugyanezen ifjú drámájának ötszázadik előadását tapsolja orkán gyanánt. Ez a rendkívüli ifjú nem azért találta fel a Holdbapülögépet, mintha nem tudná megkeresni a kenyerét laufmétéval is, melyben virtuóz - ez a rendkívül férfi időnként hanyag mozdulattal rúg be harminckét gölt az Eftécé vagy Mac kapujába, mely csapatok együttes erővel sem bírnak vele, aki egyedül áll ki ellenök.

Lógok a szeren.

Na jó, jó, egyelőre persze még egy kicsit gyakorolni kell magamat. A lélek jóllehet, kész, de a test erőtlen, és a szereket nagyon ravasz emberek találták ki. Síkos a pózna, és pontos megfigyelések alapján állíthatom, hogy fölül, a vége felé lényegesen nehezebben mászható, mint eleinte; holott a felületes szemlélő azt hihetné, hogy mindenütt egyformán síkos. Azonkívül az a disznó Bauer mindig a

vékonyabb póznához ugrik, és rámhagyja a vastagot. A negyedik-ötödik fogás után egészen más az ember világnézete, mint odalent volt, s egyszerre világosan látom, milyen gyermekes hiúság volna nagy szerencsétlenségnek tekinteni, hogy Bauer előbb lesz fönt, mint én. Nem kell a dolgot elhamarkodni. Lám, vannak hebehurgya és szeles emberek, akik magasugrásnál nekirugaszkodnak, nagy svungot vesznek, rádobbantanak az ugródeszkára, földobják magukat és gyakran leverik a mércét. Én nem áltatom magam hiú reményekkel. Eleinte persze - istenem, az ember fiatal és tüzes - én is bízom a jövőben, sasszemekkel mérem a távolságot meg a mérce magasságát: apró léptekkel kezdem, nekilódulok s már látom magam, repülve lebegni a mérce fölött. De az utolsó pillanatban bölcs rezignáció fog el, közvetlen a mérce előtt - micsoda ostobaság, gondolom, és szerényen, mint egy ibolya, lehajtott fejjel bújok át alatta, olyan ember szelíd és megadó modorában, akinek esze ágában se volt ugorni, csak egy kicsit sétálni akart.

Lógok a szeren.

Utóvégre, ha meggondoljuk, tulajdonképpen micsoda marhaság az egész - ez az egész intézmény, melyben minden arra megy ki, hogy az emberi testrészek közül lehetőleg egy se maradjon azon a helyen, ahová az Isten teremtette, hanem lehetőleg olyan helyzetet foglaljon el, amelyre az illető testrész soha életében nem számított. Két lábam a levegőben kalimpál, térdem kifordul, csuklóm becsuklik, hajam a szemembe lóg, a vér a fejembe tolul - a padló felszalad a plafonra és tótágast állanak a falak. S ehhez az undorító és lehetetlen állapothoz, míg kilógó nyelvvel keresem az egyensúlyt s próbálom áthúzni hasamat a vékony vasrúd mögött, teljes bizonytalanságban afölött, vajon a föld vagy a csillagos ég felé közeledem-e - ehhez az állapothoz valaki, egy vad külsejű férfi állandóan bömböl valamit felém - "homoríts!" "homoríts!" ezt bömböli, s az én vérbeborult értelmem távolról sejti csak, mit ért ez alatt a szó alatt - valamit ki kell feszíteni, igen, valamit behajtani, és valamit kiegyenesíteni - de hogy mi legyen az, láb, derék, csípő, s ha ezt már tudom: vajon melyik irányban keresendő az illető testrész: - minderre, ugye nem kívánhatjátok, hogy válaszoljak ilyen állapotban. Rúgok egyet, előre vagy hátra, mindegy - kinyitom a szájamat, a szemem becsukom - undorral és kétségbeesve eleresztem kezemmel a szert, és hátam nagyot nyekken a vastag szőnyegen. Hála istennek - nevetettek már. Az ördög vigye az egész tornaünnepélyt, a benevezést, az első díjat - majom lesz, aki megnyeri.

102. Képzeljétek el, hogy most ti „lógtok a tornaszeren”, és közben hangosan elbeszélitek, hogy mire vágytok az életben, mik szeretnétek lenni felnőttként, mik a céljaitok, terveitek. Játsszátok el a helyzetet többféle stílusban: az elbeszélés először legyen *vicces*, majd *felnöttezen komoly*, majd *gyerekesen naiv*, majd *tudálékos, okoskodó* stb...

103. Találjatok ki egy beszédhelyzeti, nevezétek meg a helyzet elemét, majd írjatok egy párbeszédet, amely illik az adott helyzethez! Majd írjátok a párbeszéd mellé, hogy melyik nyelvi elem milyen nyelvi funkció kifejezésére szolgál!

104. Írjátok le azt, hogy tegnap este *táncolni voltatok a barátaitokkal, barátnőitekkel* köznyelven és szlengben. Azt, hogy a *múlt hónapban valamilyen betegségetek volt* szaknyelven és szlengben, azt, hogy *betakarították a termést* nyelvjárásban és köznyelven. Nevezétek meg, melyik megszólalás milyen beszédhelyzetben hangozhatna el!

105. Milyen megszólítási formákat használsz az alábbi kommunikációs helyzetekben? Miért? Hogyan alakul a tegezés-magázás? Írjál példamondatokat!

<i>tanár-diák</i>	<i>orvos-beteg</i>	<i>rokonok</i>
<i>szülő-gyermek</i>	<i>ismerős</i>	<i>eladó-vevő</i>
<i>ismeretlen eladó-vevő</i>		<i>idősebb szomszéd</i>

106. Olvassátok el Márai Sándor naplójának részletét! Milyen az írás hangulata, és ezt milyen nyelvi eszközök és szerkesztési megoldások segítségével érzékelteti az író?

Márai Sándor

Napló, 1956

Október 23. – Isten malmai gyorsan örölnek.

November 7. – Nyolc óra repülés után, az óceán és a felhők felett, hirtelen robban fel a fény. A gép Nyugatról átbillent Kelet térfogatába. Nem „hajnalodik”, – hanem egyszerre vakítóan fénylik a világ. Vastag, gyapjas felhőzet felett repülünk. Az

égbolt olyan kék, mint ahogyan még soha nem láttam. Még két órát repülünk így. A gép hirtelen leereszkedik a felhők sűrű, vattás anyagába: minden elsötétedik, negyedórán át felhőben repülünk. Aztán a mélyben derengeni kezd valamilyen barna, ismerős anyag. Szárazföld, Európa.

Skóciában szállunk le, Glasgow közelében. Félóra séta a repülőtéren, a rács mögött, ahová egyenruhás nők terelik az utast. Ez a rács már ismerős, európai. Szítal a kód.

Félóra múltán tovább. A Csatornát néhány perc alatt szeli át a gép. Aztán leszállás nélkül át Belgiumon, Hollandián. Tizenhat óra repülés után sima leszállás Münchenben. Az utcákon félárbocra eresztett zászlók, gyászünnepély Magyarországért, tüntetők.

München, november 10. – A menekültek beszélnek. Egyik – mérnök – néhány nap előtt még látta Budapesten öcsémet. Egy másik azt mondja: „Kérem, most már késő. De volt itt néhány nap... október huszonháromtól talán november másodikáig... amikor az országnak olyan kormánya volt, amelyet az egész magyar társadalom elismert és támogatott... a Nagy Imre kormány... miért nem küldött akkor az Egyesült Nemzetek Szervezete egy megfigyelő bizottságot Budapestre?” Többen beszélnek egyszerre. Ez az ocsúdás pillanata. Van köztük olyan, aki huszonnégy óra előtt még magyar földön volt. Van, aki visszamegy. „Az oroszok éjjel nem mernek kijönni a tankokból, akkor át lehet menni a határon.” Aztán megint, átmenet nélkül: „Volt tíz nap, amikor Nyugat felé nem volt határ, vasfüggöny... Mindenki jött és ment, ahogy akart... November háromig ez így volt, még aztán is két-három napon át... Most már nehezebb... De még most is lehet...”

Megint, következetesen: „Nagy Imre látta, hogy baj lesz, az oroszok készülnek valamire, bejelentette, hogy az ország semleges, kilép a varsói szerződésből, kérte, helyezték Magyarországot az Egyesült Nemzetek felügyelete alá. Erre néhány napon át mód volt ... Az oroszok maguk sem tudták, mit akarnak? A szabadságharc október huszonharmadikán kezdődött, az orosz tankokat szétvertük, visszavonultak, nagy zavarban voltak. Gerő és a kommunista kormány elmenekült.” Megint többen beszélnek egyszerre. Ugyanazt mondják: „Nagy Imre kérte, hogy küldjön az Egyesült Nemzetek megfigyelőket Budapestre. És volt mód rá, hogy ilyen bizottság megérkezzen... A repülőterek Nyugat-Magyarországon és Pest körül mind a szabadságharcosok és a magyar honvédek kezén voltak... Az Egyesült Nemzetek főtitkárának és egy bizottságnak módja lett volna azonnal Budapestre utazni, ahogy Nagy Imre kérte... Mind ezt reméltük.” Más hang: „Az első izgalomban mást is reméltünk, fegyveres segítséget, úgynevezett UN rendőri csapatokat.” De a józanabbak tudták, hogy ez lehetetlen. Az Egyesült Nemzetek

nem kezdhet háborút Magyarország miatt... És mi lett volna a vége? Az ország elpusztul, hadszíntér lesz, ahol az oroszok kipróbálják az atomfegyvereket is.” Egy hórihorgas, aki három nap előtt jött el. Nyugodtan beszél. Mint olyan tárgyilagos, fegyelmezett; egészen másfajta ember, mint ahogy a „szabadságharcost” elképzelik. Ezekből az emberekből az elmúlt évek kilúgoztak minden romantikát. Csak tényekről beszélnek. Ezt mondja: „Ha október huszonhárom és november kettő között az Egyesült Nemzetek főtitkára egy bizottsággal Budapestre jön, az oroszok nem merték volna november negyedikén végrehajtani Budapest ellen a megszállást... Amikor a világszervezet megfigyelői ott vannak...” Ezt többen is mondják. „Most már késő, ha akarnak is jönni” – mondja egy öreg ember. – „Most már nem engedik be őket Kádár és az oroszok.”

A valóságról beszélnek, nyugodtan. „Kérem” – mondja egy idősebb ember, ügyvéd – „nagyon gyorsan történt minden. Azt hittük, hogy az oroszok beleegyeztek a tényekbe, olyasféle státuszunk lesz, mint Ausztriának. Vagy valami hasonló. Október harmincadikán Moszkva elismerte, hogy ha szabadságharc jogos volt, bejelentette, hogy kivonják a csapatokat és az ország szabad lesz. Tudtuk mi, hogy a határon ott marad az orosz. Talán a szabad választásokba sem egyezik bele... De reméltük, hogy legalább szabadon kijelölhetjük a személyeket, akiket aztán nem éppen szabad választási módszerrel, de megválasztunk. Ha abban a tíz napban bejön az Egyesült Nemzetek küldöttsége Magyarországra, ahogy Nagy Imre és a primás kérték, az oroszok kénytelenek lettek volna tárgyalni. És akkor minden másképp alakulhatott volna, a szovjetvilágban is. Most késő” – mondja egyszerűen.

Nápoly, november 15. – A gép magasan az Alpeselek felett repült az ideúton, telihold fényében. A mélyben az Alpeselek kékesen, havasan fénylettek. Nápolyban sirocco. Az utcákon hangszórós gépkocsik, tömegek. Mindenki ezt kiáltja: „Ungheria, Ungheria!” Ez a kiáltás visszhangzik a Vesuv alatt, a kikötőben. A Via Brigida templomában nagy tömeg. A pap, széttárt karral, ezt kiáltja: „Ungheria!” És: „... mortificazione...” Mindenki lehajtja fejét, sokan tenyérrrel elfödik arcukat.

Róma, november 16. – Z., – diplomata, olasz, – ezt mondja: „Ne higgyen ezeknek a manifesztumoknak; a kommunista értelmiségiek meaculpázó krokodilkönnyes nyilatkozatainak. A kommunisták örülnek annak, ami most Magyarországon történik.” Idegesen beszél. Sokat tud, sokat látott. „A veszélyek nagyok, mert egyik sem engedhet... az oroszok sem, a magyarok sem ... Kétségbeesett helyzetekből kétségbeesett következmények származhatnak.” Aztán: „Magyarországnak most olyan államférfire lenne szüksége, aki tud alkudni. Nem Garibaldira, hanem Cavourra.”

München, november 22. – Viharban vissza. A gép hóesésben érkezik Münchenbe, leszálláskor a kerekek csúsznak. Megint a zsidó pensióba. Egy menekült – orvos, zsidó, munkatáborban volt, három nap előtt érkezett –: „Nem volt antiszemitizmus az október huszonharmadikát követő napokban. Nem volt osztály, nem volt vallás. Mindenki együtt volt. Ezért érdemes volt élni. Zsidó vagyok, sok rossz emlékem van. De ezekben a napokban először éreztem, hogy büszkeség magyarnak lenni.”

Egy másik menekült – mérnök – ezt mondja: „Nem igaz, hogy a rádiók uszítottak felkelésre. Ez butaság, vagy gonoszság, az oroszok terjesztik. Az sem igaz, hogy fegyvert, vagy fegyveres segítséget ígértek.” Hallgat, gondosan keresi a szavakat: „De igaz, hogy minden nyugati rádió, újság, aztán az államférfiak, mindenki arról beszélt nekünk, éveken át, hogy van nyugati szolidaritás.” Megint hallgat. Nyugodtan, csendesen mondja: „Kérem, mi magyarok most már lelki semlegességben akarunk élni.”

Shannon. November 28. – Éjjel után az írországi repülőtér várótermében. Az utasok lökdösik egymást; ez itt „szabad kikötő”, mindenki tülekszik, olesó pálinkát, parfümöt vásárolnak.

A kontinens felett hóviharban indult a gép. A Csatorna közelében az idő kitisztult, az éjszakában Belgium és Anglia kis városai kék, vörös, sárga fényekkel villogtak. Ezek a fényes kis városok a magasból olyanok, mint régies ékszerek tüzelése egy ráncosbőrű öreg dáma testén. London felett alacsonyan repült a gép.

Ez itt az utolsó félóra Európában.

New York, december 4. – Hőség. A Hudson felett meleg köd. Séta közben, átmenet nélkül, hirtelen a menekült mérnök hangját hallom, amint ezt mondja: „Kérem, mi magyarok most már lelki semlegességben akarunk élni.”

Napló 1945–1957. Washington, 1968. Occidental Press, 274–278.

107. A magyar irodalom sok neves alkotója írt szépirodalmi igényű naplót, köztük Radnóti Miklós is. Kölcsönözzétek ki a könyvtárból Radnóti *Naplóját*, válasszatok ki belőle egy részletet, majd számoljatok be társaitoknak, mit tudunk meg a választott részletből Radnóti mindennapjairól, magánéletéről.

108. A kárpátaljai magyar irodalom alkotói közül Czébély Lajos 1976–1989 között írt *Naplóját* könyv formájában is olvashatjuk. Kölcsönözzétek ki a *Naplót* a könyvtárból, majd

olvassátok el az 1976-os év bejegyzéseit! Meséeljétek el elbeszélés formájában barátaitoknak, amit a naplóbejegyzésekből az alkotóról és a korabeli társadalmi valóságról megtudtatok! Az elbeszélést írott formában is készítsétek el!

109. Keressetek példákat a tömörítésre mint stílusesszközre Czébély Lajos *Naplójában!*

110. Olvassátok el újra *Adrien Mole naplójának* részletét, majd képzeljétek magatokat a főhős helyébe, és íjátok tovább a naplót néhány bejegyzés erejéig, próbáljatok meg Adrien Mole-ra jellemző stílusban fogalmazni!

111. Olvassátok el Karinthy Frigyes *Tanár úr kérem* című művének *Naplóm* című fejezetét! Foglaljátok össze, mi jellemző a napló stílusára! Írjátok ki a szövegből az élőbeszédéből származó nyelvi elemeket!

Karinthy Frigyes: NAPLÓM

szept. 5.

Új év, új napló, új élet... Ma volt az első nap a suliba. Osztályfőnök Lenkei, de még nem biztos, azaz rendőr. Tanarak általában a régiek, majd meglátjuk, mi lesz. Egyelőre a harmadik padban ülök. Az a hülye Benkő jött oda, hogy lépjek be a körbe, majd bolond vagyok. Elhatároztam, hogy ezentúl mindent pontosan megírok. Este voltunk az Angi néninél, de snassz volt, nem hoztak petróleumot, de snassz volt, nap két 6 óra 15 perckor, nyugszik 5 óra 45. Ebédre: húsleves, levesthús, tökfőzelék. Most itt ülök az utcai szobába, a lámpa alatt és írok.

szept. 31.

Ma volt az önképzőköri megalakuló ülés. Elnök: Mautner, alelnök Gelléri, titkár Székely a nyolcadikból, gazda Várnai. Én bekerültem a választmányba 6 szavazattal, mint bizottsági tag. Kitűztek pályázatot elbeszélő költeményre, értekezésre, szavallatra és matematikai értekezésre. Mint választmányi tag egyedül vagyok ötödista a bizottságban, címzetes jelleggel csak, de bíráló bizottsági tag. Ebéd: gombaleves, fasírt, rizskoch. Voltunk múlt héten a

Kereskedelmi Múzeumban. Szombaton Uránia, utána vasárnap, hétfőn csak tizenkettőig van előadás.

okt. 6.

Aradi vértanúk, nincs sulí, ünnepélyt elblicceltem. Hazajövet találkoztam Gárdossal, mondta, hogy semmi se volt, diri beszélt, aztán Földessy a vértanúkról. Sebők szavalt, de súgtak és erre összezavarodott. Monda, hogy tanrendben újítás van, fizika helyett kedden kilenctől történelem. Gerő elmegy az iskolától. Délután megvettem a szépiát, a nullkörzöt és gummit, maradt ötvenhét, és megcsináltam az ábrázoló rajzot, nagyon szép volt, de a végén a kihúzóból kifolyt a tuss, valahogy kivakartam. Elhatároztam, hogy ezentúl mindig hordok iránytűt. Most az utcaiban ülök, de a sublód előtt, mert az asztal tele van friss fehérneművel, amit hoztak. Mindjárt vacsorázunk, ebédre mákosrétes volt.

nov. 2.

Elhatároztam, hogy ezentúl fontosabb dolgaimat titkos írással írom. Minden betű helyett az ábécében az utána következő második betűt írom. Oc dgfcekbvco hkbkmcdrn. Vagy esetleg fordítva írom a szavakat. Matpak lótápap totnirof aráinél ed mettötlökle. Ma olvastam Jókaitól Szezelem komédiásai, gyönyörű szép. Grant kapitány gyermekeibe az emberevöknél tartok, elég érdekes. Holnap önképzőköri ülés lesz, beneveztem szavalásra, esetleg pályázom az értekezésre is. Ma nagyon röhögtünk, Prém azt mondta, hogy micsoda marhaságot olvasok én, mialatt ő magyaráz, mire kivittem, mire kiderült, hogy az ő könyve volt, amit ő írt. Mértanból jól állok, de még javítani fogok karácsonyig, magyarból egy felesre állok, dolgozat kétharmad, de még lesz egy iskolai dolgozat. Nagyon kíváncsi vagyok a bizonyítványomra.

dec. 6.

Uránia. "A jégvilág" című darabot adták, jó volt a fűrészkes hal. Csináltunk dobtapsot, mire az igazgató lekiabált a páholyból, hogy az egész iskolát hazakergeti, nagyon röhögtünk Gárdossal, minden kép után állathangot utánoztunk és mondtuk "Náttyon szép! Náttyon szép!" - és minden képnél olyan hangosan álmétkodtunk, hogy milyen gyönyörű, hogy a felolvasó egész büszke volt és minden kép után úgy nézett szét, mintha ő festette volna. Kivettem a könyvtárból "Servadec Hektort", este olvasok majd. Délután bent voltam a plébániakertben és eperfalevelet szedtem a hernyóknak, ja igaz, megölték a kínai császárt, nagy forradalom lesz. Nem férnek a bőrükbe ezek a kínaiak! Mostan az udvariban ülök, holnap nem lesz sulí. Átnézem a

történelmet és megcsináltam az ábrázolót, kúp lefordítása az első képsíkba, jó nehéz volt.

febr. 14.

Ma beírtak az osztálykönyvbe, mert a Jákó ráfogta, hogy a manzsettámra írtam a puskát, pedig nem is természetrajzból írtam, hanem németből. Annyi baj legyen, majd megkérem az osztályfőnököt, hogy húzzon ki. Ma Shakespeare-től olvastam Hamletet, igen jó tragédia a nagy brit költő tollából. Ma egész nap olyan szomorú voltam, nem is tudtam etetni a hernyókat. Tulajdonképpen miért is él az ember? "Lenni vagy nem lenni, ezt itt a kérdés", mint ahogy Shakespeare mondja a Hamletben. Arra gondoltam, hogy milyen kár az ifjúságért, mely elmúlik és hogy én már sohase leszek olyan vidám és elégedett, mint harmadikban. Hiába! az élet nem olyan víg dolog!... de hagyjuk!...

112. Írj levelet a barátodnak, amelyben beszámolsz neki a továbbtanulási elképzeléseidről!

113. Írj levelet a Találmányi Hivatalnak, hívd fel figyelmüket egy találmányodra, és ajánld fel nekik felhasználásra! A találmány funkcióját te magad találd ki!

114. Most írd át a Találmányi Hivatalhoz írott leveledet más stílusban: könyörgő hangnemben, fenyegető hangnemben, bizalmas hangnemben. Figyeld meg, hogyan változtak a kifejezés nyelvi elemei!

115. Írj levelet iskolád igazgatójának, melyben felmentésedet kéred az órák látogatása alól! A felmentéshez indokkal szolgálj! (Ez az indok lehet egészen elképesztő és bizarr is)

116. Írj egy fiktív magánlevelet, betartva a levélstílus formai és stiláris követelményeit úgy, mintha te lennél Harry Potter, aki keresztapjának, Sirius Blacknak ír levelet! Más kitalált személyek bőrébe is belebújhatsz!

117. Köztudott, hogy a kisebbségben élő magyarok névhasználati rendszere lényegesen eltérhet a magyarországitól.

Olvashattál róla, hogyan vonatkozik mindez a kárpátaljai magyarokra. Foglald össze példákkal illusztrálva a kárpátaljai magyarok névhasználati sajátosságait!

118. Házi feladatként figyeljétek meg lakóhelyeteken az emberek nyelvhasználatát! Milyen a kétnyelvűség hatásaként jelen levő nyelvhasználati jelenségekre tudtok példát gyűjteni a környezetetekben elhangzó beszélgetéseket figyelve? Írjátok le a hallott példákat!

119. Írjátok példát a *kódváltásra*, a *szókölcsonzésre* és a *jelentéskölcsonzésre*, a kárpátaljai magyar nyelvhasználatot véve alapul!

120. Ha a társalgási szabályokra (pl. a szomszédsági párok elvére) gondolunk, akkor szokványos társalgási helyzet-e egy iskolai tanóra, amely feleltetésből, tanári magyarázathoz stb. áll? Miért?

121. Képzeljétek el és játsszátok el az alábbi beszédhelyzeteket, amelyeknek kárpátaljai magyarok a szereplői. A beszédpartnerek megszólalásaiban használjatok helyi nyelvi jellegzetességeket, nyelvjárási vagy kétnyelvűségi jelenségeket odaillo módon:

- a beregszászi piacon egy öreg, falusi nénitől zöldséget vásároltok;
- valamilyen hivatalos ügyben egy hivatalnoknál jártok (mind a ketten beszéltek magyarul);
- magyarul is tudó ukrán barátoddal találkozol és beszélgetek a tegnapi buliról.

Válogassatok a szöszedetből!

paszport, csókolom, viszont látásra, privet, ugorka, szprávká, kopek, málé, csajok, szétcsúszás, tudnák hozni magának, legyen szíves

A nem standard nyelvi elemek esetében mindig nevezzétek meg standard változatukat, illetve azt, milyen más szituációban kellene a standard változatot használni!

IV. fejezet A KÖZÉLETI SZÓBELISÉG

A közéleti szóbeliség. A nyilvános beszéd és kötöttségei. A szónoki és az előadói stílus fogalma és különbségei.

122. Olvassátok el az alábbi idézetet, majd fogalmazzátok meg, egyet értetek-e az olvasottakkal, majd fűzétek hozzá saját gondolataitokat a témához!

A szónoknak terve van embertársairól, s ezt embertársaival el akarja fogadtatni. A szónoklás tudománya: a rábeszélés tudománya. Könnyű belátnod, mily fontos a tudomány az életre. A görögöknél, a rómaiaknál ez volt az élet iskolája. De a szó hatalma azóta sem csökkent, mert a szóval a gondolat harcolt; s van-e hatalmasabb a gondolatnál? De jegyezd meg: csak a jó gondolat harcolhat a jó szóval. Be tudsz-e bizonyítani valamit, ami nem igaz? Csak gyengeelméjűeknek. Rá tudsz-e bírni valamire, ami nem helyes? Csak gyenge jelleműeket. Az igazi szónok nem gyengeelméjű, nem gyenge jellemű hallgatóra számít. Nagy szónok nem lehet hamis ügy szónoka: tudatosan soha. A jó szónok elsősorban igaz ember; vir bonus dicendi peritus – mint a rómaiak mondát. Rossz gondolatból nem eredhet jó szó.

(Babits Mihály)

123. Nevezzetek meg olyan alkalmakat a saját közösségeket életéből, amelyhez hozzátartozik az ünnepi beszéd elhangzása is! Indokoljátok, miért van szükség ezen alkalmakkor a közhöz szóló beszédre!

124. Olvassátok el Jose Manuel Barosso beszédét, melyet 2006-ban az 1956-os forradalomra emlékezve tartott! Vizsgáljátok meg és különítsétek el a beszéd klasszikus részeit! Húzzátok alá minden részben a legfontosabb stílélmákat, amelyek az adott részben funkcióval bírnak (például a bevezetésben a megszólítás milyen nyelvi elem segítségével történik)!

José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnökének beszéde az 1956-os forradalom és szabadságharc ötvenedik évfordulóján tartott parlamenti díszülésen 2006. október 23.

Együttes cselekvés – 1956. öröksége

Elnök Úr, Miniszterelnök Úr, Házelnök Asszony, az 1956-os Bizottság Elnöke, Királyi Felségek, Királyi Fenség, Excellenciás Urak és Hölgyek, Hölgyeim és Uraim!

Rendkívül nagy megtiszteltetés a számomra, hogy az Európai Bizottság elnökeként felkértek arra, hogy beszédet mondjak az 1956-os magyarországi forradalom ezen megemlékezésén; ezt a meghívást úgy tekintem, hogy a modern Magyarország elismeri az Európai Unió szerepét.

1956. október 23-án a magyarok a szabadságot választották. Ezáltal egy egész nemzetnek kínáltak reményt és méltóságot.

A bátorság e rendkívüli megnyilvánulása minden előre láthatónál mélyebb és tartósabb következményekkel járt. 1956. hősei saját ügyükért és az országuk ügyéért harcoltak. Ugyanakkor mindenkiért harcoltak Európában, aki diktatúrában élt.

A magyarok ötven évvel ezelőtt felkeltek és azt mondták: szabadság nélkül az élet tűrhetetlen.

Jól ismerjük a kommunisták válaszát erre a bátor kiállásra.

Több mint 2500 magyart meggyilkoltak, és több ezren megsebesültek. Több mint 20 000 embert vetettek börtönbe, és közülük százakat később ki is végeztek. Legalább 200 000 magyar menekült el az országból Európába és azon túl. Jó példa a szolidaritás igazi jelentésére az a támogatás, amit közülük sokat kaptak választott új hazájukban.

1956 hőseinek öröksége olyasmi, amiért ma mindannyiunknak hálásnak kell lennünk.

Az 1956-os forradalom megmutatta, hogy a szovjet válasz a szabadságra az elnyomás, a gyilkosság és a hazugság. A forradalom meggyújtotta a szabadság fáklóját: olyan lángot, ami később a föld alá kényszerült és ott tartotta életben az ellenzéki mozgalmakat Európa összes diktatúrájában. Ez a láng került ismét felszínre 1968-ban a Prágai Tavasz során, és ez világította be a diktatúra összeomlásához vezető utat Görögországban, Portugáliában és Spanyolországban. Ez a láng találta meg örökösét 1980-ban a Szolidaritás megalakulásával Lengyelországban. És ez inspirálta azokat, akik a szabadságért harcoltak a Berlini Fal 1989-es leomlásáig.

Az 1956-os forradalom ugyanakkor lerakta a mai kibővült Európai Unió alapjait is. A forradalom után hat hónappal aláírt Római Szerződés indította el azt, amit ma Európai Unióként ismerünk. Az ugyanakkor még egy befejezetlen unió volt. Ugyanis ahogy Európa déli részén a szélsőjobboldali diktatúrák megakadályozták

az ottani országok csatlakozását, úgy a kommunista diktatúra számos közép-európai országnak lehetetlenné tette, hogy elfoglalja jogos helyét az európai közösségben.

Ám e történelmi igazságtalanság ellenére is az 1956-os forradalom a szabadság és a demokrácia forradalma volt. Ezek olyan értékek, amelyek az Európai Uniónak is a szívében fekszenek. Azonban soha nem szabad ezeket az értékeket készpénznek vennünk. Azzal, ha

készpénznek vesszük az alapvető szabadságjogokat, egyben kockáztatjuk is őket. Elég, ha csak megnézzük, hogy mi történik ma a szólás- és gondolatszabadsággal, hogy észrevegyük: igenis létezik ez a veszély.

Az 1956-os – gyakran névtelen – hősök bátorsága az új demokráciák megalakulásához és Európa újraegyesítéséhez vezetett. A két Európa végül egységessé vált; és így együtt képesek voltunk arra, hogy begyógyítsuk az Európa arcán húzódó sebet. Magyarország otthonra talált a szabadság és a szolidaritás térségében: az Európai Unióban.

Így tehát 1956. október 23-a a szó legigazibb értelmében volt forradalom. A tettek forradalma és a gondolatok forradalma volt. Ennek hatását a mai napig élvezzük.

Hölgyeim és Uraim!

A második világháború után Jaltában új világrend alakult ki. Európa kettéoszlott. Nem tudunk visszamenni az időben, hogy kijavítsuk a múltbeli hibákat. De jobb jövőt tudunk építeni.

Az átmenet soha nem könnyű, de Magyarország az elmúlt 16 évben elért eredményei igen jelentősek. Ezek beágyazásához folytatni kell a reformokat. A magyar népnek most hatalmas lehetőség adódott. Ha céltudatosan egyesül, akkor képes lesz maradéktalanul kihasználni mindazokat az előnyöket, amiket az Európai Unió tagság kínál.

Az 1956-os forradalom és az általa megihletett, Magyarország 1989-es békés átalakulását vezető emberek öröksége a demokrácia. És a demokrácia következménye pedig az, hogy a politikai problémákra mindig politikai megoldások vannak.

A 2004 májusában végrehajtott Európai Unió csatlakozás nem egy folyamat végét, hanem annak kezdetét jelezte. A teljes európai család kész segíteni egyik tagját, ahogy ezt már oly sok más országban is megtette.

A bővítés előnyei mindkét oldalon jelentkeznek. Európának is szüksége van Magyarországra. Európa Magyarországgal nagyobb, erősebb és befolyásosabb Európa. Olyan Európa, amit gazdagít Magyarország kivételes kulturális értéke, ami több mint ezer éves múltra tekint vissza.

Ami Magyarországra igaz, az igaz az összes új tagállamra is. Az üzenetem Önöknek, akik ma itt összegyűltek, Önök közül pedig azoknak is, akiknek Magyarországhoz hasonló a múltja, hogy a kibővített Európa az erős Európa feltétele.

A közös cselekvés üzenete nemcsak a mai Magyarországnak szól. Érvényes egész Európára. Közösén kell cselekednünk ahhoz, hogy egy nyitott, nagyvonalú és elszánt Európát hozzunk létre – olyan Európát, ami képes szembenézni a jövő kihívásaival. Ezekkel a kihívásokkal mindannyian szembesülünk, és ezeket egyik ország sem képes egyedül megoldani.

Ha közösén cselekszünk, meg tudjuk mutatni a világnak, hogy igenis lehetséges egy jobb jövő felépítése.

Azt hiszem, ez az az üzenet, amit 1956. hősei is elismernének.

Azzal kezdtem, hogy köszönetet mondtam. Hadd fejezzem be azzal, hogy ismét köszönetet mondok. Az Európai Unió köszönti a magyar hősokeket. Köszönet illeti 1956. jelenlévő hőseit és azokat is, akik már meghaltak azért az örökségért, amit ránk hagytak: az egyesült Európáért, a szabadság és demokrácia Európájáért. Áldozatuk nem volt hiábavaló.

125. Dr. Orosz Ildikónak, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnökének az intézmény 2009-es tanévzáró ünnepségén mondott beszédéből való az alábbi részlet. Képzeljétek el a beszédszituációt és készítsétek el a beszéd hiányzó bevezető és befejező részét!

"Húsz esztendővel ezelőtt még nem álmodhattunk arról, hogy egyszer anyanyelvünkön köszönhetjük a friss diplomásokat. De még 1994-ben, tizenöt éve is – amikor alapítottuk az intézményt – több volt a kételkedő, mint aki hitt bennünk, hogy kiépíthető itt egy ilyen főiskola a vidéken, ahol értelemmel, anyanyelvünkön sokáig nem tanulhattak. Hihetetlen volt, hogy elismert képzés is lehet abból a tudásból, amit magyar nyelven kap a diák. Bebizonyítottuk. Immár kilencedik alkalommal gyűltünk össze, hogy diplomát adhassunk azoknak, akik megküzdve az előírásokkal, a választott tudományok rendszerével, megérhették a nemes, felemelő pillanatot."

126. Az alábbi idézet a Kárpátalja hetilapnak a beregszászi főiskola 2009-es tanévzáró ünnepségéről írott tudósításában

olvasható. Képzeld el, hogy egy ballagáson te mondd az ünnepi beszédet a végzősök nevében, a részletben található információk segítségével írd meg, majd add elő a beszédet!

A végzősök nevében Séra Magdolna történelem szakos hallgató szolt az egybegyűltekhöz, aki egy anekdotával kezdte, mely szerint egy tudósnak és egy professzornak másfél év kell ahhoz, hogy megtanuljon spanyolul, egy főiskolásnak viszont elég egy holnapi zárthelyi dolgozat (z. h.). Felsorolta, hogy mi minden könnyítette meg a beregszászi főiskola diákjai számára a tanulást: "...a jó és segítőkész tanáraink, az, hogy anyanyelvünkön tanulhattunk, hogy közösségben és barátok közt lehettünk. Köszönjük!"

127. Bújjatok képzeletben egy rövid időre Petőfi Sándor bőrébe, aki az 1948-49-es forradalom kirobbanásának előestéjén beszédet intéz a márciusi ifjakhoz! Írjátok össze azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyek előfordulnak majd a beszédben! A beszédet otthon készítsétek el! Majd próbáljátok a tükör előtt előadni, a mimikát, a mozdulatokat és gesztusokat is a beszéd tárgyához igazítva!

A beszéd nem nyelvi jegyei. A mondat- és szövegfonetikai eszközök, a mimika, a gesztusok, a testtartás szerepe a beszédben. A vita és a megbeszélés. A felszólalás, a hozzászólás a felelet.

128. Olvassátok el Mikszáth Kálmán: A jelek mesterei című írását! Mire figyelmeztet a történet?

Mikszáth Kálmán: A jelek mesterei

Egy szobatudós (persze német) fejébe vette, hogy jelekkel kellene beszéltetni az emberiséget. A nyelvtanítás nehézségei mind elesnének, népek egygyé formának — egyszóval igen sok hasznos háramlik ebből a világra.

Mindenekelőtt tehát csinált egy rendszert (mert tudósnál, hiába, a rendszer a fő!), s elhatározta, hogy ennek tökéletesítése végett elutazik különféle népek mozdulatait és taglejtéseit tanulmányozni.

Jártában-keltében egy magyar faluba ért, ahol azt mondták neki, hogy van itt már egy olyan tudós, aki a jelekkel való beszédmódban jeleskedik.

– Kicsoda?

– Páva Mihály, a félszemű szűrszabó. Nagy gégebajban nyavalyáskodott azelőtt, akkor ötlött eszébe, hogy kár a gégét koptatni, mikor abból csak egyet kap az ember egész életére. Ujjakat azonban minden kezére ötöt. Kitalálta tehát a jelekkel való beszélgetést.

Nosza, kedvet kapott a tudós hozzá menni, s megpróbálni, milyen lesz az első próba. Megkérte a papot, hogy vezesse a szűrszabó-tudóshoz.

Az éppen egy cifra szűrt köpködött ki sujtással akkor is, midőn a műhelybe értek.

A tudós odalépett hozzá, és a következő párbeszéd fejlődött ki közöttük:

A tudós fölemelte egy ujját.

A szűrszabó két ujját emelte föl.

Erre a tudós ragyogó ábrázattal három ujját emelt föl.

A szűrszabó összeszorította mind az öt ujját, és az öklét emelte föl.

A tudós meglegedetten hunyorgott a szemével és távozott.

– Nos, tehát megértették egymást? – kérde a tudóst kísérője, mikor már künn voltak.

– Tökéletesen! — szólt az lelkesedéssel.

– Hogyan? Tehát miről volt szó önök között?

– Vallási dolgokról diskuráltunk.

– Ah!

– Én egy ujjamat mutattam, hogy "egy isten", erre ő kettőt mutat, hogy "atya és fiú". Jól van, jól, de ha ön így akarja venni mondám, azaz mutattam, akkor három az isten, "atya, fiú s szentlélek", és fölemeltem a három ujjamat. Mire ő az ujjait összeszorítva kifejezé, hogy "de valamennyi egy". Ó kérem, nagyszerűen ment! Ez az igazi világnyelv. A "volapük" túl van szárnyalva.

A kísérő fejet csóvált, és kisvártatva visszatért a szűrszabóhoz egyedül.

– Nos, Mihály bácsi, miről beszélgettek a tudóssal?

– Az egy impertinens fráter, öcsém.

– Hogyan?

– Hát bejön a nyomorult a saját hajlékomba, és az egy ujjával mutatja, hogy csak egy szemem van. Micsoda? A testi hibámat meri kigúnyolni? Visszamatatom neki a két ujjamat emelve, hogy nekem ez az egy szemem többet ér, mint az ő két pápaszemes szeme. De a szemtelen tovább gúnyolódott, fölemelte a három ujját, hogy azt mondja: "kettőnknek három szemünk van". Na már akkor én sem állhattam tovább, elfogott a düh, összeszorítottam az öklömet ... szerencséje, hogy megoldotta a kereket!

... Ilyen az, mikor két tudós egymást megérti.

Milyen lehet hát, mikor nem érti meg egymást?

129. Gyűjtsetek olyan frazeologizmusokat, amelyek a tekintet erejének fontosságát igazolják (pl. *a szem a lélek tükré*).

130. Valaki az osztályból olvassa fel kedvenc versét úgy, hogy a tekintetet, a gesztusokat, a mozdulatokat, a testtartást is a versmondáshoz igazítja. Ezután olvassa el a verset újra, de most úgy, hogy nem használ nonverbális elemeket (rá sem néz a hallgatóságra stb.) Melyik esetben volt élvezetesebb az előadása és miért?

131. A szem visszatérő motívuma a költészetnek is. Tudtok-e olyan verseket, amelyek használják ezt a motívumot? Nevezzétek meg azokat, és idézzétek (vagy keressétek meg) a vonatkozó részeket!

132. Rajzolj csak a szem, a szemöldök és a száj feltüntetésével: *vidám embert, szomorú embert, dühös embert, meglepődött embert!*

133. Magyarázd meg a következő jelzős szerkezetek jelentését, majd játsszatok el olyan szituációkat, ahol megjelenítitek ezeket az arckifejezéseket! *Borús arc, ragyogó arc, hamuszürke arc, falfehér arc, elkéült arc.*

134. Játsszátok el, hogyan jeleznétek szavak nélkül, kézmozdulatok segítségével:

- *Gyere ide!*   – *Könyörgök!*
- *Jó napot kívánok!*   – *Na ide figyelj!*
- *Majd én adok neked!*

135. Játsszátok el a következő szituáció kétféleképpen! Lakóhelyetekről beszéltek idegenvezetőként egy turistacsoportnak először megfelelő arányban használva a gesztusokat, másodsor viszont mértéktelenül gesztikulálva. Figyeljétek meg, melyik helyzet a természetesebb!

136. Milyen érzelmi állapotra és élethelyzetre utalnak szerinted az alábbi testtartásra utaló frazeologizmusok?

Úgy ül, mintha karót nyelt volna.

Úgy áll, mint a cövek.

Támasztja a falat.

Lomposan jár.

Keresztbe font karral bámul.

137. Gyűjts olyan szavakat és kifejezéseket, amelyekkel megszólíthatod egy vita során partneredet, majd olyanokat, ahogyan nem illik megszólítani! (például: *Kedves barátom* – illendő, *szemét alak* – nem illendő)

138. Két ember vitázik! Rendezzettek vitát párokba rendeződve az alábbi kérdésekről:

Ki a legbátrabb hős a magyar irodalomban?

Jelenleg melyik a világ legerősebb futballklubja?

Mi Kárpátalja legnevezetesebb műemléke?

Mi a legszebb természeti képződmény Kárpátalján?

139. Iskolátok egy híres személyiség nevét készül felvenni. Játsszátok el azt a vitát, melyen arról vitáztok, ki legyen iskolátok névadója! Válasszatok egy vitavezetőt, aki irányítja a vitát!

140. Játsszátok el azt a megbeszélést, amelyen kidolgozzátok a nyári egy hetes kárpátaljai osztálykirándulás részletes tervét! Rögzítsétek, hogy mely napon mely műemléket vagy természeti szépséget látogatjátok meg!

141. Gyűjtsetek anyagot az alábbi témák valamelyikéhez, könyveket, internetes forrásokat és saját tapasztalataitokat is felhasználva!

A számítógép szerepe az életünkben

Milyen lesz a középiskolai oktatás száz év múlva?

Kárpátalja legszebb műemlékei

Hová menjünk kirándulni Kárpátalján?

142. Az alábbiakban néhány hozzászólás kezdőmondatát olvashatjátok. Döntsétek el, melyek a megfelelő kezdések, illetve mely indítóformulák a semmitmondóak, hibásak! Válaszotokat indokoljátok is meg!

Én csak azt akarom mondani, hogy...
Néhány megjegyzésem van...
Azt javaslom...
Csak azért jelentkeztem, mert...

143. Készítsétek el egy lehetséges felelet vázlatát az alábbi témák valamelyikében!

Püthagorasz tételének lényege
A magyar irodalom a reneszánsz korában
A kárpátaljai magyar irodalom jeles alkotói
Győztes csaták a magyar történelemben
A munkácsi vár története

144. Olvassátok el Karinthy Frigyes Tanár úr, kérem című novella-füzérének *A rossz tanuló felel* című írását! Fogalmazzátok meg, milyen nyelvi megoldásokkal próbálja helyettesíteni a felelő a hiányzó tudását, és hogyan válik mindez stíluselemmé a műben!

Karinthy Frigyes: A ROSSZ TANULÓ FELEL

Nem, mára nem lehetett számítani, igazán. Hiszen számított rá, persze hogy számított, sőt múlt éjjel álmódott is ilyesfélét: de álmában magyarból hívták ki, igaz, hogy úgy volt, mintha a magyart is a Fröhlich tanítaná. Álmában elintézte az egész kérdést, a párhuzamos vonalokról felelt, egyfelesre.

Mikor kimondják a nevét, nem hisz a füleinek, körülnéz: hátha csoda történik, hátha csak agyrém, nyomasztó lidércnyomás volt, hogy ez az ő neve, és most felébred ebből az álomból. Aztán egy csomó füzetet felkap a padról. Míg végigmegy a kis utcán, a padsorok közt, ezt gondolja: "Ápluszbészéráminuszbé egyenlő ánégyszetmínuszbenégyszet." Ezt fogja kérdezni. Biztosan ezt fogja kérdezni. "Ha nem ezt kérdezi, átmegegyek különbözőzeti vizsgával a polgáriba, és katonai pályára lépek."

Közben megbotlik, és elejti a füzeteket. Míg a földön szedeget, háta mögött felzúg az obligát nevetés, amit ezúttal senki se tilt be: a rossz tanuló törvényen kívül áll, rajta lehet nevetni.

A tanár leül, és maga elé teszi a noteszt. Ránéz. A rossz tanuló görcsösen mondogatja magában: "ápluszbészer..." veszi a krétát. A tanár ránéz.

- Készült? - mondja a tanár.

- Készültem.

Ó igen, hogyan készült volna. A halálraítélt is elkészül: felveszi az utolsó kenetet, és lenyíratja a haját.

- Hát akkor írja.

A rossz tanuló a tábla felé fordul.

- bénégyzetmínuszpluszmínusznégyzetgyökbémínusznégyácészerkétá.

És a rossz tanuló engedelmesen írni kezdi és mondja utána a számokat. Írja, írja, mint Ágnes asszony, tudja, miről van szó, látja a tételt "éppen úgy, mint akkor éjjel", mikor elaludt mellette, és fogalma se volt róla, mit jelent az egész. Igen, ez az, homályosan sejtí, valami másodfokú egyenlet - de hogy mi lesz ebből.

Szép lassan és kaligrafikusan ír. A négyesnek a szárát vastagítja - a vonalból, ami törtet jelent, gondosan letörül egy darabot, ehhez külön elmegy az ablakig a spongyáért. Időt nyer ezzel. Hátha csöngetnek addig. Vagy valami lesz. Úgyse sokáig szerepel ő itten a dobogón. Ezt még felírja, az egyenlőségjelet is szép lassan felrakja - igen, ezt még úgy csinálja, mint más, felsőbb lények, mint egy jó tanuló. Felírja még "á2". A katonaiskolában nagyon korán kell felkelni, villan át az agyán, hirtelen. De aztán hadnagy lesz az ember. Esetleg kimegy Fiuméba.

Közben szép lassan ír - még mindig nem írta le. Hozzá nem értő ember, aki ezt a jelenetet figyeli, azt hiszi, valami jó tanuló felel. De a szakértő tudja már, mit jelent az, mikor valaki ilyen határtalan gonddal rajzolja a kettes farkincáját. Halálos csend körös-körül. A tanár nem mozdul. Most beszélni kell.

- A másodfokú egyenlet... - kezdi értelmesen és összehúzott szemmel, és mélységes figyelemmel nézi a táblát.

- A másodfokú egyenlet... - ismétli olyan ember modorában, aki nem azért ismétli a szót, mintha nem tudná, mit akar mondani, hanem inkább azért, mert rengeteg mondanivalója közül a leghelyesebbet, a legfrappánsabbat, a legtökéletesebbet válogatja és mérlegeli.

De a tanár, ó, a tanár már tudja, mit jelent ez.

- Készült? - mondja keményen és szárazon.

- Tanár úr kérem, én készültem.

Ezt bezzeg villámgyorsan mondja: véres dac, lázadó kétségbeesés remeg a hangjában.

Tanár (széles gesztussal): - Hát akkor halljuk.

A rossz tanuló nagy lélegzetet vesz.

- A másodfokú egyenlet az elsőfokú egyenletből származik oly módon, hogy az egész egyenletet megszorozzuk...

És most beszél. Valamit beszél. A második mondatnál arra számított, hogy félbeszakítják - lopva néz a tanár felé. De az mozdulatlan arccal néz, se azt nem mondja, hogy jó, se azt, hogy rossz. Nem szól. Pedig a rossz tanuló nagyon jól tudja, hogy nem lehet az jó, amit ő beszél. Hát akkor miért nem szól a tanár? Ez rettenetes. A hangja reszketni kezd. Egyszerre látja, hogy a tanár felemeli a noteszt. Erre elsápad, és szédítő gyorsasággal kezdi:

- A másodfokú egyenlet úgy származik az elsőből, hogy végig... Tanár úr kérem, én készültem.

- Polgár Ernő - mondja hangosan a tanár.

Mi ez?

Már egy másikat hívtak ki? Ővele végeztek? Mi ez? Álmodik?

- A másodfokú egyenlet... - kezdi újra, fenyegetően.

Polgár Ernő fürgén kijön, és a tábla másik végén már veszi a másik krétát.

- A másodfokú... Tanár úr kérem, én készültem.

Senki sem felel. És most ott áll, egyedül a tömegben, mint egy szigeten. De még nem megy helyre. Neki nem mondták, hogy menjen helyre - odvas és züllött, kitalált szívvel áll ott -, neki nem mondták, nem mondták. Ő még felel. Most végigmenjen, újra, a padosorok közt? Nem, inkább áll, hülyén: keze dadogva babrál a táblán, a félbemaradt egyenlet roncsai közt, mint a lezuhant pilóta, a motor megpattant hengerei fölött. A másik fiú közben már felel is. Valami párhuzamos vonalokról beszél - ez is olyan idegen és furcsa... mint minden... amivel itt évek óta foglalkoznak körülötte... foglalkoznak vidáman és ruganyosan és hangosan... és amiből ő soha nem fogott fel semmit... néhány mondatot jegyzett meg eddig, s azokon úszott...

És így áll most, még áll, reménykedik, udvariasan figyel, amit a másik beszél... néha helyeslően bólint, legalább ezzel jelzi, hogy ő készült, ő tud... néha bátoratlanul meg is szólal, abban az illúzióban ringatja magát, hogy őt kérdezték, de csak halkán, hogy ne küldjék helyre... aztán szerényen elhallgat és figyel... előrehajol, részt vesz a felelésben, odaadja a krétát, buzgólkodik a felelő körül, még sűg is neki, hangosan, nem azért, hogy segítsen, de hogy a tanár lássa, hogy ő sűg, tehát ő tud... Egyszóval: nem adja meg magát.

Egyszer aztán minden ereje elhagyja, elhallgat, és még egyszer a katonaiskolára gondol. Elboruló elméjében, mint távoli szavak, verődnek vissza a zajok... a kréta ropogása... elfolynak az arcok, és egy pillanatra világosan látja a végtelent, amelyről e percben jelentette ki a felelő, hogy ott a párhuzamos vonalak találkoznak. Látja a végtelent... nagy, kék valami... oldalt egy kis házikó is van, amire fölül fel van írva: "Bejárat a negyedik végtelenbe." A házban fogasok vannak, ahol a párhuzamos vonalak leteszik a kalapjukat, aztán átmennek a szobába, leülnek a padba, és örömmel üdvözlik egymást... a párhuzamos vonalak, igen... a végtelen, a megértés, a jóság és emberszeretet osztályában, ahová ő soha eljutni nem fog... ama "felsőbb osztály", melybe "elégtelen eredmény miatt fel nem léphet" soha.

A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása

145. Magyarázzátok el a tanultak alapján, miben különbözik egymástól az írott és a beszélt szöveg!

146. Nevezetek meg olyan személyiségeket a történelemből és a politikából, akit jó szónoknak tartotok! Választásotokat indokoljátok is!

147. Képzeljétek el az alábbi beszédhelyzeteket, majd minden esetben gyűjtsétek össze azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyek az adott szituációban feltétlenül elhangzanának!

Mátyás király szól a tömeghez királlyá választása után közvetlenül a Duna jegén.

Kemény Dénes, a magyar vízilabda-válogatott szövetségi kapitánya szól a játékosokhoz az olimpiai döntő előtt.

Egy politikai párt elnöke szól a választókhoz egy választási kampány idején.

Julius Caesar szól a római légiókhoz a gall háború egyik csatája előtt.

148. A történelmi tárgyú szépirodalmi művekben és filmekben gyakran fordul elő, hogy a jellemábrázolás és a történelmi hitelesség kedvéért a szereplők lelkesítő beszédet tartanak a népnek vagy a csatába induló sereg előtt. Keresetek példát erre Homérosz

Iliászában! Írjátok ki a választott részletet, nevezzétek meg a beszédhelyzet elemeit, majd keressétek ki a szöveg hangulatát és hatásosságát biztosító stilmákat, jellegzetes nyelvi elemeket!

149. Keressetek példát lelkesítő beszédre kedvenc történelmi filmekben!

150. Készítsétek el egy ballagási ünnepi beszéd szövegét a három megadott szituációnak megfelelően:

A végzős diákok nevében szólj a jelenlévőkhez,

A szülők nevében szólj a tanári karhoz,

Egy külföldről érkezett vendég nevében szólj a végzős diákokhoz!

Az órán adjátok elő így elkészült beszédeiteket! Egy beszéd időtartama ne haladja meg a három percet!

151. Képzeljétek el az alábbi szituációkat és az alkalomnak megfelelően készítsétek el ünnepi beszédeiteket!

– Pohárköszöntőt mondasz legjobb barátod esküvőjén.

– Emlékbeszédet tartasz az 1848-49-es forradalom tiszteletére rendezett március 15-i iskolai ünnepségen.

– Jelölteted magad polgármesternek saját településeden és kortes beszédet tartasz egy lakossági fórumon.

152. A következő körülírásokat helyettesítsétek olyan szólással vagy kifejezéssel, amelyben szerepel a szem szó!

Nem túl bizalomgerjesztő a külseje –

Csodálkozik valamin –

Ittas, részeg, esetleg álmos –

Gyanakodva, ellenségesen szemlél –

153. Álljatok otthon a tükör elé, és próbáljátok az arcjátékotokkal kifejezni a következőket: *szigorúság, csodálkozás, undor, érdeklődés, meglepődés, bánat, öröm.*

154. Készítsetek rajzokat a következő frazeológiai egységek illusztrálására: *rémülten a homlokához kapott, fenyegetően rázza az öklét, hasát fogja a nevetéstől!*

155. Mit gondolunk valakinek az egyéniségéről, ha a következő állításokkal illetjük: *könnyed a járása, ízlésesen öltözik, magába roskadva ül, fogja a fejét?*

156. Próbáljátok lerajzolni az alábbi kifejezéseket! Milyen társas kapcsolatokra utalnak?

Három lépés távolságot tart

Szembe babám, ha szeretsz

Sülve-főve együtt vannak

157. Ha volt olyan élményetek, amikor valakivel félreértettétek egymást a nonverbális jelek miatt, elevenítsétek fel és írjatok rövid elbeszélést az esetről! Majd fogalmazzátok meg, mi volt a félreértés oka!

158. Gyűjtsetek anyagot (könyvek, lexikonok segítségével) egy vitához, amely arról szól majd, hogy érdemes-e követni a változó divatot! Gyűjtsetek érveket mellette és ellene is! Játsszátok el a vitát az osztállyal, elosztva a résztvevőket divatkövetőkre és a divat követésének ellenzőire!

159. Készüljete fel egy megbeszélés indító beszédére! A megbeszélés arról folyik majd, hogy az iskolában sorra kerülő író-olvasótalálkozó milyen forgatókönyv szerint történjen. Kik lesznek a vendégek, hogyan alakul a program?

160. Az *Édes Anyanyelvünk* nyelvhasználati verseny nemcsak Magyarországon, hanem a határon túli régiókban is zajlik. A verseny szóbeli fordulója során egy megadott szituációba illő beszédet kell előadni a versenyzőknek rövid felkészülési idő után. Az elmúlt két év kárpátaljai fordulójának szóbeli feladataiból találtok itt

most egy válogatást. Próbáljátok ki magatokat a témákban. A beszédek időtartama nem haladhatja meg a három percet!

1. Elmélkedés a világirodalom jeles személyiségeiről

Műfaj: elmélkedés

Hallgatóság: az osztályfőnök és az osztálytársak

2. Legutóbbi meghatározó filmélményem

Műfaj: élménybeszámoló

Hallgatóság: osztálytársak egy szakköri foglalkozáson

3. Legkedvesebb könyvem, versem, olvasmányom a kárpátaljai magyar irodalomból

Műfaj: élménybeszámoló

Hallgatóság: baráti társaság

4. Legutóbbi meghatározó olvasmányélményem

Műfaj: élménybeszámoló

Hallgatóság: osztálytársak egy szakköri foglalkozáson

5. Hogyan látom az irodalom, mint művészeti ág jövőjét a 21. században?

Műfaj: fejtegetés

Hallgatóság: baráti társaság

6. Legkedvesebb költőm/íróm a kárpátaljai magyar irodalomból

Műfaj: élménybeszámoló

Hallgatóság: baráti társaság

161. Azt már tudjuk, milyen, ha a rossz tanuló felel. Otthon olvassátok el Karinthy Frigyes *A jó tanuló felel* című novelláját, majd foglaljátok össze, milyen nyelvi és nem nyelvi jegyei vannak a jó feleltek!

Karinthy Frigyes: A JÓ TANULÓ FELEL

A jó tanuló az első padban ül, ahol hárman ülnek: ő a középben, a jó tanuló, Steinmann. Az ő neve nem tisztán egy ember jelzésére szolgál; - szimbólum ez a név, ahány fiú az Osztályban, annyi apa ismeri otthon ezt a nevet. "A Steinmann miért tudja megtanulni?" - kérdezi otthon harminckét apa harminckét fiútól. "Kérd meg Steinmant, hogy magyarázza meg", mondja az apa, és a fiú valóban megkéri a Steinmant. A Steinmann mindent tud előre, még mielőtt megmagyarázták volna. Matematikai lapokba dolgozik, és titokzatos szavakat tud, amiket csak az

egyetemen tanítanak. Vannak dolgok, amiket mi is tudunk, de ahogy Steinmann tudja, az a biztos, az az egyedüli helyes, az az Abszolút.

Steinmann felel.

Ez különleges, ünnepélyes pillanat. A tanár sokáig nézte a noteszt; halálos feszültség remeg az Osztály felett. Mikor később a francia rémuralom történetét olvastam, mikor a Bicêtre foglyai közül előszólítják a halálraítélteket: mindig így tudtam csak elképzelni. Az agyak utolsó, véres erőfeszítésben kapkodnak lélegzet után - még van két másodperc, azalatt mindenki villámgyorsan elmondja magában a mértani haladvány tételeit. Tanár úr, én készültem, mondja az ember magában. Tanár úr, fiam tegnap gyöngékedett. Az egyik lehajol a füzeté fölé, mint a strucc, hogy ne lássák. A másik merőben szembenéz a tanárral, szuggerálja. A harmadik, idegember, egészen elernyed, és behunyja a szemét: hulljon le fejére a bárd. Eglmayer, az utolsó padban egészen elbújik Deckmann háta mögé, ő nincs is itt, köszöni szépen, nem tud semmiről, őt írják be a hiányzók közé, töröljék ki az élők sorából, őt felejtsek el, béke poraira, ő nem akar részt venni a közélet küzdelmeiben.

A tanár kettőt lapoz, a K betűnél lehet - Altmann, aki az év elején Katonára magyarosította a nevét, e percben mélyen megbánta ezt az elhamarkodott lépést. -

De aztán nagyot lélegzik: egyszerre megállnak, és a tanár becsukja a noteszt.

- Steinmann! - mondja egészen halkán és kivételesen.

Nehéz, felszabadult sóhaj. Kivételes, ünnepélyes hangulat. Steinmann gyorsan feláll - a mellette ülő kiugrik a padból, szerényen és udvariasan áll, míg a jó tanuló kimászik a padból: mint egy testőr, néma és mellékes dekoratív szereplője egy nagy eseménynek.

Maga a tanár is ünnepélyes. Oldalt ül le a székre, és összetett ujjakkal gondolkodik.

A jó tanuló a táblához megy, és kezébe veszi a krétát. A tanár gondolkodik. A jó tanuló erre felkapja a spongyát, és sebesen törölni kezdi a táblát: ebben végtelen előkelőség és önérzet van, ezzel azt akarja jelezni, hogy ő ráér, hogy neki nem kell most törni a fejét, ő nem fél, ő mindig készen van, ő addig is, míg a felelés kezdődik, valami hasznosat akar csinálni a társadalomnak, ő ráér gondolni a köztisztaságra és az emberiség békés fejlődésére, és letörli a táblát.

- Hát - mondja a tanár, és gondolkodva húzza a szót -, majd valami érdekes példát veszünk...

A jó tanuló udvariasan és végtelen megértéssel köhög. Természetesen, valami érdekes példát, az érdekes helyzetnek megfelelőt. Most úgy néz a tanárra, komolyan és melegen, mint egy szép grófnő, akinek egy gróf megkérte a kezét, és mielőtt válaszolna, megértéssel és rokonszenvvel mélyen a gróf szemébe néz, jól

tudva, hogy e tekintet elbűvöli a grófot, s a gróf remegő boldogsággal sejti, hogy a válasz kedvező lesz.

- Vegyünk egy kúpot... - mondja a gróf.

- Egy kúpot - mondja Steinmann, a grófnő. De már ezt is úgy tudja mondani, ez a Steinmann, annyi megértéssel, olyan okosan: csak ő tudja, mennyire kúp az, amit veszünk. Én, Steinmann, a legjobb tanuló az egész osztályban, veszek egy kúpot, mivel engem, mint az erre legalkalmasabbat, megbízott a társadalom. Még nem tudom, miért vettem a kúpot, de nyugodtak lehettek mindannyian, bármi történjék ezzel a kúppal, én is ott leszek a helyemen, és megbirkózom vele.

- Különben - mondj a tanár hirtelen -, vegyünk inkább egy csonka gúlát.

- Csonka gúla - ismétli a jó tanuló, ha lehet még értelmesebben. Ő a csonka gúlával éppen olyan határozott, barátságos, bár fölényes viszonyban van, mint a kúppal. Mi neki egy csonka gúla? Ő nagyon jól tudja, őt nem lehet félrevezetni, a csonka gúla is csak olyan gúla, mint más, normális gúla, egyszerű gúla, amilyent egy Eglmayer is el tud képzelni - csak le van vágva belőle egy másik gúla.

A felelés rövid ideig tart. Félszavakban beszélnek egymással, értik egymást, lassanként intim dialógus alakul ki a tanár és a jó tanuló közt: mi már nem is értjük, ez az ő kettejük dolga, két rokon lélek, mely itt előttünk egyesül, a differenciálegyenletnek éteri légkörében. Egy mondat közepén eszmél rá a tanár, hogy miért is beszélgetnek ők, hogy ez felelés, az előmenetel megítélése. A jó tanulónak be se kell fejezni ezt a mondatot. Minek befejezni? Maradt-e szemernyi kétség afelől, hogy be tudja fejezni?

A jó tanuló szerényen és illedelmesen ül le. A következő percben már roppant érdeklődéssel figyeli a következő felelő szájalmas dadogását: egy szónál gúnyosan és diszkréten elmosolyodik, és a tanár tekintetét keresi lopva, hogy még egyszer összenézzen vele, és a tanár lássa, hogy ő, bár nem szól, arcizma se rándul: e gúnyos mosolyban jelezni óhajtja, mennyire tisztában van vele, milyen marhaságot mondott a felelő, és hogy mit kellett volna felelnie.

162. Készítsétek el egy lehetséges felelet írott változatát az alábbi témák valamelyikében! Majd a következő órán adjátok elő a feleletet. A rendelkezésekre álló idő minden téma esetében öt perc. A felkészülésnél használhattok tankönyveket és lexikonokat.

Az energia-megmaradás törvényének lényege

A magyar irodalom a reformkorban

Az ungvári vár története.

*Kárpátalja vizei és folyói
Saját települések története*

163. Képzeljétek el, hogy fordított nap van az iskolában, és a tanár szerepébe kerülve öt percben meg kell magyaráznotok a következő témákat, fogalmakat:

*A magyar nyelv szófai rendszere,
Ady Endre szerelmi költészete,
Mivel foglalkozik a növénytan?
Ki volt Francesco Petrarca?
Szerves és szervetlen kémia.*

V. fejezet

A TUDOMÁNYOS STÍLUS

A tudományos stílus. Nyelvi jellemzői. A tudományos stílus műfajai.

164. Olvassátok el a Mátyás királyról szóló írást. Milyen tudományterülethez kapcsolható az írás? Figyeljétek meg a szöveg felépítését és nyelvi jellemzőit, próbáljátok megfogalmazni azokat saját szavaitokkal!

I. MÁTYÁS

1443. február 23-án született I. Mátyás (Hunyadi/Corvin) magyar király, az első olyan uralkodónk, aki leány ágon sem állt az Árpád-házzal rokonságban.

Mátyás király Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet másodszülött fia. Vitéz János irányításával humanisták nevelték. A magyaron kívül latinul, németül és csehül beszélt. Műveltsége meghaladta a korabeli főurak műveltségét.

Bátyját, Hunyadi Lászlót (1433-1457) a király 1457-ben lefejeztette. Ő volt Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet elsőszülött fia, ezért ő lett apja halála után a Hunyadi-ház és a Hunyadi-párt feje. Hiába esküdött hűséget V. Lászlónak 1456-ban, apja tisztségét, a főkapitányságot, amit örökének tekintett, nem kapta meg. V. László a címet inkább saját gyámjának, Cillei Ulrik (1404-1456) német birodalmi hercegnek adományozta. Hunyadi László nem tudta megemészteni a királyi döntést, és 1456. november 9-én az V. László kíséretében Nándorfehérvárra érkező Cilleit híveivel fölkoncoltatta. A király ekkor Hunyadi Lászlóra ruházta a főkapitányi tisztelet, és esküvel bántatlanságot ígért. 1457. március 14-én mégis elfogatta Hunyadi Lászlót, és két nappal később összeesküvés vádjával ártatlanul lefejeztette Budán, a Szent György téren.

1457-ben V. László király Hunyadi Lászlóval együtt Mátyást is elfogatta, s bátyja kivégeztetése után az ifjabb Hunyadit Bécsbe, majd Prágába vitette. 1457 őszén V. László pestisben meghalt. 1458. január 24-én a korábban apját támogató köznemesi rétegek segítségével Mátyást királlyá választották, de nagybátyja, Szilágyi Mihály személyében kormányzót állítottak mellé. Mátyás azonban hamarosan megmutatta, hogy a korlátokat nem hajlandó elismerni és csorbítatlan királyi hatalomra törekszik. Híveit, és különböző érdekektől vezérelt támogatóit is meglepő erélyességgel fogott hozzá az erős központi hatalom megszervezéséhez. Amikor Szilágyi Mihály Újlaki Miklós erdélyi vajdával, valamint Garai László

nádorral ellene szövetekezett, Garait leváltotta, Szilágyit lemondatta és elfogatta. A III. Frigyes (1463-1525), szász választófejedelem Garai vezetésével magyar királlyá választó főurakat pedig legyőzte. 1464-ben Székesfehérváron megkoronáztatta magát a III. Frigyes-től nagy nehezen - alku árán - visszaszerzett Szent Koronával.

Mátyás uralkodása alatt a központi hatalom megerősítésére törekedett. A maga számára biztosította a vámszedés jogát, a bányák és a pénzverés jövedelmét. Pénzügyi reformot hajtott végre, újjászervezte az adórendszert, s az így megnövekedett jövedelmekből jól szervezett zsoldos sereget állított fel. Társadalmi reformjaival a köznemesség politikai befolyását növelte. A nádor hatáskörét kiterjesztette, új központi hivatalokat állított fel.

Külpolitikáját meghatározták a törökökkel vívott folyamatos harcai. Szinte évente hadat viselt ellenük. Törökellenes terveihez Nyugat-Európától nem kapott kellő segítséget, ezért Magyarországot erős birodalomná fejlesztve akart a megfelelő anyagi erő birtokába jutni. Megszerezte a cseh királyi címet, meghódította Morvaországot, Sziléziát. Bécs, Bécsújhely, Stájerország és Karintia ellen is hadba indult, de sikerei csak átmenetiek voltak.

Mivel második házasságából, Aragóniai Beatrixtól nem született gyermeke, élete utolsó éveiben megpróbálta házasságon kívül született fia, Corvin János számára biztosítani a trónt.

Mátyás király bőkezűen pártfogolta művészeteket és tudományt. Híres tudósokat és reneszánsz alkotókat hívott udvarába. Várakat, kastélyokat építtetett, s ezzel is elősegítette a reneszánsz építő- és díszítőművészet magyarországi fejlődését. Kiemelkedő jelentőségű volt hatalmas kódexekből álló könyvtára (Bibliotheca Corviniana).

A magyar néphagyomány, amely egész legendafüzért font Mátyás alakja köré, a törökverő Hunyadi János fiát, mint jó és igazságos uralkodót őrizte meg emlékezetében. A magyar népmesék álruhás királya szembeszállva a gazdagokkal és hatalmasokkal, mindig a szegény, egyszerű embert segíti a boldoguláshoz. A valósághoz az is hozzá tartozik, hogy bár Mátyás viselt dolgairól már életében több vidám történet forgott közszájon, a királyi udvarban élő humanista történetírók egyike sem jegyezte fel az álruhában igazságot osztó király legendájának tápot adó történetet.

165. Olvassátok el a Mátyás királyról szóló mondát! Mi a különbség az első és a második szöveg között?

Mátyást királlyá választják (magyar népmonda)

Amikor László király meghalt, erősen megijedtek azok az urak, akik Hunyadi László halálát okozták. Hogyne ijedtek volna meg, amikor Szilágyi Mihály nagy sereggel közeledett Buda felé. Pedig Szilágyi Mihályt nem a bosszúállás szándéka vezette, ő ennél többre vágyott: a trónt akarta megszerezni unokaöccsének Hunyadi Mátyásnak. Amikor Szilágyi Mihály a fegyveres sokasággal Pest városába érkezett, az isteni akarat csodálatos jeleket mutatott. Az első éjszakán, abban a hideg télben minden csillag fényesen ragyogott az égen a Duna vize pedig olyan erősen befagyott, hogy a jég hátán úgy járhattak, mint a sík mezőn. Reszketek is az urak a budai várban, mert Pest felől minden baj nélkül fel lehetett vonulni a várba. Ha most Szilágyi Mihály bosszút forral, vége az életüknek... De Szilágyi Mihály megüzente az uraknak, hogy nem áll bosszút Hunyadi László haláláért. Ekkor az urak felbátorodtak, levonultak Pest városába, hogy a király megválasztásáról tárgyaljanak. Ott sokat tárgyalni nem kellett, mert a köznemesség sokasága, negyvenezer ember állott a Duna jégén, és mind Hunyadi Mátyást élte. A gyerekek pedig ezt a dalt énekelték a pesti utcákon:

Mátyást mostan választotta

Mind ez ország királyságra,

Mert ezt isten adta nekünk

Mennyországból oltalmunkra.

Ezen a napon is csoda történt: a választás híre még ki sem szivárgott, de a pesti nagytemplomban már felhangzott a hálaadó ének. Amikor aztán az egész nép megtudta, hogy mátyás lett a király, mindenki nagy örömmel ujjongott. Minden templomban meghúzták a harangokat, harsogtak a kürtök, szóltak a sípok, és olyan nagy hangon énekelt mindenki, hogy megtelt vele a levegő. A választás éjszakáját annyi máglyarakás világította meg, hogy az emberek azt hitték, a csillagok szálltak le az égboltról. Soha még királyválasztás ennyi örömmel, ennyi dicsőséggel nem történt. De nemcsak Magyarországon örültek ennek a választásnak! Erdélyben még sokkal nagyobb volt az öröm, mert Hunyadiak onnan származtak, s maga Mátyás Kolozsvár városában született. Ezért aztán Szilágyi Mihály, aki az egész választást rendezte, a választás után levelet küldött az erdélyi rendeknek. Azt írta a levélben: „Ti láttátok a fenséges Mátyás urat, amikor megszületett, szemetek előtt nevelkedett, ezért magatokénak nevezhetitek. Nyissátok meg hát a vigasság forrásait, örvendjete, vigadjatok, ujjongjatok, és adjatok hálát a jószágos Istennek azért a boldogságért, amelyben a magyar nemzet részesült.”

Örült egész Magyarország, vele örvendezett szép Erdélyország amiért a törökverő Hunyadi János fiát, az ifjú Mátyást királlyá választották.

166. Gyűjtsetek szakszavakat a következő tudományterületekről: *orvostudomány, matematika, művészettörténet, biológia, zenetudomány!*

167. Vizsgáljátok meg egy algebra vagy fizika tankönyv szövegét! Keressetek példákat definícióra, levezetésre és képletek alkalmazására a szövegben! Két meghatározást (definíciót) írjatok ki, és elemezzétek a bennük található mondatok szerkezetét, majd húzzátok alá a szakszavakat!

168. Írjatok az alábbi közlésekről öt mondatot tudományos stílusban. Terminus technikusok használata Kötelező!

Nagy Lajos király korában három tenger mosta Magyarországot partjait.

A Föld felszínének kétharmadát víz borítja.

169. Két, gyerekek számára íródott ismeretterjesztő szöveg mondatai véletlenül összekeveredtek. Válaszd szét a mondatokat és mind a két témát írd tovább három mondat erejéig, majd adj neki címet! Az ember legkorábbi őse mintegy tizenkétfélmillió éve jelent meg a Földön. Mátyás király Hunyadi János fia volt. Kis termetű, emberszabású majomhoz hasonló lény volt. Uralkodása alatt Magyarország Európa egyik legfejlettebb országa lett. A király tekintélyét bizonyítja, hogy nemcsak az országban, hanem külföldön is tisztelték. Képes volt felegyenesedve állni és járni. Nagy és erős hadseregét Fekete seregnek nevezték. Maradványait a tudósok Afrikában, Ázsiában és Európában is megtalálták.

170. Fogalmazd meg egy értelmező szótár számára szócikk formájában a következő szavak jelentését: *madárijesztő, körte, fogkefe!*

171. A Mátyás királyról szóló írásban keress példákat többszörösen összetett mondatszerkezetre, magyarázó és következtető mellékmondatra!

172. Olvassátok el Fekete István *Kele* című regényének részletét! A történet főszereplője Kele, a gólya, de más madarak is szép számmal fordulnak elő a szemelvényben. Írjátok ki ezeknek a madaraknak a nevét, majd határozzátok meg azokat egy lexikon számára tudományos ismeretterjesztő stílusban! Segítségetekre lehet a szöveg végén a Pallas Nagylexikon gólya szócikke.

Fekete István: Kele (részlet)

A rét megmozdult, és élni kezdett a meleggel, a fénnel kicsalt milliárd életével: a füvek hosszú lábra álltak már, a fűzfákon cirregett a csicsörke, és a megindult nádasban csattogott a nádírigó:- Csek-csek-csek-tek-tek-tek-tiriritiri.

A nádírigó a fészkepítő művészek közé tartozott, sokat adott művészetére, ez okból nagy volt a hangja. Régi fészket nem találta már, mert télen nádat vágtak az emberek, de nem sokat törődött vele.

- Csek-csek-csek, építünk másikat. Mi az nekünk? - És már ki is nézett öt közel álló nádszalat. Ezeket majd megkötözi, hogy tenyéryi messze álljanak egymástól, s a körbe álló nádszalak közé odaszövi a fészket. Akkor aztán jöhet a szél, böghet a vihar, a zöld nád nem törik, és a legnagyobb orkánban is csak ringatja a fészket.

Igen, Kele most érezte először otthon magát, a Törvény és a gólyák szokása szerint. Eddig ő idegen volt itt, de megérkeztek már a többiek is, és most már nem idegen.

A tavaszi, langyos szél játékosan szaladt végig a patakparton, felkapta és leejtette a hullámozó rét zsongását. Felkapta és leejtette a bíbicek fehér-fekete csapongását, hintázó kiáltását, és megpihent a nádban, ahol most csend lett egyszerre, mert a nádas felett súlytalanul imbolygott egy rétihéja. Könnyed ténfergése céltalannak látszott és önfeledt sütkérezésnek, ám bagolyfejét ide-oda forgatta, s a sarjadó nád egy libbenése se kerülte ki figyelmét. A héja egyébként nászúton volt, de a szerelem csak a szívét töltötte meg, a begyét nem, ez okból párjával együtt szorgalmasan vadászott, nehogy az éhség karma szívüket is üressé tegye.

A nádas felett azonban meddő volt a séta és teljesen hiábavaló. Fiókák még nincsenek, a fészkek üresek, az anyamadarak pedig sehogysé állnak kötélnek. Repülő madarat a rétihéja megfogni nem tud, de jeles madárfiókgyilkos és szakavatott fészekrabló. A fiókákat megeszi, a tojásokat kiissza, ezért utálják a nádi népek, és elhallgatnak, ahol árnyéka végigszáll a vízen.

Most is.

Kele odanéz, és tudja miről van szó. Látja már a másik héját is, és tudja, miért hagyták ott a nádast, és miért repülnek az aprófüvű, távoli domboldal felé. A nádas még üres, de a domboldalon Cin könnyelműsködik néha, fészket épít, s a fészkekhez száraz fű kell. Megjelent már Pi is, az ürge, aki néha két lábra áll, mert kíváncsi.

A domboldalon csak úgy csurog a fény, s megmelegedett a levegő. A héják most itt imbolyognak, de itt szítál a vércse is, és lecsap néha, mint a zuhanó kő, egérre, bogárra. A héjakkal nem törődik. Csavargó népség, úgyis elmennek, de az ő fészke itt van a nyárfán, a dombtetőn, ahol kolomp kondul ilyenkor már, mintha a nyár elé harangozna az álmos kis harang. Néha vakkant a puli, és nézi a juhászt, hogy parancsol-e valamit, de a juhász csak áll, botjára támaszkodva hallgat, mintha látná a láthatatlant, és ebbe a csendbe lágy tavaszi kiáltással dobol bele a búbosbanka.

- Hu-pu-pu, hu-pu-pu...

Ruhája ékes, fején gyönyörű bóbita, de mást nem tud.

- Hu-pu-pu, hu-pu-pu...

Ez a kiáltás mindig közel van, és mindig távol. Egyszerre szól a földön és a levegőben, rászáll a csendre és csenddé lesz, nincs benne semmi, mégis virágos szomorúság marad utána, mert mindenki tudja, hogy ha elhallgat: ledobja szüzi koszorúját a Tavasz, elnehezedik, megbarnul, és tarka, nagy köténye alatt dús anyaságát takargatja a Nyár.

gólya (állat, Ciconia L.), a gázlómadarak közé tartozó gólyafélék családjának egyetlen neme, melynek két faja nálunk is tenyészik. A fehér G. (C. alba L.) piszkos fehér színű, elsőrendű evezőtollai, nagy felső szárny- és hosszú válltollai feketék, csőre és lábai vörösek. A fekete G. (C. nigra L.) barnásfekete, zöldes és bíborfényvel alsó mell-, has- és combtollai fehérek; csőre és lábai fiatal korban zöldek, öregkorban vörösek. Mindkettő vándor madár, hozzánk tavasszal jön és ősszel elvándorol. Békákkal, kígyókkal és halakkal táplálkoznak, de néha elfogdossák a kacsafiókákat is.

Forrás: Pallas Nagylexikon

173. Olvassátok el Weöres Sándor *Mély erdőn ibolya-virág* című versét és a Pallas Nagylexikon ibolya szócikkét! Hasonlítsátok össze a két szöveget! Mi a célja az egyiknek, és a mi a másiknak? Milyen nyelvi eszközök segítségével érik el azt a célt?

Weöres Sándor
Mély erdőn ibolya-virág

Mély erdőn
ibolya-virág,
elrejt jól
a boróka-ág.
Minek is rejt az az ág,
gyere, tágas a világ,
mély erdőn
ibolya-virág.

Ibolya- Pallas lexikon

Ibolya (növ., bibolya vagy vihola a Balatonnál, ivola, Viola Tourn.) a róla nevezett család egy-, két-, v. többnyári füve, ritkán félcserjéje, mintegy 250 (hazánkban mintegy 20, de sok eltérés) fajjal majdnem az egész földkerekségen.

Szára gyakran megkurtul, földbeli tőke marad, némelykor indát ereszt.

Levele egyszerű, gyakran szív-, vagy veseforma, ritkán hasogatott.

Virága gyakran a tőke fejére egyenként ered, vékony nyélen csüng, a nyél teteje felé pedig két hegyes levele van.

A gyümölcs apró, rügyalakú s egésze nyáron fejlődő, rejtve porzó, apró virágokból lesz, melyek termékenyülés után a földbe befüródnak s a gyümölcs ott érik meg. A Viola mirabilis L. eleinte törpeszárú, később ugyanabból a tőből virágzó szarát hajt, de többnyire csak szíromtalan, rejtve porzó virágokkal.

A törpeszárúak legismertebbike és a legkedveltebbike a Viola odorata L. (illatos Ibolya); majd egész Európában s Ázsiának nagy részén terem.

Gyökerében meg a tőkéjében, valamint a rokon fajokéban is, hánytató és meghajtó violin vagy ibolya-emetin van.

A savtól piros, az alkálitól zöld színű lesz. a kerti sok- és nagyvirágú, t. i. a hónapos, olasz, orosz, cár-I., a belle de Chatenay, Victoria regina stb. fajták a kertkereskedelemnek jövedelmező cikkei.

Az Ibolya nevét más növényre is átruházták (sárga viola, Matthiola). Kedvelt díszvirág maradt, a szerzetesek kertjükben természetették és fűszerül, valamint illatos vízhez használták. Az árvácska v. Szt Háromság virága is ibolyafaj (háromszínű Ibolya), I. Cinkibolya, Árvácska. Sárga Ibolya, I. Cherianthus.

174. Olvassátok el a lentebb található két részletet, melyek a kárpátaljai magyarság körében folyó nyelvészeti kutatásokról szóló szakcikkekből valók! Figyeljétek meg a hivatkozások rendszerét az egyik, illetve a másik írás esetében!

BEREGSZÁSZI ANIKÓ: Anyanyelv-oktatás hozzáadó (additív) szemléletben: a magyar nyelv tanterv kínálta lehetőségek

(részlet)

Az oktatástervezésnek, a különböző oktatási stratégiáknak különösen hangsúlyos szerepe van a kisebbségi közösségek nyelvmegtartásában, továbbá abban is, hogy a felnövekvő nemzedékek a nyelvcsere és a beolvadás, vagy pedig a nemzeti értékek megőrzése és továbbadása mellett döntenek-e. Az oktatás a nyelvi tervezési célok elérésének egyik hatékony eszköze, hiszen az oktatási intézmények szintén valamely társadalmi, gazdasági és/vagy politikai célok mentén szervezik tevékenységüket az ún. rejtett tantervek révén. Ezen társadalmi, gazdasági és politikai célok eléréséhez azonban szükségesek bizonyos nyelvi készségek, feltételek is (Vö. Skutnabb-Kangas, 1997).

Az iskolai anyanyelvi nevelés egyik legfontosabb feladata, hogy felkészítse a tanulókat mindazon nyelvi kihívások megoldására, kezelésére, amelyekkel az iskolában és az iskolán kívül találkozhatnak. Tudjuk, hogy a magyar társadalom érzékeny a nyelvi kérdésekre: számos olyan nyelvi jegy van, amelyek használóiról negatív sztereotípiák élnek. Ezek között vannak nyelvjárási elemek éppúgy, mint egyéb nem-standard, például kontaktushatásból eredő jegyek. (bővebben pl. Kiss szerk. 2001, Kontra szerk. 2003, Kontra 2005, Kontra 2006).

A kárpátaljai magyar iskolák több évtizedes homogenizáló gyakorlatában, amint azt számos elemzés bemutatta, évtizedek óta a grammatika oktatása gyakorlatilag az egyetlen hangsúlyos téma, és felcserélő (szubtraktív) szemléletben oktatják a tanulóknak anyanyelvüket. Ennek a szemléletnek a lényege, hogy nem tudatosítják a diákokban saját regionális nyelvváltozataik jellegzetességeit, értékeit, hanem mindent a magyar(országi) standard nyelvváltozat normáihoz mérnek, s mindazt, ami nem egyezik ezzel az eszménnyel, stigmatizálnak (lásd pl. Beregszászi 2004, Beregszászi–Cserniczkó 1996, 2004a, 2004b, 2007a, 2007b, Beregszászi–Cserniczkó–Orosz 2001, Cserniczkó 1996, Cserniczkó szerk. 2003). Az anyanyelvi oktatás szemléletbeli reformja tehát mindenképp szükséges.

Az iskolai anyanyelvoktatás csak úgy szabadulhat meg régi beidegződéseitől, nyelvészeti, nyelvpedagógiai és nyelvi emberi jogi szempontból egyaránt

tarthatatlan, alacsony (vagy inkább negatív) hatékonyságú szemléletétől és módszereitől (bővebben lásd Beregszászi–Cserniczkó 2007a, 2007b), ha a pedagógusképzés és -továbbképzés a szakmailag (nyelvtudományi módszerekkel alátámasztott) és didaktikailag megalapozott szemléletet és módszereket közvetíti a jövő oktatói felé; illetve ha az oktatás irányító olyan tantervekkel, tankönyvekkel és oktatási segédletekkel, módszertani útmutatókkal látják el őket, melyek nem a nyelvi alapú diszkriminációt éltetik tovább, nem nyelvművelői babonákat terjesztenek, hanem ismereteket és hasznosítható tudást közvetítenek.

A kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatás célja az kell legyen, hogy additív, hozzáadó szemléletben tanítsa a tanulók anyanyelvét, a standard nyelvváltozat és használati köre mellett tudatosítsa a helyi nyelvjárási jellegzetességek használati körét, valamint a nyelv változatoságát funkcionális megközelítésben, kontrasztív módszereket alkalmazva.

Felhasznált irodalom:

- Babits Mihály 1910. Stiliztika és retorika a gimnáziumban. Egy tantárgy filozófiája tanulók számára. Nyugat. 1910. 3. szám.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István – Orosz Ildikó 2001. Nyelv, oktatás, politika. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István 1996. A magyar nyelv változatai és stílusrétegei a kárpátaljai magyar nyelvtankönyvekben. In: Cserniczkó István és Váradi Tamás szerk., Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat, 29–38. Budapest: Tinta Könyvkiadó és Kiadványszerkesztő Bt.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István 2004a. Egy új iskolatípus mint társadalmi és nyelvi strukturáló tényező? Magyar Nyelv C/2: 195–203.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István 2004b. ...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról. Ungvár: PoliPrint.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István 2007a. A kárpátaljai magyar nyelvjárások és az iskola: elméleti és módszertani kérdések. In: Acta Beregsasiensis, 2007/1.:44-62.
- Beregszászi Anikó – Cserniczkó István 2007b. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokról. In: Cserniczkó István – Márku Anita szerk.: Hiába repülsz te akárhová. Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához. Ungvár: PoliPrint.
- Beregszászi Anikó 2002. Magyar nyelvi tervezés Kárpátalján. Célok, problémák és feladatok. PhD-értekezés. Budapest: kézirat.

- Beregszászi Anikó 2004. Anyanyelvoktatásunk hatékonyságáról. In: Beregszászi Anikó és Csernicskó István szerk., *Tanulmányok a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*, 79–97. Beregszász: PoliPrint – Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Csernicskó István 1996. Hogyan tehetjük hatékonyabbá az anyanyelvi oktatást Kárpátalján. *Közoktatás* 1996/2: 12–13.
- Csernicskó István 2004. A kárpátaljai magyar beszélt nyelv tudományos vizsgálata: előzetes egy most induló kutatás anyagából. In: Beregszászi Anikó – Csernicskó István: ...itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról, 174–177. Ungvár: PoliPrint.
- Csernicskó István 2005. Kárpátaljai magyar beszélt nyelvi vizsgálatok: előzetes a Kárpátaljai Magyar hanganyagtár adatbázisából. In Beregszászi Anikó–Papp Richárd szerk., *Kárpátalja. Társadalomtudományi tanulmányok*, 101–114. Budapest–Beregszász: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet–II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.
- Csernicskó István 2006. Határon túli magyar élőnyelvi kutatások, támogatáspolitikai és magyar–magyar tudományos együttműködés. In: Berényi Dénes szerk. *Tudományos konferencia az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság megalakulásának 10 éves évfordulója alkalmából*, 123–132. Budapest: Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, 2006.
- Csernicskó István szerk. 2003. A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Irodalom 2005. Kótyuk István és mtsai. Irodalom 5–12. osztály. Tanterv a magyar tannyelvű iskolák számára. Csernyivci: Bukrek.
- Kiss Jenő szerk. 2001. *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris.
- Kontra Miklós 2005. Mi a lingvicizmus és mit lehet ellene tenni? In: Gábrity Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa szerk., *Közérzeti barangoló*, 175–202. Szabadka: Magyarorsággutató Tudományos Társaság.
- Kontra Miklós 2006. A magyar lingvicizmus és ami körülveszi. In: Sipócz Katalin és Szeverényi Sándor szerk., *Írások Bakró-Nagy Marianna tiszteletére*, 83–106. Szeged: SzTE Finnugor Nyelvtudományi Tanszék.
- Kontra Miklós szerk. 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Budapest: Osiris.
- Skutnabb-Kangas, Tove 1997. *Nyelv, oktatás és a kisebbségek*. Budapest: Teleki László Alapítvány.
- Trudgill, Peter 1997. *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*. Szeged: JGYTF Kiadó.

SÉRA MAGDOLNA: Az iskolai tannyelv-választás szerepe a kárpátaljai magyar kisebbség jövője és társadalmi mobilitása szempontjából

(részlet)

A kárpátaljai magyarságnak kisebbségi helyzetéből kifolyólag Ukrajna állampolgáraiaként kötelességünk és érdekünk is az ukrán nyelv elsajátítása, azonban nem mindegy, hogy ezt milyen módszer illetve módszerek segítségével érik el, megtartják/megőrzik-e közben magyar identitásukat, anyanyelvű kultúrájukat, anyanyelvi iskolahálózatukat, vagy elindulnak a többségi társadalomba való beolvadás, az identitásvesztés, a nyelvcsere útján.¹

Az érvényesüléshez, a társadalmi mobilitáshoz mindenekelőtt többnyelvűvé kell válnia a kárpátaljai magyarnak, azaz az anyanyelvén kívül birtokolnia kell még az állam nyelvét, amelyben él, valamint (legalább) egy idegen nyelvet is.²

Jelen tanulmány egy olyan folyamatban lévő kutatás részeredményeiről számol be, melynek célkitűzése, hogy megvizsgálja és feltárja a kárpátaljai magyar közösség viszonylatában az elemi iskolai tannyelv-választással kapcsolatos problémákat, illetve válaszokat keressen olyan kérdésekre, hogy ma, itt Kárpátalján miért döntenek a szülők a magyar vagy az ukrán tannyelvű iskola mellett, illetve mi befolyásolja őket döntésük meghozatalában, tudatában vannak-e döntéseik társadalmi és nyelvi következményeinek. A vizsgálat során szociolingvisztikai interjúkat készítettem a szülőkkel. A szociolingvisztika módszertanát William Labov³ dolgozta ki. Az 1-2 órás beszélgetés meghatározott forgatókönyv szerint, a társalgási témakörök előre összeállított készlete szerint folyik. Az irányított beszélgetések témakörei úgy lettek kialakítva, hogy az interjú során kiderüljön, mi befolyásolta a szülőket abban, hogy ukrán, illetve hogy magyar tannyelvű iskolába írták gyerekeiket, és hogy tisztában vannak-e azzal, hogy ezek a döntések milyen hatással lesznek a gyerek jövőjére, társadalmi mobilitására.

Irodalom

- BEREGSZÁSZI, 2002   Beregszászi Anikó: *Magyar nyelvi tervezés Kárpátalján. Célok, problémák és feladatok*. Doktori értekezés: kézirat, 2002
- CSERNICSKÓ, 1998A   Csernicskó István: *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. – MTA Kisebbségkutató Műhely, Osiris Kiadó Budapest, 1998

---

¹ Id. Csernicskó–Göncz, 2009., Csernicskó, 2008a.

² Vö. Beregszászi, 2002

³ Labov, 1988 IV (4): 22–48.

CSERNICSKÓ–
GÖNCZ, 2009

Csernicskó István –Göncz Lajos: *Tannyelv-választás a kisebbségi régiókban: útmutató kárpátaljai magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala Budapest, 2009

LABOV, 1998

Labov, William. *A nyelvi változás és változatok. Egy kutatási program terepmunka módszerei*. In. *Szociológiai figyelő, 1988 IV (4):22-48*.

175. Nézzétek meg ismét a fenti két szövegrészlete, s figyeljétek meg a szakirodalmi tételek felsorolásának és elhelyezésének módját az egyik, illetve a másik írás esetében!

176. Az iskolai könyvtár és az Internet segítségével készítsetek el egy olyan szakirodalmi listát, mely a kárpátaljai magyar közösség történelmével, oktatásával, nyelvével, irodalmával kapcsolatos könyveket, tanulmányokat, szócikkekét tartalmaz!

177. Az iskolában mindegyik tantárgynak vannak jellemző szavai, kifejezései. Gyűjtsetek ilyeneket legalább három választott tantárgyhoz kapcsolódóan!

178. Fogalmazzatok meg, milyen értelemben használjátok a *páncél* szót történelemórán, és milyen értelemben biológiaórán!

179. Olvassátok el Balla D. Károly ungvári író, költő *A mumus és a kék madár* című esszéjének részletét! Melyek a szépirodalomra és melyek a szaktudományra jellemző megfogalmazási sajátosságok a műben?

Balla D. Károly: A mumus és a kék madár (részlet)

Ezredvégünk az aggodalmak és a bizakodások időszaka. Ami rendben is lenne, ha tudnánk: mitől kell tartanunk és mi lehet reményeink alapja. Ám összekeveredett világunkban ugyanazoktól a dolgoktól rettegünk, mint amelyektől boldogságunkat várjuk.

Jövőképünkben a kék madár a mumus képét öltötte, faltra festett ördögeinknek pedig angyalszárnya nőtt.

A globalizáció például egyszerre jelenti a boldog jövődöt és minden leendő bajok forrását. Ám akár félünk tőle, akár áhítjuk, visszavonhatatlannak tűnik a folyamat: gyermekünk ízlelőszerveit már globalizálta a Coca Cola, és értelmét már nem is a tévé, hanem az információk legglobálisabb forrása, az Internet uralja.

Ugyanígy: az európai tömbökbe történő csatlakozás egyszerre vonzó és taszító távlat. De akár vágunk rá, akár megriadunk tőle: a NATO már tönkrebombázta Szerbiát – és Magyarország tagja ennek a NATÓnak.

Hasonlóan: félelem és remény váltakozik a határon túli magyarság sorsának a megítélésében is. Az érzelmi tényezőket kicsit félretéve talán ideje lenne reálisan felmérni, milyen veszélyek fenyegetik a több országba szakadt nemzetet, s ugyanakkor lehet-e hozadéka ennek a sajátos helyzetnek az összmagyarság számára. Az alábbiakban a fenti témákhoz szeretnék néhány adalékot szolgáltatni – tapasztalataim alapján.

A romlás virágai

Igen, alighanem a Cola és az Internet dönti romlásba a világot, s ha azt nem is, az emberi kultúrát mindenképpen...

Legalábbis ez volt a végkicsengése egy nemrégiben tartott nemzetközi konferenciának, amelyet civilizációnk törékenységének a témájában rendeztek, s amelyen a felszólalok jelentős része – több neves író – főleg aggodalmának adott hangot és nagyjából egyetértett abban, hogy az irodalomnak immáron befellegzett.

Emlékszem, néhány éve még arról folyt a vita, hogy áru-e a kultúra (és sokan a pusztá feltételezést is sértődötten elutasították), ma viszont mintha írók sokasága azt kívánná, bárcsak áru lehetne, s ne szorulna ki véglegesen és visszavonhatatlanul piacorientált világunkból mindaz, amit még irodalomnak, művészetnek lehet nevezni. A felfestett kép riasztó: mindent a tőke és az azt kiszolgáló „tömegkultúra” ural, az emberiség arc nélküli fogyasztóvá degradálódik, aki a Reklám és a Hálózat által manipulálva többé nem vesz a kezébe verset vagy regényt, nem jár képtárba és hangversenyre. Teste elsatnyul, sivár lelkét pedig önként és bárgyú vigyorral adja el a Coca és a Net képében megjelenő Sátánnak.

Míndez engem is megijesztett. De nem is annyira az elmondottak tartalma riasztott, nem az a távlat, amelyet elem tártak, hanem az aggodalmak formája keltett bennem rossz asszociációkat. Nem igazán szeretem ugyanis, ha a Mumussal ijesztgetnek, a kedvelt amerikai üdítő fetiszizálása pedig éppen hogy kellemetlen emlékeket hívott elő memóriámból. Eszembe jutott, hogy gyerekkoromban (amely a hidegháború

éveire esett és Kárpátalján zajlott) az USA társadalmát az éhező, kisémmizett proletárok és a Coca Cola mámorában fetrengő kapitalisták kétpólusú képével azonosította a szovjet propaganda, nem véve tudomást arról, hogy a Colában nincs szesz, és éppenséggel nem mondható a milliomosok italának. Mindeközben a szocialista tábor általam lakott és ismert országaiban rohamosan terjedt az alkoholizmus, de Vodkáról, Borovickáról, Cujkáról együttesen sem esett annyi szó, mint az alaptalanul inkriminált italról.

Hidegháború múltán aztán szépen kezdett begyűrűzni és diadalra jutni mindaz, ami korábban a Rossz szimbólumának számított. És nem kellett a konszolidáció felkent papjának lennie ahhoz valakinek, hogy felismerje, a Cola valamivel jobb a Bambinál (számomra hazaibb például: a Лимонадный напиток-nál), így ideológiáktól mentesen és a reklámdömping akkori hiánya ellenére szépen rászoktunk erre a korábban mélyen elítélt és lenézett, kezdeti fanyalgásunkban szappan ízűnek tartott üdítőre. Tettük ezt talán mindössze abból az apró okból kifolyólag, hogy ettől nem csikart a hasunk és valóban felüdítette fogyasztóját.

Na már most. Ha következetesek akarunk lenni – bár más felhanggal – a Cola fetiszizálásában, akár azt is állíthatnánk, hogy a teljes rendszerváltást is Neki köszönhetjük.

E tekintetben – és itt hadd tegyek egy aprócska intermezzót – a szocialista tábor összeomlását felbecsülhetetlen mértékben elősegítette a kampányt kezdeményező Andropov és maga a tökélyre törekvő Gorbacsov is, amikor szinte teljes szesztilalmat vezetett be a már hanyatló Unióban. Ez idő tájt nyilvános helyen egyáltalán nem lehetett alkoholtartalmú italt fogyasztani, a tilalmat áthágókat súlyosan megbüntették. „Divatba jöttek” a szeszmentes lakodalmak és bankettek (képzeljük csak el!); előfordult, hogy a folyóparton napozók közé szállt le a rendőrségi helikopter, hogy begyűjtse azon elvetemülteket, akiket elárultak a megnyitott vagy kiürült pálinkás és boros palackok; kiirtották a szőlőültetvényeket Kárpátalján (ahol évszázados szőlőkultúrák voltak); több új vicc is született, ezek egyike szerint a konspiráció a Birodalomban annyit változott hetven év alatt, hogy míg korábban ha egy idegen benyitott valami zughelyre, akkor mindenki elrejtette a Pravdát és elővette a Vodkát, most viszont ugyanilyen szituációban a Vodkát rejtik el és a Pravdát veszik elő; stb. Nos, amikor egy ungvári magyar újságíró kollégánk épp ebben a legszigorúbb időszakban nyugalomba vonult, s ez alkalomból szokás szerint meg szeretne volna vendégelni a kollektívát, igen szellemes cselhez folyamodott. Sok-sok két decis Colát vásárolt, ezekről ügyesen lefeszegette a kupakokat, minden palackból leöntött fél-fél deci üdítőt, és ezt ugyanennyi Vodkával pótolta, majd ügyesen visszaillesztette a kis fém kapszlikat.

Néhány kollégáját beavatta a cselbe, és abba is, hogy az ekkor már csak hivatalból is abszcinens főnökség részére a szerkesztőségi íróasztal mely sarkára készített oda néhány eredeti, preparátlan példányt... Elhangzott pár üdvözlő szó és a társaság koccintgatni kezdett – Colás üvegekkel. Fogyott ám az itóka rendesen, újabb és újabb rundok következtek, és az ünneplő társaság hamarost már-már hasonlatossá vált a húsz évvel korábbi propagandaanyagok dözsölő amcsijaihoz... Igen, ez az újságíró kollégánk a maga háztartási szintjén akkor megvalósított egy zseniális szintézist: ha csak pár liter mértékében is, de egyesítette a Vodka és a Cola birodalmát...

Ami pedig az informatika forradalmát és a végveszélyt jelentő Internetet illeti, ennek kapcsán is óhatatlanul eszembe jut, hogy gyerekkoromban viszont a genetikát meg a kibernetikát kiáltották ki Mumusnak, akkori szójárassal: burzsoá áltudománynak. Aztán persze ezek is begyűrűztek, és mégsem lett vége a világnak. Így most is vonakodom elhinni, hogy a video, a számítógép, a mobil telefon, a CD-s multimédia meg a Világháló a Romlás virága lenne, még ha kicsit meg is tépázták az Gutenberg galaxis tekintélyét. És ha az előbb némi szándékolt nagyítással azt állítottam, hogy a Coca igenis hozzájárult a rendszerváltozáshoz, akkor sokkal kisebb túlzással állítható, hogy Kelet-Európában a szocializmust pár ezer fénymásoló gép döntötte meg.

Nagyon jól emlékszem arra, hogy még a lágyabb diktatúrák is milyen szigorral és gyanakvással kezeltek mindent, ami szövegek előállítására és sokszorosítására volt alkalmas. Az írógépeket nemcsak hogy „be kellett jelenteni”, hanem írásmintát is kellett róluk adni a rendőrségi nyilvántartás számára. A nyomdák a legjobban őrzött stratégiai jelentőségű objektumoknak számítottak, és sokáig szó sem lehetett arról, hogy akár egy stencilgépet magánember birtokolhasson.

Egy idő után mégsem lehetett ellenállni a technika begyűrűzésének: egyes fontosabb hivatalokban megjelentek a fénymásoló gépek, és azonnal megszülettek a rendszabályok is. A gépet csak elzárt helyen lehetett tartani (ha a hivatali szoba ablakán eleddig nem volt rács, akkor fel kellett szereltetni), a masinát bekapcsolni és üzemeltetni csak az ezzel megbízott munkatársnak volt szabad, akit arra is köteleztek, hogy munkájáról pontos naplót vezessen, amely rögzíti a másolt anyagok jellegét, a kópiák számát stb.

De ezek a szigorítások már mit sem értek. A gépek méretének és árának csökkenésével, sorozatgyártásuk megindulásával előbb Kelet-Közép-Európát, majd a Nagy Testvér országát is elárasztotta a Canon, a Sharp, a Minolta. Aztán egészen váratlanul áttörés történt a telefóniában is: pusztá tárcsázással el lehetett érni a

külföldöt, és ez még semmi, mert kisvártatva megjelentek a telefaxok és rádiótelefonok. És ezzel vége is lett a szocializmusnak.

Hogy ami helyette érkezett erre a tájra, az sem fenéki tejfel? Hogy a nem is olyan édes szabadsággal együtt betörték világunkba a kapitalizmus farkastörvényei? Vagy ahogy a döbbenetünkről hiteles képet festő vicc állítja: minden jó, amit a szocializmusról tanultunk, az nem volt igaz, de minden rossz, amit a kapitalizmusról állítottak, az viszont igaznak bizonyult? Hogy a művészet, az irodalom elvesztette pótolhatatlan társadalmi funkcióját? – hát persze. De vajon történhetett-e másként? De vajon nem ostobaság-e ezenközben a reklámok ízléstelenségét meg az akciófilmek romboló hatását már-már hisztérikusan hiperbolizálni? Vajon nem tévedés-e azt hinni, hogy a Sátán neve az, amely kikerülhetetlenül élénk tárul óriásplakáton, izzó neonfeliraton, matricákon, otthoni számítógépünk képernyőjén?

Nem arról van-e szó, hogy illúziókat ringattunk? Hogy azt hittük, részesei, mi több: haszonélvezői lehetünk egy olyan világnak, amely csak előnyeit nyújtja nekünk és hátrányaitól megkíméli?

Ráadásul: úgy ültünk ehhez a világ méretű pókerasztalhoz kis családi ultink mellől, hogy alig tudtuk megadni a beugrót és a játékszabályokat sem ismertük rendesen. Csoda-e, ha nem mi adjuk a bankot?

És nem az rejti-e magában az igazi veszélyt, ha még most sem a játékra figyelünk igazán, hanem amiatt hergelődünk, hogy ennél az asztalnál senki sem ismeri el érdemünknek a Bambi-múltat vagy azt, hogy néha évekig nem kaptunk szalagot az NDK gyártmányú írógépünkbe? Ehelyett ránk kínálják a Cola bőségét és a lapjárás naprakész híreit közlő Internetet – de mi halálra rémülünk tőlük. Így aztán izzad a tenyerünk a licitnél, már-már fatális rendszerességgel bedőlünk a blöfföknek és sorsverésnek hisszük azt, ami csupán helyzet. Persze: rossz helyzet. De talán nem annyira, hogy eleve vesztesre kellene játszanunk. Már csak azért sem, mert az amerikai póker még mindig jobb, mint a forgópisztollyal játszott orosz rulett...

Nem mintha szeretném a reklámokat és nem félténem a gyerekeimet attól, hogy számítógép-függővé válnak. De nem szeretnék jobban aggódni, mint dédapám akkor, amikor fia – nagyapám – a századelőn megépítette a környék első detektoros rádióvevőjét, amelyen elsőként talán éppen egy új ital hirdetése szólalt meg.

180. Képzeljétek el, hogy vicces helyzetbe kerülve úgy kell elmagyaráznotok egy-egy oda nem illő szót, mintha az a megadott szakterület szakszava lenne:

hexameter – torna órán
Anakreoni sor – matekórán
szimultanizmus – történelemórán
kék virág szindróma – biológiaórán

181. Képzeljétek el, hogy egy iskolai tanórán a megadott témakörökből kell felelnetek! Gyűjtsétek össze minden témakörhöz azt a tíz legfontosabb szót és kifejezést, amelyek nélkül nem tudnátok elképzelni a feleltet!

Francesco Petrarca költészete
A sebesség fogalma a fizikában
Pitagorasz tételének bizonyítása

A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása

182. Készítsetek írásban egy egyoldalas ismeretterjesztő célú előadást osztálytársaitok számára választott téma alapján!

183. Képzeljétek el, hogy idegen bolygóról érkeztek látogatók az iskolába, akik sose hallottak a fociról. Magyarázzátok el három percben a sportág lényegét az ufóknak!

184. Fogalmazzátok meg a *nyelv* szó jelentését egy biológiai és a nyelvészeti szakszótár számára!

185. Írjátok le egy kémia- vagy fizikaórán lefolytatott kísérlet menetét és lefolyását szavakkal!

186. A Mátyás királyról szóló írás alapján keressetek példákat a tudományos stílus alábbi nyelvi jellemzőire:

kijelentő mondatok túlsúlya,
alárendelő összetett mondatok alkalmazása,
magyarázó mondatok alkalmazása!

I. Mátyás

1443. február 23-án született I. Mátyás (Hunyadi/Corvin) magyar király, az első olyan uralkodónk, aki leány ágon sem állt az Árpád-házzal rokonságban.

Mátyás király Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet másodszülött fia. Vitéz János irányításával humanisták nevelték. A magyaron kívül latinul, németül és csehül beszélt. Műveltsége meghaladta a korabeli főurak műveltségét.

Bátyját, Hunyadi Lászlót (1433-1457) a király 1457-ben lefejeztette. Ő volt Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet elsőszülött fia, ezért ő lett apja halála után a Hunyadi-ház és a Hunyadi-párt feje. Hiába esküdött hűséget V. Lászlónak 1456-ban, apja tisztségét, a főkapitányságot, amit örökének tekintett, nem kapta meg. V. László a címet inkább saját gyámjának, Cillei Ulrik (1404-1456) német birodalmi hercegnek adományozta. Hunyadi László nem tudta megemészteni a királyi döntést, és 1456. november 9-én az V. László kíséretében Nándorfehérvárra érkező Cilleit híveivel fölkoncoltatta. A király ekkor Hunyadi Lászlóra ruházta a főkapitányi tiszteletet, és esküvel bántatlanságot ígért. 1457. március 14-én mégis elfogatta Hunyadi Lászlót, és két nappal később összeesküvés vádjával ártatlanul lefejeztette Budán, a Szent György téren.

1457-ben V. László király Hunyadi Lászlóval együtt Mátyást is elfogatta, s bátyja kivégeztetése után az ifjabb Hunyadi Bécsbe, majd Prágába vitette. 1457 őszén V. László pestisben meghalt. 1458. január 24-én a korábban apját támogató köznemesi rétegek segítségével Mátyást királlyá választották, de nagybátyja, Szilágyi Mihály személyében kormányzót állítottak mellé. Mátyás azonban hamarosan megmutatta, hogy a korlátokat nem hajlandó elismerni és csorbítatlan királyi hatalomra törekszik. Híveit, és különböző érdekektől vezérelt támogatóit is meglepő erélyességgel fogott hozzá az erős központi hatalom megszervezéséhez. Amikor Szilágyi Mihály Újlaki Miklós erdélyi vajdával, valamint Garai László nádorral ellene szövetekezett, Garait leváltotta, Szilágyit lemondatta és elfogatta. A III. Frigyes (1463-1525), szász választófejedelem Garai vezetésével magyar királlyá választó főurakat pedig legyőzte. 1464-ben Székesfehérváron megkoronáztatta magát a III. Frigyes től nagy nehezen - alku árán - visszaszerzett Szent Koronával.

Mátyás uralkodása alatt a központi hatalom megerősítésére törekedett. A maga számára biztosította a vámszedés jogát, a bányák és a pénzverés jövedelmét. Pénzügyi reformot hajtott végre, újjászervezte az adórendszert, s az így megnövekedett jövedelmekből jól szervezett zsoldos sereget állított fel. Társadalmi reformjaival a köznemesség politikai befolyását növelte. A nádor hatáskörét kiterjesztette, új központi hivatalokat állított fel.

Külpolitikáját meghatározták a törökökkel vívott folyamatos harcai. Szinte évente hadat viselt ellenük. Törökellenes terveihöz Nyugat-Európától nem kapott kellő segítséget, ezért Magyarországot erős birodalomná fejlesztve akart a megfelelő anyagi erő birtokába jutni. Megszerezte a cseh királyi címet, meghódította Morvaországot, Sziléziát. Bécs, Bécsújhely, Stájerország és Karintia ellen is hadba indult, de sikerei csak átmenetiek voltak.

Mivel második házasságából, Aragóniai Beatrixtól nem született gyermeke, élete utolsó éveiben megpróbálta házasságon kívül született fia, Corvin János számára biztosítani a trónt.

Mátyás király bőkezűen pártfogolta művészeteket és tudományt. Híres tudósokat és reneszánsz alkotókat hívott udvarába. Várakat, kastélyokat építtetett, s ezzel is elősegítette a reneszánsz építő- és díszítőművészet magyarországi fejlődését. Kiemelkedő jelentőségű volt hatalmas kódexekből álló könyvtára (Bibliotheca Corviniana).

A magyar néphagyomány, amely egész legendafüzért font Mátyás alakja köré, a törökverő Hunyadi János fiát, mint jó és igazságos uralkodót őrizte meg emlékezetében. A magyar népmesék álruhás királya szembezállva a gazdagokkal és hatalmasokkal, mindig a szegény, egyszerű embert segíti a boldoguláshoz. A valósághoz az is hozzá tartozik, hogy bár Mátyás viselt dolgairól már életében több vidám történet forgott közszájon, a királyi udvarban élő humanista történétírók egyike sem jegyzett fel az álruhában igazságot osztó király legendájának tápot adó történetet.

187. Korábban már olvastátok Beregszászi Anikó nyelvészeti témájú szakcikkének. Most készítsétek el a szöveg első két bekezdésében található mondatok ágrajzát!

188. Olvassátok el Weöres Sándor *Galagonya* című versét! Milyen hangulatú a vers? Milyen lelki tartalom fejeződik ki benne? Majd nézzétek meg a galagonyát ábrázoló képet! A kép alapján magyarázzátok meg, miért izzik a költő képzeletében a galagonya-bokor? Majd a kép alapján készíttetek rövid ismeretterjesztő leírást a galagonya nevű növényről!

Weöres Sándor: Galagonya

Őszi éjjel
izzik a galagonya
izzik a galagonya
ruhája.
Zúg a tüske
szél szalad ide-oda,
reszket a galagonya
magába.
Hogyha a Hold rá
fátylat ereszt:
lánnyá válik,
sírni kezd.
Őszi éjjel
izzik a galagonya
izzik a galagonya
ruhája.

189. Olvassátok el a rigófélék családjáról szóló írást! A leírások alapján próbáljátok lerajzolni a különböző rigófajtákat!

Rigó (Rigófélék)

Rigófélék (Turdidae) az Énekesmadár alkatúak családja. Középtermetű, a legarányosabb testalkatú madarak, egy részük kiváló énekes. Rovarokkal, férgekkel, csigákkal élnek, s azokat főleg az erdő talaján, a lombtakaró alól keresik elő. Hasznosságuk különösen erdővédelmi szempontból jelentős. Ősszel, télen bogyókkal táplálkoznak. Az énekes rigó vagy húros rigó felül szürkés olajzöld, alul sárgásfehér sötét, háromszögű pettyekkel. Cserjés erdőkben, fiatal fákön évente kétszer költ. Egyik legszebb hangú madárénekesünk.

A léprigó a leggyakoribb; felül szürkésbarna, mellső része kerekded pettyezésű, szárnya alul fehér. Hegyvidéki erdőkben költ, télen alföldi erdőkben (ahol sok a fagyöngy vagy boróka) telet.

A fenyőrigó vagy fenyvesmadár feje és deréktája hamuszürke, fehér melle és hasa csak oldalt foltos. Északi költő hazájából ősszel nagy csapatokban lepi el bogyótermő fáinkat.

A szőlőrigó a legkisebb rigó. Alsó szárnyfedői sárgák, hasoldalai rozsdavörösek. Gyakori átvonuló.

A feketerigó a legismertebb. A városi kertekben ma már széltében megtelepedett, s ahol a növényzet sűrűbb, bogyótermő fák, cserjék bőven találhatóak, ott rendszeresen áttelel. Fuvolózó énekét márciustól nyár derekáig hallatja. Alacsony fákön, épületek párkányzugaiban, folyondár között, évente kétszer-háromszor költ. Az örvös rigó szürkésfekete, mellén fehér örv. Ritka átvonuló.

A kövirigó hímjének alapszíne kék, háta közepe fehér, hasaalja és farka rozsdavörös. Sziklás hegyoldalakon elszórtan költ.

A hantamadár veréb nagyságú, de karcsú, hegyes csőrű. Felül világosszürke, alul sárgásfehér, szárnya szemsávja és farka vége fekete. Kopár legelőkön, köves domboldalon futkozva rovarokra vadászik.

A verébnél jóval kisebb, fekete, fehér, vöröstarka a cigány-csaláncsúcs és a rozsdás csaláncsúcs bokros erdőszélen, árokparton, kiemelkedő növény, karó hegyén lesik zsákmányukat.

A kerti rozsdafarkú hímjének homloka fehér, háta szürke, begye feketetést alul, valamint a farkozsdavörös. A házi rozsdafarkú hímje teljes egészében - rozsdavörös farkától eltekintve - fekete.

190. Olvassátok el a Mátyás király lakodalmáról szóló magyar népmondát! Próbáljátok átírni a szöveget tudományos stílusban, a szépirodalmi elemeket elhagyva!

Mátyás király lakodalma

Amikor Mátyás király megtudta, hogy szép menyasszonya, Beatrix hercegnő Székesfehérvárhoz közeledik, lóra pattant és a főurak fényes kíséretével elébe vágatott. Téli idő járt, magas volt a hó, az olaszok erősen fáztak, maga Beatrix hercegnő is bámulva nézte a fehér világot, mert Olaszországban ritka a nagy hóesés.

A király a nyolcadik mérföldkőnél találkozott menyasszonyával, onnan díszmenetben jöttek egészen Székesfehérvárig.

Az út végig vörös posztóval volt borítva, és az út két oldalán mindenütt ujjongó, kiáltózó nép állott. Harsogtak a trombiták, szóltak a kürtök, énekeltek az emberek, olyan látvány és hangverseny volt ott, hogy aki látta és hallotta, soha el nem felejtheti.

Büszkén, boldogan és fényesen ragyogott a hercegnő, aki az első szánban ült. Szép homloka, ívelt szemöldöke, telt halántéka, piros orcái, derűs szeme, szabályos orra és gyönyörű ajka úgy megnövelte ritka szépségét, hogy a nézőket magára Venusra, a szerelem istennőjére emlékeztette.

Ezután megrendezték a koronázási szertartást, majd december közepén a király Budára vitte feleségét.

Beatrix szépsége és szellemessége annyira meghódította Mátyás királyt, hogy mindig csak a felesége mellett akart maradni.

Budán fényes, gazdag lakodalmat rendeztek.

A lakodalom több napon át folyt. Az egyik napon lovagi tornát rendeztek, a másikon érdekes látványokat mutattak be.

Amikor a király felvonult, marokszámra szórta a pénz a nép közé.

De Mátyás király is szép ajándékot kapott: minden város ajándékkal lepte meg, ajándékot hoztak a főurak és a külföldi fejedelmek is. Annyi aranyat, kincset és drágakövet hoztak Budára, hogy a király kincstára színültig megtelt vele.

Ekkor mindenkinek örömet szereztek: a börtönökben őrzött rabokat kibocsátották, az adósságok megfizetésére haladékot adtak, és országosan kihirdették, hogy a hitelezők ne merjék követelni a pénzüket. Ezért aztán az egész ország nagy örömmel örvendezett Mátyás lakodalmán.

191. A technika és a tudományok fejlődésével együtt változnak a szakmák is. Próbálgatok otthon szüleitek, nagyszüleitek segítségével régi mesterségekre jellemző szavakat, kifejezéseket gyűjteni!

192. Írjatok három-öt mondatos szöveget valamelyik általatok kedvelt szakma szakszavainak felhasználásával!

193. Melyik tudományágra, szakterületre jellemzőek az alábbi szavak:

*komputer, winchester, floppy, fájl, ablak;
szkafánder, holdkomp, űrhajó, Apollo-program;
központi zár, légszák, ködlámpa, kormány;
habarjuk, rántjuk, ízesítjük, felkockázzuk;
sárga lap, les, szabadrúgás, tizenegyes?*

Képzeltetek és játsszatok el olyan beszédhelyzeteket, melyekben elhangozhatnak a fenti szakterületek szavai!

194. Válasszatok gondolatban egy olyan ételt, amelyet magatok is el tudtok készíteni, majd magyarázzátok el az elkészítés módját társaitoknak előbb szóban, majd írjátok le az étel elkészítésének receptjét!

VI. fejezet A publicisztikai stílus

A publicisztikai stílus és feladatai. Nyomtatott és elektronikus sajtó. A sajtó nyelvének sajátosságai.

195. Olvassátok el az alábbi hírt, majd fogalmazzátok meg, miről tájékoztatja az olvasót, milyen információhoz jutunk a hír segítségével! Nevezzétek meg, hol, mikor, kivel, mi történt a hír szerint!

Tömeges ételmérgezés a kijevi gyorsorson

Súlyos ételmérgezésre utaló jeleket észleltek az Ungvár–Kijev gyorsvonat 256 utasánál szombat éjjel, amely emiatt Lembergben kénytelen volt megszakítani az útját. A megbetegedettek közül 98 gyerek került kórházba, négyük állapota rendkívül súlyos.

Vasárnapra virradó éjszaka meg kellett szakítania az útját egy menetrend szerint közlekedő gyorsvonatnak, mivel egy Kárpátaljáról hazafelé tartó 240 gyerekből és 16 felnőtt kísérőből álló kijevi turistacsoport tagjainak csaknem mindegyikénél ételmérgezésre utaló tüneteket észleltek. A leMBERGI pályaudvaron elvégzett orvosi vizsgálat nyomán 72 gyereket kellett sürgősen kórházba szállítani. Közülük négy állapotát rendkívül súlyosnak ítélték.

Az előzetes vizsgálat eredményei szerint a gyerekek és felnőtt kísérőik a munkácsi járási Perlina Karpat szanatóriumban üdültek, ahonnan előre csomagolt élelmiszeradagokkal indították útnak őket. Azt egyelőre nem tudni, hogy a szendvicsek, avagy még a szanatóriumban elfogyasztott ebéd fogásai közül okozta-e valamelyik a mérgezést.

Az egészségügyi hatóságok azonnali vizsgálatot rendeltek el, amelybe a vasúti közlekedésben illetékes rendőrség is bekapcsolódott.

A gyógyüdüLÖT az állami tisztiorvosi szolgálat bezárta, a fővárosi önkormányzat pedig minden további üdüLtetési szerződést felbontott az intézettel.

Vira Csizs kárpátaljai megyei tisztifőorvos lapunk érdeklődésére elmondta, hogy ideiglenes jelleggel zárták be a gyógyüdüLÖT. Folynak a laboratóriumi vizsgálatok, egyelőre nem sikerült megállapítani, mi okozta a mérgezést.

pp/bj
Kárpátalja hetilap

196. Olvassátok el a *Tőkeinjekciót kapott a szlatinai sóbánya* című hírt. Fogalmazzátok meg, milyen információkhoz jut az olvasó a cikk segítségével! Figyeljétek meg, majd nevezzétek meg, milyen stílusrétegekre jellemző szavak és kifejezések fordulnak elő a szövegben!

Tőkeinjekciót kapott a szlatinai sóbánya

35 millió hrivnya összegű tőkeinjekciót szavazott meg a szlatinai sóbányát fenyegető katasztrófahelyzet elhárítására az ukrán kormány.

Az Ukrán Miniszteri Kabinet még a múlt hét közepén hozta meg azt a határozatát, hogy soron kívül 35 millió hrivnyát utal ki a kárpátaljai sóbánya "konzerválására".

Az aknaszlatinai vállalatnál a 2002. esztendő követően alakult ki katasztrófahelyzet, miután intenzív vízbetörést észleltek, s a tárnákba szivárgó talajvizek életveszélyes karsztosodási folyamatokat indítottak el a nagyközség határában.

Az elmúlt években számos tárnaomlás következett be, amelyek látványos krátereket eredményeztek a bánya területén. Az omlások során fellépő földmozgások pedig több lakóházban is károkat okoztak.

A vízbetörés miatt a múlt év elején részlegesen le kellett állítani a bánya területén működő országos allergológiai kórházat. Jelenleg csupán a megyei kórháznak egy másik tárnában üzemelő részlegét használhatják a betegek.

A szakértők szerint a bánya megfelelő konzerválására csak az elkövetkezendő két évben 100 millió hrivnyára volna szükség. A most kiutalt 35 millió tehát csupán némi kozmetikázásra ad lehetőséget. Arról pedig egyáltalán nem is esett szó, hogy a sóbányát bármikor is újraindítanák a jövőben.

Pp

Forrás: Kárpátalja hetilap

197. Keressetek a *Tőkeinjekciót kapott a szlatinai sóbánya* című írásban neologizmusokat és szakkifejezéseket!

198. Találjatok ki újságcímeket! Képzeljétek el, milyen tartalmú, milyen társadalmi csoporthoz szóló és milyen gyakran megjelenő sajtókiadványt jelölhetnének a kitalált címek!

A kommunikációs szituáció, a beszédhelyzet szempontjából a publicisztikai művekben az egyén szól nagy tömegekhez.

199. Olvassátok el Ady Endre *Egy kis séta* című cikkét! Olvassátok utána, miről híres Adynak ez az írása! Milyen másik stílusréteg elemei jelennek meg a szövegben? Keressétek ki ezeket a stílushatást keltő elemeket!

Ady Endre: Egy kis séta

Vasárnap délután munkaszünet van, tessék egy kis sétát tenni. Megmondjuk azt is, hogy merre. Amerre mi ma jártunk.

Közeledik a május. Zöldellő és virágos fák csalják úgyis az embert. Tessék sétálni a Schlauch-park, no meg az úgynevezett kanonok-sor felé.

A kétfejű sas a püspöki székesegyházon ne botránkoztasson meg nagyon senkit. Ezt a nyomorult kényszerűséget már úgy látszik, hogy düh nélkül kell túrnunk.

De nézzék meg a kanonok-sort, s gondolkozzanak...

Az előkelő, feszengő jómódról valló paloták redőnyei le vannak bocsátva. Lakosai a legmihasznább, legingyenélőbb emberek. Aki dolgozik közülük, az nincs is itt. Wolafka például dolgozik. De hogy? Felekezeti harcot, forradalmat szít a kálvinista Rómában. Az a nagyváradi hájú, kövér pap, aki csupa erő és vér és fanatizmus, többet árt a magyar társadalomnak s a magyarságnak, mint kilencven szocialista agitátor s ezer kétfejű sas. A többi is egytől egyig, mert hasztalanul vonják el ezer és ezer éhezőtől a kenyeret.

Röviden: ez a kanonok-sor.

Sétáljanak aztán el bármely külvárosi részbe. De erősítsék meg a szívüket. Mert nyomort, bűnt és piszkot látnak. Meglátják, hogy mennyi nyomort lehetne enyhíteni, s mennyi könnyet letörölni a kanonok pénzével.

Ha ezt meglátják és átgondolják: eredményes volt a vasárnapi séta...

Nagyváradi Friss Újság 1901. április 22.

200. A társalgási stílus mely jellemzői és elemei figyelhetők meg a *Színház a határ szélén* című írásban? Nevezzétek meg ezeket a jellemzőket, majd játszatok el egy élőszóbeli beszédshituációt, melyben ugyanezeket az elemeket egy társalgás során használjátok!

Színház a határ szélén

A Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház többé nem létezik. No, nem kell megijedni, a társulat megmarad, a munka tovább folyik az eddigi helyszínen, a megszokott emberekkel, csak hogy az intézmény új neve egy december 4-én kelt levél alapján Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház lett. A döntésről szóló tájékoztatást a színház igazgatója, Balázsi József csak január 13-án kapta kézhez, így nyilatkozhatta még nyugodt szívvel december végén azt, hogy a színház neve nem fog megváltozni. A megyei tanácsnak azért van joga a névváltoztatásra, mert az idei évtől a színház fenntartásának költségeit a megye vállalta magára. Ezzel összességében a színház helyzete sokkal biztosabbá, jövője, finanszírozása kiszámíthatóbbá vált. De ahogy a szólás tartja: minden jóban van valami rossz...

Évek óta lehet hallani a színház siralmas anyagi helyzetéről, a csökkenő támogatásokról, a pénzühiány okozta kellemetlenségekről, a kiútkeresésekről. Az egyik legelfogadottabb teória volt, hogy a megyének kellene átvenni az intézmény finanszírozását. Most, hogy ez a színház működésének 15. évfordulóján megtörtént, az intézmény igazgatójával beszélgettünk múltról, jelenről, jövőről.

– Hogyan értékelné a színház megalakulása óta eltelt 15 évet?

– Honnan is kezdjem? – gondolkodik el beszélgetőtársam. – Mióta ez a társulat működik, mindig voltak nehézségei. Fennállásunk eleje óta folyamatosan anyagi nehézségekkel küzdünk. Tizenöt évvel ezelőtt, mikor összeállt az első gárda, a város még abban sem volt biztos, hogy egyáltalán épületet tud biztosítani az előadások játszására. Eleinte úgy tűnt, hogy a beregszászi kultúrház épületében kapunk otthont, de annak a felújítása, rendbetétele túl sokba került volna, s ekkor kaptuk meg végül hosszas huzavona után az egykori Oroszlán Szálló épületét. Egy másik oldalról nézve viszont igazi sikersztori a miénk, hisz minden akadály ellenére sikerült elismertetnünk létjogosultságunkat itthon és külföldön is. Színészeink, rendezőink munkáját értékelik és szívesen látják Debrecenben, Budapesten, Gyulán, Pápán, Turinban, Tblisziben, Zaporizsjában, Moszkvában, hogy csak néhányat említsek eddigi és jövőbeni fellépési helyszíneinkről.

– Mit tart az elmúlt év legnagyobb eredményének?

– Mindenképpen azt, hogy sikerült végre elérnünk, hogy a megyei költségvetésből támogassanak bennünket. Évek óta kapunk már erre vonatkozó ígéreteket, de csak idén sikerült kivitelezni a dolgot. Ennek eddig a legnagyobb akadályja az volt, hogy a kultúrára szánt összeget eddig is 3 részre kellett osztani – ebből a pénzből támogatják és tartják fenn nagyrészt az ungvári ukrán és a munkácsi orosz nyelvű színházat is. Ehhez most mi is csatlakoztunk. Így az intézmény lényegesen több

pénzhez jutott. A korábbi járási 80 ezer hrvnyás támogatás helyett, most jóval többet, 250 ezer hrvnyás támogatást fogunk kapni.

– A gyakorlatban mivel jár, hogy a megyei költségvetési intézménnyé váltak?

– Nos, az most már biztos, hogy nem tarthatjuk meg a Magyar Nemzeti Színház nevet. Ezt a megyei vezetés azzal magyarázta, hogy a Nemzeti Színház fontos cím Ukrajnában, amit időről időre ki kell érdemelni. Azt hiszem, Ukrajnában hivatalosan csak egy Nemzeti Színházi ranggal rendelkező teátrum van, Kijevben. Persze korábban is jelezték már felénk, hogy ez a cím nem illet meg minket, azonban ezeket a megjegyzéseket eddig figyelmen kívül tudtuk hagyni, hisz semmilyen fontos hivatalos kapcsolatban nem álltunk azokkal a szervekkel, melyek ezt jelezték felénk. Most azonban a megyei tanács által hozzánk küldött, és január 13-án kézhez kapott levélben egyszerűen feltételként szabták meg, hogy változtassuk meg a nevünket. Meg is adták a pontos formát: Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház – mondja, és elmosolyodik. – Nem tudom mért hiszik az ukrán hivatalok, hogy a miénk egy drámai színház. Pedig azt hiszem, jó néhányszor bizonyítottuk, hogy nem így van.

Mindenesetre azt is kérvényoznünk kellett, hogy legalább az Illyés Gyula nevet megtarthassuk. Ennek valószínűleg nem lesz semmilyen akadálya, csak hát amíg a kérvényt elbírálják, az egy hosszadalmas folyamat. Most tehát zajlik a színház új néven való bejegyzése, a hivatalos adatok módosítása, bankszámlanyitás, munkakönyvtárítás stb. Nemrég fejeztük be a szervezeti szabálmódosítást. Mindenesetre, amíg ezek a folyamatok a végükre nem érnek, nem várható, hogy bármilyen támogatást is kapunk a megyétől. A kezdetek kezdetén azt mondták, nem jár semmilyen változással az, ha átveszi a finanszírozást a megye. Most úgy tűnik, megváltoztatták eredeti elképzeléseiket.

– A biztosabb anyagi háttérnek köszönhetően – ha beszélhetünk ilyesmiről egyáltalán – terveznek-e nagyobb beruházásokat az elkövetkező évben/években? Mi a színházépület felújítása, illetve jelenlegi működésének fenntartása szempontjából a legsürgetőbb feladat? Van-e erre pénz, legalább ígélet szintjén?

– Az épület felújítása 1992-93 óta folyamatosan zajlik. Számításaink alapján a munka teljes befejezésére kb. 6 millió hrvnya kellene. A színház fennállásának 10. évfordulóján kaptunk a járástól ajándékba 1 millió hrvnyát. Azt akkor rögtön el is költöttük a nagyterem rendbetételére és a fűtés korszerűsítésére. A megyének valószínűleg nem lesz erre pénze, a járásnak pedig biztosan nincsen. A renoválást az is akadályozta eddig, hogy tisztázatlan volt az épület tulajdonjoga. Most végre megállapodtak, hogy az épület a járásé. De, ahogy már említettem, onnan idén valószínűleg nem tudnak erre pénzt elkülöníteni. Próbálkoztunk a magyar állami

hivataloknál is. Ott eleinte az volt a gond, hogy tisztázatlan a tulajdonos kiléte. Most viszont az okoz gondot, hogy a járás a gazda. Ígéreteket azért kaptunk: 170 milliót. Ez nagyjából elég is lenne. Reméljük az ígéretet valóra válnak!

– Milyen fesztiválok, versenyeken, színházi találkozók vesznek részt előreláthatóan a következő évben? Ezeken általában milyen eredménnyel szerepelnek?

– Sok tervünk van, de most csak a biztosnak tűnő projektekről tennék említést. Áprilisban Pápára látogatunk, szeptemberben Moszkvában fogunk részt venni egy fesztiválon, ahol előreláthatóan Csehov Három nővérét valamint a Szarvassá változott fiút fogjuk előadni. Ezen kívül a nyár folyamán újabb közös együttműködésre készülünk a Gyulai Várszínházzal, akikkel valószínűleg egy Shakespeare darabot fogunk színpadra vinni. Azt még nem tisztáztuk, hogy melyiket, de a szerző adott, mert a várszínházban évek óta tartanak Shakespeare fesztiválokat. Gondoltuk, ehhez idén mi is csatlakoznánk. Néhány éve már nekünk is sikerült megszerveznünk az I. Sztalker fesztivált, de a pénzügyi nehézségek megakadályozták, hogy folytassuk

– Nőtt-e az utóbbi időben a színház előadásai iránt az érdeklődés?

– Összel és az év végén nagyon sok telt házas előadásunk volt. Épp most egyeztetünk Orosz Ildikóval valamint a Pedagógusszövetséggel. A két szervezet összesen 18 előadást vásárolt meg. A Pedagógusszövetséggel kötött megegyezés szerint játszani fogunk Ungváron, Munkácson, Técsőn, Dercenben és Rahón is. Amúgy – úgy tűnik –, egyre nagyobb az érdeklődés az előadásaink iránt. Egyre több ember engedheti és engedi meg magának a színházba járás „luxusát”. Emellett szervezőink több vidéki településen is dolgoznak, az összegyűlt csoportokat pedig az intézmény autóbuszával szállítjuk be a városba az előadásra, majd haza.

– A debreceni és beregszászi társulat közötti kapcsolatnak milyen pozitív és negatív hozadékaik vannak?

– Mint bizonyára sokan tudják, a debreceni színház igazgatója Vidnyánszky Attila egyben a beregszászi társulat főrendezője is, illetve a Csokonai Színházban olyan, Kárpátaljáról indult színészek játszanak, mint Trill Zsolt vagy Szűcs Nelli. E mellett, Debrecenben számos, helyi színész is vendégszerepléshez jut – Rácz József, Ivaskovics Viktor –, ami nem csak remek gyakorlati lehetőség számukra, de a színházak közötti kapcsolattartást is erősíti. Azt, hogy Attila hogy tudja összeegyeztetni a magyarországi és beregszászi munkáját, azt tőle kellene megkérdezni. Mivel gyakran látogat haza – általában hétvégeken –, így gyakran tudjuk megbeszélni az aktuális problémákat. Az együttműködés tehát nagyon jó. Az idén tervezett három premier megvalósításában is nagy szerepe van. Egyszóval:

sokat köszönhetünk a Debreceni Színháznak, Vidnyánszky Attilának, és a társulat többi tagjának is.

– Milyen bemutatókat terveznek az idei évre?

– Várhatóan az egykor a Gyulai Várszínházban szabadtéren előadott Madách Ember tragédiáját fogjuk a leghamarabb bemutatni Beregszászban. A szabad térről színházterembe való átültetésnek vannak nehézségei, de úgy tűnik, Vidnyánszky Attila ezt is megoldja – ő fogja ugyanis „újrarendezni”. Várhatóan azt a Shakespeare-darabot is be fogjuk mutatni Kárpátalján, amire nyáron fogunk felkészülni a Gyulai Várszínházban. Ezek mellett pedig a Debreceni Színház támogatásával egy kijevi díszlettervező és rendező, Alekszandr Belozub is rendezni fog nálunk. Egy kortárs ukrán szerző vígjátékát fogja színpadra állítani.

– Várható-e valamilyen megszorítás a gazdasági válság miatt a színház társulatán belül?

– Megszorítás? Miből? Elvenni csak onnan lehet, ahol van miből. Nálunk sajnos sohasem volt ilyen a helyzet. Az egyik legnagyobb problémánk például az, hogy évek óta nincsen műszaki stábunk, akik a díszletért, pakolásért lennének felelősek. Mindent a színészek csinálnak. Egy-egy előadás előtt ők szedik elő a kellékeket, aztán játszanak másfél órát, majd elpakolnak. Ha vendégszereplésre indulunk, akkor is az ő feladatuk a busz be- és kipakolása megérkezéskor és induláskor. Szükségünk lenne tehát egy ilyen gárdára is. Megszorítást tehát nem tervezünk. Inkább, ha lesz lehetőségünk, akkor egy műszaki csapatot szedünk össze.

– Hogyan tovább Kárpátalján? Tervek célok...

– Egy biztos: dolgozni fogunk. Játsszunk, küzdünk és reménykedünk egy szebb jövőben, jobb körülményekben. Reméljük a sok ígéret amit kaptunk, valóra válik, és befejezhetjük a színház épületének felújítását. Most ez lenne a legfontosabb.

– Köszönöm a beszélgetést!

Harsányi Andrea, Forrás: Kárpátinfo hetilap

201. Olvassátok el az alábbi hírt, és nevezzétek meg, mely országban történtek azok az események, amelyekről tájékoztat! Keressétek ki azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyek választokat alátámasztják! Milyen stílusrétegre jellemző kifejezések ezek?

Kaszinó-stop

A kormány rendeleti úton felszólította a Pénzügyminisztériumot és az állami közigazgatási hivatalokat, hogy május 8-tól egy hónapra függeszék fel a

szerencsejátékkal összefüggő tevékenységre kiadott licencek érvényességét az érintett intézmények tűzvédelmi és közegészségügyi ellenőrzése céljából.

Azok után, ami Dnyepropetrovszkban történt, nagy a valószínűsége annak, hogy hasonló állapotok uralkodnak az ország játékkermeinek többségében, mivel azokat tetszőleges helyeken és a legkevésbé alkalmas körülmények között nyitották meg – indokolta a kormány döntését Julija Timosenko miniszterelnök. A kormányfő hozzátette, hogy egy hónapon belül az ellenőrző hatóságok kötelesek komplex ellenőrzést tartani azon helyiségek biztonságának szavatolására, amelyekben játékkermeket működtetnek.

Mint emlékeztet, múlt csütörtökön hajnalban tűz ütött ki egy dnyepropetrovszki játékkeremben, melynek következtében tízen életüket veszítették. A helyiségben lángra kaptak a villamos vezetékek, és felrobbant a kijárathoz legközelebbi játékautomata.

A publicisztikai stílus nyelvi jellemzői

202. Készítsetek egy hírt, egy hírmagyarázatot, majd egy tudósítást és egy riportot ugyanarról a valós vagy elképzelt eseményről. Figyeljétek meg, hogyan változnak a nyelvi jellegzetességek, eszközök a műfaj változásával.

203. Néhány terjengős divatkifejezést a megszokás kényelme tart életben a sajtó nyelvében. Tudnátok-e kifejezőbbekkel helyettesíteni őket?

Az érdeklődés homlokterében áll, hozza a formáját, bejött a papírforma, megfeszített erővel, messzemenő következtetések, nagy érdeklődésre tarthat számot, világméretű felháborodást keltett, őszintén meg kell vallani, nagy népszerűségnek örvend

A nyomtatott sajtótermékek sokfélesége, tartalma, megjelenésük gyakorisága. A publicisztikai stílus főbb műfajai.

204. Elemezzétek az alábbi, Kárpátalján megjelenő periodikákat a megjelenés gyakorisága, a megcélzott olvasóközönség, a

tartalmi elemek, a szerkezeti felépítés, a visszatérő rovatok, a tipográfia sajátosságai szerint: *Irka, Kárpátalja, Kárpáti Igaz Szó, Együtt!*

205. Elemezzétek és ismertessétek barátaitokkal kedvenc, leggyakrabban olvasott sajtóterméketeket az előző feladatban megadott szempontok szerint!

206. Keressetek az Interneten kárpátaljai magyar hírportált! Összegezzétek, milyen állandó és milyen aktuális információhoz juthatunk a segítségével! Hasonlítsátok össze szerkezetét és funkcióját egy magyarországi magyar hírportáléval!

207. Kárpátaljai magyar sajtótermékeket forgatva gyűjtsétek a kárpátaljai magyar sajtónyelvre jellemző fordulatokat, kifejezéseket!

208. Keressetek példákat különböző társadalmi csoportokhoz szóló, illetve más-más tematikájú sajtókiadványok címére!

A publicisztikai stílus főbb műfajai

209. Olvassátok el újra a Kaszinó-stop című hírt és értékeljétek a következő szempontok alapján:

1. *Miről szól, mit közöl?*

2. *Hogyan teszi?*

3. *Tárgyilagos vagy befolyásoló célzatú?*

4. *Szerepelnek-e a lényeges körülményeket megadó tényezők: hely, idő, szereplők, esemény?*

5. *Van-e kevésbé lényeges, szükségtelen (redundáns), oda nem illő elem?*

6. *Felkelti-e a figyelmet? Mivel?*

7. *Megjelenik-e a szerző személyes véleménye?*

210. Az újsághírtől elvárjuk, hogy a témáról közölje a legfontosabb információkat. Hogyan minősítenétek ebből a szempontból a következő újsághírt? Húzzátok alá egyszer a lényeges, és kétszer a közlés fölösleges elemeit!

Decembertől angol nyelvtanfolyamot indít a közkedvelt Óperenciai Középiskola. A beiratkozási díj 20 hrvinya, ami szerintem nagyon olcsó. Az órákat csinos diáklányok tartják minden kedden 16–17 óra között az iskola új függönyökkel felszerelt nagytermében.

211. Szerkesszettek újsághírt az alábbi mondatokból!

Szombaton az iskolában megrendezték a vetélkedőt.

Malacka díszvacsorát adott Micimackó tiszteletére.

A sportcsarnokban koncertezett a Republic együttes.

212. Olvassátok el a *Kölcsey Nyári Pedagógusakadémia* című tudósítást! Foglaljátok össze a műfaj jellemzőit a szöveg alapján!

Kölcsey Nyári Pedagógusakadémia

Hétfőn kezdődött meg a KMPSZ által az idén immár nyolcadik alkalommal megrendezett Kölcsey Nyári Pedagógusakadémia I. turnusa, melynek keretében ezúttal tanító szakosok, óvodapedagógusok és igazgatóhelyettesek továbbképzésére kerül sor. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán (KMF) zajló képzés július 11-én ér véget.

A képzést dr. Orosz Ildikó, a KMPSZ és a KMF elnöke nyitotta meg, üdvözölve a továbbképzésre jelentkezett több mint száz pedagógust. Mint mondta, történelmi pillanat a mai: a KMPSZ 1991. decemberi megalakulásától napjainkig eltelt időszak során első alkalommal sikerült a megyei pedagógus-továbbképző intézettel együttműködve megszervezni a pedagógusakadémiát. Mint mondta, Herczog György, a Kárpátaljai Megyei Pedagógus-továbbképző Intézet igazgatóhelyettesének támogató hozzáállása eredményeként a múlt év decemberében megállapodás született a főiskola és a megyei pedagógus-továbbképző intézet között, mely szerint a Kölcsey Nyári Pedagógusakadémia tanfolyamai szerves részét képezik a pedagógusok ötévenkénti kötelező továbbképzésének, amely elengedhetetlen a minősítéshez (attesztációhoz). A megyei oktatási osztály oklevelét azok a pedagógusok kapják meg, akik részt vettek a nyári akadémia szakirányú képzésén, majd két hétig a továbbképző intézet tanfolyamán.

Az igazgatóhelyettesek szekcióvezetője dr. Orosz Ildikó, az óvodapedagógusoké Gabóda Éva, a tanítói szakosoké Gergely Éva. A résztvevők minden reggel plenáris, majd csoportos előadásokon vesznek részt. A foglalkozások során több, a jövő szempontjából fontos kérdés kerül megvitatásra. Hangsúlyt kap az ukrán és a magyar hivatali nyelv alkalmazása, a rendezvényszervezés és az ezeken alkalmazott protokoll, ezenkívül a romapedagógia kérdései. Az előadások részét képezi még a pályázatírás

kérdése, melynek kapcsán a résztvevők megtudhatják, hogyan kell pályázni, mik ezen a téren a követelmények.

Az előadók között a főiskola tanárai mellett magyarországi szakemberek is vannak, mint pl. Kozma Tamás, Szabó László, Pusztai Gabriella, a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszékének előadója, a Szent István Egyetem képviselőjében Lipcsei Imre és Gaál Ida, Hoffman Rózsa a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Pedagógiai Karának igazgatója, Forray R. Katalin a Pécsi Egyetem Romológiai és Nevelésszociológiai tanszékéről, Pornói Imre a Nyíregyházi Főiskoláról.

Fischer Zsolt

Forrás: Kárpátalja

213. Olvassátok el a *Pelletgyár nyílt Técsőn* című riportot! Foglaljátok össze a műfaj jellemzőit a szöveg alapján, majd fogalmazzatok meg, mi a különbség egy tudósítás és egy riport között!

Pelletgyár nyílt Técsőn

Tegye fel a kezét, aki tudja, mi is az a pellet? – tette fel a kérdést Jancsó Illés ügyvezető igazgató a Skála–Energy Kft. técsői pelletáló gyárának megnyitó ünnepségén. A jelenlévők közül kevesen merték felemelni a kezüket, így a magyarországi befektető cég vezetője elmagyarázta: "A pellet egy 100%-ban fahulladékból gyártott, környezetbarát, magas komfortfokozatú tüzelőanyag, gyakorlatilag préselt fűrészpor."

A július 2-i gyárató ünnepségen megtudhattuk továbbá, hogy az 1,1 milliárd forintból (közel 40 millió hrvnyából), másfél év alatt felépült técsői gyár a magyarországi Skála-Coop Zrt. és az MFB Magyar Fejlesztési Bank Zrt. befektetésének köszönhetően jött lére. Az üzem évi 35 000 tonna pellet előállítására alkalmas.

A gyár kétféle kiszerezésben – 15 kg-os zsákban és 1000 kg-os big-bag csomagban fogja értékesíteni termékét, elsősorban a nyugat-európai piacon. A pellet kiváló fűtőértékű nagy nyomással préselt tüzelőanyag, nedvességtartalma 10% alatti. Apró mérete miatt úgy áramlik a csövekben, mintha folyékony vagy gáz halmazállapotú lenne. Az olcsó és környezetbarát fűtés párosul a legnagyobb komforttal és egyszerű kezelhetőséggel. Mivel a pellet fahulladékból készül, megújuló energiaforrásnak számít. A későbbiek során megpróbálják majd az ukrán piacon is értékesíteni a pelletet, de mint elmondták, egyelőre itt nincs rá kereslet. Kiderült, az országot sújtó gázválság idején sem tudjuk felhasználni a lábunk alatt heverő energiaforrást, pedig az üzem évi 36 ezer tonna, kizárólag fahulladékból előállított, környezetbarát pellet előállítására képes. Ez a

mennyiség mintegy ezerötyszáz kamionrakománynak felel meg, és közel hét és fél ezer háztartás energiaigényét fedezi a fosszilis tüzelőanyagok – földgáz vagy fűtőolaj – kiváltására kiválóan alkalmas energiahordozóval.

Mihajlo Popovics, a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal elnökhelyettese megnyitó beszédében hangsúlyozta: "Ennek a gyárnak az ünnepélyes megnyitása szimbolikus. Azt mutatja, hogy Ukrajna és Magyarország ilyen nehéz gazdasági időszakban is együtt tud működni, okos emberek összefogva képesek nagyszerű dolgokat alkotni. Hisz ezek az emberek azt a fahulladékot dogozzák fel exportálható értékes anyaggá, amit eddig itt beöntöttek a folyókba, szennyezve azokat. Ráadásul munkahelyeket teremtenek ezen a nagy munkanélküliség által sújtott vidéken." Végül felajánlotta segítségét az esetleges problémák megoldásában, és oklevelekkel köszönte meg a befektetőknek, valamint az építő vállalatok vezetőinek munkáját.

Bársony András, a Magyar Köztársaság kijevei nagykövete elmondta: "Magyarország ennek a térségnek a negyedik legnagyobb befektetője, egész Ukrajna esetében is az első tíz között van. Túl a beruházásokon, a kétoldalú kereskedelmi forgalom még most, a világgazdasági válság idején is évi 20%-os növekedést mutat. De ez nemcsak egyirányú út, Ukrajnából Magyarország irányában is jelentős befektetések vannak(...) Egy dolog biztos: mi növekvő támogatást érzünk az ukrán hatóságok részéről. Szeretnénk minden magyar befektetővel elhitetni, hogy ide érdemes eljönniük, itt sokkal többet tudnak használni, mint pusztán önmaguk érdekeinek érvényesítése. Dolgozzanak eredményesen, gyarapítsák mind maguk, mind ennek a gyönyörű országnak a gazdagságát azzal, hogy hosszú távra terveznek."

Köszönetet mondott a befektetőknek többek között Ivan Kovacs, Técső polgármestere, amiért a nagy munkanélküliséggel sújtott Técsőt választották gyáruk telephelyéül.

Végül a szalagok átvágása után Somfai Róbert, a Skála-Coop Zrt. többségi tulajdonosa, vezérigazgatója a vezérlőpultnál elindította a korszerű, környezetbarát üzem, amelyet működés közben is meg lehetett figyelni.

A megnyitó ünnepségen jelen volt többek között a Németországból érkezett Rudolf Huber, az európai pelletgyártás atyja, kárpátaljai megyei és járási képviselők, az ukrán vámhivatal, rendőrség és tűzoltóság, valamint különféle szakhatóságok képviselői.

A jövőben ötven alkalmazottat foglalkoztató técsői gyár jelenleg a legnagyobb magyar tulajdonú ipari beruházás Kárpátalján, melynek felfuttatását követően a Skála-Energy Kft. tervei között szerepel egy újabb pelletáló üzem létesítése a főváros, Kijev körzetében, mondta Jancsó Illés.

Badó Zsolt
Forrás: Kárpátalja

214. Olvassátok el a *Németh Zsolt: Lejárt a türelmi idő* című interjút, figyeljétek meg, hogyan működik a párbeszéd forma írásban, majd mondjátok el saját szavaitokkal társalgási stílusban, elbeszélés formájában, amit az interjúból megtudtatok!

Németh Zsolt: Lejárt a türelmi idő

Német Zsolt, a magyar Országgyűlés külügyi és határon túli magyarok bizottságának elnöke a Kárpátaljai Nyári Szabadegyetemen határozottabb anyaországi fellépést sürgetett a kárpátaljai magyar oktatásügy megmentése érdekében.

- Budapestről nézve hogyan látják a kárpátaljai magyar oktatási rendszer ukránosítását?

- Nagyon szomorú fejezete a kárpátaljai magyarság történetének az elmúlt egy esztendő, amikor is láthattuk, hogy az ukrán politikában felerősödött a magyar oktatás helyzetének ellehetetlenítésére irányuló törekvés. Úgy vélem, hogy súlyosan veszélyezteti a kárpátaljai magyarság jövőjét, ha az ukrán állam megfosztja őket az oktatás lehetőségétől, oktatási intézményeiktől. Márpedig, ha nem lehet magyarul érettségizni, felvételizni, akkor komoly veszély fenyegeti a kárpátaljai magyarok egész oktatási rendszerét - nemcsak a főiskolát, hanem az egész közoktatási rendszert is. Azt hiszem, Ukrajnának be kell látnia, hogy Magyarország nagyon fontos támasza lehet ennek az országnak az elkövetkező években, viszont ezért a támogatásért cserébe vannak elvárásaink. Ma a legegységesebb elvárás az, hogy szeretnénk megőrizni a kárpátaljai magyarság oktatási rendszerét, elvárjuk, hogy vonják vissza az ominózus oktatási miniszteri rendeletet, és találjunk olyan megoldást erre a problémára, amely biztosítja a kárpátaljai magyar oktatási rendszer fennmaradását, működőképességének megőrzését.

- Magyarország már a legmagasabb szintű kétoldalú tárgyalásokon is felvetette a magyar oktatás kérdését, ám eredménytelenül. Mit lehet tenni még ez ügyben?

- Ukrajna elnökválasztás előtt áll. Úgy gondolom, hogy a magyar külpolitikának elő kell állítania egy olyan helyzetet, amikor az államelnök-jelölteknek állást kell foglalniuk ebben a kérdésben. Ehhez az a legkézenfekvőbb eszköz, ha Magyarország "nemzetköziesíti" a kárpátaljai magyarság oktatásügyével kapcsolatos problémát, azaz nemzetközi fórumokon is felvetjük azt. Ezenkívül kezdeményezni fogjuk, hogy amennyiben szeptemberig, tehát a következő tanév kezdetéig Ukrajna nem változtatja meg a hozzáállását ehhez a kérdéshez, a magyar

törvényhozás fogadjon el országgyűlési határozatot a kárpátaljai magyar oktatás ügyében.

- És amennyiben ez sem segít?

- Idáig azt gondoltuk, hogy a kérdés csendes diplomáciával, a kétoldalú kapcsolatok szintjén is rendezhető, de sajnos be kell látnunk, hogy minden jel szerint ez a módszer nem vezetett eredményre. Amennyiben viszont kilépünk a nemzetközi színtérre, szerteágazó lehetőségeink vannak. Például össze lehetne hangolni Magyarország fellépését Romániáéval, amely ugyancsak érintett ez ügyben. Egy román-magyar közös fellépésnek pedig már mindenképpen meg kell ütnie az ingerküszöböt Kijevben. Úgy vélem, hogy ezen túlmenően sem vagyunk eszköztelenek ebben a kérdésben.

- A magyar parlament külügyi és határon túli magyarok bizottságának elnökeként hogyan látja a magyar-magyar viszony alakulását az elmúlt időszakban?

- Egyáltalán nem vagyok nyugodt a magyar-magyar kapcsolatok alakulását illetően. Ugyancsak megterhelte e kapcsolatrendszert előbb a Gyurcsány-, majd a mostani Bajnai-korszak. Gondolok itt mindenekelőtt a 2004. december 5-i sikertelen népszavazásra, de általában véve is olybá tűnik, mintha a kormányzat számára nem léteznének a határon túli magyarok. Nagyon hiányolom a nemzetrészek közötti működőképes konzultációs rendszereket, különösen a Magyar Állandó Értekezletet (MÁÉRT). Ugyanis a MÁÉRT tagolta és ütemezte a magyar nemzetpolitika teendőit az ezt megelőző időszakban. Ma hiányzik ez a fórum, ez az erő. Ugyancsak gondot jelent, hogy a jelenlegi magyar kormányzatnak gyakorlatilag nincs értékelhető nemzetpolitikája.

- Milyen feladatokat látna ezen a területen?

- Az új, nemzeti-polgári kormányzatnak rendkívül fontos teendői lesznek ezen a területen. Mindenekelőtt be kell gyógyítani a sebeket. Azt hiszem, hogy a kettős állampolgárság kérdésére mindenképpen valamiféle megoldást kell majd találni. Nagyon fontosnak tartom azt is, hogy sikerüljön konszenzust kialakítani a magyar és a határon túli magyar politika szereplői között. Véleményem szerint egyébként erre most is megvan a lehetőség, nem igaz az a vád a szocialisták részéről, hogy ezt a konszenzust a Fidesz és a határon túli "segédcsapatai" akadályozzák meg. Ilyenkor arra szoktak hivatkozni, hogy 2004 novemberében a MÁÉRT ülésén mi el akartuk szigetelni a kormányt. Mindannyian emlékezhetünk, hogy ami akkor történt, az a kettős állampolgárság kérdésével volt magyarázható. A működőképes magyar-magyar együttműködésre a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma (KMKF) a legjobb példa, amely bizonyítja, hogy lehet konszenzust kimunkálni. A probléma az, hogy jelenleg ennek a konszenzusnak éppen a magyar kormányzat

nem része, hiszen jóformán nem vesz részt a KMKF működésében, miközben például a szocialista párt igen. Úgy gondolom, hogy a konszenzusalkotás feladata különösen fontos lesz a jövőben. Közösen kell végiggondolnunk, hogy mi változott az elmúlt években, milyen új kihívások jelentkeztek, és melyek azok a folytatható folyamatok, amelyek még az előző polgári kormányzat idején indultak. Gondolok itt mindenekelőtt a felsőoktatási intézményrendszerre, vagy általában az oktatásügyre, amelynek kiemelt szerepet kell kapnia egy jövődöbeli magyar nemzetpolitikában. Az új kihívások közül megemlíthetném európai uniós tagságunkat, hiszen a regionális együttműködésben, a határtérségek fejlesztésében, az európai uniós források lehívásában a magyar nemzetpolitika számára egészen szerteágazó lehetőségek rejlenek. De ezt mindenféleképpen be kell illeszteni a jövődöbeli magyar nemzetpolitika eszközrendszerébe.

hk

215. Készítsetek képzelt interjúkat egy kárpátaljai hetilap számára a következő személyek valamelyikével: *Harry Potter*, *Volodimir Zelenskij*, *Fernando Torres*, *Orlando Bloom*, *Madonna*. Az interjú alanyát érdeklödési körödnek megfelelően magatok is megválaszthatjátok!

216. Olvassátok el az alábbi két glosszát, majd fogalmazzátok meg, mi a bírálat tárgya az egyik, és mi a másik írás esetében! Ezután keressétek meg a szövegekben a humor forrásául szolgáló, a stílushatást biztosító nyelvi elemeket! Végül fogalmazzátok meg mindkét glossza üzenetét egy-egy mondatban!

Az útkaparó

Az útkaparó reggel kaparásra készen megjelenik a kommunális igazgatóságon, hogy megfelelő eligazításban részesüljön. Meghallgatja, hogy az eredményes útkaparás és aszfaltfektetés az Európai Unióhoz és a schengeni övezethez való csatlakozás záloga és a kormányfő is útkaparó volt valaha, személyesen ejtette meg az első kaparását a csernobili nyaralójához vezető út nulladik kilométerénél.

Ezután az eligazítás fontos mozzanata következik. A főnök kezébe veszi az üres vodkásüveget, a beosztottak pedig kilógatják a főnököt az ablakon. Ez az úgynevezett munka-időjárásjelzés. Ha a vodkásüvegbe víz kerül, ezek szerint esik az eső. Tudniillik, az esős idő a legalkalmasabb az aszfaltfektetésre és az

útkaparásra. Ezt még személyesen Zsugás Vili döntötte el. Munkavédelmi szempontból is biztonságosabb, ha esik az eső, hiszen ilyenkor nem kerül por a dolgozók szemébe. A munka-időjárásjelzésnél becsúszhatnak persze bakik is. Esőt jelezhet például a vodkásüveg, ha a felső emeletről a takarítónő, ősi szokás szerint, az ablakon önti ki a felmosólét.

Ha van csapadék, az útkaparó társaival együtt kivonul a piacgazdaság erőteljes fejlesztésének színterére.

Beülnek a szerszámosbódé eresze alá. Onnan szemelik ki azt a kátyút, melyben a legmagasabban áll az esővíz. Kétharmados szavazattöbbséggel döntenek el, melyik gödör a legalkalmasabb a piacgazdaság fellendítésére. Ezután további két órát gubbasztanak az eresz alatt. Egyrészt, mert ujjbeggyel fontos méréseket végeznek az esőhullás intenzitását illetően, amit nem lehet elkapkodni. Hisz a minőségi kátyúfeltöltés alapja a megfontoltság. Másrészt, mert úgysem foghatnak addig munkához, amíg meg nem hozzák a kollégák az aszfaltot meg a rekesz sört.

Az aszfaltot minden várakozás ellenére meghozzák. Egy kevéskét leöntenek belőle. A többit viszik a főnök udvarára. Meg a brigádót is.

Az útkaparó egyedül marad a vártán. A többiek helyett is. De nem bánja. Egyrészt, mert nincs is egyedül, hiszen a társak hagytak neki fél rekesz sört. Másrészt, mert aszfaltkemény hittel vallja az "egy kapar mindenkiért, mindenki kapar egyért" elvet.

Neki is veselkedik keményen. A lapát nyele az első veselkedés után szétreped. Sebaj. Bakancsa szárából előkapja evőkanalát, s a kupacnyi aszfaltot bekanalazza a gödörbe. A kanál nyelével elegyengeti.

Visszaül az eresz alá. Kikanalazza az otthonról hozott uborkalevest. Közben magában számolja, hány autó huppan a gödörbe. Az arány: három kanál leves = két tengelytörés.

Felnéz a felhők mögött ragyogó napra. Fél szemmel is látja: vége a munkaidőnek. Bezárja a bódét és hazaballag. A feszített munka fáradalmait két-három pohárka pálinkával regenerálja Mása néni bögrecsárdájában.

Otthon az eltörött lapátnyel miatt gyengéden eltángálja az asszonyt.

Vacsora után a kanál nyelével lyukas zápfogából még kipiszkál egy helyes kis uborkadarabot és azt csócsálva tér nyugovóra.

...Álmában a piacgazdaság erőteljes fejlesztésének útján lépked. Munkaruhában: az élelmes kiskatonáktól kéz alatt és bagóért vásárolt kincstári nadrágban és az anyósa által kötött fényvisszaverő pulóverben. Az út végén temérdek kenyér, só, kaviár, szűz és sörgödör várja csábítóan. Megszaporazza a lépteit. Végre, gondolja, ezért

tényleg érdemes volt annyit kaparni! Kezét előremereszti. Már-már megmarkolja a sok-sok finomságot, amikor elbotlik és belezuhan egy feneketlen kátyúba...

Gerzsenyi András

Forrás: Kárpátalja

Gyógyító erejű glossza az örvénylő térháló csakrájáról

Kérjük csukott szemmel, stabil oldalfekvő helyzetben, háromszor a legközelebbi fensuj-központ felé fordulva olvasni. Legbelsőleg!

"A Negatív green rezgésének a minősége rendkívül erős kommunikációs erőteret hoz létre és megkönnyíti az ima célbajutását. Kiderült azonban, hogy a Negatív greennek van egy másik tulajdonsága is, ami miatt viszont nagyon káros az ember egészségére, ha tartósan éri a szervezetet. A spirituális energiamezőkben csak a horizontális összetevő van jelen, a vertikális, ami a veszélyt jelenti, ki van iktatva - a templomon kívül azonban megjelenhet - és meg is jelenik!"

Amikor egy héten belül másodsorra rohadt le az alig négyezer kilométeres új Alfám, akkor vált számomra világossá. Megvilágosodtam, mint egy Szörényi Leventébe ojtott Pajor Tamás: a garázs alatt vízér van, ércfelér és térörvény, ettől megy tönkre rendre az internetkapcsolatom, fagy le a windowsom, ezért nincs a lottón kettesem se, és ezért ébredek mindig fejfájással, ha előző nap kettőnél több üveg bort ittam volt, ezért szoptunk a kézilabdavébében, ezért nem jön ki hozzám egy garázskapu-szerelő se, hiába telefonálgatok két hete.

Összeakadt a karmámmal a csakra, olyan pocsek az íriszdiagnosztikai leletem, hogy az auralátó szerint legalább negyed aurát késik az aurám, negatív konstellációkban erősítem a kisugárzást, mintegy fölgerjesztem, sőt "fölgerjesztem" a teret, így negatív perdületű mágneses térörvény jön létre, ettől a kinetikus transzkriptorok gátolják az immunrendszert biztosító sejtek aktivitását, be kell avatkozni dinamikusán a térbe, Jedi-erővel feltölteni a piramis alakú tükörtestek potenciálját, és elpusztítani a candida gombában élősködő, segítő szándékú poratkát, amely életenergiánk legfőbb záloga a nehéz téli napokon, különben elrálkosodunk.

Az életmód-tanácsadóim elmagyarázta, a Hartmann-sávok kereszteződési pontjaiban megtörik a tér, kavarni kezd, és ez a háló legveszélyesebb része, mivel az érintett csakrákat vagy lezárja, ha annak forgásirányával ellentétesen forog, vagy túlpörgeti, ha azzal megegyező a forgásirány, és zárt vagy túlpörgött csakrával csak rábaszhat az ember, még szerencse, hogy a Hartmann-sáv közepe semleges polaritású, nem mintha a semleges polaritás kifejezésnek lenne értelme, ugye. A kereszteződési pontokhoz közeledve energetikai hatása egyre intenzívebb,

mintha Kapolyi László közeledne egy ukrán szén-gáz erőműhöz összezsavart privatizációs szerződésekből készített varázsvesszővel. És akkor még ott van a Curry sugárzás, ami a Hartmann-nal 45 fokos szöveget zár be, a Tigris, amelynek rácsmérete 5,5 É-Dx1,6 (K-Ny), de zárt helyen összenyomódhat, a Benker vonalak alkotta energiaháló, ami károsítja az immunrendszer egészét, és ettől annyira ki bírok borolni, hogy le kell nyomnom egy fele pívizet, magnetizáltat, persze, mert én mindent magnetizálok, biztos ami biztos, fogom a fengsuj kristályomat és kétszer megrázom kelet felé, amerre ökörszarvat és Nyakó István: Válogatott door-step sajtótájékoztatóim című, garántálan vegy- és tartósítószer-mentes könyvét ástam el bioenergetikailag ellenőrzött nyelvű ásóval, pontosan pí az E-edik gyök alatt méter mélységbe.

A Schumann-hullámok aztán bekavarnak az elektroszmognak, létrejön a Gyilkos Időkapu, amelyen át a Szent György-háló kilép a hipertérbe, és ott nincsen más, csak a vegytiszta, atomi okosság, az emberi elme örök ragyogása, abban fürdőzünk mindannyian, drága fengsuj barátaim, halleluja, halleluja.

Uj Péter

Forrás: Népszabadság

217. Olvassátok el az *Elszalasztott számonkérés* című jegyzetet! Fogalmazzátok meg, milyen társadalmi konfliktust világít meg és milyen érzelmi állapot fejeződik ki benne! Keressétek ki a szövegből azokat a stíluseszközöket, melyek a lelkiállapot és az érzelmi viszonyulás kifejezésére szolgálnak!

Elszalasztott számonkérés

Úgy alakult, hogy Jolánkával egy terembe kerültünk. A 221-esben ülünk már két hete. Nemzeti egyetemünk felvételi bizottságának jogásznője magyar csengésű nevével ellentétben néhány szó kivételével nem beszéli a nyelvünket, de szavak nélkül is átlátja a kialakult szomorú helyzetet, azaz, hogy a magyar fiatalok valamiért távol maradnak. Míg a tanintézet folyosóin a tömött sorokban akár négy-öt órát is állnak az ukrán szülők és csemetéik, hogy irataikat benyújtsák a választott szakokra, addig a magyar kar felvételi bizottságához naponta átlagban mindössze hatan-heten jelentkeznek. Az ügyvédnőhöz sokan fordulnak, merthogy igencsak furán állapította meg Vakarczuk úr, kinek is jár az ingyenes egyetemi képzés. Az oktatási tárca vezetője ugyan minden korábbi kedvezményt eltörölt, az árvákra és a

rokkantakra azonban ígérétehez híven ez nem vonatkozik, mert utóbbiaknak, állítólag, törvény szabályozza a jogait. És ez egy érdekes folyamatot indított el...

Első hét: a Perecsenyi Gyermekotthon és Internátus igazgatónöje személyesen keresi meg Jolánkát. Tizenöt teljesen árva végzőse az emelt szintű érettségien megszerezte a minimális 124 pontot vagy többet, és mindenki tovább akar tanulni. Például a jogon vagy az orvosin. Az ügyvédnő próbálja elmagyarázni, hogy ezeken a szakokon nagyon kevés az ingyenes hely, próbálkozzanak más szakirányokon is, de az igazgatónő hajthatatlan. A törvény szerint árva tanítványainak jár a tandíjmentes hely, és nincs apelláta. A már így is minimálisra csökkentett állami finanszírozási helyeket tehát elviszik az internátus lakói.

Második hét: nyolcvanas éveit taposó öreg jön az unokájával. Elvitte az árvíz a házukat, a kislány szülei pedig az államtól kapott pénzt leengedték a torkukon. Közben az édesanya meghalt, az apát pedig megfosztották a szülői jog gyakorlásától. A gyámként kijelölt rokkant nagypapa iratokkal bizonyítja mindezt, és jogászunk ismét megerősíti: a törvény szerint ennek a fiatalnak is jár az ingyenes felsőfokú oktatás. A kilincset egymásnak adja a majdnem vak, a testi fogyatékos és a kerekesszékekben ülő. A legmegdöbbentőbb mégis annak a fiatalnak az esete, aki az iratai szerint halálos beteg, hetei lehetnek hátra, de mindenképpen az orvosi karon szeretne tanulni. Jolánka minden igazolást tüzetesen átnéz, ellenőriz, ha kell, Kijevbe, a szakminisztériumba is telefonál. És bizony kifogja az olyanokat is, akik június végén lettek hirtelen rokkanttá nyilvánítva, de szemmel láthatóan kitűnő egészséggel örvendenek...

Nos, ügyvédnőnk a helyzet alapján érdekes gondolatot vetett fel. Miután elmondtam, hogy a magyar diákok az idején emelt szintű érettségien igencsak alulteljesítettek, így a megszerzett alacsony pontszámokkal nemigen vehetik fel a versenyt az ingyenes helyek elnyeréséért – pláne, ha azoknak a jelentős hányadát már így is a kedvezményezettek viszik el, s a mostani gazdasági krízisben az évi öt-tízezres tandíjak kifizetése a szülőket is nagyon megterheli –, úgy vélte, csak egyetlen módon lehetne változtatni a helyzeten. Mégpedig az árvákhöz és a rokkantakhoz hasonlóan a nemzeti kisebbségek számára fenntartott kvóták kijelölésével. Az orvosi vagy a mérnöki, a jogismereti vagy közgazdasági karon például két-három ingyenes helyet fenntartani a magyarok, románok vagy más nemzetiségek számára.

Jogászunk jól látja, csak nem tudja, hogy tavaly az akkor éppen frissen kinevezett Vakarczuk az egyik kárpátaljai látogatása alkalmával egy konferencián, ahol a magyar társadalmi szervezetek képviselői is ott ültek a teremben, valami hasonlót

ígért. Kvótákat. Jelen sorok írója tudósításában meg is örökítette az elhangzott mondatot.

Az ígérethől azonban nem lett semmi. Valamiért nem kérte számon Vakarczukon senki... Pedig magyar szakpolitikusnak tartott hölgyeim és uraim közül egyetlen ott ülő sem volt vak és süket...

Fedák Anita

Forrás: Igazi Kárpáti Igaz Szó

A hirdetés a reklám fogalma és szerepe a hétköznapiakban. A címadás fontossága a publicisztikai stílusban

218. Készítsetek apróhirdetést egy helyi lap számára, melyben könyveket, majd valamilyen elektronikai cikket kínáltak eladásra! Majd készítsetek olyan hirdetést, melyben egy szolgáltatást reklámoztok!

219. Gyűjtsetek olyan reklámszövegeket a televízióból és a rádióból, melyek tetszenek! Próbáljátok megfogalmazni, miben rejlik a hatása! Írjátok ki minden reklám esetében a reklám jelmondatát!

220. Most gyűjtsetek olyan reklámszövegeket, amelyek nem tetszenek, és fogalmazzátok meg, miért nem hatásosak! Írjátok ki minden reklám esetében a reklám jelmondatát!

221. Képzeljétek magatokat egy marketing-szakember szerepébe és tervezetek meg egy új mosóporreklámot a televízióban látottaktól eltérő módon!

222. Keressetek példát szakértő, büntudatot ébresztő és műalkotást felhasználó televíziós reklámra! Nevezzétek meg a hatáskeltés nyelvi eszközeit minden reklám esetében!

223. Vizsgáljátok meg a 219. és 220. feladat kapcsán gyűjtött reklámmondatok szerkezetét! Nevezzétek meg minden esetben a hatás nyelvi eszközeit!

224. Személyesítsetek meg két választott márkanévet és játsszátok el a találkozásukat és beszélgetésüket, melyben mindkettő önmagát reklámozza! (pl. Coca Cola és Nivea találkoznak...)

A címadásról

225. Tudjuk, hogy az újságírásban a címadáson sok múlik. Gyűjtsetek öt-öt véleményeket szerint jó, eltalált, illetve rossz, nem találó címet a kárpátaljai magyar nyelvű sajtótermékekből!

226. Az alábbi szavak és kifejezések kárpátaljai magyar újságok hasábjairól valók. Képzeljétek el, milyen tartalmú és műfajú írásokban fordulhattak elő, majd adjatok címet az elképzelt írásoknak!
Felszámolták a nyugdíjakat, járási adminisztráció, Központi Választási Bizottság, Bethlen Gábor Magyar Gimnázium, beteglap, szülési szabadság, nagydobronyi újkrumplifesztivál

A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása

227. Az újságírásnak iskolai változatai is vannak. Ilyen az iskolaujság, a faliújság vagy az iskolarádió, esetleg az iskola internetes honlapja. Ehhez kapcsolódnak a következő feladatok.

- a) *Készítsétek el egy iskolaujság alkalmi tervezetét! Adjatok neki címet, határozzátok meg, milyen rovatok lennének, milyen tartalmú írásokat tartalmazna, hogy tanár és diák is egyaránt érdeklődéssel olvassa!*
- b) *Ha működik iskolátokban iskolaujság vagy faliújság, elemezzétek és értékeljétek azt! Vizsgáljátok meg, milyen rovatok vannak, milyen tartalmú és hangvételű írások kapnak helyet benne, milyenek a címek, milyen a tipográfája vagy az írásképe, milyen időközönként jelenik meg.*
- c) *Készítsétek el egy internetes honlap tervezetét, mely az iskolátról és az osztályokról szóló legfontosabb információkat tartalmazna.*

228. Készítsetek híreket különböző tartalmú és periodikájú újságokba:

egy kárpátaljai napilap számára;

egy sportnapilap számára;

egy bulvárnapi napilap számára.

229. Olvassátok el újra a 200. feladatnál található *Színház a határ szélén* című interjút, majd válaszoljatok az alábbi kérdésekre:

a) *Milyen műfaji sajátosságok alapján ismerjük fel, hogy interjút olvasunk?*

b) *Mi a szerepe az interjú előkészítő szövegrészének?*

c) *Vannak-e a nyilatkozó szavaiban élőbeszédre utaló kifejezések?*

d) *Mutatja-e a szöveg és miben más stílus jegyeit?*

Adjatok más címet az interjúnak! Írjátok át az új címnek megfelelően az előkészítő szövegrészt!

230. Csoportmunka: Készítsétek el közösen egy sportújság és egy ifjúsági havilap (magazin) tervezetét! Adjatok címet az újságnak, találjátok ki a rovatokat és rovatcímeket, majd készítsétek el az egyes rovatokhoz tartozó írásokat! Igyekeztek a publicisztikai stílus minél több műfajának helyet biztosítani a lapban!

231. Találjátok ki három kérdést egy körinterjúhoz, melyet a tanévkezdés kapcsán feltehettek a diákoknak, a tanároknak és a szülőknek!

232. Találjátok ki három körkérdést, melyet a kárpátaljai magyar sajtó hasábjain fel szeretnétek tenni a kárpátaljai magyar közélet szereplőinek!

233. Képzeljétek el, hogy a következő személyekkel készíthettek interjút! Mi lenne az a három-három legfontosabb kérdés, amelyeket feltétlenül feltennétek a megadott szituációkban:

– *az interjú alanya Barack Obama, az USA elnöke (egy politikai napilap számára);*

- az interjú alanya Barack Obama, az USA elnöke (egy családi hetilap számára);
- az interjú alanya egy híres sportoló (választás szerint) (egy sporthetilap számára);
- az interjú alanya Micimackó (egy humoros magazin számára).

234. Készítsetek riportot egy iskolai eseményről az iskolai diáklap számára!

235. Készítsetek tudósítást az iskolátokban lezajlott író-olvasó találkozóról egy helyi vagy regionális újság számára!

236. Most írjátok át az előbb elkészített tudósítást riporttá!

237. Kárpátaljai magyar sajtótermékeket lapozgatva gyűjtsetek példákat olyan szavakra és kifejezésekre, melyek a kárpátaljai magyar sajtó nyelvében előfordulhatnak, de a magyarországi sajtóban nem vagy nem ilyen jelentésben!

238. Készítsetek portrét a diákújság számára az egyik tanárotról!

239. Képzeljétek magatokat egy marketingszakember szerepébe, tervezetek meg egy új terméket, találjátok ki a funkcióját, adjatok neki márkanévet és tervezétek meg a reklámkampányát! A kampány mindenképpen tartalmazzon jelmondatot, reklámmondatot!

240. Gyűjtsetek magyar eredetű és idegen eredetű márkanéveket!

241. Írjátok egy rövid mesét minél több márkanév és reklámmondat felhasználásával!

242. Barangoljatok egy keveset a világhálón, tájékozódjatok a bulvársajtó legaktuálisabb kérdéseiről! Ki az a sztár, celeb, aki most a legnépszerűbb a bulvárújságírásban, melyek a legnépszerűbb, leggyakrabban visszatérő bulvártémák?

243. Gyűjtsetek aktuális sporthíreket a világhálóról! Minden hír esetében nevezzétek meg annak elemeit, illetve egy mondatban fogalmazzatok meg azt az információt, amit a hír tartalmaz (pl. *Brazília nyerte a soros futball-világbajnokságot, Szávay Ágnes tornát nyert egyesben.*)

244. Csoportmunka. Játsszatok el egy televíziós hírműsort. Legyen egy szerkesztő, két bemondó, egy sporthíreket olvasó és időjárás-jelentést mondó szereplő! Készítsétek el a híreket, tervezzétek meg a sorrendet, majd játsszatok el a hírműsort!

245. Csoportmunka. Játsszatok el egy televíziós talk-showt, beszélgetős műsort, melynek van egy háziasszonya, aki kérdez, és három meghívott vendég: egy tudósprofesszor, egy filmszínész és egy sportoló! A beszélgetés témája legyen az egészséges életmód! Minden szereplő igyekezzen a szerepének megfelelően megnyilvánulni nyelviileg, az adott szereplőre jellemző szavakat, kifejezéseket, nonverbális elemeket használni!

VII. fejezet

Közéleti írásbeliség. A hivatalos stílus

A közéleti írásbeliség. A hivatalos stílus használati köre, műfajai és nyelvi jellemzői

246. Olvassátok el Ukrajna Alkotmányának alábbi cikkelyét, majd fogalmazzatok meg saját szavaitokkal, mit tudunk meg mi, állampolgárok belőle, aminek a hétköznapi életünkben is jelentősége van! Majd (szótárok segítségével) keressetek rokon értelmű szavakat a cikkely szó mellé! Ezután fogalmazzatok meg körülírással a cikkely szó jelentését egy elképzelt értelmező szótár számára!

24. cikkely.

Az állampolgárok egyenlő alkotmányos jogokkal és szabadságjogokkal bírnak és egyenlők a törvény előtt.

Fajra, a bőr színére, politikai, vallási és egyéb meggyőződésre, nemre, etnikai és szociális származásra, vagyoni helyzetre, lakhelyre, nyelvi és más ismérvekre való tekintettel nem lehetnek kiváltságok és korlátozások.

A nő és a férfi jogegyenlőségét az alábbiak biztosítják: a nők a férfiakéval egyenlő lehetőségekhez jutnak a közéleti-politikai és a kulturális tevékenységben, végzettség és szakmai képesítés megszerzésében, a munkában és annak jutalmazásában; különleges intézkedések történnek a nők munka- és egészségvédelme érdekében, nyugdíjkezdvezményekben részesülnek; a nők számára megteremtik a feltételeket, melyek lehetővé teszik, hogy összehangolják a munkát az anyasággal; az anya és gyermeke jogi védelemben, anyagi és erkölcsi támogatásban részesül, beleértve a fizetett szabadságokat és a terhes nőknek, illetve az anyáknak járó egyéb kedvezményeket.

247. Olvassátok el Ukrajna Alkotmányának 10. cikkelyét, majd döntsétek el, igazak vagy hamisak az alábbi állítások:

- Ukrajnában nincs államnyelv.
- Ukrajnában szavatolt az orosz nyelv szabad használata.
- Ukrajnában szavatolt a magyar nyelv szabad használata.
- Ukrajna nem támogatja a nemzetek közötti érintkezés nyelveinek a tanulását.

10. cikkely.

Ukrajnában az államnyelv az ukrán.

Az állam biztosítja az ukrán nyelv mindenirányú fejlődését és funkcionálását a társadalmi élet minden szférájában Ukrajna egész területén.

Ukrajnában szavatolt az orosz és a többi ukrainai nemzeti kisebbség nyelvének szabad fejlődése, használata és védelme.

Az állam elősegíti a nemzetek közötti érintkezés nyelveinek a tanulását.

Ukrajnában a nyelvek használatát Ukrajna Alkotmánya szavatolja és törvény határozza meg.

248. Az alábbiakban két nemzetközi dokumentumból idézünk egy-egy mondatot. Ehhez kapcsolódnak a következő feladatok. Készítsétek el a mondatok szerkezetének rajzát, majd állapítsátok meg a tagmondatok közötti viszonyt! Ezután írjátok ki azokat a nyelvi elemeket, amelyek a tárgyilagosságot és pontosságot biztosítják! Majd keressétek meg azt a nyelvi elemet, amely arra utal, hogy itt nem magánszemélyek érintkezéséről van szó! Végül mondjátok el saját szavaitokkal, köznyelven, társalgási stílusban, mit jelentenek a mondatok!

A Felek egyetértéssel abban, hogy biztosítják az ahhoz szükséges lehetőségeket, hogy a nemzeti kisebbségek tanulják anyanyelvüket és anyanyelvükön tanuljanak az oktatás minden szintjén.

(Nyilatkozat Ukrajna és Magyarország együttműködésének elveiről a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén)

Nemzeti kisebbségek által hagyományosan és jelentős számban lakott területeken, megfelelő igény esetén, a Felek törekednek lehetőségeik szerint és oktatási rendszerük keretein belül annak biztosítására, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek megfelelő lehetőségük legyen kisebbségi nyelvüket megtanulni, vagy ezen a nyelven tanulni.

(Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről)

249. Írjátok át az alábbi mondatokat kevesebb idegen szót (az idegen szavak magyar megfelelőit) használva!

Ha mindez geometriai precizitással párosul, akkor érvényesül a centrális perspektíva, a quattrocento nagy felfedezése ez.

A távközlési cégek fúziója miatti létszámcsökkenés mellett realizáltuk az informatikai profilok előretörését.

250. Az alábbiakban a mindennapi életből származó (egy beregszászi hivatalban magnetofon-szalagra rögzített) felvétel egy részlete olvasható. Figyeljétek meg, hogyan, milyen nyelv(ek)en is zajlik a hivatali ügyintézés Beregszászon.

ÜGYFÉL: És mondjuk még egy olyat szeretnék megérdeklődni, hogy ha mondjuk valaki új házat épít, és be akarja vezetni a vizet, akkor ehhez milyen papírokat kell beadni?

HIVATALNOK: Milyen utcán?

ÜGYFÉL: Nem tudom, még nem voltam az utcán.

HIVATALNOK: Van-e az utcán víz, kanalizáció, csatorna? Akkor ide kell a főmérnöknek írni, vagyis a főnöknek írni egy kérvényt, hogy прошу видатт`я послуги для подключения к городской сети. [Kérem a városi hálózathoz való csatlakozás engedélyezését.]

ÜGYFÉL: ÉS ezt csak ukránul lehet megírni?

HIVATALNOK: Természetesen.

ÜGYFÉL: És hogyha esetleg valaki magyarul írja meg, akkor?

HIVATALNOK: Magyarul, de hát az jobb lenne, ha ukránul vagy oroszul írja meg az ember, mert Ukrajnában élünk.

251. A következő interjúrészletet szintén egy beregszászi hivatalban rögzítették. Olvassátok el a részletet és fogalmazzátok meg, milyen akadályai vannak a magyar nyelvű írásbeli hivatalos ügyintézésnek Kárpátalján! Majd keressétek meg a szövegben a kétnyelvűség hatásaként megjelenő kölcsönszavakat!

ÜGYFÉL: Magyar nyelvű formanyomtatványuk nincsen?

HIVATALNOK: Nincsen. Én azért mondtam nektek, hogy ő magyarul nekünk nem szabad, minden ukrán. Nézzetek meg van obrazec [minta].

ÜGYFÉL: Aha, akkor nem szabad akkor magyarul?

HIVATALNOK: Ide leülhettek leírni. Magyarul nem szabad, min..., hát egyszerű átmásolás.

ÜGYFÉL: Tehát akkor csak ukránul lehet kitölteni?

HIVATALNOK: Úgy ahogy a paszportotok [személyitek], csak ukránul van az első lap.

252. Ukrajnában a nyelvek használatát is hatályos törvények és dokumentumok szabályozzák. Olvassátok el, melyek ezek a hivatalos dokumentumok, jegyezzétek meg a fontosabbak nevét és helysírását magyarul és ukránul, majd a törvények címei alapján foglaljátok össze, melyek a közéletnek azok a területei, ahol a nyelvek használata is szabályozva van!

Ukrajnában a nyelvek használatát a következő hatályos törvények, dokumentumok szabályozzák (a magyar megnevezés mellett a jogszabály hivatalos ukrán neve áll, zárójelben az elfogadás éve látható):

- *Ukrajna Alkotmánya, Конституція України (1996);*
- *Ukrajna Alkotmánybíróságának Határozatai Ukrajna Alkotmánya 10. cikkelyének értelmezéséről, Рішення Конституційного Суду (1999, 2007);*
- *Ukrajna törvénye az Ukrán SZSZK nyelveiről, Закон України про мови в УРСР (1989);*
- *Ukrajna nemzetiségi jogainak nyilatkozata, Декларація про національностей України (1991);*
- *Ukrajna törvénye a nemzetiségi kisebbségekről, Закон України про національні меншини в Україні (1992);*
- *Ukrajna oktatási törvénye, Закон України про освіту (1991);*
- *Ukrajna törvénye az iskola előtti nevelésről, Закон України про дошкільну освіту (2001);*
- *Ukrajna törvénye az általános közép fokú oktatásról, Закон України про загальну середню освіту (1999);*
- *Ukrajna törvénye a szakoktatásról, Закон України про професійно-технічну освіту (1998);*
- *Ukrajna törvénye a felsőoktatásról, Закон України про вищу освіту (2002);*
- *Ukrajna törvénye a közjegyzőségről, Закон України про нотаріат (1993);*
- *Ukrajna törvénye a helyi önkormányzatokról, Закон України про місцеве самоврядування в Україні (1997);*
- *Ukrajna törvénye az információról, Закон України про інформацію (1992);*
- *Ukrajna törvénye a nyomtatott tömegkommunikációs eszközökről (a sajtóról) Ukrajnában, Закон України про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні (1992);*
- *Ukrajna törvénye a televíziózásról és rádiózásról, Закон України про телебачення і радіомовлення (1993);*

- *Ukrajna törvénye a reklámról, Закон України про рекламу (1996);*
- *Ukrajna törvénye a kiadói tevékenységről, Закон України про видавничу справу (1997);*
- *Ukrajna törvénye Ukrajna elnökének megválasztásáról, Закон України про вибори Президента України (1999);*
- *Ukrajna törvénye Ukrajna népképviselőinek (parlamentari képviselőinek) megválasztásáról, Закон України про вибори народних депутатів України (2004);*
- *Ukrajna törvénye Ukrajna a Legfelsőbb Tanács, a Krími Autonóm Köztársaság, a helyi önkormányzatok képviselőinek, valamint a városi, a falusi és a nagyközségi polgármesterek megválasztásáról, Закон України про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів (2004);*
- *Ukrajna családjogi törvénykönyve, Сімейний кодекс України (2002);*
- *Ukrajna büntetőtörvénykönyve, Кримінальний кодекс України (2001);*
- *Ukrajna polgári törvénykönyve, Цивільний кодекс України (2003);*
- *Ukrajna büntetés-végrehajtási törvénykönyve, Кримінально-виконавчий кодекс України (2004);*
- *Ukrajna polgári eljárásjogi törvénykönyve, Цивільний процесуальний кодекс України (2004);*
- *Ukrajna szabálysértési eljárásokról szóló törvénykönyve, Кодекс адміністративного судочинства України (2005);*
- *két- vagy többoldalú államközi egyezmények és szerződések;*
- *elnöki-, kormány- és miniszteri rendeletek;*
- *Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről, Рамкова конвенція про захист національних меншин (1997; a ratifikáció éve);*
- *A Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (2003; a ratifikáció éve).*

Közülük nem egyet időközben többször módosítottak, kiegészítettek. A dokumentumok hatályos szövege (a módosítások nyomán követésének lehetőségével) bárki számára elérhető ukrán nyelven Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának hivatalos honlapján: <http://alpha.rada.kiev.ua>.

253. Olvassátok el az alábbi idézetet! Majd fejtsetek ki, egyetértetek-e a benne foglaltakkal, vagy más a véleményetek! Érveléseket igyekezzetek példákkal alátámasztani!

Ha nincsenek emberek, akik beszélnek a nyelvet, a nyelv nem élő nyelv. Ha vannak beszélők, de nincsenek olyan helyzetek, ahol használni lehet azt a nyelvet (mert például nincs kivel és hol beszélni ezen a nyelven), a nyelv eltűnik, hiszen a nyelvet a használat élteti. Hiába vannak azonban beszélők, akik szeretnék ezen a nyelven beszélni, ha törvények, rendeletek tiltják ennek a nyelvnek a nyilvános használatát. S hiába vannak beszélők, lehetőségek és jogok akkor, ha a közösség nem érzi szükségét ennek a nyelvnek, és nem akarja használni azt.

Meggyőződésünk, hogy ennek a négy tényezőnek meghatározó jelentősége van abban is, hogy fognak-e magyarul beszélni ötven, száz vagy ötszáz év múlva Kárpátalján.

(Részlet a Megtart a szó című kétnyelvűségi kézikönyvből)

A hivatalos levél tartalmi és formai feltételei. A leggyakoribb hivatalos levélformák. Magánlevelek a hivatalos írásbeliségben.

254. Foglaltok mondatba az alábbi megnevezéseket, majd neveztek meg minden esetben egy olyan szituációt, amelyben a példamondat elhangozhatna!

állami adminisztráció, járási tanács, Állami Autófelügyelőség, Központi Választási Bizottság, I–III. fokozatú középiskola, gyermekintézmény, szolgáltatási líceum, népképviselő, Legfelsőbb Tanács stb.

255. Készítsetek hivatalos levelet magyarországi és kárpátaljai magyar szabvány szerint a fent megadott mintákat és követelményeket követve! Képzeltet el egy hivatalos közéleti szituációt, és annak megfelelően találjátok ki a levél íróját, címzettjét és tartalmát! Nevezzétek meg a szituáció elemeit!

256. Nézzétek meg a beregszászi polgármesteri hivatal kétnyelvű fejlécét! Ennek alapján készítsétek el saját településetek, majd iskolátok hivatalos levelezéshez használható kétnyelvű fejlécét!

257. Olvassátok el a lentebb található igazolást, majd írjatok igazolást ti a következő szituációban: egy iskola igazgatója egy pályázathoz igazolja, hogy X.Y. az ő általa vezetett tanintézmény diákja.

Céges fejléc

Ikt. sz.: 2009/07/34

Igazolás

Igazolom, hogy Példa Mária magyar szakos hallgató kérdezőbiztosként részt vett 2006 nyarán a Szivárvány Társadalomkutató Intézet által koordinált kérdőíves nyelvhasználati felmérés elvégzésben Tiszapéterfalva, Tivadar és Tiszabökény községekben.

Jelen igazolás pályázathoz való mellékelés céljából készült.

Beregszász, 2009. június 18.

Bánfalvi Péter, PhD,

a Szivárvány Társadalomkutató Intézet

igazgatója

258. Figyeljétek meg az alábbi meghatalmazás mintáját! Majd a mintát követve készítsetek ti is meghatalmazást valamilyen tárgyban! (Pl. meghatalmazzátok egyik barátotokat, hogy vegye át helyettetek a könyvjutalmat, amit egy vetélkedőn nyertetek.) De más szituációt is kitalálhattok!

Meghatalmazás

Alulírott ..... (szül.: .....
anyja neve: ..... lakcím: .....)
meghatalmazom ..... -t, (szül.: .....
anyja neve: ....., lakcím: .....)
hogy helyettem a .....
..... ügyben eljárjon.

Budapest, 200.....

.....
meghatalmazott

.....
meghatalmazó

Tanú 1

Tanú 2

Név: .....

Név: .....

Szig. sz.: .....

Szig. Sz.: .....

Lakcím: .....

Lakcím: .....

Tanú.....

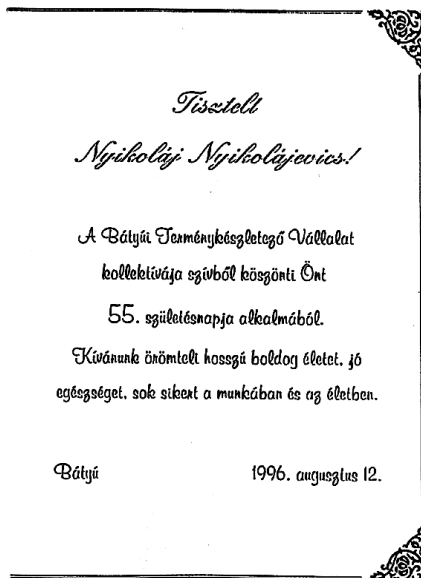
Tanú.....

259. Készítsetek jegyzőkönyvet az iskolai diáktanács egyik üléséről, melyben rögzítitek a jelenlévők nevét, beosztását, a napirendi pontokat, a javaslatokat, a hozzászólók nevét, végül a tanácskozás határozatait. A dokumentumot keltezés és a jegyzőkönyvkészítő neve zárja!

260. Készítsétek el a tankönyvben található leírás alapján egy magyarországi kérvény mintáját az alábbi szituációban: beosztott kéri a főnökét egy vállalatnál, hogy a megbeszélrt időpont helyett előbb vehesse ki soros évi szabadságát családi okok miatt.

261. Írjatok kérvényt a Virág utca lakóinak nevében a településetek polgármesteréhez, melyben az utcai világítás visszaállítását kérvényezitek!

262. Olvassátok el az alábbi születésnap i köszöntőt! Nevezzétek meg azokat a nyelvi elemeket, amelye arról árulkodnak, hogy az írás Kárpátalján készült!

263. Készítsetek születésnap i üdvözlő kártyát az osztály nevében osztályfőnökötöknek kerek születési jubileuma alkalmából!

Az önéletrajz fogalma és típusai. A meghívó. A közéleti tájékoztató feliratok.

264. Készítsetek el saját önéletrajzotokat hagyományos formában! Segítségként nézzétek meg a lentebb található hagyományos önéletrajzot!

Önéletrajz

1994. március 26-án születtem Ungváron. Édesanyám, Minta Éva közgazdász, édesapám Minta Ferenc matematika tanár. Húgom, Minta Hajnalka általános iskolai tanuló.

Én 2000 óta a Mintafalvi Középiskola tanulója vagyok, idén fogok érettségizni. Tanulmányi eredményeim kitűnőek, kiváló eredményekkel vettem részt járási és megyei tantárgyi vetélkedőkön magyar nyelvből és irodalomból, történelemből és matematikából. 2007-ben a KMPSZ által szervezett Édes Anyanyelvünk nyelvhasználati versenyen első, 2008-ban a Karády helyesírási versenyen második, a KMPSZ szervezte megyei történelem vetélkedőn 2009-ben első, a Terebesi Viktor matematikaversenyen második helyezést értem el.

2000-2007 között a Mintafalvi Zeneiskola hallgatójaként zongorázni és hegedülni tanultam, tagja vagyok mind az iskolai, mid a zeneiskolai énekkarnak.

Anyanyelvemen, a magyaron kívül beszélek alapfokon angolul és ukránul, rendelkezem alapvető számítógépes ismeretekkel.

Szabadidőmben érdeklődöm a különböző korok művészetei iránt, olvasok és kézilabdázom, tagja vagyok továbbá az iskola atlétikai szakkörének.

Az iskola befejezése után művészettörténetet szeretnék tanulni, ezért jelentkeztem erre a pályázatra is, melynek keretében lehetőségem lenne a jelentősebb ukrainai és magyarországi múzeumok meglátogatására.

Mintafalva, 2009. október 21.

Minta Péter

265. Most készítsétek el saját önéletrajzotok amerikai típusú változatát! Segítségként nézzétek meg az alábbi amerikai típusú önéletrajzot!

Minta Anna

Telefon: 06 (20) 123-1234
E-mail: minta_anna@mail.ua
Lakcím: 90200 Beregszász, Minta utca 16.
Születési hely, idő: Beregszász, 1983. január 7.

Fotó

MEGPÁLYÁZOTT POZÍCIÓ: Pénzügyi szakértő

VÉGZETTSÉG

2002–2006 Minta Gazdasági Főiskola, Ungvár
Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar, pénzügy szak
1998–2002 Minta Gimnázium, Beregszász

SZAKMAI TAPASZTALAT

2004– Minta Adó- és Könyvvizsgáló Kft. – Kontrolling asszisztens
Aktívan részt vettem a könyvelési feladatokban, a vezetőség számára készülő riportok elkészítésében. Munkakörömbbe tartozott a számlák fogadása, elkészítése, illetve azoknak a kiküldése, különféle beszámolók, összehasonlító analitikák, riportok készítése, a cash-flow változásainak figyelemmel kísérése.

2003–2004 Minta Rt. – gyakornok
Féléves gyakorlati időmet töltöttem a vállalatnál, ahol a pénzügyi osztályon dolgoztam. Feladataim közé tartozott a forint- és valutapénztár kezelése, a külföldi kiküldetések nyilvántartása, az elszámolások elkészítése. Havi költségkimutatások, valamint nyilvántartások vezetése, a pénzügyi osztály dolgozóinak támogatása, számlák regisztrálása.

NYELVTUDÁS

Ukrán – középfokú nyelvvizsga (2003)

Orosz – középfokú nyelvvizsga (2003)

Német – középfokú nyelvvizsga (2003)

Angol – üzleti középfokú nyelvvizsga (2004)

TECHNIKAI/EGYÉB KÉSZSÉGEK

felhasználói szintű számítógépes ismeret (MS Office programok, Internet)

B kategóriás jogosítvány (2004)

SZEMÉLYES KÉSZSÉGEK

csapatszellem; jó kommunikációs készségek; jó szervezőkészség

266. Alább többféle meghívót is találhattok. Készítsetek ti is hasonlókat a következő alkalmakra: ballagás, esküvő, születésnap.

I.

..... és .....

Örömmel értesítjük Önt és kedves családját, hogy örök hűséget esküszünk egymásnak, ezért szeretettel várjuk 2006. .... -án ..... órakor Székesfehérváron a Városház téri Házasságkötő Teremben, majd a Bazilikában tartandó esküvőnkön.

II.

..... és .....

Úgy döntöttünk, hogy még szebbé varázsoljuk egymás életét, s e nemes napon, 2006. .... -án házasságot kötünk. Szeretnénk, ha Ön és kedves családja osztozna velünk a nap örömeiben, izgalmaiban és megtisztelne jelenlétével ..... órákor a székesfehérvári Polgármesteri Hivatal Házasságkötő Termében majd ..... órákor a Bazilikában tartandó esküvőnkön (és az azt követő vacsorán.)

III.

Úgy döntöttünk x és y hogy még szebbé varázsoljuk egymás életét s e nemes napon (dátum) házasságot kötünk. Szeretnénk, ha Ön és kedves családja is velünk lenne és osztozna örömeinkben. Szeretettel várjuk... órákor .... Polgármesteri Hivatal Eskető termében majd .... Templomban tartandó esküvőnkre majd az ezt követő ünnepi vacsorára .... étteremben.

IV.

Szeretettel várunk Benneteket
2006. március 18-án 14 órákor
tartandó esküvőnkre és az
utána következő ünnepi ebédre
a Pelikán étteremben.

V.

..... és ..... Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját, 2006. .... -án ..... órákor a Zeneiskola Dísztermében tartandó esküvőnkre (és az azt követő vacsorára.)

VI.

..... és ..... Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját, legyenek velünk életünk legszebb perceiben, 2006. .... -án ..... órákor a székesfehérvári Mátyás király körút 3. szám alatti házasságkötő teremben, majd ..... órákor a Bazilikában tartandó esküvőnkön, (és az azt követő vacsorán.)

267. Készítsetek meghívót az osztály nevében az igazgatónak, melyben egy fordított nyelvtanóra invitáljátok, ahol a tanárok lesznek a tanulók, a tanulók pedig a tanárok!

268. Az alábbi meghívó egy társadalmi szervezet nevében szól a közösséghez, az érdeklődőkhöz. Készíts te is ennek a mintájára meghívót, melyben a lakóhelyeden élőket invitálsz egy iskolai rendezvényre!

Meghívó

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség 2004. október 10-én, vasárnap tartja hagyományos tiszacsomai honfoglalási megemlékezését, mely 12.00 órakor görög katolikus ünnepi szentliturgiával veszi kezdetét. 13.30-kor a templomtól a honfoglalási emlékparkba vonulnak a résztvevők, ahol 14.00-kor megemlékezésre kerül sor.

Mindenkit szeretettel várunk!

A KMKSZ elnöksége

269. Figyeljétek meg újra a 6. számú feladatnál található menetrendet, majd foglaljátok össze, könnyen értelmezhető-e, illetve megjegyezhető-e az információk, amiket tartalmaz? A menetrend néhány sorát élőszóban, hangosan értelmeztétek a következő módon: Munkanapokon a beregsurányi autóbusz-váróteremből négy óra tizennégy perckor indul egy busz, ami öt óra ötven perckor érkezik a nyíregyházi buszállomásra.

270. Tanulmányozzátok a saját órarendeteket! Foglaljátok össze, milyen tájékoztató információkat tartalmaz! Majd készítsétek el saját osztályotok számára az elképzelt ideális órarendet a megfelelő paraméterek és feltételek betartása mellett. A következő feltételeknek kell egyidejűleg teljesülni:

- 1) Minden tanárnak 5 órája van egy héten az osztállyal.
- 2) Nincs olyan tanár, akinek egymás után két órája van.
- 3) Minden tanárnak egy héten lehetőleg legyen egy szabad napja.
- 4) Az osztálynak csak a nap elején vagy a végén lehet lyukas órája.
- 5) Az osztály nyolc tantárgyat tanul (válasszátok ki, melyek legyenek ezek)!
- 6) Egy tanár csak egy tantárgyat tanít!

271. Az alábbiakban néhány gyakori tájékoztató-figyelmeztető feliratot láthattok. Helyezzétek el az egyes feliratokat a megfelelő szituációban, nevezzétek meg, hol találkozhatunk ilyen felirattal! Különböztessétek meg a tájékoztató és a figyelmeztető feliratokat!

☐ Bejárat/Kijárat	☐ Vészkijárat
☐ Frissen festve	☐ Üzemen kívül
☐ Idegeneknek tilos a bemenet!	☐ Vigyázat, lépcső!
☐ Tilos a dohányzás!	☐ Húzni (tessék) / Tolni (tessék)!
☐ Váróterem	☐ Fogalt
☐ Taxiállomás	☐ Belépés díjtalan
☐ Minden jegy elkelt	☐ Füre lépni tilos!
☐ Azonnal jövök	☐ Vigyázat, magasfeszültség!
☐ Kérjük, zárják az ajtót!	

272. Hányféle módon tudnátok megfogalmazni egy figyelmeztető tábla számára, hogy az adott helyen nem szabad dohányozni? Melyik megfogalmazást milyen helyen látnátok szívesen? Próbáljátok elkészíteni a feliratokat ukránul és a tanult idegen nyelven is!

273. Mit jelentenek az alábbi ábrák? Fogalmazzátok meg szavakkal a figyelmeztetést!

274. Olvassátok el az alábbi hírt! Egyetértetek-e az abban foglaltakkal?

Magyar felirat nélkül a pályaudvar ügyfélszolgálat

2009, július 22 - 11:31

ÉRSEKÚJVÁR – Az érsekújvári pályaudvar felújítása után csak szlovák, német és angol nyelvű feliratokat helyeztek el az ügyfélszolgálaton.

A felújítási munkálatok egy országos terv részét képezték. Emiatt államnyelven és két idegen nyelven tüntették fel a szükséges tájékoztató feliratokat - írja az Új Szó szerdai számában. Az érsekújvárihoz hasonló korszerűsítés történt Pozsonyban, Kassán, Homonnán, Liptószentmiklóson, Zólyomban és Poprádon.

Lubica Kotianová, az érsekújvári ügyfélszolgálati központ vezetője azt is elmondta a lapnak, hogy munkatársai szlovákul, angolul és németül tájékoztatják az utasokat. A vasúti alkalmazottak kiválasztásakor nem szabták meg feltételül a magyar nyelv ismeretét.

A dél-szlovákiai Érsekújvár 42 262 lakosának 27,52 százaléka magyar és 69,67 százaléka szlovák volt a 2001-es népszámláskor.

MTI/para

A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása

275. Olvassátok el az ukrán alkotmány következő cikkelyét, majd foglaljátok össze saját szavaitokkal, milyen információkat tartalmaz! Ezután az idézet alatt található állításokat módosítsátok a törvény cikkelyének megfelelően!

53. cikkely.

Mindenkinek joga van a tanuláshoz.

A teljes általános középiskolai végzettség kötelező.

Az állam biztosítja az óvodai, a teljes általános középiskolai, a szakmai-műszaki, illetve a főiskolai oktatás hozzáférhetőségét és ingyenességét az állami és a közületi tanintézetekben; az óvodai, teljes általános középiskolai, iskolán kívüli, szakmai-műszaki, főiskolai oktatásnak és az utóképzésnek, az oktatás különböző formáinak a fejlesztését; állami ösztöndíj és kedvezmények juttatását a tanulóknak és a diákoknak.

Az állampolgároknak joguk van pályázati alapon ingyenesen főiskolai végzettséget szerezni az állami és a közületi tanintézetekben.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgárok számára a törvénynek megfelelően szavatolják azt a jogot, hogy anyanyelvükön tanuljanak vagy tanulják anyanyelvüket az állami és a közületi tanintézetekben vagy a nemzeti kulturális társaságok közreműködésével.

Az állam biztosítja a felsőoktatás ingyenességét minden intézményben.

Az állampolgároknak nincs joguk pályázati úton ingyenes végzettséget szerezni.

A nemzeti kisebbséghez tartozók tanulhatnak anyanyelvükön.

276. Olvassátok el *A kisebbségi nyelvek megtartásának alapvető feltételei* című írást, mely a kárpátaljai magyar kisebbség nyelvi helyzetéről szól! Majd foglaljátok össze írásban, milyen feltételei vannak egy kisebbségi nyelv megmaradásának!

A kisebbségi nyelvek megtartásának alapvető feltételei

A Kárpátalján élő magyarok kisebbségi helyzetben élnek. Kisebbségi helyzetünk egyik meghatározó tulajdonsága, hogy nem emigráns, hanem őshonos közösségként élünk Kárpátalján. Azaz: nem bevándorlás révén kerültünk ilyen körülmények közé, hanem a politikai, történelmi események következtében lettünk kisebbségiek. Ennek a megkülönböztetésnek azért van jelentősége, mert rendszerint a bevándorló csoportok célja a minél tökéletesebb beilleszkedés a befogadó közösségbe. Ezzel magyarázható, hogy az Amerikai Egyesült Államokba bevándorolt különböző népcsoportok legnagyobbbrészt mára csak származásuk emlékét őrzi, nyelvükben azonban angollá, mentalitásukban pedig amerikaivá váltak. Az őshonos kisebbségek ezzel szemben általában meg szeretnék tartani eredeti nyelvüket és azonosságtudatukat. Nem véletlen, hogy a szlovákiai, romániai, szerbiai vagy éppen ukrainai magyarok is erre törekednek.

Mind a bevándorló, mind az őshonos kisebbségek között vannak természetesen másként viselkedő kivételek. A németországi török vagy az Angliába érkezett pakisztáni bevándorlók például ragaszkodnak nyelvükhöz és identitásukhoz, integrációjuk hiánya jelentős problémákat okoz a befogadó társadalom számára. Az oroszországi őshonos finnugor népek és nyelvek ugyanakkor mára szinte teljesen eltűntek, többségüket már csak a legidősebb generáció őrzi.

Akár bevándorló, akár őshonos közösségről van szó, nyelvük és kultúrájuk hosszú távú fennmaradását meghatározzák saját céljaik, illetve emellett természetesen jelentősen befolyásolják azok a törekvések is, melyek azt az államot jellemzik, ahol élnek, vagy amely befogadja őket. A kisebbségi csoportok és a többségi társadalmak törekvései között ugyanis gyakran feszül ellentmondás; és a kisebbségi közösségek céljai sem feltétlenül azonosak.

„Az őshonos kisebbségekkel rendelkező országok közül Finnországban a többségi finnek fenntartási politikát folytatnak a finnországi svédajkúak esetében (...). Ugyanakkor Szlovákiában az 1995-ben a szlovák állammagyról hozott törvény célja a magyar kisebbség asszimilálása. A kisebbségek céljai is eltérhetnek egymástól: a szlovákiai magyarok célja a nyelv- és kultúramegőrzés, ugyanakkor jó okunk van feltételezni, hogy pl. az őshonos burgenlandi magyarok célja a többségi németajkú lakossághoz való asszimiláció (volt). (...)

Ami a bevándorló kisebbségekkel rendelkező országokat illeti, egyelőre nem találtam példát arra, hogy egy többségi nemzetnek az lenne a célja, hogy fenntartsa a bevándorlók nyelvét és kultúráját (amennyiben e nyelv és kultúra eltér a többségi nyelvtől és kultúrától). Számtalan példa van azonban arra, hogy egy többségi nép célja a bevándorló kisebbségek asszimilációja. Az iskolapélda erre természetesen az Amerikai Egyesült Államok. A kisebbségek céljai itt is eltérhetnek: Floridában a kubai bevándorlók célja a nyelv- és kultúrafenntartás (...), ugyanakkor az amerikai magyarok célja a nyelvi és társadalmi-kulturális asszimiláció.”

	Őshonos kisebbségek	Bevándorolt kisebbségek
Többségi célok	a) <i>fenntartás</i> , pl. a finnországi svédajkúak esetében	a) <i>fenntartás</i> , pl.?
	b) <i>asszimiláció</i> , pl. a szlovákiai magyarok esetében	b) <i>asszimiláció</i> , pl. a nem hispán fehérek célja az USA-ban
Kisebbségi célok	a) <i>fenntartás</i> , pl. a szlovákiai magyarok célja	a) <i>fenntartás</i> , pl. Floridában a kubai amerikaiak célja
	b) <i>asszimiláció</i> , pl. a burgenlandi magyarok célja	b) <i>asszimiláció</i> , pl. az amerikai magyarok célja

Kontra Miklós: Újratanulható-e egy anyanyelv? In: Osvát Anna és Szarka László szerk., Anyanyelv, oktatás – közösségi nyelvhasználat. Újratanulható-e a kisebbségek anyanyelve a magyarországi nemzetiségi iskolákban? 15–25. Budapest: Gondolat Kiadói Kör – MTA Kisebbségkutató Intézet, 2003. 22–23. old. A számszerűség és a hatalmi pozíciókat tekintve kisebbségi körülmények között élő közösségek megmaradását, nyelvének megőrzését alapvetően négy, egymással

(és a többségi közösségnek a kisebbségekkel kapcsolatos szándékaival, törekvéseivel és politikájával) szorosan összefüggő tényező határozza meg:

- Beszélők, akik fenntartják a nyelvet (demográfiai faktor).
- Helyzetek, színterek, ahol a nyelvet gyakorlati célokra, kommunikációs igények kielégítésére használni lehet (hasznossági tényező).
- Jogok, melyek biztosítják a nyelv használatának lehetőségét (politikai feltétel).
- A beszélők azon szándéka, hogy akarják is használni ezt a nyelvet, illetve tovább örökíteni a következő generációk számára (szimbolikus érték).

Ha nincsenek emberek, akik beszélnek a nyelvet, a nyelv nem él nyelv. Ha vannak beszélők, de nincsenek olyan helyzetek, ahol használni lehet azt a nyelvet (mert például nincs kivel és hol beszélni ezen a nyelven), a nyelv eltűnik, hiszen a nyelvet a használat élte. Hiába vannak azonban beszélők, akik szeretnének ezen a nyelven beszélni, ha törvények, rendeletek tiltják ennek a nyelvnek a nyilvános használatát. S hiába vannak beszélők, lehetőségek és jogok akkor, ha a közösség nem érzi szükségét ennek a nyelvnek, és nem akarja használni azt.

Meggyőződésünk, hogy ennek a négy tényezőnek meghatározó jelentősége van abban is, hogy fognak-e magyarul beszélni ötven, száz vagy ötszáz év múlva Kárpátalján.

(Csernicskó István szerk.: Megtart a szó)

277. Készítsetek egy legalább öt pontból álló törvénytervezetet, mely a saját lakóhelyetek nyelvhasználati jogait szabályozná!

278. Keressetek olyan példamondatokat a kárpátaljai magyar sajtótermékekben, amelyekben előfordulnak az alábbi megnevezések!

állami adminisztráció, járási tanács, Állami Autófelügyelőség, Központi Választási Bizottság, I-III. fokozatú középiskola, gyermekintézmény, népképviselő, Legfelsőbb Tanács stb.

279. Írjatok kérvényt az iskola igazgatójának hiányzásaitok pótlásának ügyében!

280. Írjatok kérvényt a polgármesternek egy városi diákrendezvény megszervezésének ügyében!

281. Az egyik faluközösség a főtéren szobrot kíván állítani egy, a településről elszármazott hírességnek. Írjatok rövid, legfeljebb egy oldal terjedelmű levelet a falu lakossága nevében a polgármesterhez, amelyben a szobor felállításához kérietek a támogatását.

282. Meg szeretnétek pályázni egy külföldi tanulmányutat. Készítsétek el a pályázathoz hagyományos stílusú önéletrajzotokat féloldalmi terjedelemben!

283. Az iskola diákönkormányzatának nevében írjatok levelet településetd polgármesterének, s abban tegyetek néhány ésszerű javaslatot lakóterületek közösségi életének jobbítása érdekében!

284. Olvassátok el az alábbi hivatalos levelet, soroljátok be, milyen típusú közéleti érintkezésre jellemző, milyen kommunikációs funkciót tölt be, majd találjátok ki a szituációt, melyben születhet egy ilyen levél!

Panaszlevél

Tisztelt Igazgatóság!

Kérem az áruházlánc igazgatóságát, fordítsanak figyelmet észrevételeimre. Többször is jártam már itt vásárolni, és mindannyiszor durvák és mogorvák voltak az alkalmazottak. Sokszor előfordult az is, hogy romolt volt a termék, amit vásároltam. Ha ez sokáig így lesz, nem lesz túl sok vevőjük. Remélem, észrevételeim alapján a hibákat hamarosan orvosolják.

Kelt: Munkács, 2009.04.21

Aláírás: Láng Miklós

285. A következő oldalon egy beregszászi hivatal kétnyelvű névtábláját láthatjátok! Ha nektek kellene elkészíteni a névtábla magyar változatát, az hogyan nézne ki?

286. Találjatok ki képzeletbeli hivatalokat, adjatok nekik komolyan hangzó intézménynevet, majd készítsétek el kétnyelvű névtáblájukat! Például hogyan nevezhetnénk el a következő hivatalokat:

- az iskolások étkeztetésével foglalkozó hivatalt;
- a diákok nyári táboroztatásával foglalkozó hivatalt;
- a popsztárok és sportolók arculatát szabályozó hivatalt;
- a Tigris napi ugróadagját kiszámoló hivatalt;
- a golyák költözési szokásainak reformtervezetét kidolgozó hivatalt.

287. Készítsétek el közösen egy kitalált sztárfocista amerikai típusú önéletrajzát!

288. Olvassátok el József Attila Curriculum vitae-jét! Mit jelent az írás címe és milyen nyelven? Milyen stílusrétegbe sorolnátok a szöveget és miért?

József Attila
Curriculum vitae

1905-ben születtem, Budapesten, görög-keleti vallású vagyok. Apám - néhai József Áron - három esztendőskoromban kivándorolt, engem pedig az Országos Gyermekvédő Liga Öcsödre adott nevelőszülőkhöz. Itt éltem hét éves koromig, már ekkor dolgoztam, mint általában a falusi szegénygyerekek - disznópásztorkodtam. Hét esztendőskoromban anyám - néhai Pócze Borbála - visszahozott Budapestre s beiratott az elemi iskola II. osztályába. Anyám mosással és takarítással tartott el bennünket, engem és két nővéremet. Házaknál dolgozott, odajárt reggeltől estig s én szülői felügyelet nélkül iskolát kerültem, csibészkedtem. A harmadikos olvasókönyvben azonban érdekes történeteket találtam Attila királyról és rávettem magam az olvasásra. Nem csupán azért érdekelték a hun királyról szóló mesék, mert az én nevem is Attila, hanem azért is, mert Öcsödön nevelőszüleim Pistának hívtak. A szomszédokkal való tanácskozás után a fülem hallatára megállapították, hogy Attila név nincsen. Ez nagyon megdöbbentett, úgy éreztem, hogy a létezésemet vonták kétségbe. Az Attila királyról szóló mesék fölfedezése azt hiszem döntően hatott ettől kezdve minden törekvésemre, végső soron talán ez az élményem vezetett el az irodalomhoz, ez az élmény tett gondolkodóvá, olyan emberré, aki meghallgatja mások véleményét, de magában fölülvizsgálja; azzá, aki hallgat a Pista névre, míg be nem igazolódik az, amit ő maga gondol, hogy Attilának hívják.

Kilenc éves koromban kitört a világháború, egyre rosszabbul ment a sorunk. Kivettem a részemet az üzletek előtt való álldogálásból, - volt úgy, hogy este kilenc órakor odaálltam az élelmiszerüzem előtt várakozó sorba és reggel fél nyolckor, mikor már sorrakerültem volna, jelentették ki az orrom előtt, hogy nincs több zsír. Úgy segítettem anyámnak, ahogyan tudtam. Vizet árultam a Világ moziban. Fát és szenet loptam a Ferencvárosi pályaudvarról, hogy legyen fűtenivalónk. Színes papírforgókat csináltam és árusítottam a jobb sorsban élő gyerekeknek. Kosarakat, csomagokat hordtam a vásárcsarnokban stb. 1918 nyarán Abbáziában üdültem a Károly király féle gyermeknyaraltatási akció jóvoltából.

Anyám már betegeskedett, méhdaganata támadt s ekkor én magam jelentkeztem a Gyermekvédő Ligánál - így rövid időre Monorra kerültem. Visszatérvén Budapestre újságot árultam, bélyegekkel, majd kék, fehér és postapénzzel kereskedtem, mint egy kis bankár. A román megszállás alatt kenyeresfiú voltam az Emke kávéházban. Közben - öt elemi elvégzése után - polgári iskolába jártam.

1919 karácsonyán meghalt anyám. Gyámommá az árvaszék sógoromat, a most elhunyt Makai Ödön doktort nevezte ki. Egy tavaszon és nyáron át az Atlantica Tengerhajózási Rt. Vihar, Török és Tatár nevű vontatógőzösein szolgáltam. Ekkor vizsgáztam magánúton a polgári negyedik osztályából. Ezután gyámom és Giesswein Sándor dr. Nyergesújfalura küldtek kispapnak a szaléziánusokhoz. Itt csak két hetet töltöttem, hiszen görög keleti vagyok és nem katolikus. Innen Makóra kerültem, a Demke internátusba, ahol rövidesen ingyenes helyet kaptam. Nyáron lakásért és ellátásért tanítottam Mezőhegyesen. A gimnázium VI. osztályát színjelesen végeztem, jóllehet pubertáskori zavarok miatt több ízben öngyilkosságot kíséreltem meg, hiszen valójában sem akkor, sem előzőleg nem állott fölvilágosító barátként mellettem senkisésem. Már megjelentek első verseim is, 17 éves koromban írt költeményeimet a Nyugat publikálta. Csodagyereknek tartottak, pedig csak árva voltam.

A VI. osztály elvégzése után ott hagytam a gimnáziumot meg az internátust, mert elhagyatottságomban nagyon tétlennek éreztem magamat: nem tanultam, mert a tanárok magyarázata után is tudtam a leckét, hiszen erről jeles bizonyítványom is tanúskodott. Kukoricacsósznek, mezei napszámosnak mentem Kiszomborra és házitánítónak szegődtem el. Két kedves tanárom kérésére mégis elhatároztam, hogy érettségizem. A VII. és a VIII. osztályból összevont vizsgát tettem s így egy évvel előbb végeztem, mint volt osztálytársaim. Tanulásra azonban mindössze három hónap állt rendelkezésemre s így történt, hogy a hetedikből tiszta jó, a nyolcadikból pedig tiszta elégséges osztályzatot kaptam. Érettségi bizonyítványom már jobb a nyolcadikosnál: csak magyarból és történelemből kaptam elégségest. Ekkor már egy versemért Istenkáromlás miatt pörbefogtak. A Kúria fölmentett.

Ezután egy ideig könyvügynök voltam itt Budapesten, majd az infláció idején hivatalnokoskodtam a Mauthner féle magánbankházban. A Hintz-rendszer bevezetése után itt a könyvelőségbe osztottak be s nem sokkal utóbb idősebb kollégáim bosszúságára engem bíztak meg annak ellenőrzésével, hogy kasszanapkor milyen értékek adhatók ki. Iparkodásomat itt egy kissé kikezdte az, hogy saját munkámon kívül önnön dolgaik egy részét is nyakamba varrták idősebb kollégáim, kik nem mulasztották el különben sem, hogy bosszúságot okozzanak

nekem a lapokban megjelenő verseim miatt. "Ilyen idős koromban én is írtam verseket" - mondogatta mindegyikük. A bankház később megbukott.

Elhatároztam, hogy végképpen író leszek és szert teszek olyan polgári foglalkozásra is, amely szoros kapcsolatban áll az irodalommal. Magyar-francia-filozófiai szakra iratkoztam a szegedi egyetem bölcsészeti karán. Fölvettem heti 52 órát és 20 órából kollokváltam kitűnően. Napokat ettem, verseim honoráriumából fizettem lakásomat. Nagyon büszkévé tett, hogy Dézsi Lajos professzorom önálló kutatásra érdemesnek nyilvánított. De minden kedvemet elszegezte az, hogy Horger Antal professzor, kinél magyar nyelvészetből kellett volna vizsgáznom, magához hívatott s két tanú előtt - ma is tudom a nevüket, ők már tanárok - kijelentette, hogy belőlem, míg ő megvan, soha nem lesz középiskolai tanár, mert "olyan emberre - úgymond - ki ilyen verseket ír" s ezzel elélem tártá a Szeged c. lap egyik példányát, "nem bízhatjuk a jövő generáció nevelését". Sokszor emlegetik a sors iróniáját s itt valóban arról van szó: ez a versem, Tiszta szívvel a címe, igen nevezetessé vált, hét cikket írtak róla, Hatvany Lajos az egész háború utáni nemzedék dokumentumának nyilvánította nem egy ízben "a kései korok számára", Ignotus pedig "lelkében dédelgette, simogatta, dűnnyögte és mormolgatta" ezt a "gyönyörűszép" verset, ahogy a Nyugatba írta róla és ezt a verset tette Ars poeticájában az új költészet mintadarabjává.

A következő évben - húsz éves voltam ekkor - Bécsbe mentem, beiratkoztam az egyetemre s abból éltem, hogy a Rathaus Keller bejáratánál újságot árultam és a Bécsi Magyar Akadémikusok helyiségeit takarítottam. Lábán Antal igazgató, mikor tudomást szerzett rólam, ezt megszüntette, ebédet adott a Collegium Hungaricumban s tanítványokhoz juttatott: Hajdu Zoltánnak, az Angol-Osztrák Bank vezérigazgatójának két fiát tanítottam. Bécsből - egy szörnyű nyomortanyáról, ahol négy hónapig lepedőm sem volt - egyenesen a Hatvany Kastélyba kerültem vendégnek, Hatvanba, majd a ház asszonya, Hirsch Albertné ellátott útiköltséggel és a nyár végeztével Párizsba utaztam. Itt beiratkoztam a Sorbonnera. A nyarat a délfraanciaországi tengerparton töltöttem egy halászfaluban. Ezután Pestre jöttem. Két szemesztert hallgattam a pesti egyetemen. Tanári vizsgát mégsem tettem, mert - Horger Antal fenyegetésére gondolva - azt hittem, úgysem kapnék állást. Majd a Külkereskedelmi Intézet magyar-francia levelezőnek alkalmazott, megalakulásakor, - referenciával azt hiszem szívesen szolgál Kóródi Sándor úr, volt vezérigazgatóm. Ekkor azonban olyan váratlan csapások értek, hogy bármennyit edzett az élet, nem bírtam ki - az OTI előbb szanatóriumba, majd táppénzállományba utalt neuraszténia gravisszal. Hivatalomtól megváltam, beláttam, hogy nem lehetek tehertétel egy fiatal intézmény nyakán. Ezóta

írásaimból élek. Szerkesztője vagyok a SZÉP SZÓ c. irodalmi és kritikai lapnak. Magyar anyanyelvemen kívül írok és olvasok franciául és németül, levelezek magyarul és franciául, perfekt gépíró vagyok. Tudtam gyorsírn is, - egy havi gyakorlattal ezt a tudásomat fölfrissíthetem. Érték a sajtó nyomdatechnikájához, tudok szabatosan fogalmazni. Becsületesnek tartom magam, azt hiszem, hogy fölfogásom gyors és hogy munkában szívós vagyok.

289. Készítsétek el József Attila irodalmi igényű életrajzának mintájára Petőfi Sándor és Ady Endre életrajzát hasonló stílusban, valós életrajzi tényeket felhasználva!

290. Gyűjtsetek olyan irodalmi idézeteket, amelyeket felhasználhattok egy ballagási, illetve esküvői meghívó elkészítéséhez. Tervezzétek meg ezen meghívók külalakját!

291. A meghívó elküldése a társasági életben 2–3 héttel a meghívás időpontja előtt szokásos. A hivatalos életben ez a határidő gyakran sokkal rövidebb. Egy jó tanács a meghívásokkal kapcsolatban: a látogatást követő nap személyesen, telefonon vagy írásban illik a vendéglátást megköszönni. Játsszátok el azt a szituációt, melyben először szóban, majd telefonon megköszönitek a szervezőknek, hogy részt vehettetek egy újévi ünnepségen!

292. Készítsétek el otthon a 271. gyakorlatban közölt tájékoztató és figyelmeztető feliratok közül néhánynak a rajzos (ábrákat, jeleket tartalmazó) változatát! Helyettesíthető-e azok mindegyike ábrával? Keressétek meg és jegyezzétek meg a tájékoztató és figyelmeztető táblák ukrán nyelvű változatait is!

293. Készítsétek el a Roxfort Varázslóképző Szakiskola ez évi elképzelt órarendjét Harry Potter és osztálya számára! Találjatok ki érdekes tanárokat és tantárgyakat, majd illesszétek azokat az órarendbe!

294. Végezzetek terepszemlét lakóhelyeteken, gyűjtsétek össze, milyen közterületi tájékoztató és figyelmeztető feliratok található a környezetetekben! Amennyiben a felirat vagy tábla csak ukrán vagy csak magyar nyelvű, készítsétek el másik nyelvű változatát! Majd készítsétek el két nyelven azokat a táblákat (jeleket, ábrákat, képeket is használhattok), amelyek szerintetek hiányoznak lakóhelyetek közterületeiről!

VIII. fejezet

A szépirodalmi stílus

295. Olvassátok el az alábbi szöveget, majd határozzátok meg, milyen beszédhelyzethez köthető, kik ebben az esetben a kommunikáció részvevői! Fogalmazzátok meg, milyen hatása és hangulata van a szövegnek! Hogyan éri el ezt a hatást a szöveg írója? Mi a szöveg célja?

Már néha gondolok a szerelemre.

Milyen lehet - én Istenem - milyen?

Találkoztam tán véle messze-messze,

valahol Andersen meséiben?

Komoly és barna kislány lesz. Merengő.

A lelke párna, puha selyemkendő.

És míg a többiek bután nevetnek,

virágokat hoz majd a kis betegnek.

Ágyamhoz ül. Meséskönyv a szeme.

Halkan beszél, csak nékem, soha másnak.

Fájó fejemre hús borogatást rak.

És kacagása hegedű-zene.

Egy lány, ki én vagyok. Hozzám hasonló.

Különös, titkos és ritkán mosolygó.

Az éjbe néző. Fáradt. Enyhe. Csöndes.

Csak szétteltekint, és a szobánkba csönd lesz.

(Kosztolányi Dezső: Már néha gondolok a szerelemre)

A szépirodalmi stílus. Miben különbözik a művészi nyelvhasználat a többi stílusrétegtől?

296. Olvassátok el Vári Fábián László Ördögsekér című versét! Fogalmazzátok meg, milyen a vers hangulata, milyen lelkiállapotot jelenít meg! Majd keressétek ki a versből a hatáskeltés nyelvi eszközeit, azokat a szavakat és kifejezéseket, költői képeket,

melyek egyediek, amelyek egyénivé teszik a stílust, hírértékkel bírnak az adott szituációban! Végül magyarázzátok meg, szerintetek miért Ördögszekér a vers címe?

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Ördögszekér

Árulás készül ellenem,
már megint üldözött vagyok,
lopva mutatják arcukat
szemem mélyén a csillagok.

Átszabja testem az idő,
szike és csontfűrész se kell.

Néhai legény-álmaim
zsírpárnák alatt tűnnek el.

Ismét útszélen heverek,
delelnek rajtam a legyek,
s labdának nézik fejemet
csintalan ördög-gyermekek.

Szél se... Az égben semmi nesz.
Nem szakad meg a föld szive.
Egy ördögszekér a lelkemet
viszi magával messzire.

297. Most olvassátok el, hogy mit jelent az ördögszekér szó egy lexikon szerint! Fogalmazzátok meg, mi a különbség a két szöveg funkciója, és mi a különbség a két szöveg hatása között! Milyen nyelvi elemek és hogyan szolgálják ezt a funkciót, illetve a hatás elérését!

Ördögszekér (növény, ördögkeringő, ördögnadrág, ördögrakolya, macskatövis, iringófű, számartövis, számarkóró, Csapónál szúnyogtövis, Eryngium Tourn.), ernyős, tövises kóró, ritkán kis cserje v. fa. Levele töviskésen fogas, karéjos v. sallangos, ritkán ép. Virágzata fehér v. kékellő, gömbölyű v. füzérforma, sűrű ernyő, hosszú tövises hegyevelek fogják körül, termését pelyvanemű pikkelyek

takarják. 100-nál több faja, Dél-Afrika kivételével, a melegebb s a mérsékelt földvön honos, leginkább Észak-Amerikában és Európa déli részén; hazánkban 4 faja terem. Az *E. campestre* L. 15-50 cm. magas, tövises, fehérülő kóró, szélteben csaknem akkorát terjed, mint hosszágában s ha a tövön kivágják vagy elszakad, a vihar magával kergeti, a mezőn kering-bolyong, innen ered sokféle, részint ördögös elnevezése (Steppenhexe). Levele szárnyas sallangú, tövisesen fogas, virága fehér v. zöldes. Gyökere gyenge szagú, édes-nyálkás ízű, majd olyan mint a sárgarépa, később gyengén fűszeres, orvosságnak használták. Főzeléknek, gyenge hajtása pedig salátának vagy spárgának készíthető. Európa É-i partjain erre a célra az *E. maritimum* L. fajjal élnek. Az *E. amethystinum* L. hazánkban a tenger melléken gyakori, másutt kertbe ültetik, mert szúrósága ellenére is csinos, szép ametisztkéék színű. Szép az *E. planum* L. (kék tövis, temondád-góré, temondád-fű) is, kiváló magyar babonás fű, az anyókák a gyermek hideglegelését gyógyítják s boszorkányt üznek vele (boszorkányűző fű Barnánál). Levele Görögországban saláta és orvosság.

Pallas Nagylexikon

298. Olvassátok el az alábbi idézetet, majd figyeljétek meg, hogyan változik meg a versben a *leng* ige jelentése a *lélek* főnévvel jelentésszerkezetbe állítva!

Mint ólmos ég alatt lecsapódva, telten,
füst száll a szomorú táj felett,
úgy leng a lelkem,
alacsonyán.
Leng, nem suhan.

(József Attila: Elégia)

Figyeljétek meg, hogy a *leng* ige először egy hasonlatban bontakozik ki, majd a *lélek* főnévvel átmetaforizálják egymást! Vajon miért épp a *leng* igét választotta adott esetben a költő stíluseszközként? Próbáljátok megfogalmazni saját szavaitokkal, milyen érzést akar kifejezni a költő az idézetben?

299. A szerelem folyamatosan változó és változatos lelkiállapotokat képes produkálni. Fogalmazzátok meg, milyen lelkiállapotban van, hogyan gondolkodik a szerelemről Csokonai,

illetve Vörösmarty a fenti versében! Nevezzétek meg a versekből azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyekkel az alkotók a bennük dúló érzés erejét érzékeltetik!

300. Olvassátok el Francesco Petrarca lentebb megadott két szonettjét! Fogalmazzátok meg, milyen lelkiállapotot jelenít meg az egyik, illetve a másik alkotás, nevezzétek meg azokat a költői megoldásokat, amelyekkel az olvasó számára hatásossá, érzékelhetővé teszi azt a hangulatot a költő az egyik, illetve a másik versben! Majd keressetek az íróra jellemző olyan megoldást (képet, szóhasználatot), mely mindkét versben tetten érhető!

Francesco Petrarca

Magamban, lassan, gondolkodva járom

XXXV.

Magamban, lassan, gondolkodva járom
az elhagyott, a puszta, néma tájat,
s szemem vigyáz, hogy arra most ne járjak,
hol a homokban emberé a lábnyom.

Menekvésem csak ez; rejtőzni vágyom
az emberek elől, kik rámtalálnak,
mert arcom őrzi visszfényét a lángnak,
mely bennem ég, s jókedvem tűnni látom.

S már azt hiszem, csak a hegyek s a völgyek,
folyók és erdők érthetik meg éltem,
mert máshol mélyen rejtve van keserve.

De bármilyen vad s zord utakra törjek,
el nem hagy az Ámor, ő kíséri léptem
vitázva, kérdezzetve és felelve.

(Szabolcsi Éva fordítása)

**A nap, a hó, az évszak áldva légyen
LXI.**

A nap, a hó, az évszak áldva légyen,
s az évet, órát, pillanatot áldom
s a szép tájat, ahol elért sugárzón
szép szeme, és rabul ejtett egészen;

áldott az első édes szenvedésem,
mit éreztem, hogy megérinte Ámor,
az íj iver, a nyíl, sebezve, fájón,
és a sebek, szivembe vésvé mélyen.

Áldott özönlő hangja dalolásnak,
mit hölgyem szólongatva szétfolyattam,
a sóhajok s a könnyek és a vágyak:

és minden ív és árkus áldva mostan,
melyen hírt szerzek néki, senki másnak,
s eszméim is, mind néki áldozottan.

(Weöres Sándor fordítása)

301. Olvassátok el Petőfi Sándor Itt van az ősz, itt van újra..., Weöres Sándor Galagonya és József Attila Ősz című versét! Fogalmazzátok meg, mi a közös az alkotásokban! Majd fogalmazzátok meg azt, milyen szemléleti különbség van a versek között! Nevezzétek meg azokat a stíluseszközöket, amelyekkel az alkotók megteremtik verseik sajátos hangulatát!

Petőfi Sándor: Itt van az ősz, itt van újra

Itt van az ősz, itt van újra,
S szép, mint mindig, énnekem.
Tudja isten, hogy mi okból
Szeretem? de szeretem.

Kiülök a dombtetőre,
Innen nézek szerteszét,
S hallgatom a fák lehulló
Levelének lágy nesztét.

Mosolyogva néz a földre
A szelíd nap sugara,
Mint elalvó gyermekére
Néz a szerető anyja.

És valóban ősszel a föld
Csak elalszik, nem hal meg;
Szeméből is látszik, hogy csak
Álmos ő, de nem beteg.

Levetette szép ruháit,
Csendesen levetkezett;
Majd felöltözik, ha virrad
Reggele, a kikelet.

Aludjál hát, szép természet,
Csak aludjál reggelig,
S álmodj olyakat, amikben
Legnagyobb kedved telik.

Én ujjam hegyével halkán
Lantomat megpendítem,
Altató dalod gyanánt zeng
Méla csendes énekem.

Kedvesem, te ülj le mellém,
Úlj itt addig szótlanúl,
Míg dalom, mint tó fölött a
Suttogó szél, elvonúl.

Ha megcsókolsz, ajkaimra
Ajksodat szép lassan tedd,
Föl ne keltsük álmából a
Szendergő természetet.

Weöres Sándor: Galagonya

Őszi éjjel
izzik a galagonya
izzik a galagonya
ruhája.

Zúg a tüske,
szél szalad ide-oda,
reszket a galagonya
magába.

Hogyha a Hold rá
fátylat ereszt:
lánnyá válik,
sírni kezd.

Őszi éjjel
izzik a galagonya
izzik a galagonya
ruhája.

József Attila: Ősz

Tar ágak-bogak rácsai között
kaparásznak az őszi ködök,
a vaskorlátan hunyorog a dér.

Fáradtság üli a teherkocsit,
de szuszogó mozdonyról álmodik
a vakvágányon, amint hazatér.

Itt-ott kedvetlen, lompos, sárga lomb
tollászkodik és hosszan elborong.
A kövön nyirkos tapadás pezseg.

Batyuba szedte rongyait a nyár,
a pirosító kedvü oda már,
oly váratlanul, ahogy érkezett.

Ki figyelte meg, hogy, míg dolgozik,
a gyár körül az ősz ólálkodik,
hogyan nyála már a téglákra csorog?

Tudtam, hogy ősz lesz s majd fűteni kell,
de nem hittem, hogy itt van, ily közel,
hogyan szemembe néz s fülembe morog."

302. Milyen stílushatásuk van az alábbi verssorokban az alliterációknak?

a) A szőke erdőt bíborra borítja
A csendes ősz.

(Juhász Gyula)

b) Fáklya futó fénye éjjel is ott jár még.

(Arany János)

c) Törékeny természetét a tőke megtörte...

(József Attila)

d) Csak maradj magadnak!
Biztatóm valál,
Hittem szép szavadnak,
Mégis megcsalál!

(Csokonai Vitéz Mihály)

Találjatok ki ti is alliteráló szócsoportokat! A vállalkozó kedvűek verset is írhatnak minél több alliterációval! Milyen hangulati hatása van az egyes alliteráló hangoknak?

303. Állapítsátok meg, milyen mondatfajták fordulnak elő az alábbi szövegszerkezetben! – Hogyan függ össze a mondatok modalitása a tartalommal és a mondanivalóval?

1) Zsugorodj, őszi levél hát
Zsugorodj, rettentő világ

(Radnóti Miklós: Járkálj csak, halálraitélt!)

2) Ó, csillag mit sírsz Messzebb te se vagy,
Mint egymástól itt a földi szívek
A Szíriusz van tőlem távolabb,
Vagy egy-egy társam, jaj, ki mondja meg?

(Tóth Árpád: Lélektől lélekig)

3) esténként hívnak távoli fények
elmenjek innen summás legénynek
ígéret szebben sohse zengett
idegen földön nem vágok rendet

(Nagy Zoltán Mihály)

304. A gyermek- és ifjúsági irodalom világhírű alkotásai általában úgynevezett duplafedelű könyvek. Ez azt jelenti, hogy van egy olvasatuk, ami a gyermekhez szól, számára értelmezhető, és egy vagy több olyan olvasatuk is, amelyet csak idősebb életszakaszban, esetleg felnőttként érhet meg az olvasó. Ötödik osztályban tanultatok Lázár Ervin *Négyszögletű Kerek Erdő* című meseregényéről. Most, olvassátok újra a lentebb megadott részletet! Milyen hangulata van a szövegnek? Hogyan éri el az író a humoros stílushatást? Fogalmazzátok meg, hogy a humor mögött milyen fontos gondolatok rejtőznek! Értelmezzétek a részletet! Magyarazzátok meg a regény címét! Stíléma-e ebben az esetben maga a cím?

Lázár Ervin: A Négyszögletű Kerek Erdő

(részlet)

Most már nem aggályoskodtam. Futottam. Ha egyszer Mikkamakkának hívják, nem lehet akárki. Futottunk végig a falun, ahogy a lábunk bírta. A szembejövőknek kikerekedett a szeme láttunkra. Nicsak, itt fut egy medveforma férfi meg egy gyerekforma macska! Ettől elnevelték magukat. A nevetés ránk is ránk ragadt, a réten már nevetve futottunk.

- Az ott a Négyszögletű Kerek Erdő - mutatott előre Mikkamakka, s tudtam, ha benn leszünk a fák közt, már meg vagyok mentve.

Bent az erdőben aztán kiszuszogtuk magunkat, s megfordultunk. Lássuk csak, hol az a Szomorúság! Ott volt mögöttünk. De már oszladozott, foszladozott, sápadozott, halványodott. Eloszlott lassacskán, mint a köd.

- Köszönöm! - mondtam Mikkamakának.

- Ne köszönd - nevetett Mikkamakka -, ez a dolgom. Most egy pár napig itt laksz velünk a tisztáson, s meglátod, utána nem lesz semmi baj.

- Mi az, hogy veletek? Kikkel? - kérdeztem, miközben elindultunk egy ösvényen az erdő belseje felé.

- Jó társaság, ne félj! - mondta Mikkamakka: - Elsőnek ott van mindjárt Bruckner Szigfrid.

- Az kicsoda?

- Hej, micsoda nagy híró oroszlán volt! - nézett rám Mikkamakka. - Nem hallottál róla? Artista, főzsonglőr, bűvész, bohóc, balett-táncos. Versengtek érte a cirkuszok.

- Aztán?

- Aztán? - mormogott Mikkamakka. - Aztán megöregedett. Meglassult, meggörbedt, meggyengült. Csak a nagy hangja maradt a régi.

- Nagyhangú?

- Az, az, nagyhangú. De bárcsak mindenki úgy lenne nagyhangú, ahogy ő! Majd meglátod.

- Hogy került ide?

- Öreg volt, nem kellett már senkinek. Rá se néztek a cirkuszigazgatók. "Mit akar ez a kivénhedt fráter?!" - azt kérdezték. Ő meg szomorkodott, csavargott, kujtorgott. Egy szép este kint ült a város szélén, potyogtak a könnyei.

- S akkor jöttél te - mondtam.

- Igen - nézett rám Mikkamakka -, mondtam már, hogy ez a dolgom. Jöttem, és elhívtam ide a Négyszögletű Kerek Erdőbe. Azóta is itt él.

- Kettesben veled.

- Dehogy kettesben. Itt él Ló Szerafin is, a kék paripa. Ő, tudod, kéknek született. Ami nem csoda, mert Ló Szerafin lócsoda. Vagyis hogy csodaló. Csakhogy az emberek nem hisznek a csodákban, a kék lovakban meg még kevésbé. Mosták, dörzsölték, szappanozták, sikálták szegény Ló Szerafint. Persze kék maradt. Erre befestették szürkére, pejre, feketére, sárgára. De egykettőre levedlette a festett szőrt, és újra kéken ragyogott. Akkor aztán minden kezdődött előlről. Majd náthát kapott szegény Ló Szerafin a sok mosdatástól. Megszökött hát, s nekivágott a világnak. Bujkált, vándorolt, igen szomorú volt.

(...)

- Itt él még Nagy Zoárd a lépkedő fenyőfa.

- Tud menni?!

- Tud. Azt kérte annak idején egy tündértől, hogy engedje őt vándorolni. Nem akar örökké egy sziklás hegyoldalon állni egy tölgy meg egy bükk szomszédságában, örökké ugyanazt a völgyet nézni, ugyanazt a folyót. "Pedig nincs annál szebb - mondta neki a tündér -, mint háromszáz évig nézni egy völgyet. Egy percre nézni nem érdemes, húsz év nagyon kevés rá, de háromszáz év... az igen!" De Nagy Zoárdnak aztán beszélhetett! "Jól van - mondta a tündér - mehetsz!" Na, el is indult Nagy Zoárd. Megjárta a sivatag homokját, a tengerek partjait, szigeteken járt, délszaki földeken, jéghideg északon. Talán nincs is olyan hely, ahol Nagy Zoárd ne járt volna. Igen ám, csak hogy egyszer elkezdett sajogni a szíve. Újra látni szeretne volna a völgyet, a folyót, szeretett volna elbeszélgetni a tölgyvel és a bükkal. Fogta magát, hazament. Van lába, megtehetette. Otthon aztán úgy érezte, hogy ez nem ugyanaz a völgy, nem ugyanaz a folyó, s a tölgy se meg a bükk se ugyanaz. "Ez nem ugyanaz a hely, ahol születtem!" - kiáltotta, és nekivágott a világnak, hogy megkeresse azt a völgyet, azt a folyót, azt a bükköt és azt a tölgyet. Járt, járt körbe a világban örökké, szakadatlan. De hogy találta volna meg, amit keresett?! Belefáradt, elszomorodott.

- És akkor találkoztatok.

- Igen - mondta Mikkamakka -, találkoztunk.

- Köztetek jól érzi magát? - kérdeztem.

- Járkálhat kedvére, álldogálhat kedvére - mondta Mikkamakka. - Lehet, hogy néha elvágódik.

- Miért nem megy akkor el?

Mikkamakka elmosolyodott.

- Mert tudja, hogy szükségünk van rá. Karácsonykor feldíszítjük, gyertyákat teszünk rá. Ha elmenne, ki lenne akkor a karácsonyfánk? S boldog ám ő is a gyertyáival meg a díszével, csak látnád!

- Talán egyszer meglátom - mondtam.

A szépirodalmi stílus nyelvi jellemzői

305. A hangoknak is megvan a stílushatásuk a művészi nyelvhasználatban. Döntsd el, az alább felsorolt szavak közül melyik három szó hangzása a legkellemesebb számodra, és indokold meg választásod!

<i>gyöngy</i>	<i>hullám</i>	<i>stréber</i>	<i>karcol</i>
<i>álm</i>	<i>csillag</i>	<i>rózsa</i>	<i>üvegszilánk</i>
<i>szerencse</i>	<i>rúgás</i>	<i>bicikli</i>	<i>szilvabefőtt</i>

306. Mit gondolsz, a nevek alapján az alábbi kitalált meseszereplők közül ki jó és kedves, illetve a gonosz és rút szereplő? A nevük alapján készítsd el külső jellemzésüket!

Lilóka, Dropsz, Imola, Kricsnya, Bengő, Vrinyó, Dália, Tamilka

307. Írd össze azt a tíz-tíz magyar szót, melynek hangzása a legkellemesebb, illetve a legkevésbé kellemes számodra!

308. Olvassátok el Weöres Sándor *Száncsengő* című versét! Hogyan, milyen hangulati hatás keltésére alkalmazza a versben a különböző hangok hatását a költő? Figyeljétek meg, hogyan áll össze a közeledő majd a távolodó szánt idéző képsorrrá a hanghatás!

Száncsengő

Éj-mélyből fölzengető

– csing-ling-ling – száncsengő.

Száncsengő - csing-ling-ling –
tél csendjén halkán ring.

Földobban két nagy ló

– kop-kop-kop – nyolc patkó.

Nyolc patkó – kop-kop-kop –
csönd-zsákból hangot lop.

Szétmálló hangerdő

– csing-ling-ling – száncsengő.

Száncsengő – csing-ling-ling –
tél öblén távol ring.

309. Olvassátok el Arthur Rimbaud *A magánhangzók szonettje* című versét, majd vizsgáljátok meg, milyen hangulati hatása és stílushatása van az egyes hangoknak!

A magánhangzók szonettje

Szurok Á! hó É! rőt I! zöld Ü! kék O! - csak egyszer
lehessek titkotok mind elbeszélni bátor!

Á!: – bolyhos öv, mely a setét legyek faráról
csillog, ha szörnyü búzt belepnek lomha testtel!

Á! árnyak öble! É! hús párák, tiszta sátor,
halk hóvirág, királyi hermelin, jégtús gleccser!
I! bíborok, kihányt vér, kacagógörcs a keccsel
vonagló női ajkon, ha düh rándítja s mámor!

Ü!: – az isteni tenger nyugodt, gyűrűző tánca,
nyájjal hintett fenyér csöndje, tudósok ránca
a békés homlokon, mit alchimia tép föl. -

Ó!: – szörnyü harsonák, mik ítéletre zengnek,
és Csönd, melyben világok és angyalok kerengnek,
Oméga! – viola sugár az Ő szeméből.

Tóth Árpád fordítása

Más stílusrétegek elemeinek megjelenése a szépirodalmi stílusban.

Mitől egyéni az író stílusa?

310. Olvassátok el az alábbi svéd gyermekverset, nevezzétek meg az ifjúsági nyelvnek a versben megtalálható elemeit, majd figyeljétek meg, milyen élőbeszédre jellemző elemek vannak még a szövegekben! Milyen stílushatásuk van ezeknek az elemeknek?

Siv Widerberg: Söderparti

Daniel,
aki az osztályunkba jár,
a vacsorát Söderpartinak hívja.
"Sódert esztek vacsorára?"
kérdeztem egyszer
(mert szerintem ez a
Söderparti
olyan lükén hangzik).
"Frászt" mondta Daniel,
"húst eszünk,
és mindenki nyomhatja a sódert,
és senki se mondja,
hogy fogd be a szád,
és mindig kipakolhatod,
ami a szívedet nyomja"
mondta Daniel és nevetett.

Mégiscsak lükén hangzik, hogy Söderparti.
De Ami a Szívedet Nyomja, az már igen!

Nálunk csak olyan közönséges Vacsora van.

311. Olvassátok el Móricz Zsigmond Hét krajcár című novellájának alábbi részletét! Nevezzétek meg a szöveg stílémaként használt tájnyelvi elemeit! Milyen céllal alkalmazza az író a tájnyelvi szavakat és kifejezéseket? Milyen stílushatásuk van ezeknek a szövegben?

Én összekapargáltam a sok lomot s beleraktam a fiókba. Az anyám azalatt gondolkozott. Úgy eltörte az eszt, nem tett-é valahova valaha valami pénzt, de nem tudott róla.

De nekem fúrta valami az ódalamat.

- Édes anyám, én tudok egy helyet, a hon van krajcár.
- Hol fiam, keressük meg, míg el nem olvad, mint a hó.
- Az üveges almáriumba, a fiókba vót.

– Ó boldogtalan gyermek, be jó, hogy elébb nem mondtad, most asse lenne. Felállottunk s mentünk az üveges almáriumhoz, aminek nem volt üvege már régen, de a fiókjába ott volt a krajcár, ahol én tudtam. Három nap óta készültem kicsenni onnan, de sose mertem. Pedig cukrot vettem vóna rajta, ha azt is mertem vóna.

312. Olvassátok el az alábbi szemelvényt, majd nevezzétek meg azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyekkel az író a szociográfiai pontosságot igyekszik visszaadni! Mely szakmára jellemzőek ezek a szavak? Ezután keressetek a szövegben archaikus stílushatást keltő szavakat, kifejezéseket! Végül figyeljétek meg, található-e a szövegben élőbeszédre jellemző elemek és milyen céllal?

Szegényember ajándéka

A szernyei határban két zsellér igazít útba a nagydobronyi rekeszek felé. A bérlő cselédjei. „Csak úgy ajándék a munkánk” – mondják. Nem kapnak érte, csak évi 200 koronát és 12 köből* búzát, „de csak csapós vékával”. Ez azt jelenti, hogy lesimítják a vékát a kimérésnél, nehogy több legyen valamivel. Egy tehenet, egy disznót tarthatnak az uradalmi legelőn, de még ennek is venni kell takarmányt télire. Akinek sok a családja, búzát is vesz. Amikor megkérdezzük, hogy van-e hát szakszervezetük, fejét csóválja, és így felel a szernyei magyar szegényember: „Nincsen, csak ez az üzletünk. Bizony, ebből még egy rongyot sem ragaszthatunk magunkra.”

Az erdőn, emlékszem, Ady Endréről beszélgettünk. A barkaszói szegényember valahogyan többször is olyan szavakat, mondatokat használt, amelyeket mi Ady Endre verseiből ismertünk. Hiszen Érmindszent nincs is olyan nagyon messze. Elővettük és kibontottuk a térképét. Itt van rögtön Tiszacsécse, Móricz Zsigmond szülőhelye, idébb van az Ér, itt van Ady Endre faluja. Ezek az emberek itt az ő népük. Arany a sárban, ősi természeti szépségükkel, dalaikkal, különös nyelvükkel, meséikkel és egészségükkel a szegénység mocsarába szorított, rongyokba vetkőztetett magyarok.

Balogh Edgár: Tíz nap Szegényországban, 1930

313. Olvassátok el az alábbi novellarészletet, majd nevezzétek meg, a kárpátaljai magyar nyelvhasználat milyen jellegzetessége fordul elő stílmaként, stílusesszövként a szövegben!

Teligát véletlen egybeesések emelték a kiválasztott szerencsésebbek közé. Az anyja családnevét viselte, holott sem árva, sem félárva nem volt. Besorolása születése után néhány nappal az anyakönyvi hivatalban dőlt el. A hivatalsegéd percig ha morfondírozott a hiányzó apa adatain, aztán kézenfekvő megoldásként lefordította az újszülött nevét, elégedetten írta nagykönyvébe a családfőnek szánt rubrikába az Eleknek megfelelő Alekszijt. Ilyen egyszerűen határozta meg a képzelt apa és létező fia viszonyát a születési hely. Végül is mindkét valós szereplőnek vitathatatlanul előnye származott abból, hogy a hivatalos nyelv nem egezett az anyanyelvükkel. Annak, aki nem kívánt apa lenni, menekvést, annak pedig, aki atyai elutasítás ellenére jött a világra, akár menedéket is jelenthetett. Az újszülött Elek Alekszijovics azontúl a hivatal jóváhagyásával saját maga fiaként boldogulhatott. Esmélése idején mégis lázadott, nehezen nyugodott bele megváltoztathatatlan helyzetébe. Addig nyomozott, mígnem minden hozzáférhető adatot kiderített valóságos nemzójéről.

Berniczky Éva: A fű kinő (részlet)

314. Olvassátok el az alábbi verset! Szerzője Szapphó, a görög költő, aki a világirodalomban először fogalmazta meg ilyen hitelesen és szenvedélyesen a költészet nyelvének segítségével a szerelem erejét! Próbáljátok megfogalmazni, miben rejlik a vers hatása! Mi fontosat akar elmondani a világról a költészet nyelvének segítségével a költő?

Szapphó: Úgy tűnik nékem

Úgy tűnik nékem, hogy az istennel
egy a férfiu, aki szemben ülhet
véled és édes szavadat közlelől
hallja, hogyan. szól,

s ezt a vágykeltő nevetést, amelytől
felszökik mellem közepén a szívem;
hisz ha látlak s bár kis időre, hangot
nem tud a nyelvem

adni, megtörvén elakad, s a könnyü
tűz egész bőröm befutossa végig
nyomban, és nem lát a szemem se, zúgván
zúg a fülem már.

És veríték önt el, egész valómban
reszketek, fűnél színem íme zöldebb,
s mint ki végéhez közelít, olyannak
látszom, Agallisz.

Tűrni kell mindezt, ha ez így van...

Devecseri Gábor fordítása

A képszerűség stíluseszközei a szépirodalmi stílusban

315. Olvassátok el az alábbi idézeteket! Magyarazzátok el, milyen jelentéssík mentén jön létre a kölcsönhatás, mi az alapja a névátvitelnek az alábbi metaforák esetében!

A lelkelem ódon, babonás vár.

(Ady Endre)

A bánat egy nagy óceán.

S az öröm?

Az óceán kis gyöngye.

(Petőfi Sándor)

A világ egy kopott szekér,

Haladna, de nem messze ér...

(Arany János)

316. Állapítsátok meg, hogy külső vagy belső hasonlóság-e az alapja az alábbi metaforáknak!

Szeme, mint az acél, a szikrát úgy hányja,

Ütni készül ökle csontos buzogánya;

(Arany János: Toldi)

Azzal a két farkast az ölébe vette,

Az öreg nyoszolya szélire fektette,

Így beszélve nékik: „tente, tente szépen:

A testvérbátyátok fekszik itten épen.”

(Arany János: Toldi)

317. Olvassátok el az alábbi idézeteket, és keressetek példákat bennük a megszemélyesítésre! Milyen hasonlóság alapján jön létre a jelentéskapcsolat az egyes esetekben? Nevezzétek meg minden esetben azt az elvont fogalmat vagy tárgyat, amit a költő megszemélyesít!

Mint kiűzött király országa széléről,
Visszapillant a nap a föld pereméről,
Visszanéz még egyszer
Mérges tekintettel,
S mire elér a szeme a tulsó határra,
Leesik fejéről véres koronája.

(Petőfi Sándor)

A dér a kökényt megeste
Hüvös és öreg az este.

(Weöres Sándor)

A villamos is aluszik,
S míg szendereg a robogás,
Álmában csönget egy picit –
Aludj el szépen, kis Balázs.

(József Attila)

318. Olvassátok el az alábbi verset, melyben az allegória a totalitárius, egyeduralmi rendszert rejti! Milyen központi gondolatra épül az allegória?

Ős patkány terjeszt kórt miközöttünk,
a meg nem gondolt gondolat,
belezabál, amit kifőztünk,
s nem emberből emberbe szalad.
Miatta nem tudja a részeg,
ha kedvét pezsgőbe öli,
hogy iszonyodó kis szegények
üres levesét hörpöli.

(József Attila: Ős patkány terjeszt kórt...)

319. Olvassátok el az alábbi idézetet! Milyen érzékterületek összekeverése útján jött létre a szinesztézia?

...lila dalra kelt
Egy nyakkendő

(Tóth Árpád: Körúti hajnal)

320. Próbáljátok minél több szinesztéziát alkotni a következő szószedet segítségével!

Nóta, élet, keserű, édes, sós, hideg, forró, hangos, szín, dallam

321. Olvassátok el az alábbi verset! Próbáljátok megfejtetni, mit szimbolizál a virág!

J. W. Goethe: A kis virág

Árnyékos erdőn
Bolyongtam én,
Sötétzöld sátor
Borult felém.

Egy kis virágot
Találtam ott,
Amely csillagként
Világított.

Utánanyúltam,
De kérve kért:
"Ne ölj meg! Nagy kár
Egy életért!"

Gyökérrel együtt
Kivettem őt,
Elültetém a
Házunk előtt.

Kertünk csendjében
Lel most hazát,
S virulni fog még
Sok éven át.

322. Olvassátok el az alábbi idézeteket és eddigi irodalmi tanulmányaitok ismereteit is felhasználva magyarázzátok meg, mit jelentenek az alábbi Ady-szimbólumok!

Megöl a disznófejű Nagyúr,
Éreztem, megöl, ha hagyom,
Vigyorgott rám és ült meredten:
Az aranyon ült, az aranyon,
Éreztem, megöl, ha hagyom.

(Ady Endre)

Bibor-palástban jött Keletről
A rímek ősi hajnalán.
Jött boros kedvvel, paripásan,
Zeneszerszámmal, dalosan
És mellém ült le ős Kaján.

(Ady Endre)

323. Gyűjtsetek példákat környezetetek nyelvéből a köznapi metaforahasználatra! Például: *Drága kincsem...*

324. Olvassátok el az alábbi idézeteket és nevezzétek meg, a metonímia milyen típusa található benne!

Ne félj, hajóm, rajtad a Holnap hőse.

Pejlovam viszik Gyulára, Magamat vason utána.

Dicsvágy patakja! Ajkaim belőle
Sok boldogító mámort ittanak.

325. Olvassátok el az alábbi idézetet! Mondjátok el saját szavaitokkal, mit akar kifejezni a költő a hasonlat segítségével!

Mint hulla a hulla! veszett a pogány
Kő módra befolyván a hegy menedékét

(Arany János: Szondi két apródja)

326. Gyűjtsetek eufemisztikus (akár költői, akár köznyelvi) kifejezéseket a következő szavak stílushatásának enyhítésére: *bolond, meghalt, süket, csúnya*.

327. Olvassátok el az alábbi idézetet, majd nevezzétek meg a bennük található költői képeket! Ezután minden kép esetében magyarázzátok el, milyen jelentéskapcsolaton alapul! Végül nézzétek meg, hogyan lesz szemléletes a komplex kép segítségével a költői gondolat! Fogalmazzátok meg saját szavaitokkal ezt a gondolatot!

A kék, vas éjszakát már hozza hömpölyögve
lassúdad harangkondulás.
És mintha a szív örökről-örökre
állna s valami más,
talán a táj lüktetne, nem az elmúlás.
Mintha a téli éj, a téli ég, a téli érc
volna harang
s nyelve a föld, a kovácsolt föld, a lengő nehéz.
S a szív a hang.

(József Attila: Téli éjszaka)

A tanult ismeretek összefoglalása és begyakorlása

328. Egy újonnan feltalált tárgyat elnevezhetünk-e magyarul így: *tpozrunkbna, bbétő, lokoro?* Indokold meg a válaszodat!

329. Olvassátok el Weöres Sándor *Az ábécé 25 betűjére* című versét, és nevezzétek meg, milyen hangulati hatása van az egyes hangoknak, illetve azt, hogy a költő milyen hangulati értéket tulajdonít az egyes hangoknak! Válasszatok ki ti is pár hangot, és próbáljátok megverselni, milyen hatásúnak halljátok azokat!

Weöres Sándor Az ábécé 25 betűjére

A

Alma alva ring az ágon,
alma álma áhitat,
se érzés, se gondolat,
tisztá fény az alma-álom.

B

Benn a belső boltozatban,
bánatban és borulatban
születik a szerelem,
hogy egy s kettő: sok legyen.

C

A gyerek cinkosa cukor,
a lány csábítója csokor.
Mai fickó fanyart kíván,
ál-kincstől kábul mai lány.

D

Jól szólni dísz, derék dolog,
de a dísztelen csak dadog.
Ámbár dadogni dísztelen,
olykor dicsőbb, mint díszesen.

E

Ez éppen elme-
séli hogy elme-
gyünk végül elme-
rülni. Nagy elme.

F

Mai fickó fanyart kíván,
ál-fényhez fordul mai lány:
fehérség és feketeség
felcserélve, fordítva ég.

G

Gége, gúnár-gége,
honnan a gógódd?
Fennen gőgicsélve
a gyászt legyőződ.

H

Hogyha hó hull,
havas a hegy s a ház.
Huhog a hegy s a ház:
tanul hóúl.

I

Itt és így: egyenes,
igazi és istenes.
Ott és úgy: kanyarúl,
igen könnyen mélybe hull.

J

Jajgatás és jutalom:
mily kétféle jel!
Jég játéka az úton:
hoz, visz, dönt, emel.

K

Kétely kelti a tudást,
kétely űzi a hitet.
kételyt kelt a gondolat,
Kételyt űz a szeretet.

L

Áll a láb a lomha földön,
leng a madár a felhőben,
peng a lant a levegőben,
száll a lehellet örökkön.

M

Mikor vízbefúlót mentek,
ha ti más mezőre mentek,
nem vagytok közönytől mentek,
mind csak afféle jött-mentek.

N

Az N a Név, az N a Nem,
az állítás, a tagadás,
semmiben villám-hasadás,
a nőnem s a férfinem.

O, Ó!
Oltalmazó, áldást ontó!
Ölelő, övező!
Oldó, oltó!

P

Próféta, tythia, poéta
a titok nyitját megleli.
Pojáca, praktikus, pocséta
a titok nyitját elnyeli.

Q

Querretaróban lövés durran,
a Quarneróban cápa surran,
s a vérszről szelíd álmodó
ír éles gúnydalt: Quevedo.

R

Rázd a rongyot, míg ropogás
repsz, ront, villám-robogás!
Rontsd a rezet, zöld rozsda rágja,
a rózsa ritkább ragyogás.

S

Születik a szerelem,
hogy egy s kettő: sok legyen,
szerte kígyó-sziszegésben,
sebes sirály-szárnyverésben.

T

Tőr a tüske, a tövis,
és te is.
Tested teljes tömlőcében
tálat és tányért teríts.

U

Út, ütés: kanyarúl,
igen könnyen bajba fül.
Úgy utazz az úton,
ne uraljon unalom.

V

A világ, a virág
világít és virít,
valameddig vakít
s valamikor veszít.

X

A szomszéd házban X lakik,
falak veszik körül.
Most lámpát gyújt. Nem alhatik,
szenved-e vagy örül?

Y

Az Ypszilon a szerelem
és alázat a magyar nyelvben:
a G, az L, a T, az N
megkéri, hogy mögötte menjen.

Z

Zúgj, zivatar!
Zengés, zene!
De a lét minden kelleme
távolról: zárka, zürzavar.

330. Milyen stílushatásuk van az alábbi az alliterációknak?

Keservesen kínszatól
Vas szegekkel veretel

(Ómagyar Mária-siralom)

A vadak, farkasok ülnek szenderedve,
Barlangjában belől bömböl a mord medve.

(Csokonai Vitéz Mihály: Az estve).

...magányosság vitéze,
magam ellen vitéz
barangoló borongó
ki bamba bűn borong,
borzongó bús borongó
baráttalan bolond

(Babits Mihály: Egy szomorú vers)

...Mert a halottnak is hármat harangoznak...

(Körmives Kelemenné)

331. Olvassátok el Illyés Gyula *Szómúzeum* című írásának részletét! Keressétek meg, milyen szóbeliségre jellemző elemek találhatók a szövegben!

Illyés Gyula: Szómúzeum

Ezt nézd meg. Egy igazi öreg csoroszllya. Egy igazi öreg csoroszllya. Egy igazándi, igen: de szó szerint. Ezen a szegen! A falra akasztva! Ez, ez a rozsdás vasdarab. Épp azért szereztem be, hogy ne legyen félreértés! Ez meg, no találd ki, micsoda. Látod, forog, mint a motolla. Hallgatsz, mi, pupák?

Ez egy valóságos motolla. Az egyetlen a faluban. Igen, ez is valamiféle testőrszolgálatot teljesít. Hát ez, mit gondolsz, mi a szösz lehet?

Szösz. Ez bizony a szösz. Egy marék eredeti szösz. Így még kóc is lehetne; várj, rögtön hozom, amire rátéve félreérthetetlenül szösz lesz. Gondolom, hallottad; guzsalyos. Illetve olvastad: guzsalyosba jární.

Hát tessék, ez a guzsaly. Társa esztendőök óta a budai ház följárójában függ, a vendégek, már akik meglátják, valami szépen kifaragott szerezcsen dárdanyélnék nézik.

332. Olvassátok el az alábbi svéd gyermekverseket, nevezzétek meg az ifjúsági nyelvnek a versekben megtalálható elemeit, majd figyeljétek meg, milyen élőbeszédre jellemző elemek vannak még a szövegekben! Milyen stílushatásuk van ezeknek az elemeknek?

Ingrid Sjöstrand

Holnap leszek nyolcéves

Holnap leszek nyolcéves.
Ez persze nagyon klassz.
Megkapom talán a hármás fémépítőt,
abban több kerék van.
Megkapom talán a legújabb
Beatles-lemezt,
de lehet, hogy az túl sokba kerül.
Miért lógatom úgy az orrom?
Meg tortát is fogok kapni.
Holnap nyolcéves leszek,
és nem leszek már hétéves soha többé.

Ingrid Sjöstrand: Milyen kár

Milyen kár, hogy
nincs cipzár a banánon!
Ha csak a felét akarom megenni,
bezárhatnám a maradékot.

Azt hiszem, cipzárat fogok szerelni
egy banánra,
mondjuk füzetkapoccsal,
és enni kezdem a buszon.
Lehúzom a zárat,
majszolok belőle,
és újra behúzom.
Klassz, mi?
Hogy bámulnak majd az ürgék!
Persze ők úgy tudják,
hogy nincs cipzár a banánon!

Siv Widerberg: Cilla és Én

Cilla
(akit igazában Cecíliának hívnak)
néha olyan gügye.
Néha helyes,
néha egész jól ki lehet vele jönni.
Néha,
néha kis dedós hozzám képest.
"Mit gondolsz rólam?"
Kérdeztem egyszer Cillát.
Tudjátok, mit felelt?
Ezt:
"Néha olyan gügye vagy.
Néha helyes.
Néha egész jól ki lehet veled jönni.
És néha...
... néha kis dedós vagy hozzám
képest!"

333. Olvassátok el József Attila: *Igaz, őszinte búcsú* című versét! A verset a költő pályája elején, ifjú korában írta. Keressétek meg azokat a stiláris jegyeket (szavakat, kifejezéseket), melyek az ifjúkori dacnak, lázadásnak a kifejezői a versben!

József Attila
Igaz, őszinte búcsú

Bús fejetekbe úzve jöttem.
Menykövek címődtak fölöttem.

Láttam két nagy szemet, bogárczórt;
A szép leánynak szóltam pár szót.

Tán szóltam néki. Meg sem bántam.
Én soha semmit meg nem bántam.

Nincs tartozásom: Mind adó volt,
Mellyel a világ szűken hódolt.

Abból se maradt semmi másnap.
S panasz se kell, azt adja másnak!

Hogy panaszkodtam néha mégis?
Hát szennyes néha még az ég is!

Átélttem már tizennyolc évet
S láttam, mit ér az emberélet.

Nem tarthat mások akaratja,
Én elmegyek, ha kedvem tartja.

Szeretsz? Ne menjek?... Vérre lestél,
Ó, kínban gyönyörködő testvér!

334. Olvassátok el otthon Lázár Ervin *Négyszögletű Kerek Erdő* című regényének Döm-dödöm-dödöm című fejezetét! A fejezet

humoros stílushatást kelt. Nevezzétek meg azokat a stíláriis elemeket, amelyek a hatást előidéznek! Majd fogalmazzátok meg írásban, mit tudunk meg a humor segítségével a költészetéről, a versről, a művészi nyelv működéséről!

Lázár Ervin

DÖMDÖ-DÖMDÖ-DÖMDÖDÖM

Mikkamakka nagy rikoltozásra ébredt. Majd beszakadt a dobhártyája. Nem csoda, mert éppen az ő fülébe rikoltoztak. Hárman is. Nevezetesen Bruckner Szigfrid, a kiérdemesült oroszlán, Aromo, a félkezhetetlen agyvelejű nyúl és Vacskamati.

- Te meg Maminti lesztek a döntőbírók! - üvöltötte éppen Bruckner Szigfrid.

Mikkamakka először is befogta a fülét.

- Miféle döntőbíró? - kérdezte akkor.

De nem vette le a kezét a füléről, mert amazok hárman egyszerre kezdtek kiabálni. Sőt odajött Nagy Zoárd is, a lépkedő fenyőfa, s nem sokkal később Ló Szerafin, a kék paripa.

Most már öten üvöltöztek.

- Éntőlem megszakadhattok az ordibálásban - mondta Mikkamakka -, addig úgysem veszem el a kezem a fülemről, amíg nem kezdtek csendesen és egyenként beszélni.

Aromót választották szószólónak, Mikkamakka levette a füléről a kezét.

- Arról van szó, kérlek szépen, hogy Bruckner Szigfrid azt állítja, ő itt a legnagyobb költő - kezdte Aromo -, és bármelyikünkénél szebb verset tud kitalálni. Egyszóval hengeg...

- Még hogy én hengegek! Igenis... - Mikkamakka újra befogta a fülét.

Mindenki Bruckner Szigfridnek támadt.

- Hadd mondja végig Aromo.

Az oroszlán elhallgatott.

- Elhatároztuk hát - folytatta Aromo -, hogy költői versenyt rendezünk. Mindenki költ egy verset, és a végén te meg Maminti, a kicsi zöld tündér eldöntitek, hogy melyik kapja az első díjat.

- Természetesen az én versem - mondta magabiztosan Bruckner Szigfrid, de megint lehurrogta.

- Jól van - mondta Mikkamakka -, ezen ne múljon.

Fölült a tisztás szélén egy emelvényre Maminti mellé.

- Ki akar versenyezni? - kérdezte.

Mindenki fölemelte a kezét, még Szörnyeteg Lajos, a legjobb szívú behemót és Dömdödöm is. Valamennyien papírt és ceruzát ragadtak, és vadul nekiláttak. Csak úgy sistergett a sok ceruza. Legelsőnek Szörnyeteg Lajos készült el a verssel. Föl is állt, hogy elszavalja.

A múltkor Mikkamakkával
Fát vágni mentünk az erdőre,
De olyan szerencsétlenül dőlt

A fá, hogy Dömdödöm alászorult.

Huhú, fiúfütty, lengettek, rengettek, fityörészték, fityirészték a többiek.

- Ez nem vers, kikérem magamnak! - dühöngött Bruckner Szigfrid.

- Hallod, Mikkamakka, azt mondja, nem vers?! - méltatlankodott Szörnyeteg Lajos.

Mikkamakka ráncolta a homlokát.

- Hát bizony - mondta aztán -, kedves Lajos, ez tényleg nem vers.

- Miért - lobogtatta a papírját Szörnyeteg Lajos -, amikor a sorok szépen egymás alá vannak írva, és minden sor nagybetűvel kezdődik? Akkor miért nem vers?

Mikkamakka elgondolkozott, vakarta a feje búbját. Valami okosat akart kisütetni. Ki is sütött, mert amikor Szörnyeteg Lajos harmadszor kérdezte, hogy miért nem vers, rávágta:

- Csak!

És lássuk be, igaza volt.

Rögtön színre is lépett a második versenyző. Maga Bruckner Szigfrid. Pózba vágta magát, az égre emelte tekintetét, és nekikezdett:

Ej, mi a kő! tyúkanyó, kend
a szobában lakik itt bent?

- Állj - mondta Mikkamakka -, ezt nem te írtad!

- Hát kicsoda? - háborgott Bruckner Szigfrid. - Ki az ördög írta volna, itt van, nézd meg a papírt, nem az én írásom ez?!

- Jó, jó - vágott közbe Mikkamakka -, de ezt már régen megírta Petőfi Sándor. Mi meg abban állapodtunk meg, ha jól emlékszem, hogy mindenki a saját versét adja elő.

- Úgy van! - helyeseltek a többiek.

- Ki az a Petőfi Sándor?! - kiabált Bruckner Szigfrid. - Sohase hallottam a nevét.

- Elég szégyen - mondta Maminti -, de a verset akkor is ő írta. Légy szíves, saját költeményt előadni.

- Na jó - mondta Bruckner Szigfrid. - Tudok én mást is. Ide süssetek!

Póz, arc az ég felé. Nekikezdett:

Ej, kend, tyúkanyó, mi a kő,
itt bent lakik a szobában?

- Hohó - hadonászott Aromo -, ugyanazt mondod kitekerve! És ráadásul rím sincs benne.

- Rímnak kell benne lenni? - kérdezte Bruckner Szigfrid Mikkamakkát.

- Hát nem árt - mondta az -, de ne az Anyám tyúkját mondd. Akárhogy forgatod, úgylát ráismerünk.

- Na jó - mondta újra Bruckner Szigfrid -, akkor nem az Anyám tyúkját mondom.

Elkezdte:

- Apám tyúkjá, írta Bruckner Szigfrid.

Ej, tyúkapó, mi a kő, itt bent
lakik a szobában kend?

- Megölni, lelőni, szétvágni, elzavarni, kirúgni, szétfűrészelni! - dühöngtek a többiek.

- Így nem lehet szavalni! - háborgott Bruckner Szigfrid.

- Bizony nem - mondta Mikkamakka. - Jobb is, ha abbahagyod. Itt csalással nem élsz meg. Halljuk a következőt!

Bruckner Szigfrid elsompolygott onnan, s Nagy Zoárd, a lépkedő fenyőfa ugrott a helyére. Szavalt, csak úgy zengett.

Legszebb állat az anakonda,
de nem tudja ezt ama konda,
ha ráterelnék ama kondát,
széttiporná az anakondát.

- Ugyan, miféle vers ez! - mondta szemrehányóan Aromo. - Ilyen erővel azt is mondhattad volna:

Legszebb állat az anaménes,
de nem tudja ezt ama ménés,
ha ráterelnék ama ménest,
széttiporná az anaménest.

A többiek tapsoltak, tetszett nekik Aromo gúnyolódása. Sőt, hogy köszörüljön a költőtudományán esett csorbán, Bruckner Szigfrid is megszólalt:

- Vagy azt is mondhattad volna:

Legszebb állat az anacsorda,
de nem tudja ezt ama csorda,
ha ráterelnék ama csordát,
széttiporná az anacsordát.

Nagy Zoárd tobozai vöröslettek a méregtől.

- És azt nem mondanád meg, mi a csudát jelent az az anacsorda meg anaménes?
  - Ugyanazt, amit az anakonda - kiabált közbe Vacskamati -, azaz semmit!
  - Az anakonda igenis egy állat - bizonygatta Nagy Zoárd.
  - Ki ismeri? - tette föl a kérdést Mikkamakka.
  - Senki - zúgták a többiek.
  - Nem ér! - hadonászott Nagy Zoárd. - Tessék megnézni a Természettudományi kislexikonban. Ha nincs benne, vágjanak föl tűzifának.
  - Kinek van Természettudományi kislexikonja? - kérdezte Mikkamakka.
  - Senkinek - felelték kórusban.
  - Ezen ne múljon - szólt ekkor Maminti, és elővette zöld varázspálcáját. - Csiribi, legyen itt egy, csiribá, természettudományi, prics, kislexikon, prucs!
- És már ott is volt a lába előtt.

Nosza, nekiestek, lapozták, csak úgy sistergett.

- Hányadik betű az ábécében az a? - kérdezte Vacskamati.
- Hátulról vagy előlről számítva? - érdeklődött Aromo, de akkor már Nagy Zoárd diadallal felkiáltott:

- Itt van, az ötvenkilencedik oldalon! - És olvasta:

- "Anakonda (Eunectes murinus): állat, tíz métert is elérő, dél-amerikai óriáskígyó. Áldozatát körülgűrűzi és összeroppantja."

- Hát legyen neked ez a legszebb állat - mormogta Aromo, de mit volt mit tenni, el kellett fogadni Nagy Zoárd versét, íme kiderült, van anakonda nevű állat.

- Jöhet a következő - intett Mikkamakka. Ló Szerafin méltóságteljesen fölállt, középre ballagott, meghajtotta magát:

Ha elpusztul a tulok,
szarvából lesz a tülök,
de ha én elpüsztülok,
belőlem nem lesz tulok.

- Hát az biztos - kiabálták a többiek -, mert már most egy nagy tulok vagy!

- Még hogy elpüsztülok - vihogott Bruckner Szigfrid. - Elpüsztülok a rühügestől.

- Csend legyen! - kiáltott Mikkamakka. - Ki következik?

- Én - mondta Vacskamati. - Egy egészen rövid verset írtam.

- Halljuk!

Szerda ablakában
csütörtök ül,
és ordít
csütörtökül.

Egy darabig csend volt, aztán Szörnyeteg Lajos megkérdezte:

- Miért csütörtökül ordít?
- Mert csütörtök - mondta Vacskamati -, ha péntek, péntekül ordítana.
- Idegen nyelveket nem tud? - akadékoskodott Bruckner Szigfrid.
- Nem - mondta Vacskamati -, ez egy műveletlen csütörtök.

Mikkamakka megrázta az elnöki csengőt.

- Elég - mondta. - Halljuk Aromót!

Aromo fölényes mosollyal sétált a tisztás közepére. Rázendített:

bálomböki bag u fán

bálombökö big a fűn

- Nem ér - ordított közbe Bruckner Szigfrid -, egy hangot se értek belőle! Arról nem volt szó, hogy hottentottául is lehet verset írni.

- Eszed tokját hottentotta - háborgott Aromo -, ez igenis magyarul van!

- Akkor én megeszem a fülem - mondta Bruckner Szigfrid.

- Már meg is szóhatod - felelte Aromo.

- Hadd mondja végig - próbált rendet teremteni Mikkamakka.

Aromo újra belefogott:

bálömböki bag u fán

bálömbökö big a fűn

búlámbákö bög i fán

balúmbaká bög ö fin

bilambúka bág ö fön

bölimbakú bag á fön

bölömbika bűg a fán

- Ez semmi - mondta Ló Szerafin -, így egy gyerek is tud verset csinálni, ha ugyan ez egyáltalán vers.

- Igenis vers! - jelentette ki Mikkamakka, akinek úgy látszik, tetszett ez a bálömböki. - S ha azt hiszed, hogy olyan könnyű ilyet írni, rajta, bizonyítsd be! Írj egyet!

- Nem is kell leírnom - mondta Ló Szerafin -, kapásból is elmondhatom.

- És már mondta is:

kómirelű kőtyual

kamóriłe kűtyóul

kumaróli ketyüöl

kómuraló kityeül

kómürula kótyiel

kemürölű katyóil

kimerülő kutyaól

- Jó, jó, de ennek semmi értelme sincs. Mi az, hogy kimerülő kutyaól? - szólta Aromo. - Kimerülhet egy zseblámpaelem vagy esetleg egy hegymászó, de egy kutyaól!

- Esetleg elfárad - vetette közbe Vacskamati. - Miért ne fáradhatna el egy kutyaól?

- Vagy a kutya nagyon nyomja belülről - kelt Bruckner Szigfrid is Ló Szerafin védelmére.

- Rendben - mondta Aromo -, de a módszer, ahogy a verset írtam, mégis az én találmányom.

- Ez igaz - hagyták helyben a többiek.

- Találmánynak nem rossz - epéskedett Nagy Zoárd -, csak versnek.

Mikkamakka megint csemetett.

- Halljuk az utolsó versenyzőt!

Nagy pironkodva előállt Dömdödöm, akiről mindenki tudja, hogy csak annyit tud mondani, dömdödöm.

Így szavalt:

Dömdödöm, dömdödöm,
dömdö-dömdö-dömdödöm

- Nem ér! - rikoltozott Bruckner Szigfrid. - Akkor én meg azt mondom, hogy:

Prampapam, prampapam,
prampa-prampa-prampapam

- Nono - mondta Mikkamakka -, csak azért kiabálsz, mert nem tudod, mit jelent Dömdödöm verse.

- Miért, mit jelent?

- Azt, hogy mindannyiunkat nagyon szeret.

- Engem is? - kérdezte gyanakodva Bruckner Szigfrid.

- Persze, téged név szerint is megemlített - mondta Mikkamakka.

- Éljen Dömdödöm - kiáltott Bruckner Szigfrid -, adjuk neki az első díjat!

- Adjuk! - kiabálták a többiek.

Mikkamakka és Maminti egy babérkoszorút helyezett Dömdödöm fejére.

- Te győztél - mondták neki.

- Majd kölcsönadhatod a krumplifőzelékembe - veregette meg a győztes vállát Bruckner Szigfrid.

Dömdödöm meg boldogan elindult az erdő felé, és fennhangon dúdolgatta a győztes verset.

Dömdödöm, dömdödöm,
dömdö-dömdö-dömdödöm.

(részlet A Négyszögletű Kerek Erdő című meseregényből)

335. Olvassátok el Balogh Edgár *Tíz nap Szegényországban* című szociográfiai sírásának ott található részletét, majd foglaljátok össze írásban, hogy a szöveg milyen arányban tartalmaz a művészi nyelvhasználatra, illetve a szakszerű tudományos nyelvre jellemző stíluseszközöket! Állításaitokat szemléltessétek a szövegből vett példákkal!

Balogh Edgár Tíz nap Szegényországban
(Részlet)

Eltűntek a bazsarózsák

A Veres-korcsmánál szálltunk le a Munkács és Beregszász között közlekedő autóbusról. Nekivágtunk az erdőnek, és még a nap leszállta előtt érkeztünk Izsnyétére. Útközben nagyon furcsának találtuk, hogy a határból hazatérő parasztoknak ugyan hiába köszönünk előre, akkor sem köszönnek. A faluba érkezve a református papnál szállunk meg. Régi ismerős, 1927-ben már jártam nála, és azzal lepte meg a rajzait rendező Csáder Laci* barátomat, hogy nem először jár nála népművészeti kutató. Valamikor csetfalvai segédlelkész volt, és vagy egy hónapig nála lakott a szomszédos Tiszacsécséről Móricz Zsigmond, hogy a templom festett mennyezetét lerajzolja. 1927-ben egy béreslegénytől cserkészeim ezt a nótát tanulták:

Az izsnyéti széles ucca

Végig bazsarózsa.

Szállj le huszár a nyeregről,

Szakíts egyet róla.

Le is szakítottam,

El is hervasztottam.

Az izsnyéti lányok közül

Egyet választottam.

Hej, hol is vannak már az izsnyéti bazsarózsák! Nem is lehet megérteni, miből élnek itt meg az emberek. Gazdag embernek számít, akinek 20 köblös földje van. (Egy köblös földbe négy véka* búzát vetnek, megfelel egy magyar holdnak.) A lakosság túlnyomó részének azonban csak 2–10 hold földje van, vagy egyáltalában semmije sincs. Piacra még a húszholdas gazda sem küld terményt.

A mezőgazdálkodás kezdetleges, maguk élik fel, amit termelnek. Legfeljebb csirkét, kacsát, libát visznek fel az asszonyok Munkácsra, ha nagyon kell a pénz. A lakosság a beregszászi szőlőben keresi meg az egész évre valót. Még a tehetősebb gazdák gyermekei is a beregszászi hegyre járnak napszámba. Gyalog indulnak el a szőlőmunkás parasztok, s fél napig járnak, míg a munkahelyükre érnek. Száraz kenyéren, szalonnan élnek egy hétig, s szombaton a munka végeztével gyalog jönnek haza. Vasárnap az ünneplő ruhájukba öltöznek, főtt ételt esznek, azután megint nekivágnak az erdőnek, hogy hétfőn reggel munkában találja őket a szőlősgazda. Így keresik meg a téli sült krumplira valót. És most itt van fejük fölött a rém: nem fizeti ki magát a szőlőtermelés, egy szép napon csökken a munkabér. A cseh sörért becsérélt déli borok kiszorítják a versenyből a ruszinszkói* magyar bort. Hallottunk szőlősgazdáról, aki annyira ráfizetett a szőlőjére, hogy dühösen-tébolyultan nekiment, és kivágta tövestül. Pusztán maradt utána a föld. Fuvarozást is vállalnak az izsnyéteiek, főként fakereskedőknél és a Latorica fakitermelő cégnél. Itt is baj közeledik. A fakrach* érezteti hatását. Ezt is a munkás szenvedni majd meg.

Népi kultúra? Igen érdekes házi szövőipar. Nincs pénz ruhára, hát termelnek kendert, és maguk szőnek városi nadrágot. Be is festik, hogy ne lássék meg rajta a parasztmunka. Új találmány, a háború óta divatos

336. Olvassátok el Vári Fábián László *Tábori posta* című regényének részletét! A leírásban milyen más stílusréteg elemeit fedezitek fel? Írjátok ki a szövegből a terminus technikusokat! Mely szaknyelv jellemző szókészletét használja itt az író?

Vári Fábián László: Tábori posta
(részlet)

Ebédhez készülődve néhányan a csizmaikat pucoltak a kaszárnya előtt. Szemjonov közeledett, a majd kétméteresre nőtt, pelyhedző állú, szőke szarotvi fiú. Kezében néhány levelet tartott, s a címzéseket böngészve, mintha csak kártyalapokat rendezgetne az ujjai között, legyező alakban szétnyitotta őket. Mindig ő az első, aki az üteg postáját átveszi, de az étkezdei asztalnál is az övé az első merőkanál káposztaleves. Még azt is kijárta, hogy reggeli vaj- és cukoradagját megduplázzák. Az oroszok fityilnek, azaz kanócnak, lámpabélnek nevezik a szokatlanul nagyra nőtt legényt, de nálunk, a Felső-Tisza mentén inkább csak cirunak mondják.

– Ej, Francúz! Leveled van! – lépett elsőként hozzám. Megszoktam már, s a többiek is, hogy így szólít. Én már csak Francia vagyok neki, mert latin betűs leveleimet nem tudja elolvasni. S ha el tudná, ezt nem valamiféle utócenzúrázás végett tenné, hanem azért, mert a katonák furcsa, beteges kéjjel olvasgatják egymás szerelmes postáját. De nem az enyémet! Azt pedig, hogy én magyar létemre a Szovjetunióban élek, végképp nem tudta megemésztetni. Egy kicsit pikkelt rám, amióta hazulról kapott, agyonhordott gyapjúzokniját elégettem, de ebben ő nem volt biztos, csak a gyanúja volt erős.

(...)

– Ej, Francúz, milyen nap is van ma? – Választ sem várva, nagy meglepéssel állapította meg, hogy péntek van, a hét ötödik napja. S már lendült a karja, hogy a seregben elterjedt szokás szerint a levéllel oldalról, hogy nagyobb felületet érjen, ötöt vágjon az orrom hegyére.

Jobb kedvében szívesen belemegy az ember az efféle játékba, s ha ráadásul rózsaszínű vagy illatos a koperta, még maga tartja az orrát. Ha egyszer ez a szokás, hát legyen! De ez alkalommal semmi kedvem nem volt a bohóckodásra, s utánakaptam:

– Add ide! Nem látod, hogy nem női kéz címezte? Az apám írása.

Nem ellenkezett, de az első lendületben nekem szánt kedveskedés mégis elkapta az orromat. A levelet gimnasztyorkám oldalzsebébe csúsztattam. Majd csak ebéd után olvasom el.

337. Olvassátok el Karinthy Frigyes *Így írtok ti* című stílusparódiájából az Ady Endre stílusát parodizáló verset! Próbáljátok megfogalmazni, miért hatásos a paródia, mi a humor nyelvi forrása! Majd nevezzétek meg a versből azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyek Ady Endre stílusát idézik! Állításaitokat támasszátok alá Ady Endre valós verseiből vett idézetekkel!

Karinthy Frigyes: Így írtok ti

Ady Endre: moslék-ország

(Megjelent német és francia fordításban is)

Jött értem a fekete hajó
Jött értem fekete vizen.
Álom-királyfit, vitt tova vitt
Moslék-országnak mentiben -
Fekete hajó, fekete vizen.

Moslék-ország, hajh, cudar ország,
Hajh, Hortobágy, zsír-szívű rém;
Hajh, Átok-város, Redves-ugar:
Pizsok-hazám, mit kapaszkodsz belém?
Fekete vizeken jöttem én.

Vagyok a nyugati sirály -:
De magyarnak köpött ki a föld
Moslék-ország a nyakamon ül
Engemet Moslék-ország örökölt:
Nyöszörög a hájszagu föld.

Már nem megyek el, fekete hajó
Moslék-ország hagy' örülj, szegény!
Laza ferdinen, laza ferdinen
Fekete vizen, fekete legény,
Hajh, kutyafáját, szomorú legény.

338. Olvassátok el Szapphó *Úgy tűnik nékem* kezdetű versének két átköltését Catullus és Ady Endre tollán! Mi a különbség az átköltések és az eredeti vers között? Hogyan jelenik meg Catullus és Ady egyénisége a versekben? Nevezzétek meg a szövegekben a csak Catullusra, majd a csak Adyra jellemző stílusesszközöket!

Ady Endre

Sappho szerelmes éneke

Boldog legény, istenek párja,
szemben ki ülhet szép szemeddel,
édesen kacajos közeleddel,
kacajoddal, mely sziven-vágva
fogja a mellem.

Hacsak már látlak, elalélok,
torkomon a szavak elfulnak,
bőrömrre zápor-szikrák hullnak,
szememben sötét vad árnyékok,
s lárma fülemben.

Hideg verejték veri testem,
remegően, félve, halóan,
az őszi fűszálnál fákóbban
állok és már érzem a vesztém,
meghalok érted.

Catullus

51. vers

Úgy tűnik nékem, hogy az istenekkel
egy s ha nem bűn mondani: náluk is több
az, ki szemben ül veled, egyre lát és
hallja a hangod,

hallja édes szép nevetésed: ettől
én szegény, elbágyadok: egyszer is ha
rádtekintek, Lesbia, nincs egy árva
hang sem a számon,

béna lesz nyelvem, puha tűz szalad le
testemen, belső zavaros zenétől
cseng fülem nyomban, s a szememre kettős
éjszaka száll le.

Renyheséged tönkretesz, ó Catullus:
renyheségedben vagy ilyen rajongó.
Renyheség tett tönkre királyokat s dús
városokat már.

339. Minden nyelvváltozat és stílusréteg a saját nyelvi jellemzői segítségével idézi fel a világot. Próbáljátok a már ismert Szapphó vers költői képeit az ifjúsági nyelv vonatkozó szleng kifejezéseire „lefordítani”! (például: Nyelvem eltompúl ajakim között = Nem jutok szóhoz, gombóc van a torkomban, egy mukk se jön ki a torkomon stb.)

340. Olvassátok el Charles Baudelaire: *Az albatrosz* című versét, majd fejtsétek meg az allegória jelentését! Milyen más költői

képek segítségével fejti ki az allegóriát a költő? Keressetek példákat a válaszra a vers szövegéből!

Charles Baudelaire: Az albatrosz

Olykor matrózi nép, kit ily csíny kedvre hangol,
Albatroszt ejt rabúl, vizek nagy madarát,
Mely, egykedvű utas, hajók nyomán csatangol,
Míg sós örvényeken lomhán suhannak át.
Alig teszik le a fedélzet padlatára,
A kéklő lég ura esetlen, bús, beteg,
Leejti kétfelé fehér szárnyát az árva
S mint két nagy evezőt vonsozolja csüggeteg.
Szárnyán kalandra szállt, - most sántit suta félsszel,
Még tegnap szép csoda, ma rút s röhejre kész,
Csőrébe egy legény pipát dugdosva élcel,
Egy másik sántikál: hé, így röpülsz te, nézd!
A költő is ilyen, e légi princnek párja,
Kinek tréfa a nyíl s a vihar dühe szép,
De itt lenn bús rab ő, csak vad hahota várja
S megbotlik óriás két szárnyán, hogyha lép.

Ford.: Tóth Árpád

341. Próbáljátok a szemléletesség tétel érdekében metaforává alakítani az alábbi hasonlatokat!

Piros a szája, mint a rózsa.
Vékony a dereka, mint a nád.
Úgy villan a szeme, mint az ördögé.
Helyén a szíve, mint a bátor oroszlánnak

342. Nevezzétek meg, milyen szóképen alapulnak az alábbi köznyelvi kifejezések!

Nincs egy vasam sem!
Te egy címeres ökör vagy!
Jár a motor az autómban.
Nehogy már a befőtt tegye el a nagymamát!
Aranyat kapott születésnapjára.
Húzz el, mint a vadlibák!

343. Olvassátok el az alábbi idézetet, majd nevezzétek meg a bennük található költői képeket! Ezután minden kép esetében magyarázzátok el a jelentéskapcsolatot, amelyen alapul! Végül nézzétek meg, hogyan lesz szemléletes komplex kép segítségével a költői gondolat! Fogalmazzátok meg saját szavaitokkal ezt a gondolatot!

Nedves, tapadós szeled mása
szennyes lepedők lobogása,
óh éj!

Csüngsz az égen, mint kötelen
foszló perkál s az életen
a bú, óh éj!

(József Attila: Külvárosi éj)

344. Olvassátok el Radnóti Miklós *Levél a hitveshez* című versét! Fogalmazzátok meg a benne rejlő gondolata tartalmát! Hogyan szolgálják a költői képek ennek a tartalomnak a szemléletessé tételét? Válaszotokat támasszátok alá a versszövegből vett példákkal!

Radnóti Miklós: Levél a hitveshez

A mélyben néma, hallgató világok,
üvölt a csönd fülemben s felkiáltok,
de nem felelhet senki rá a távol,
a háborúba ájult Szerbiából
s te messze vagy. Hangod befonja álmom,
s szívemben nappal újra megtalálom,
hát hallgatok, míg zsong körém felállván
sok hűvös érintésü büszke páfrány.

Mikor láthatlak újra, nem tudom már,
ki biztos voltál, súlyos, mint a zsoldár,
s szép mint a fény és oly szép mint az árnyék,
s kihez vakon, némán is etalálnék,
most bujdokolsz a tájban és szememre
belülről lebbensz, így vetít az elme;
valóság voltál, álom lettél újra,

kamaszkorom kútjába visszahullva

féltékenyen vallatlak, hogy szeretsz-e?
s hogy ifjúságom csúcsán, majdan, egyszer,
a hitvesem leszel, - remélem újra
s az éber lét útjára visszahullva
tudom, hogy az vagy. Hitvesem s barátom, -
csak messze vagy! Túl három vad határon.
S már őszi is. Az ősz is ittfelejt még?
A csókjainkról élesebb az emlék;

csodákban hittem s napjuk elfeledtem,
bombázórajok húznak el felettem;
szemed kékjét csodáltam épp az égen,
de elborult s a bombák fönt a gépben
zuhanni vágytak. Ellenükre élek, -
s fogoly vagyok. Mindent, amit remélek
fölmértem s mégis eltalálok hozzád;
megjártam érted én a lélek hosszát,

s országok útjait; bíbor parázson,
ha kell, zuhanó lángok közt varázslom
majd át magam, de mégis visszatérek;
ha kell, szívós leszek, mint fán a kéreg,
s a folytonos veszélyben, bajban élő
vad férfiak fegyvert s hatalmat érő
nyugalma nyugtat s mint egy hűvös hullám:
a 2 x 2 józansága hull rám.

345. Biztosan van kedvenc versetek a világirodalomból. Keressétek meg a szövegét, majd írjatok rövid fogalmazást arról, milyen stíluseszközök segítségével jelenik meg a választott versben az a gondolati tartalom, amit a költő a világról el akar mondani nekünk. Gyűjtsétek ki az alkotóra és a stílusára jellemző szavakat és kifejezéseket a vers szövegéből!

Берегсасі Аніко – Газдаг Вільмош: Завдання до семінарських занять з дисципліни «*Стилістика угорської мови*» для студентів-філологів. Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II. Берегово 2020. – 200 с. (угорською мовою)

Видання розраховане на студентів-філологів вищих навчальних закладів, які вивчають дисципліни «*Стилістика угорської мови*».

Затверджено на засідання кафедри філології
протокол № 65 від 25 серпня 2020 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського
угорського інституту ім. Ф. Ракоці II
(протокол №5 від 27.08.2020 р.)

УДК: 81'38:821.511(076.5) Б-54

Гарнітура Litopys New Roman. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 8,4.
Формат видання 60x84/16.

**Jelen kiadvány filológus hallgatók számára
gyűjti össze a *Stiliztika* című tantárgy
szemináriumi feladatait, illetve az azokhoz
kapcsolódó olvasmányokat.**

